00013948

00013948

Digitized with financial assistance from

H T Parekh FOUNDATION
An Initiative by HDFC
WITH YOU, RIGHT THROUGH

on 15 October, 2018

PAHLAVI, GUJARÂTI AND ENGLISH DICTIONARY.

BY

JAMASPJI DASTUR MINOCHEHERJI JAMASP ASANA,

FELLOW OF THE UNIVERSITY OF BOMBAY, AND

MEMBER OF THE BOMBAY BRANCH OF THE ROYAL ASIATIC SOCIETY.

RUSTOMJEE SORABJEE & KHARAS

VOLUME I.

A. Y. 1246. A. D. 1877.

AGENTS IN LONDON—MESSRS. TRÜBNER & Co.,
57 & 59, LUDGATE HILL.

(All rights reserved.)

R
491·532
Asa/Pah
13948

24 JUL. 1962

BOMBAY:
PRINTED AT THE EDUCATION SOCIETY'S PRESS, BYCULLA.

પેહેલવી-ગુજરાતી અને ઈંગ્રેજી શબ્દકોષ.

રચનાર,

જામાસ્પજી દસ્તુર મીનોચેહેરજી જામાસ્પ આસાના,

મુંબઈની યુનીવરસીટીનાં ફેલો, અને મુંબઈની રાયલ એસીઆટીક
સોસાઈટીના મેમ્બર.

દફતર ૧ લું.

સને ૧૨૪૬ યજદજરદી.
સને ૧૮૭૭ ઈસવી.

લંદનમાં એજંટો—મીસીઅરસ ત્રુબનરની કુંપની,
૫૭ અને ૫૯, લદગેત હીલ.

(તરજુમો કરવાનો તથા બીજા સર્વે હક્કો ગ્રંથકર્તાએ પોતાને સ્વાધીન રાખેલા છે.)

મુંબઈમધ્યે
એજ્યુકેશન સોસાઈટીનાં છાપખાનામાં છપાવી પ્રગટ કર્યું છે.

TO

HIS EXCELLENCY

SIR PHILIP EDMOND WODEHOUSE, G.C.S.I., K.C.B.,

&c., &c., &c.,

GOVERNOR OF BOMBAY,

AS AN OFFERING OF RESPECT AND GRATITUDE, AND IN TESTIMONY OF ESTEEM FOR HIS PRIVATE AND OF ADMIRATION FOR HIS PUBLIC CHARACTER,

This Work is inscribed

BY HIS MOST OBEDIENT AND HUMBLE SERVANT,

JAMASPJI DASTUR MINOCHEHERJI JAMASP ASANA.

નામદાર

હીઝ એકસેલનસી સર ફીલીપ એદમંદ વોડહાઉસ,

જી. સી. એસ. આઈ., કે. સી. બી.,

ઇત્યાદિ, ઇત્યાદિ.

મુંબઈના ગવરનર સાહેબ,

એઓને માન સાથે

ઉપકાર, અને એઓની ખાનગી આચરણની વખાણ, અને જાહેર કામોની
તાજુબીની ઈધાણી દાખલ

આ એ ગ્રંથ

એ નામદાર સાહેબનાં અત્યંત તાબેદાર અને નમનતાઈ
ભરેલા સેવક,

જામાસ્પજી દસ્તુર મીનોચેહેરજી જામાસ્પ આસાના

તરફથી અર્પણ કીધા છે.

PRELIMINARY NOTE.

It is a fact, admitted by all Oriental scholars, that a complete and accurate dictionary of a language so difficult and obscure as the Pahlvi, is at the present day a great and important desideratum.

The compilation of a dictionary of the Pahlvi language embracing almost all its words must not be looked upon in the same light as an ordinary compilation in respect of a language that is current and universally known. Several circumstances have led me to undertake this work :—

First—That, owing to the study of the language having been almost abandoned by our people, and to the negligence and unwillingness of its teachers in imparting its knowledge to some praiseworthy few who desired to penetrate the mysteries of their ancient tongue, it has day by day sunk into obscurity, and finally has become almost obliterated ; and—

Secondly—That, as at present the language is being studied with great ardour and enthusiasm in certain limited quarters in both Europe and India, a correct and perfect Grammar and Dictionary are indispensable to its students. Of these, the first, a Grammar, has already been published by Mr. Dhanjibhai Framji Patel and Dr. Fred. Spiegel and others ; and the second, a Dictionary, although various attempts have been made towards its compilation in the shape of small glossaries, has not yet been published by anybody in a perfect and exhaustive manner.

The present work was designed by my deceased and respected father, Dasturji Saheb Minocheherji Edalji Jamasp Assana, who had written it after the style of a Persian vocabulary entitled the *Burhâne-Kâte*, and it was owing to his untimely

and lamented death that the work was not published in its Pahlvi words with their Persian meanings.

I therefore undertook to finish this work so well begun, and extended its sphere of usefulness by its adaptation to a Pahlvi-Gujarati form, and its alphabetical arrangement according to the improved system of the present times.

Our well-known citizen and Orientalist Mr. K. R. Kama kindly suggested to me that if the Pahlvi words were translated into English, as well as Gujarati, the work would, no doubt, prove of extended usefulness, both in Europe and India, to students of the Pahlvi language.

This learned scholar also hinted that as various letters of the Pahlvi alphabet, though uniform in shape, differed in their pronunciation, so words consisting of these letters should be arranged in a separate classification according to their spelling; as by having them separately arranged according to the order of their pronunciation it would involve very tedious and wearisome labour upon the students to search them out.

Both the above suggestions appeared to me to enhance the usefulness of my purpose, and I was confirmed in this opinion by the views of my learned friends the late Rev. John Wilson, D.D., Dr. E. W. West, Dastur Hoshangji Jamaspji Jamasp Assana, and Mr. Dhanjibhai Framji Patel. It was likewise warmly approved of by Dr. F. C. Andreas, a learned German scholar, who was in Bombay for a few months last year.

In acting upon these valuable suggestions I was forced to undergo a great deal of arduous work; but, as they appeared to increase the utility of the work, and to make it of great benefit to the student, I very willingly adopted them, and am confident that the dictionary will be thereby found of increased service to the public.

With the view of affording greater facility to the study of the language, I have observed the undermentioned rules in the compilation of this work:—

1. Those words which consist of letters uniform in shape but of different pronunciation I have arranged in consecutive order according as they are spelt, so as not to entail upon students

the difficulty of searching for them in different places, except in such as they would occupy in the order of pronunciation.

2. As many words as I have been able to collect from various ancient books and manuscripts, I have entered here in as many different ways as they are pronounced, at the same time following faithfully their former style and significance.

3. As far as I have been able, I have arranged the words with their pronunciations and meanings according to the improved system observed in modern compilations of the same class, and have compared them with their synonyms in the Aryan and Semitic languages.

4. Several words, the pronunciations and significance of which I have found too obscure to understand have been simply entered in their proper places in this book, with a reference to the books or manuscripts from which they have been collected.

5. Every word in this dictionary is entered here with as many different significations and modes of pronunciation as it is capable of.

6. With regard to those words which have been collected from books, manuscripts, or plates, their ancient pronunciation has been entered first, and then compared with the different modes in which they are pronounced at present.

7. Each word is followed, 1*st*, by its pronunciation in Gujarati and English; 2*ndly*, by its grammatical signification and translation in both languages; and 3*rdly*, by its comparison with synonyms of other languages.

8. As some of the words have not been very explicitly written or printed in the various books and manuscripts from which they have been gleaned, I have entered them here in their old original form, with their pronunciations and meanings, as far as lay in my power, and have given their derivations.

9. Words which I could not clearly understand, and which are very rarely to be found in the literature of the present day, I have simply given here with reference to the various books and sentences from which they have been collected.

10. Words relating to proper names and ceremonies, are given here with a brief history added to their meanings.

The English translation of this work was at first kindly undertaken by Mr. Framji Minocheherji Dastur Jamasp Assana, B.A., but, owing to constant indisposition, he was forced to relinquish it soon, when Mr. Kavasji Edalji Kanga, the Head Master of the Mullaṇ Firuz Mudresha, and the author of *Translation of the Vandidad*, obligingly lent me his valuable assistance. For this and for several other suggestions I am greatly indebted to him.

I beg to avail myself of this opportunity to tender my sincere thanks to our respected citizen Dinshawji Maneckji Petit, Esq., for the munificent support he has so generously rendered me in connection with this work; also to the Government of Bombay and the Director of Public Instruction for the liberal patronage they have bestowed on me, with the laudable object of redeeming an ancient classical language from the obscurity of ages.

I also beg to thank most heartily those gentlemen who have kindly supported the undertaking by subscribing for copies of this work.

I am extremely indebted to my learned and venerable friend the late Rev. John Wilson, D.D.,—by whose untimely death a great and unspeakable loss has been occasioned to all Oriental scholars,—for his kind approval of the publication of this work, and for his very willing inspection of and favourable opinion on some of its specimen pages; also to my learned friend Dr. E. W. West, of London, for the valuable loan of his partly-finished Pahlvi Dictionary, a collection of about 6,000 words (most of which have not yet been translated), and for his much-esteemed inspection and approval of manuscript specimens of this work.

My learned friend Dr. F. C. Andreas, whilst in Bombay, obliged me with very valuable suggestions and favourable opinions regarding a manuscript copy I had submitted to him for his inspection, and I have therefore the greatest pleasure in thanking him for his services.

I am also much obliged to my learned friend Mr. Dhanjibhai Framji Patel, an Orientalist of wide reputation, for allowing me the use of very valuable books in his library.

I also thankfully appreciate the suggestions so heartily and constantly rendered to me by my learned friends—Orientalists of very high reputation—Dastur Hoshangji Jamaspji Jamasp Assana and Mr. K. R. Kama.

Mr. Maneckji Limji Hataria, of Persia, has displayed a very deep interest in the progress of this work, and has rendered me invaluable assistance by sending important Pahlvi works from his own library, and those of other learned persons in Persia; and I here take this opportunity of expressing my warmest thanks to him for the same.

As the compilation of this Dictionary is the first attempt of its kind, I fear several errors may have crept into it, for which I trust my readers will excuse me. I, however, beg to suggest that they will lay me under an obligation by pointing out to me any mistakes which they may discover, so as to enable me to avoid them in the subsequent editions.

JAMASPJI DASTUR MINOCHERJI.

77, Nanabhoy Bamanji Street, Fort,
Bombay, March 1877.

INTRODUCTION.

PAHLVI is the most ancient and difficult of all the languages ever spoken in Persia. It is composed of various elements derived from the Avestâ, Sanskrit, and other languages; and, owing to Semitic people having governed Persia at different periods of its history, it has also received a slight accession of words from Semitic languages. It therefore follows that a thorough and earnest study of the Pahlvi tongue requires for its foundation a well-grounded knowledge of the Avestâ, the Sanskrit, Pâzand, Persian, Arabic and a few other languages of the Semitic family; and without such knowledge it would be impossible to read and comprehend the language.

The Pahlvi characters are adaptations of those of the Avestâ, some of them being still written in their original shape, and others in abbreviated forms. For this latter reason, and on account of peculiar modulations in the pronunciation of various Pahlvi letters, the reading of the language is not so easy as the Avestâ, and, at least in certain cases, the student cannot get through any portion of the written language, unless after great and laborious trials.

The grammar of the language, though inferior in importance to the Avestâ and Sanskrit grammars, is by far the most elaborate of all other languages ever known, because it contains more conjugations, more parts of speech, more affixes, more prepositions, more conjunctions, &c. than those of other languages. As far as has yet been discovered, the syntax and etymology of the Pahlvi bear a close affinity to those of the Avestâ and old Persian writings.

Adverse circumstances, such as the incompetence of some of its teachers, the heedlessness and negligence exhibited by its writers, and the almost total neglect of its literature at the present day, have caused the language to sink into gradual

oblivion, and have even led some people to doubt whether it existed or not in ancient times.

Before entering upon a minute discussion on this point, it would be unjust to omit the mention here of the great and manifold benefits that we have derived from the unremitting energy of some of our late Dasturs in promoting the spread of Pârsi religious writings. It must be acknowledged without hesitation that had not our old, learned Dasturs translated some ancient Avestâs, and Pahlvi and Pâzand books into Sanskrit, Persian and Gujarâti, and had they not imparted the knowledge of those languages to a few European *savans*, probably not the slightest mention or trace of them would have remained at the present day. The recent success achieved by European students of these languages is in a great measure due to this circumstance. We must also acknowledge that the estimation in which the knowledge of Pahlvi literature is held at present is chiefly owing to the munificent patronage of some of the great States of Europe offered to its advancement, and to the unwearied industry and ability of some great and learned students, whose zeal for their work has infused new life, as it were, into the language, and saved it from lapsing into utter obscurity. The Avestâ Grammar and Glossary, the Pahlvi Grammar, and several small glossaries of that language; the versions of different ancient Avestâ and Pahlvi books; the several learnedly-compiled works on the philosophy of the Avestâ; the numerous works on the antiquity of the Avestâ, Pahlvi and Pâzand languages; the recent works on the discoveries of cuneiform and other Pahlvi inscriptions to be found among the mountains and valleys of Persia, and the copies taken of the antique sketches discovered there,—all these we owe to the patronage of some of the great European States, and to the enterprise and labours of European scholars, which command our deepest admiration and gratitude, and which have been the chief incentive to a zealous study of Pahlvi in this country.

In former times, if anybody was desirous of studying the language, the first obstacle to his undertaking it was the

extreme difficulty of procuring Pahlvi works themselves; and even if he were fortunate enough to overcome this difficulty, he was put to great expense in having written copies of them prepared, and was thus obliged to relinquish all hopes of pursuing the study.

At the present day these difficulties have been to a great extent removed from the path of learning by the recent publication of works under the authority of the European States and scholars of the times; and a still greater benefit is derived from the preparation of various books of reference, such as grammars, dictionaries, translations, notes, essays, &c. We have now the inestimable advantages of Madreshâs (colleges) established throughout the country, where students may reward their labors by results proportionate to their zeal and energy. Great credit is due to the promoters of these advantages, which are further heightened by the publication of historical works descriptive of the once majestic and powerful rule of our ancestors, which has passed away, and other works on the philosophy of the Zoroastrian religion. One of the effects of these books has been the recognition of our community as a unique and distinct community existing at present in the world. We are also greatly indebted to them for removing the doubts that have been cast on the sanctity of our religion, in some quarters. Had it not been for the munificent aid of some of the great States, and the wonderful labours of the scholars of Europe, we may rest assured that the little we now know of the Avestâ, Pahlvi and Pâzand literature would never have been known at all. Is it not a matter to be deeply grateful for, that the labour and expense which we ourselves must have otherwise undergone should have been so cheerfully and liberally undergone by the professors of other religions, and men of other countries than our own? Although these enterprising men have pursued their self-appointed work with the view of extending the knowledge and experience of mankind, and of arriving at the kernel of truth from amidst its surrounding husk of falsehood, yet it is our Pârsi community which has derived the greatest benefit and advantage from their invaluable researches. We

cannot, therefore, be said to err, as Dasturs or laymen, in cordially thanking them for the facilities of study they have given us.

European scholars of the present day are not unanimous in their conjectures regarding the origin and the age of the Pahlvi language. Some Orientalists venture to think that the language originated from the Syriac of the times of the Assyrian rulers, while others take it to be a branch of the old Parthian or Chaldæan language; and some go still further in asserting that it was manufactured by the Parsees, after their landing in India, from the Arabic and Persian languages. To this last theory, wild and hasty as it is, very ample and conclusive replies have been furnished by learned scholars of Europe, and also by two well-known gentlemen and Orientalists of our own community, Mr. Dhanjibhai Framji Patel and Dasturji Hoshangji Jamaspji Jamasp Assana. The former gentleman, in his work on *The Origin and Authenticity of the Aryan Family of Languages*, very learnedly and elaborately refutes, by the most conclusive and unimpeachable reasoning, this opinion regarding the fabrication of the language by the Pârsis, and also the opinion attributing its age to the Syriac dynasty. He has proved beyond a doubt that it sprang into existence at a very ancient period, and that it owed its origin to the Aryan people. Dastur Hoshangji, in the preface to his *Old Zend-Pahlvi Glossary*, agrees with Mr. Dhanjibhai as regards the great antiquity of the language, but differs from him in dating its age from the times of the Assyrian dynasty. The learned Dastur's opinion has been confirmed, and cited as authoritative, by the late Dr. Martin Haug, in his essay prefixed to the work under reference.

Now the basis of the supposition that Pahlvi was derived from the Parthian or the Chaldee language is the close affinity that some words of the Pahlvi bear to certain words in those languages. It should, however, be borne in mind by those who uphold this view, that the Parthians and Chaldæans are descended from the ancient race of Persians, and hence it is nothing surprising that they should have retained some traces of

the language of their ancestors in the language they use at the present day. When we find that the Pahlvi is of such antiquity as to have been spoken in the times of the Pêshdâdian rule (proof of which will be presently given), it is much more reasonable to believe that the Parthian and Chaldæan languages should owe a great deal to the Pahlvi for their development, than to suppose that the latter is an offspring of the former. Again, as regards the other theory, that the Pahlvi originated in the times of the Assyrian rule, it should never be forgotten that *that* language was first spoken by the Kayânians. Incontestable proofs of this fact we find given in the 3rd volume of the *Dinkard*, which most important and valuable Pahlvi book, it is well known, was translated from the books of the Avestâ by the disciples of Zoroaster at the desire of the king Gustâsp of Persia. These facts are sufficient to show that both the theories above referred to,—one, attributing the origin of the Pahlvi to the Syriac language of the times of the Assyrian rule, the other, to the Chaldæan language of the times of the Parthian rule,—are utterly groundless and false.

Some learned scholars assert that there is a vast difference between the Pahlvi language as it is found inscribed on the plates and coins, and as it is found written in the books; and on this fact they have started the theory that the book-language was evidently composed at a later period than that of the inscriptions, and it must therefore owe its origin to Persian. This view I consider to be erroneous; because there are various ancient Pahlvi books, such as the *Dinkard*, *Nerangstân* (bearing instances from the Avestâ), the *Bundêhêshnê*, the *Minokherad*, *Pahlvi Shâhnâmeh*, the *Virâfnâmeh*, the *Shâestlâshâest*, the *Shêkan Gumâni Vajâr*, the Pahlvi version of the *Vandidâd*, the *Yasna*, *Visparad*, *Khordeh-Avestâ*, the *Avestâ-Pahlvi Kosh* (commonly known as the *Zend-Pahlvi Glossary*), the *Ashirvâd*, *Âfrins*, and some Pahlvi Nirangs, &c., all of which are still extant, and were beyond doubt written contemporaneously with, and in some cases even earlier than, the plates and coins above referred to.

It is true that several of the Pahlvi characters in the inscrip-

tions or plates differ in their formation from those to be found in the books. But this difference surely cannot sufficiently account for the theory that Pahlvi was derived from the Persian. So far from being the case, I am firmly of opinion that the Persian is indebted for much of its growth and development to the Pahlvi. It is undoubtedly the fact that in former days there was a vast difference between the language of the court and the language that was in vogue among the masses of the people, in the same manner as there was a difference between the Vedic Sanskrit and the Sanskrit of common use. The propounders of the theory that I have just adverted to must have formed their opinion from the perusal of some imperfect Pahlvi books; for had they consulted such ancient works as I have named above, and compared the origin of the language, by grammatical and other rules, with the origin of the other languages of the Aryan family, I have no doubt that they would never have seriously started such a baseless theory.

Some further affirm that the Pahlvi inscriptions on the plates differ from the Pahlvi translations of the Avestâ; this I acknowledge to be true in some instances with regard to grammatical significations. If, however, both of them be closely compared, words of Uzvâresh derivation will be found to occur in the inscriptions on the plates, which, again, is an argument in favour of the antiquity of the language. From this I am led to the conclusion that the language of the ancient Pahlvi books was exclusively confined to the priests and the professors of religion, and that the language of the inscriptions was the language of the court.

Some even go to the extreme of asserting that the Pârsi Dasturs, after their landing in India, compiled the Avestâ from the Sanskrit, and the Pahlvi from the Arabic and Persian languages. Such an assertion, if serious, is due to a spirit of jealousy, or at least is calculated to lower the importance of the Pahlvi language, and thus exalt at its expense the Semitic language; or, if neither, it implies an utter ignorance of the recent discoveries of ancient Pahlvi inscriptions. I can, however, hardly imagine that amongst those that share this view there should be

any who have claims to be considered as authorities on Oriental literature; it is a sheer matter of surprise that such a baseless and ridiculous opinion could ever have been entertained.

The recent discoveries, by travellers in Persia, of inscriptions on the rocks, and of the writings engraved on the ancient coins and gems of the Sâsânian times, conclusively prove that the Pahlvi was spoken at a very early date. The celebrated Orientalist Sir C. H. Rawlinson states, "Before the first emigrants of the Zoroastrian faith went to India, we see the specimen of the Pahlvi characters upon the copper sassanam which they carried with them."* He further goes on to add that "The short legend, again, written on the breast of the king's horse on the great tablet at Shápúr, appears to have been engraved while the Pahlvi was then in a state of transition, and I have impressions of several gems which still further facilitate a connexion between the modern and ancient characters. In the names of the Parsi witnesses attached to the copper sassanam which is at present in the possession of the Syrian Christians of Malabar, we have probably an interesting representation of the Pahlvi character as it was carried to India by the first emigrants of the Zoroastrian faith, when they fled from the Arab army on its approach to Abilah, at the mouth of the Euphrates, and sought refuge at Sindan, a town on the coast of Guzerat, well known in Arab geography, but which without this direct testimony of Hamzeh Isfahâni we should have some difficulty in recognizing in the St.John of the modern maps."

The ancient origin of the Avestâ has been proved by the discovery of the cuneiform engravings, and that of the Pahlvi by various inscriptions upon plates, coins, gems, and *śasanams*, in the most conclusive manner possible. Additional proof of the antiquity of the latter language is furnished by the ancient Pahlvi books yet extant. Sir C. H. Rawlinson, in his book of travels, vouches for the fact that the Pahlvi is still spoken in the village of Dizmar, in Gustâsphi. The modern

---

* *Jour. R. As. Soc.*, 1846, Vol. X., Pt. I., p. 44.

Persians further testify to the fact that the language is still current in Sâristân and Khordistân. These proofs are a complete answer to the fallacious statements of those who believe in the theory of the fabrication of the Avestâ from the Sanskrit, and of the Pahlvi from the Arabic and Persian languages.

Some hold that the Pahlvi dates its origin from the rule of the Sâsânian dynasty, for the reason that Pahlvi characters are not found on the tablets of Mount Behistun, which contain inscriptions on the same subject in the three different languages that were current in Persia during the time of Darius Hystaspes, and if the Pahlvi tongue had then been in existence, it is impossible that it would have been omitted from the languages of the inscriptions. Such an inference is utterly without foundation, for surely it does not follow that because Pahlvi is not included among the three languages inscribed on the plates of Mount Behistun, it did not exist at the time the plates were engraved. The Avestâ plates are also not inscribed in the Avestâ language: consequently, if we pursue the course of reasoning adopted by the authors of the above supposition, may it not be inferred that the Avestâ itself originated after the rule of the Achæmenian dynasty? Such a supposition would, however, be preposterous and untenable, for we have historical facts to show that the Avestâ was spoken by the Prophet Zoroaster, and that he expounded his sacred and blessed religion in that tongue to the great Darbâr before king Gustâsp. Further confirmation is found in the fact that when the far-famed "Changhraghâch" and "Bayâs" of India, and Tutianus of Greece, had arrived at this grand Darbâr for the purpose of discussion, one of the chief apostles of the Prophet miraculously read to them from an Avestâ-book the questions which were about to be propounded for controversy with him, together with their refutations. Another conspicuous proof of the same kind is found in the fact that when the Prophet introduced himself to the Darbâr and approached near the throne of Gustâsp, he gave blessings and advice to the king in the Avestâ language. The text of

these blessings and advice is still preserved in the historical records of our religion.

These incontrovertible testimonies clearly prove that during the reign of King Gustâsp, Avestâ was a spoken language both in the courts and among the masses of the people. It was also in the same language that our Lord and Prophet Zoroaster propounded the truths of his religion to the populace.

As with the Avestâ, so with the Pahlvi. Is it, moreover, at all wonderful that the same Achæmenian king Darius may have had the plates engraved only in the languages that were in general use at the time, and not in such lofty language as the Pahlvi, as was the case with the Avestâ plates?

The learned Count A. de Gobineau, and the authors of the Pahlvi *Dinkard*, *Sekandernâmeh*, *Burhâne-Kâte*, *Farhange Jehângiri*, and *Farhange Rashidi*, state their belief as follows:—Count de Gobineau, in his book of Cuneiform Inscriptions, says that it is proved beyond doubt, from inscriptions on coins, that the Uzvâresh language was in a state of transition during the reigns of the kings Gustâsp, Asphandiâr, and Ardashir Bâbegân.*

Count de Gobineau is perfectly correct in the view he takes that it appears from the 3rd volume of the *Dinkard* that king Gustâsp commanded the original *Dinkard* to be securely preserved in the "*Ganji Spegan*," or Royal Library, and also commanded its copies to be distributed among the nation, and one to be kept in the fort of Dezenapeshta or Istekher.†

In the time of Alexander the Great, Pahlvi was current in Irân, and it was then that a life of that famous king was

---

* See Mr. Mansukh's Gujarâti translation of Count A. de Gobineau's *Cuneiform Inscriptions*, printed A.D. 1865, from page 7, line 5.

† [illegible]

Dink., vol. III.

composed in the same language. A transcript of this life was in the possession of the poet Nizâmi Ganjuavi, who in his *Sekandernâmeh* states, "I have compiled this book in verse from a complete history which Alexander the Great found in a book, and from various selections from other books, and especially from Unâni (Greek), Nasrâni (Hebrew), and various Pahlvi books written in the time of Alexander."*

The same poet Nizâmi, in his *Sekandernâmeh*, further states that books on the sciences and arts in Pahlvi (Dari)† were translated into Greek by order of Alexander.‡

The author of the *Burhâne-Kâte*, Mahomed Husain Tabrezi, from the authority of various books in his possession, states that Pahlvi has been frequently described as the court language in the times of the Kayânians.§ This fact has been acknowledged by the authors of the *Farhange Jehângiri* and *Farhange Rashidi*.

---

* اثرهاي آن شاه آفاق گرد ندیدم نگاریده در یک نورد
سخنها که چون گنج آگنده بود بهر نسختي در پراگنده بود
زهر نسخه برداشتم مایها بروبستم از نظم پیرایها
زیاده ز تاریخ هاي نوي یهودي و نصراني و پهلوي
گزیدم زهر نامهٔ نغز او زهر پوست برداشتم مغز او
زبان در زبان گنج پرداختم وزان جمله سرجملهٔ ساختم

Sekandarnâmeh.

† Nizâmi has in this instance employed the term 'Dari' instead of 'Pahlvi,' and the reader should take it accordingly. Pahlvi was the court language in the times of the Kayânian kings, and Dari was a subsequent adaptation of the same for the current use of the public. This has led some Persian authors to recognize the Dari as the Pahlvi language under another appellation.

‡ خرد نامها راز لفظ دري بیونان زبان کرد سوت گري

§ بعضي گفته اند که لغت پهلوي زبان پاي تخت کیان بوده است

Burhâne-Kâte.

It will appear from the preceding remarks in what a maze of complication the origin of the Pahlvi language is involved, chiefly owing to the introduction into it of words of the Semitic and other languages, and also owing to the carelessness in compilation of books published. It is for these reasons that some recent European *savants* are led to imagine that the language is of a very modern date. They are swayed by very conflicting views on the subject, some averring that the language was formed contemporaneously with the Avestâ, some in the times between the reigns of kings Gustâsp and Asphandiâr and Ardashir Bâbegân; some that it was spoken in Syria and in some parts of Persia from five to six hundred years before Christ; some that the inscriptions on the coins of the reigns of the Arsacide kings are inscribed in the characters of the Huzvâresh language; some that the language was formed in the times of the Assyrians; some in the times of the Parthians; some in the times of the Sâsânians; and others have even the boldness to consider it to have been fabricated by the Dasturs from the materials of the Arabic language, after the fall of the Persian empire and during the reign of king Yezdazard.

It is these conflicting suppositions which have rendered the inquiry into the origin of the language a mass of almost inextricable confusion.

So far for the antiquity of the Pahlvi language itself. We now proceed to examine the various opinions held by European and Indian writers regarding the different languages from which they affirm the Pahlvi to have taken its rise. Anquetil du Perron says that it is derived from the Zend. Professor Westergaard says that the inscriptions on plates and coins of the Sâsânian rule are in the ancient Pahlvi language, which took its origin among the Syro-Arabian nation. The Pahlvi translations and books now in possession of the Zoroastrians are, according to him, not in the ancient Pahlvi, but in the 'Dari,' the style of which is said to have been altered by the Zoroastrian priests to conceal their artifice and exhibit their cleverness, and that it was to promote these two ends that they are said to have written the Persian language in Zend characters,

or in characters resembling them. Professor Olshausen says that the language inscribed on the Pahlvi coins bears a likeness to the modern Persian, or the language of the Aryan people, thus agreeing with the opinions of other writers. Dr. Spiegel considers that the numerous modes of pronouncing words in the Pahlvi render it probable that it has sprung from the Scythic or Turanian, but that the language also resembles the Persian (the syntax of the Persian grammar being similar to that of the Pahlvi), and is at present greatly disguised by its extensive mixture with words of the Zend and Semitic languages. Other authors have written much to the same purpose.

I now beg to suggest to the supporters of the above opinions, that were they to compare carefully the language of the now existing Pahlvi books, inscriptions, and coins, with its synonyms in the Uzvâresh language, they would undoubtedly be satisfied that it owes its origin to the Aryan family. I must acknowledge, as appears from historical facts, that from periods of very dark ages up to the fall of the Persian empire—the last 1200 years ago—the realms of Persia, owing to constant attacks of foreigners, had remained at different periods under their sway. On this account this pure and sacred language received, as I have said above, a slight sprinkling of words from the Semitic branches of languages;—just as we find the Gujarâti language of the present day mixed up with Persian and Arabic words on account of the Muhammadan rule, and with English words owing to the British rule in India.

Now, before giving my humble opinion on the antiquity and origin of the language, it would not be amiss to travel a little away from the high-road of the present discussion by entering into a brief sketch of the history of primeval man, his first residence, and the origin of the Avestâ language and the Mazdayasnian religion, both of which were emanations from him. This course I hope my readers will not consider as useless or unnecessary, for it will serve to show whether the Aryan family of languages is not more ancient than the Semitic.

Some European and Indian authorities, when writing on the

subject of the Pahlvi langnage, in a great measure confine their considerations within the narrow limits of the Semitic tongues alone, as they assume the Pahlvi to have been one of their branches. It is impossible that this should be the case, as there is undoubted evidence to show that the different branches of the Aryan are more ancient than those of the Semitic, as may be easily seen from the study of the Avestâ, Pahlvi, Pâzand, and Persian books.

The preceding sketch is confirmed by passages from the Avestâ and various Pahlvi and Persian books, in which we clearly find it stated that God at the commencement of the universe created Gayemarathna or Gayomard, the first man on earth (whom the Christian religion designates as Adam), in Aryanavaezo. The word Gayemarathna belongs to the Mâṇthrâ (Avesta) language. In Pahlvi or Huzvâresh he is called Gayekmarthna, Gayokmard, Gailshah, Tinâmalkâ, and Ashoegabrâ. In Persian he is termed Gayomard, Kayumars, Kayâmars, Kemart, Irân, &c. From the last term it appears that his place of birth, Aryana or Irân, is called after his own name. From him descended the pair of 'Mashi' and 'Mashiâne,' who first saw life in the same holy land of Irân. From these descended seven other pairs, and from them several others. The seven pairs were descended from Mashi and Mashiâne, at the order of Serosh Yazad, one of the angels, and the chief messenger of errands to the universe, and settled themselves on seven different parts of the world, and thus the whole human creation now on earth was generated from Gayemarathna.*

* See the Pahlvi *Dinkard* and *Bundeheshne*, &c. In the *Dinkard* is the following :—

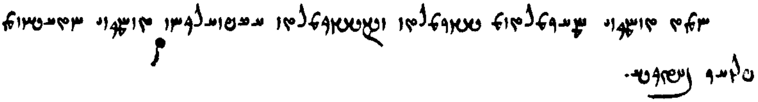

"All the human creation has descended from Gayomars, and the glorious generation of the kings who ruled after him came from 'Farvâk' (Siâmak)."—*Dinkard*, vol. III.

It is also said that when the descendants of Gayomars multiplied in numbers at Aryanavaezo, there arose quarrels and dissensions among them, the effect of which was to cause a number of them to advance toward different parts of the earth, and settle down wherever they found it suitable ; and thus, as dissension increased with their numbers, they advanced further and further, till they populated the whole universe. This is proved by the fact that the different mountains and districts they chose for their dwelling-places, still bear the names of the primitive settlers. For instance, 'Turkestân' (Turkey) is called after 'Tur,' one of the sons of king Faredun. 'Aryan' or 'Irân' is called after Gayemarathna, who was also known by the name of 'Irân' for his righteousness. The mountain 'Siâmakô' is called after Siâmak,* who first settled there. The mountain on which king Kay Kâus resided is called 'Kay Kahius' after him. 'Tâji,' or 'Arbastân' (Arabia) is called after the first settler therein—'Tâj,' who was the son of Mashi and Mashiâne, and is said to have been the ancestor of Zahâk, for which reason Zahâk is termed in writings 'Zahâketâji.' Thus it will be seen that the names of different countries, districts, and mountains are called after their first inhabitants.†

This point clearly shows the inference that these wanderers from Aryan introduced their native language and religion wherever they directed their footsteps. As, for instance, the place that was chosen by Tâj (the child of Mashi and Mashiâne) for his residence in Aryanavaezo after separating himself from his native country, is known at the present day as Tâji, a word of the Aryan language. His present descendants, however, speak the Arabic language, and their religion is widely distinct

* The names of several mountains are given in the *Jamyâd Yasht* and *Bundeheshne.*

† [illegible]

"The names of those mountains were conferred by ancient people according to their appearance and resemblance to objects."—*Jamyâd Yasht.*

from that of the ancient Aryans. In a similar manner the great Shah Faredun bestowed Turkestan and Rûm on his eldest and second sons, Tur and Selam, and when these eventually embraced the faith of non-Zoroastrians they made great innovations in their native religion and language. Instances like these are many, but our limited space will not permit of further enumeration.

In the account of Gayomarad, given in the Persian *Shâhnâmeh*, Siamak is said to have fallen in a battle between him and the 'Devs.' By 'Devs' is meant the wicked and evil-looking people of that period. They were first inhabitants of Aryana, which they subsequently abandoned on account of enmity and disagreement. In those days the Aryans bestowed the name of 'Devs' on all such wicked, evil-looking, and quarrelsome characters as had left their ancient homes. As the Aryans advanced the limits of their dominions further and further, the Devs retreated to barren parts of the country; and such of them as had settled in their native 'Aryanavaezo' or 'Aryâ' effected vast changes both in their language and religion, in order to show their hatred towards their Aryan brethren. Their ancient religion was the worship of God, and their language was "Mânthrâ, which at the present day is known by the name of Avestâ."

In support of this view we have the authority of the *Avestâ*, *Dinkard*, and various other religious books. The following is a well-connected account taken from those sources:—

The first created being, Gayemarathna, worshipped God, and was the first to whom the Almighty showed the path to heaven, and who first originated the most righteous, truthful, and pure religion for the worship of God.*

---

* [illegible]

Dink., vol. I.

[illegible]

[illegible]

Dink., vol. VII.

In the commencement of the human creation, Gayemarathna, by the promulgation of Gâthâvâni (sacred hymns), overthrew all sinfulness, and it is only through his agency that human qualities acquired purity and perfection*.

Gayemarathna promulgated purity of thought or *Humatapâe*†, of words by the chanting of holy and auspicious Avestâ hymns, and lastly of deeds, prayers, and virtues; in other words, he was the first man who observed the righteousness of prayers by the reciting of the Gâthâvâni or sacred hymns.‡

[illegible]

Dâd.

[illegible]

Dâd.

* [illegible]

Dink., vol. III.

† 'Humatapâe' is also called 'Behmanpâe,' such as Satarpâe, Mahâpâe, and Khoreshedpâe. Humatapâe was declared by God to Behman Amshâspand after the creation, for the introduction and spread of the Mazdayasnian religion among heavenly beings, and regarding which religion Behman Amshâspand prophesied. This religion is called Humatapâe, and the same was shown in this world to Gayomarathna and his descendants through 'Sarosh Yazad,' and lastly to our Lord and Prophet Zoroaster, as given by whom we now believe in it. It is this very religion that will be brought to the earth by 'Hushedar,' 'Hushedar Mâh,' and 'Soshisô,' at the second creation, or the end of the present world.

‡ [illegible]

Yas., chap. XIX.

[illegible]

Yas., chap. XIX.

Gayemarathna exerted a beneficent influence over the world by the observance of religious ceremonies,—the sacred and ancient Jasans (religious assemblages), such as the Nôroz, Meheranjân, and others, which were instituted from the beginning of creation by the said Kayâni* Gayomarad.

By his radiant glory, righteousness, and justice, he was always utterly removed from falsehood and tyranny. In this world he performed holy and virtuous deeds, and, by means of his bounteous munificence, preserved human beings in purity and happiness; he it was who first scattered the blessings of justice and piety over the earth, and who never strayed from the golden path of love and worship of God.

From the time of this holy and heavenly-minded prophet Kayomars up to that of Kay Lohrâsp, the Poriodakeshi religion of Khorde Avestâ was the prevailing religion, comprising the prayers before Khorshed (the sun) and prayers for the Mehr Yazad, the ceremonies of hand and face washing, and the tying of the sacred thread (Kushti), all the Afringâns and several other prayers and Nirangs, the observance of the Gahâmbârs, the prayers appropriate to the five divisions of the day, the keeping aloof from women during the menstrual period, and the exclusive devotion to divine worship during the ten days of Muktâd (the observance of feasts in commemoration of the dead, who are said to revisit the world invisibly on those days).

In his time was instituted the reckoning of the twelve months, the thirty days, the five Gâthâs, and the twelve Jasans, also the celebration of 'Akad' or marriage.†

---

* 'Kayânî' is the term by which kings were distinguished,—such, for instance, as Kay Kâus, Kay Khoshro, Kay Lohrâsp, and Kay Gustâsp; and the author of the *Dinkard* has called Gayomarathna the first of all such 'Kays' or kings. By reason of this, other Persian authors have called him 'Kayumaras.'

† [illegible]

Dink., vol. I.

The ceremony of Izashne does not appear to have commenced in the times of Gayomarathna, but it did in those of king Hoshang, as appears from the following extract of the 2nd chapter of *Râm Yasht* :—

[illegible]
[illegible]

Dink., vol. III.

نخستین پادشاه آمد بد انگاه   گیومرث اشوي پاکیز شاه
زنور وداد و فرایزدی بود   زگذری دروازجورا و بری بود
بکیي نیکوي درداده بود زود   دل مردم ببخشش شاد بزدور
نخستین دادو دین زو شد پدیدار   نگشتا زراه دین بر ز دادار

Zartosht Nâmâ Dastur Zartosht Béhrâm.

باید دانست کہ ابتداي آدم از زمان حضرت کیومرث
تا بسلطنت لہراسپ دیني پور بود کیشي و خور ده
اوستا و خرشید نیایش و مہر نیایش و اوستاي دست و
روي و ہمہ آفرنگان مثل اینہا بود

Haftâdô Hasht (answer to the 65th question).

پاسخ انکہ از زمان کیومرث تا آمدن زرتشت پیش
ویشتاسپ شاه اوستا وستایش و افسان اندکي بود
و گہنبار بود و کستي داشتن بود و دیگر تمام اوستا و زند
بیست و یک نسک زر تشت آورد

Kholâsaê Din.

از زمان حضرت کیومرث تا امروز نوروز قدیم کہ مراد
از نوروز عامہ باشد برنہج دین وه مازدیسنان
نخستین کیومرث این مدت ماہا بدو ازده قسمت کرد
اول مبداء تاریخ پدید آورد

Vazarkard (Persian

"Hoshang on golden throne (Indhola), on golden seat (Khoân) and golden musnud, with bound Baresma, and flowing fulness, adored the 'Vae' or 'Râm Yazad' near Taer, the mountain of iron mines."*

It appears from the Mânthra or Avestâ that at a very ancient period, prior to the advent of Zoroaster, the spiritual and auspicious Mânthras of the *Dâtaheridaera*† came into existence for the purpose of promulgating the belief in the purer Mazdayaṣna religion.

It is clear, then, so far as the accounts go, that the creation of the universe commenced with the birth of Gayemarthna. To him was at first delivered the true religion of God. This religion was declared to him in the Mânthra or Avestâ lan-

---

* [illegible]

Râm Yasht.

† *Dâtaheridaera* or *Juridshididâd* is what we at present know as the *Vendidad*. From the term *Dâtaheridaeva*, which occurs in the sacred Avestâ tracts, translations of which are appended below, it appears that considerably prior to the *Dâtaheridaera* brought by Zoroaster there existed a collection of Mânthra or Avestâ tracts also termed *Dâtaheridaera*, *Juridshididâd*, or *Vendidad* ('the way to abolish vice'). The exact period of its existence has not yet been clearly ascertained, but it plainly appears to have existed at a very remote age, and long before Zoroaster introduced his religion. It further appears from the preceding history of Gayomarthna and Hoshang that some compilation similar to the *Vendidad* existed in the Avestâ language either during the reigns of these kings, or of some other king immediately succeeding them

[illegible]

guage, from which we gather that that language was his own native tongue. It is also clear that Gayemarthna was the first progenitor of the whole human race. The preceding facts lead us inevitably to the conclusion that the whole of the Semitic family of languages derives its origin from the Aryan, for the first progenitor of the human species being Aryan, it follows as of course that the first language and religion on earth must also have been Aryan.

Now since we have ascertained that the Mânthra or Avestâ language was spoken by the first man and king, Gayemarthna, we must also rest assured of the fact that the Pahlvi language belongs to the Aryan branch.

Some European *savans* place the origin of the Pahlvi in the times of the Assyrians or Sâsânians, considering that the Avestâ originated in the time of Zoroaster, and so reduce the Pahlvi to be of a very recent date. If the Avestâ had derived its origin from the time of Zoroaster, then they certainly might have had grounds for inferring the Pahlvi to be a modern language. But such is really not the case, for we have already seen that the Avestâ originated from Gayemarthna, the first man on earth: and therefore the origin of the Pahlvi must be of far greater antiquity than the times of the Assyrians or the Sâsânians. We have also further seen from the Pahlvi *Dinkard*, *Sekandarnâmeh*, *Farhange Jahângiri*, *Farhange Rashidi*, and *Burhâne-Kâte*, that the Pahlvi was the language of the court in the reign of king Gustâsp, and that several centuries afterwards Alexander the Great caused Pahlvi books to be translated into Greek. From these undoubted facts it is evident that the Pahlvi language existed during the times of king Gustâsp, and that the language originated in the commencement of the Peshdâdian supremacy; for, if it had risen to the importance of a court-language in the reign of king Gustâsp, it must have originated at a period long preceding that reign.

As another proof in support of the same view, we may mention the circumstance that king Faredun, for the purpose of overthrowing the immoral and wicked influence of ‘[illegible]’ framed some Nirangs (charms) in the Avestâ and

languages at the dictation of God's great messenger, the celestial Sarosh Yazad. Of these Nirangs a few still remain to the present day.*

---

* [illegible]

[illegible]

[illegible]

Westergaard, vol. I.

[illegible]

Rêvâyat.

[illegible]

Rêvâyat.

[illegible]

Yasht Vanant

In addition to these Nirangs there exist several others, also bearing the name of the great king Faredun, and gathered from several books, but limited space precludes me from quoting them. The reader, however, will observe that as the above-quoted Nirangs bear only the name of king Faredun, they must surely have been composed by him; for had they been composed by any other equally pious man, his name would have appeared on them, or at least in conjunction with that of Faredun. Had they been compositions of Zoroaster, or of any one who lived after him, they would also have assuredly borne the name of either that holy and virtuous prophet, or some other author; but such is not the case.

In the same way as we see the names of Amshâspands, Angels, and the holy Prophet Zoroaster remembered in the prayers of the Avestâ, so do we find king Faredun's name mentioned in the Nirangs, from which it is evident that they must have been composed by the holy and mighty king Faredun.

Firdosi Tusi, in his story of king Faredun as told in the *Shâhnâmeh*, makes the following allusions to Nirangs:—

" When Kaveâhnger was conveying Faredun to Persia from the Alborz mountain for the purpose of giving battle to king Zahâk, they took a little rest near the foot of a mountain situated in Navand, during which one of the angels, a great messenger of the Almighty, the Sarosh Yazad, favoured Faredun with certain forewarnings, and, as a safeguard to preserve him from dangers and the wickedness of 'Zahâk,' taught him

---

[illegible]
[illegible]

Yesht Vanant.

[illegible]
[illegible]

Yasht Vanant.

Of these the 4th, 5th, and 6th are the Nirangs that occur in the Yasht, and which we recite with closed lips.

certain Nirangs (charms). The brothers of Faredun, by name Kyânush and Purmâye, were present with him on the occasion, and, on account of their jealousy of him, had intended to put him to death on the very day that Sarosh Yazad taught him the Nirangs. In pursuance of their foul design, they ascended the mountain till they were immediately above Faredun's tent, and loosening a large block of stone from the soil, sent it rolling down upon the tent, that it might crush their brother to death. Harm, however, never happens to those on whom the Almighty has bestowed his favour, and so it was in this case. Faredun during slumber was by a vision forewarned of the murderous plot, and immediately awoke and recited the Nirangs taught him by Sarosh Yazad, by the power of which the stone was stayed in its course, and thus the fortunate king escaped death."*

From the above quotation it will be seen that, according to Firdosi's account, Sarosh Yazad, the powerful emissary of God, taught king Faredun certain Nirangs, but it is not perfectly clear which particular Nirangs they were. I am, however, of opinion that they were those I have just now quoted, besides several others, which space will not permit me to note down. At any rate the fact seems to be incontrovertible that king Faredun was the author of certain Nirangs both in the Avestâ and Pahlvi languages.

A third proof that the Pahlvi dates its origin before the time of the Kayânian rule is that Pahlvi inscriptions were discovered in king Jamshed's palace, as appears from the following books.

The author of the ancient Persian book مجمل التواريخ Majmal-

* There are several other verses referring to this incident in king Faredun's history, but only those which appertain to the Nirangs are here quoted.

سروشي بد آن آمده از بهشت · تا باز گويد و خوب و زشت
سوئي مهتر آمد بسان پري · نهانش بياموخت افسونگري
که تا بندها را بداند کليد · گشاده با فسون کند ناپديد
بفرمان ايزدان سرخنده مرد · خروشيدن سنگ بيداد کرد
با فسون همان سنگ برجاي خويش · به بست و نه غلطيد يکز زودش

ul-tavârikh,* in his description of اسطخر 'Istakher' or Persepolis, thus refers to Hamzeh Isphahâni's Persian book :—

"In Isphahâni's† book mention is made of the 'Kurshi' or 'Takhte Jamshid' as follows :—

"In the palace of the Takhte Jamshid there are Pahlvi inscriptions regarding which it is said that a priest was once called to read them. The subject of the inscriptions was to the purport that the building was erected in the time of king Jamshid in a certain year and a certain month. Besides this there were several other records, which I am unable to mention here, on account of the text not being legible and capable of comprehension."‡

---

* This work was edited in A.D. 1126, and in it are given several instances regarding the *Tárikhe Tabri.*

† اندر حال كرسي در كتاب الاصفهاني همي شرح دهد برآنجا
بر نبشتها هست بفهلوي و همي گويد در روزگار موبدي
را بياورند كه آنرا باخواند در جمله اين لفظ بود
كه گردش اين زمان جم بفلان ماه و فلان روز به
پهلوي نبشتست اين كلمتهاي و بسياري ديگر ومن از
جهت نا دانستن حرف آن نه نوشتم كه از صورت
عرضي برنخيزد

‡ It appears from the account of Hamzeh Isphahâni that about a thousand years ago the Pahlvi plates in question were in the palace of Takhte Jamshid in Persia, but it is extremely to be regretted that celebrated and learned Europeans, such as Ker Porter and Sir William Ouseley, did not discover them in their travels ; for had they chanced to find them, they would assuredly have given a description of them. It therefore appears that the plates were not kept in the palace of Takhte Jamshid in the time of these travellers : had they remained there to the present day, much light would have been thrown on the theme of inscriptions. How unfortunate we Zoroastrians are ! But we must still be thankful that so celebrated an author as Hamzeh Isphahâni has at least copied the inscriptions of the plat in his work. It is extremely improbable that he could have drawn upon imagination in so doing.

A further proof in favour of the view that the origin of the Pahlvi was long prior to the time of the Kayânian rule may be elicited from the tradition of king Tehmuras, as described in several books. King Tehmuras, it is said, lived a life of exceeding piety, and stern repression of his passions. He was gifted with angelic grace from God, by virtue of which he was enabled to accomplish the subjugation of the evil beings both of this and the other world, and even of their chief, Aṇremainyu (the devil). This divine blessing also brought to perfection the resources of his mind, conferring upon him, amongst other things, the knowledge of the art of writing.

A corroboration of the above account is found in an Âfrin entitled the 'Ogemadechâ,' written in Avestâ and translated into the Sanskrit and Persian languages. It is a treatise inculcating a sort of serene resignation to death; it enumerates the names of various Peshdâdian kings, and gives a brief account of king Tehmuras as follows:—

"Tehmtan ('brave') Tehmuras captured the Ganâmino (Aṇremainyu) of hell, and kept him under his 'ride' thirty years, during which he obtained from him the books describing the art of writing in thirty different languages."*

A similar but slightly longer account is given by the great poet Firdosi Tusi in his *Shâhnâmeh*, which is a translation of the account from the Pahlvi *Bâstânnâmeh*. It is as follows:—

"When king Tehmuras conquered the iniquitous Ganâmino and kept him under his 'ride,'† and also subdued the wicked legions of the universe, these latter conceived a deadly hatred for their conqueror, and whilst trying to escape from his power conspired together to effect his destruction. News of this conspiracy having reached the king in time, he frus-

---

* 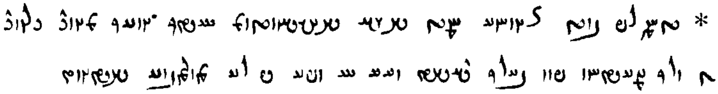

Âfrin Ogemadechâ.

trated their evil designs by suddenly involving them in warfare and defeating them, and made a large number of them prisoners. Some of them begged of the king to spare their lives, in consideration of which they agreed to teach him a new art from which he would derive numerous benefits. On this the king promised to spare their lives, and inquired of them their secret, whereupon they divulged to him the art of writing. This they did not teach to him according to one method, but in thirty different methods, such as Greek, Arabic, Persian, Sanskrit, Chinese, *Pahlvi*, and others."*

The preceding instances from the Pahlvi Âfrin 'Ogemadechâ,' and the *Shâhnâmeh* of Firdosi Tusi, make it clearly evident that king Tehmuras acquired the art of writing from the Devs whom he captured in warfare. This gives rise to two conclusions:—1st, that we must accept the assertion of the Semitic race claiming that the Aryans acquired the art of writing from them, as in those ancient times all foreigners were included under the designation of 'Devs';—2ndly, that the thirty

* By the expression that king Tehmuras kept Ganâmino under his 'ride' is meant that he had so curbed his own concupiscence and irregular desires as to conduce greatly to holiness of living, purity of mind, and strength of body. His senses being thus purified from all dross or taint of sin, he was endowed with the sacred gift of prophecy, which opened to him all the mysteries and secrets of the earth, and enabled him to see the events of the future as clearly as though he personally took part in them. This, then, is the meaning of the term employed by the author of the *Shâhnâmeh*, Firdosi Tusi, where he says that King Tehmuras 'rode' over the Ahereman (Ganâmino), and trod the wickedness of the world beneath his feet. By this exemplary king conquering the unclean desires of the flesh, his mind attained a high standard of perfection, by which he was enabled to propagate the art of writing in thirty different languages, to the great improvement of the human mind.

All the verses on this subject are not quoted here, as they extend to too great a length, but only those which refer to the origin of the thirty languages

نوشتن یکی نه که نزدیک سی
چه رومی چه تازی و چه پارسی
چه هندی و چینی و چه پهلوی
نگاریدن آن کجا بشنوی

languages the art of writing which was acquired by Tehmuras must have existed previous to Tehmuras's age, and that Pahlvi was undoubtedly included among them, because Firdosi, in the account he compiled from Pahlvi histories, declares that the language existed in the time of Tehmuras.

From the preceding testimonies, it is therefore perfectly clear that the origin of the Pahlvi dates from the times of the Peshdàdian dynasty, and that the conflicting opinions offered by various authors are proved to be incorrect and unworthy of belief.

Pahlvi is also otherwise known by the names of Uzvâresh, Uzvâreshna, Uzvârinê, and Zand. *Pahlvi* itself is a Persian word. In the same manner as Avestâ is called Mânthra in Avestâ books, so are the above denominations given to Pahlvi in Pahlvi books. The term پهلوی 'Pahlvi' is employed in Persian writings simply because the word owes its derivation to that language.

As different authorities offer different opinions upon the subject of the Pahlvi language and the period of its origin, so have various points of discussion been raised regarding the origin of the word 'Pahlvi,' and the characters in which it is written. Some historians and authors of glossaries are of opinion that as the word پهلو 'Pahlv' means 'at' or 'towards,' so the language spoken in Persia and the surrounding territories is called 'Pahlvi.' Others think that because 'Pahlv' or 'Pahlvân' means 'brave,' the word 'Pahlvi' or 'Pahlvâni' was conferred upon the language used by brave Persian kings and their subjects. Others, again, suppose that as 'Pahlu' or 'Pahlv' signifies 'country' or 'city,' the Pahlvi is a 'language of the country.'

Dr. Spiegel compares the word 'Pahlv' with the Avestâ word 'Pêrêthu,' signifying 'large' and 'expansive:' he compares it with the word 'Pahulum,' derived from 'Ahul,' and 'Ash' in the Pâzand word 'Pashum.'

Professor Max Müller takes the derivation of the word [illegible] 'Pehlv' from the Semitic word فرش 'Farash,' which signifies 'explanation' or 'extent.'

The late Dr. Martin Haug was of opinion that, from the use of the word پهلوي 'Pahlvi' in the *Shâhnâmeh*, the various languages in Persia were generally included in the term 'Pahlv.'

Anquetil du Perron believes that the word 'Pahlu' is derived from 'Pahlu,' 'the boundary or frontier,' and refers to the tongues used within the limits of Persia.

Dastur Peshotanji Beramji says that if we take the word پهلوي 'Pahlvi' as derived from the Avesta word [illegible] 'Pêrêthva,' it is the same as employed in the 2nd Fargard of the *Vendidâd*, and signifies 'road' or 'way,' the [illegible] *th*, according to Pahlvi rule, being altered into [illegible] *ha*: consequently the word 'Pahlvi' would literally mean 'pertaining to a road or way,' and the Pahlvi language would therefore mean 'a practical or current language.'

An author by name Aban Haukal,* in his Arabic writings concerning the languages spoken in Persia, states the derivation of 'Pahlvi' to be as follows, basing his opinion on the authority of the learned Hamzeh-ul-Isphahâni:—

"فهلو 'Fahalva' or 'Pahalva' is derived from فهله 'Faheleh.' Hamzeh-ul-Isphahâni affirms that there were formerly five current languages spoken in Persia, viz. Pahlvi, Dari, Farsi, Khôji, and Saryâni; of these the Pahlvi was spoken in the royal courts and belonged to the province of فهله 'Faheleh,' which contained within its limits the five cities of Isphahan, Raê, Hamdân, Mâhânehâvand, and Âzarbâezan.†"

---

* A Persian author during the fourth Hijri century.

† فهلو—بلفتح ثم والسكون ولام يقال فهلة قال حمزة ا- سفهاني كان كلام الفوس قديما يجري على خمسة [illegible] الفهلوية والدرية والفارسية والخوزية والسوريانية [illegible]

Firdosi Tusi, the author of the *Shahnameh*, in his history of king Kay Kâus, compiled from the Pahlvi *Bâstânnâmeh*, corroborates the statement of Hamzeh Isphahâni given in the preceding account of Aban Haukal, regarding the province of 'Pahalava.'

Mr. Jamsetji Palanji Kaparia, a living reliable authority on the Avestâ, Pahlvi, Persian, and other languages, has recently been writing on these languages in the *Vidyâ Mitra*, a periodical in extensive circulation. In the 3rd volume, Part IV., he has commenced writing upon the subject of the 'Pahalvi.' From the 22nd line in the same page the accomplished author thus states his opinion regarding its derivation :—

"In the *Râmâyan*, *Mahâbhârat*, *Manusmriti*, and other books of the ancient Hindus, the ancestors of the Pârsis are in several places denominated 'Pahalvâs' for their great strength and valour; and in the *Atharva Vedânta*, another book of authority among the ancient Hindus, the ancient Bactrians are called Balhik, and their capital, Balakh, called 'Bahal,' or 'Bahagh ;' and here, he says, was the royal residence of the great Arsaces, the founder of the Arsacide dynasty. From this and similar writings of other Armenian authors, Dr. Mordtmann is of opinion that 'Pahlvi' means the language of the Bactrians. * * * * Now after comparing the different opinions of these authorities, and judging liberally the merits of their arguments, I think it right to coincide with M. Quatremère in saying that the word 'Pahlvi' means the language of the Parthians. The bravery of this nation was widely celebrated, and they subsequently became very conspicuous for their deeds among the Sâsânians. I consider, therefore, that 'Pahlvi' means the language that was current in the times of the valorous races of the Parthians and Sâsânians."

يجريها كلام الملوك في مجالسهم وهي لغة منسوبة الي
فهله و هو اسم يقع علي خمسة بلدان اصبهان والري و همدان
و ماه نهاوند و آذربيجا

Having considered the several opinions of these learned authorities, I may state that my own opinion coincides with the opinions of Dr. Spiegel and Dastur Peshotanji. The word Pahlvi, I think, means 'expanded,' 'diffused' or 'current language;' for, according to the authorities I have cited in the preceding pages regarding the great antiquity of the Pahlvi, it appears that that language was from a very ancient period spoken throughout the length and breadth of Persia.

The opinions of learned men on the meaning and derivation of [illegible] 'Uzvâresh' are equally various as those on the Pahlvi. The following are among the leading writers on the subject:—

Dr. Westergaard believes that the word [illegible] 'Uzvâresh' must have been derived from the Avestâ word 'Hazvârana,' signifying 'strength' or 'command.'

Professor Joseph Müller reads the word as [illegible] 'Azvârash,' 'Huzurash,' or 'Huzorash,' and compares it with the Avestâ word [illegible] 'Huzaothra,' and considers it to mean 'great strength.'

Dr. Spiegel is of opinion that, whatever may be the derivative of the word, there is no doubt that 'Huzvâresh' corresponds to, or is equivalent to, the Avestâ word 'Huzaothra.'

Dr. Martin Haug agrees to some extent with Dr. Westergaard, who traces the word 'Huzvâresh' to the Sanskrit root 'Varana' (वरन) or 'Khata' (खत) ; he also states that although the term is frequently applied to the Pahlvi language, this application is not correct.

He further gives in his essay the original text, with its translation, of the passage regarding the word زوارش 'Zavâresh,' obtained from the book of an Arabian author named Ibne Makufâ, which gives the account as he received it, some 800 years ago, from the learned Persian priests of the time. This word زوارش 'Zavâresh,' says Dr. Haug, is a compound name. Adverting to the discussions ariving from the account of Ibne Makufâ, he affirms that the word 'Huzvâresh' has no particular

signification. But he inclines to the views of other scholars who consider that 'Huzvâresh' has taken its origin from the Avestâ term 'Huzvârena,' signifying 'great strength.' Finally, the learned doctor definitively assumes that by uniting the Pahlvi prefix 'Huz' to the root 'Vârsh,' and further the Avestâ prefix 'Uz' to the root 'Var,' and then comparing the two together, it will be found that the meaning of the word 'Huzvaresh' is 'open' or 'public.'

My cousin, the learned Dastur Hoshangji Jamaspji, in his *Zend-Pahlvi Glossary*, published under the auspices of Government, expresses his opinion of the meaning of the word 'Huzvâresh' in the following words :—

"This word, which has been a great puzzle to European scholars, can be explained in a very simple and, I think, satisfactory way. 'Huzvâresh' means nothing, and can neither be explained from the Persian, nor from a Semitic language ; it is simply a mispronunciation of 'Huzvânesh,' which is to be divided into 'Huzvân-ash,'—that is, 'the language of Ash,' which can be only Assyria ; the full form may have been 'Hazvân-Ashar,' which was afterwards shortened and corrupted. To this interpretation I was led by Dr. Haug, who, during our frequent conversations, several times directed my attention to the fact that the Pahlvi was more closely related to the Assyrian than to any other Semitic language. As regards the syllable in 'Huzvânash,' it is to be remarked that the Pahlvi 'an' is always changed to 'ar' in Persian or Dari ; as 'Matan' to 'Mehar,' 'Atan' to 'Adar,' Shatan' to 'Shahar,' &c. Accordingly 'Huzvânash' became 'Huzvârash.'" [See Introduction, p. 3.]

Dastur Peshotanji Beheramji Sanjana, in the English introduction to his Pahlvi Grammar, printed in 1871, writes thus regarding Huzvâresh :—

"In Pahlvi this word is written in three ways, ',' ',' and ',' and their phonetic rendering would be 'Huzvâresh,' 'Huzvârshen,' and 'Huzvârin.' The last

syllables of the second and third term, viz. and may easily be converted into 'Khaldee,' and the term would thus be 'Huzve-Khaldee,' 'Huzve-Khaldæa,' which means 'the Chaldee language or language of Chaldæa.'" (Page 15.)

Mr. Jamsetji Palanji Kàpadia, in the *Vidyâ Mitra*, in refuting the arguments of Dastur Peshotanji, says :—

"Dastur Peshotanji reads this word as 'Huzve Khaldea,' or 'the language of the Chaldæans,' and attempts to prove his point in the introduction to his Pahlvi Grammar. Now, the provinces of Parthia and Chaldæa being immense distances apart, we are unable to understand, either in an historical or geographical sense, how it could have been possible for the Parthians to obtain a copy or facsimile of the original language of the Chaldæans." (Vol. III., Part IV., p. 126.)

Mr. Dhanjibhai Framji Patel is of opinion that the version of the Pahlvi language, the composition of which has connection with the Avestâ, is known as 'Huzvâresh,' or singular Pahlvi, and it is quite different from the common Pahlvi."

Such are the conflicting views of various Orientalists as regards the meaning of the word 'Uzvâresh.' I now proceed to state my own humble opinion on the subject. I will first consider from what language the word is derived, and what is its correct signification.

The word 'Uzvâresh,' 'Uzvâreshna,' and 'Uzvârine' are derived from the Mânthra or Avestâ language; it seems that from the Avestâ and Sanskrit prefixes 'Uj' and उद् 'Ud' respectively the Pahlvi 'Uz' is derived, which means 'high,' 'grand,' or 'magnificent;' also that from the Avestâ and Sanskrit roots 'Vâr' and वार 'Vâr' signifying 'to sprinkle water' or 'to rain') the Pahlvi 'Vâresh' and 'Vâreshna' must have been derived. These words 'Vâresh' and 'Vâreshna' apparently are the

same as the Arabic word وارث 'Vâres' and the Gujarati word 'Vârso' (વારસો) 'inheritance'. Now by uniting the prefix 'Uz' with the root 'Vâresh' or 'Vâreshna' we make them 'Uzvâresh' or 'Uzvâreshna,' which means 'descending from sublimity,' or 'the heir who succeeds to the estate.' This meaning, 'succeeding heir,' should not be lost sight of in the present discussion, as it distinctly shows that the Uzvâresh or Pahlvi language was the earliest that succeeded the Mâṇthra or Avestâ language.

In the brief history of Gayemarathna, the first man, given in the preceding pages, it has been seen that he was the originator of the Mâṇthra or Avestâ language, which is therefore the source or fountain of all other languages on earth: consequently it is plainly proved that 'Uzvâresh' ('succeeding heir'), which we now call Pahlvi, has taken its origin from the Mâṇthra language. Indeed, the word 'Uzvâresh' itself clearly signifies that the Uzvâresh or Pahlvi can claim priority to all other existing languages except the Mâṇthra or Avestâ.

I will now treat succinctly of the word 'Zand,' giving its derivation, its original meaning, and the change which has taken place in its signification in modern times.

The word 'Zand' belongs to the Avestâ language. Of late this word has been used to denote Mâṇthra or Avestâ language, but originally it was employed to denote the Pahlvi, which owes its derivation to the Mâṇthra language. The word is mostly used in the Pahlvi language thus :—

which signifies 'this Avestâ and Pahlvi book.' The authors of Persian dictionaries define the term 'Zand' as equivalent to the Pahlvi language,—such as بلغت زند و پازند which means 'in the Pahlvi and Pâzand words.'

Let us now examine how this term came to acquire this mean-

ing, and what is the meaning of the Pahlvi passage just quoted. The word زند 'Zand' is derived from زن 'Zan' in the Mânthra or Avestâ language, and the Sanskrit root ज्ञा ('dnya'). زن 'Zan' signifies 'to acquire,' 'to learn,' 'to think,' or 'to possess knowledge.' To this root is united the terminal د ('*d*'), a nasal sound meanwhile being imparted to the penultimate ن ('*n*'), and thus is formed the word زند 'Zand.' The Pahlvi passage, therefore, when read together, may thus be rendered :—

"This book of Zand Avestâ, or of the knowledge of the religion of God."

It follows, therefore, from the preceding arguments, that the term 'زند' ('Zand') is applied not to the Avestâ, but to the *Pahlvi* (into which were translated the books of the Avestâ language). In fact the term 'Zand' must have been formed particularly to distinguish these Pahlvi translations from the Avestâ at the period they were written, because the term هزوارش 'Uzvâresh' was formerly used to designate generally the Pahlvi language.

In conclusion, it may be well to recapitulate, as briefly as I can, the various points which I have attempted to consider and treat in this Introduction. First, Pahlvi requires, for the purposes of a scholarlike study, a knowledge of those Aryan and Semitic tongues which have contributed to its formation. Its letters are adaptations of those of the Avestâ, and its grammar is the most complicated and elaborate of any existing in any language. The facilities, however, for prosecuting the study of it have of late years been much increased, owing to the invaluable results arrived at by European linguists, and the patronage afforded to students of the language by European Governments. There are still many difficulties and uncertainties left in the accounts of the origin of the Pahlvi language, the date of its commencement, the languages out of which it took its rise, the meaning of the term Pahlvi, and the

equivalent terms by which it was known in ancient Persian literature.

There are no less than six distinct theories as regards the date of the origin of Pahlvi, which may be described as follows :—

1, That it was contemporaneous with the Avestâ ;

2, That it was in use in the time of kings Gustâsp, Aspandiâr, and Ardeshir Bâbegân;

3, That it was current 500 or 600 B.C. in Syria and parts of Persia;

4, That it arose in the times of the Parthian dynasty;

5, That it arose in the Sâsânian times ;

and 6, That it was invented by Dasturs, and adapted from Arabic and Persian.

Of these the three principal theories are the third, the fourth, and the sixth ; namely :—

(1) That it arose in Assyrian times out of the Syriac tongue ; (2) that it is a branch of the Parthian or Chaldæan ; (3) that it is a fabrication of the Pârsis of India from Arabic and Persian.

(1.) Dastur Hoshangji, Dr. Haug, and Mr. Dhanjibhai Framji Patel agree in considering that Pahlvi is of Aryan origin; but the last-mentioned authority differs from the former two in denying that it sprang into existence in the Assyrian times. There is little doubt, however, that Pahlvi was in vogue in the age of the Kayânians.

(2.) The Parthian or Chaldaic theory owes its origin to the affinity of a few Pahlvi words to those of the Parthian and Chaldæan tongues. This affinity of language is the result of the affinity of race among the Parthians, Chaldæans, and ancient Persians. The fact, therefore, seems to be that Pahlvi was, if not the fountain, the principal feeder, of the Parthian and Chaldæan tongues.

(3.) The fabrication theory is too absurd and ridiculous to bear a serious thought. It is based on the false assumption that the Pahlvi of the books is different from, and later than, the Pahlvi of the inscriptions. The difference between the book-language and the language of the coins can, of course, never be denied for a moment; for, during the times in

which the coins were inscribed, there was a considerable degree of dissimilarity between the Pahlvi dialect as it was in use among the polished courtiers and noblemen of Persia, and the Pahlvi dialect of the *oi polloi*. The pure Pahlvi was, however, confined to the priests and professors of religion, who wrote some of the books still extant; and the Pahlvi which we find engraved on the plates and tablets to be met with on the mountain-slopes of Persia was in fact the court-language and nothing else.

The discovery of cuneiform writings has placed beyond doubt the high antiquity of the Avestâ tongue. In like manner, the discovery of inscriptions on the plates, coins and *sasanams* of Persia has rendered the same service to Pahlvi.

It is now fairly established that it dates its origin from a remote age, and, notwithstanding the lapse of centuries, has struggled successfully to survive to this day.

It is now a living language, according to Sir Henry Rawlinson, in Dismar and in Saristân and Khordistân. It is true that Pahlvi does not find a place among the three languages in which are engraved the inscriptions on the famous tablets of Mount Behistûn. But the same is also the case with the Avestâ language, though it was the language of Zoroaster himself, and was in use in the time of king Gustâsp. The Behistûn plates, strictly speaking, contained none other than those languages which were most largely used in the Persian empire.

In the times of Alexander the Great, Pahlvi was a current tongue in Irân, and there is found mention made, in the books now extant, of a Pahlvi life of that great Macedonian conqueror. Modern writers, like Nizâmi Ganjanavi and others, call it Dari. But Dari was simply a late modification of the old court language of the times of the Kayânian kings.

So far for the antiquity of the language.

There is a diversity of view among scholars, especially European, as respects the tongues from which Pahlvi is supposed to have been derived. Mons. Anquetil du Perron traces it to Zand; Professor Westergaard to Syro-Arabic; Professor Olshausen to Persian; and Dr. Spiegel to Scythic or Turanian origin. My

own opinion, humble as it is, is based on, if not directly confirmed by, the authority of the religious and historical works of orthodox repute among the Pârsîs (including the *Dinkard*, the *Avestâ*, and the sacred legends), and it is this:—that Pahlvi is essentially Aryan in its origin, though it has assimilated into itself, in progress of time, words of Semitic roots; and, further, that it dates from the age of the Peshdâdian kings, and long prior to that of the Kayânians.

The meaning of the term *Pahlvi* is, in like manner, lost in confusion. It is strictly a Persian word. Some say that it means *at* or *towards*, and denotes the tongue spoken in Persia and its neighbourhood. Others suppose that it means *brave*, and denotes the language of warriors or brave men,—that is, the ancient Persians. Others, again, assert that it signifies *a country*, and indicates the language of the whole of Persia. Dr. Spiegel treats it as analogous to the Avestâ word 𐬞𐬆𐬭𐬆𐬚𐬎. *Perêthu*, and says that it means *large* or *expansive*. Professor Max Müller holds that *Pahlv* = 'true,' and *Pahlvi* means 'explanation.' Dr. Haug thinks that it means and includes all the languages of Persia; Anquetil du Perron, the languages within the frontier or boundary line of Persia; Dastur Peshotanji, the practical or ancient language (from the Avestâ word 𐬞𐬆𐬭𐬆𐬚𐬬𐬀 *Perêthva* = 'road' or 'way'); Aban Haukal (on the authority of Hamze-ul-Esphahâni), the language of that province of ancient Persia which contained the five cities of Isphahân, Rae, Hamdân, Mahanehâvand, and Azarbejân; and lastly Mr. Jamshedji Kâparia (on the anthority of Mons. Quatremère) thinks that the word *Pahlvi* denotes the language of the Parthians or Chaldæans. I agree with Dr. Spiegel and Dastur Peshotanji in their view that *Pahlvi* signifies 'the spread or diffused language,' because at one period of its history it spread itself throughout the length and breadth of the country.

In the Pahlvi language itself it is known by the names of *Uzvârêsh*, *Uzvârêshna*, *Uzvârine*, and *Zand*, which are all more or less equivalent expressions. Dr. Spiegel compares *Uzvârêsh* to

the Avestâ word *Huzaôthra*, but considers its meaning to be uncertain. Dr. Haug and Professor Westergaard trace it to the Sanskrit root *Varan*. They think it, however, incorrect to apply it to Pahlvi. Dr. Haug is of opinion that it means 'open' or 'public.' Dastur Hoshangji connects it with the word *Huzvânêsh*, of which it is a corrupted form, and holds that it signifies the language of Ash or Assyria, on account of the stronger affinity of Pahlvi to the Assyrian than to any other branch of the Semitic family of languages. Dastur Peshotanji derives it from *Huzve-Khaldea*, which means the Chaldæan language; and Mr. Dhanjibhai Framji Patel observes that the term *Huzvârêsh* applies to the Pahlvi versions of the Avestâ, and has no connection with the Pahlvi of general use. I believe that *Uzvârêsh* is a derivative term, composed of the Avestâ and Sanskrit roots *Var* and *Vahar*. It corresponds to the Arabic *Vâres* and the Gujarâti *Vârso*; and it means the language that succeeded or came after the Avestâ. *Zand* is an Avestâ word. It originally denoted Pahlvi. *Zan* in the Avestâ tongue means 'to think,' 'to learn,' 'to know;' and hence *Zand Avestâ* is, literally, 'the knowledge of the religion of God.' The word *Zand* is restricted to the Pahlvi translations of the Avestâ books, and is correlative with the word *Uzvârêsh*, which strictly is applied to the Pahlvi language in general.

J. M.

March 1877.

TABLE OF THE PAHLVI ALPHABET.

Compound forms of Letters.

Pahlvi.	Initial.	Medial.	Final.	English.
Vowels.				
ر سـ	سـ ر	ر	سـ ر	a.
ر سـ ـن ـن	سـ سـ ـن ـن	سـ ـن ر	سـ سـ	â.
د د لـ	د د	د د لـ	د ا و د	i = ‚
ر ر سد دو سد سد (1) ـن ـن	سد سد	ر ـن ر سد	د و ر ـن سد ; ـن سد ر	î = ‚
ا د (2)	ا	ا د	ا	u = ‚
اا وا را (3)	اا	اا وا را	اا وا	û = ‚
ع د د ـن ر ; ر و سد ا (4)	د ر	ـن د سـ ر ا	ع و ا د ر	ê.
(5) ر ا سر ; اا (6) ر وا	ا سر	اا وا ر ا	ر اا ر	ô.

(1) ر is the corruption of ر as in ر ر = gavi.

(2) د is always used in compound forms; as in ر د ـن = ahelub.

(3) را is the corruption of اا as in ـن اا ر = gunihâ.

(4) ع is sometimes used in proper nouns; as in ع د = de.

(5) ر is found written in MSS. of modern dates; as in ر ا = vô.

(6) ر is the corrupt form of ا as in ر ـن = gôft.

Compound forms (continued).

Pahlvi.	Initial.	Medial.	Fi	
سر ا	سر	ا		an.
سر ﷺ		ﷺ	سر ﷺ	âṇ.
Consonants.				
و د (1) ـلـ (2)	و	و د	رو	ka.
سد سر	ـسد سر	ـر	سد سر	kha.
ـر ـىر ﻻ (3)	ـىر ـر	ـر ـىر ﻻ	ـر	kḥa = ﻻ
د د	د د	د	د	ga.
ـىـ و	ـىـ	ـىـ و	ـىـ و	gha.
ـه	ـه	ه	ه ـه	cha.
د د ـه	د د ـه	د د ـه ه	ـه ه	ja.
د ک ه ـه	ک د	ک ه	ک ه ـه	za = ژ
د ه ـو	د	ه ـو	ه ـو	zha = ش = ژ
ٮ	ٮ	ٮ	ٮ	ta.
ٮ ـو ﻻ (4)	ٮ ـو	ٮ ـو ﻻ	ـو	tha.
د̂ د̂ (5) ﻼ	د̂ د̂	د̂ د̂ ﻼ	ﻼ	da.

(1) د is always used in compound forms; as in ـىـىرـىـىـ = khâkáni.

(2) ـلـ is the corruption of و as in ـر = yak.

(3) ﻻ is found written in MSS. of modern dates; as in دﻻر = hakhé.

(4) ﻻ is found written in MSS. of modern dates; as in ـىﻻـىر = gabáhthaká.

(5) In some cases this mark (^) is used over د and د

Compound forms (continued).

Pahlvi.	Initial.	Medial.	Final.	English.
(1) (2) (3)				na.
				pa.
				fa.
				ba.
				ma.
				ya.
(4)				ra.
(5)				la.
(6)				va =
				va =
				sa.
				sha.
(7)				ha.

(1) is found in MSS. of modern dates; as in = en.

(2) is a corrupt form as used in = aibyâgahánashni.

(3) is used only in compound forms; as in = na.

(4) is found only in old MSS.

(5) In some MSS. is used for .

(6) is found written in MSS. of modern dates; as in = gav.

(7) is found written in MSS. of modern dates.

There are 35 letters in the above table, of vowels and 25 consonants.

The phonetic powers of these 35 letters is only 7 letters, as shown below :—

1. — = a, â, kha, kha, ya, sa, ha.

2. — = i, î, ê, ga, za, da, ba, sha.

3. = u, û, ô, an, na, ra, la, va =

4. — = an.

5. = ka, gha.

6. = cha, ja, zha, pa, pha, va =

7. = ta, tha, (1) da.

Some of the letters are read in many ways, as will be seen below :—

—. This is read in 9 different ways:— a, â, i, ê, kha, kha = ya, sa, ha.

— —. This is read in 9 different ways :— i, i, ê, ga, ja, za = , da, — ba (2), ya.

. This is read in 9 different ways :— i, u, ê, ô, na, ra, la, va.

—. This is read in 4 different ways :— i, ê, ka, gha = .

. „ „ „ „ 4 „ „ cha, ja, za, zha = .

(3). This is read in 6 different ways :— cha, ja, zha = , pa, fa, va =

(1) is the corrupt form of .

(2) is read as 'ba' when compound.

(3) is only used in compound letters.

This is read in 3 different ways :— ta, tha, da.

,, ,, ,, pa, fa, va =

,, ,, ,, na, ra, la.

This is read in 5 different ways :— i, ê, zha = ya, sha.

This is read in 6 different ways :— i, ê, tha, ya, sa, ha.

We have seen above that each letter is read in so many different ways; which is no doubt a great difficulty to the student in the correct reading and understanding of the language. This I suppose is owing to the careless and misapprehended writings, for some time ago I saw one or two books written at very old dates, in which the phonetic powers of the letters were not of so many different ways as we now find; each letter therein had its own form separate from the others. For instance ' ' is now read in 3 different ways, as 'ta', 'tha', and 'da'—whereas in those old books it was only used for 'ta,' and 'tha' and 'da' were represented by the letters ' ' and ' ' respectively; such was the different way in which those books* were written. Books of modern dates do not appear to be written in this way, and it immediately points out the carelessness and raw experience of the writers. It is on this very account that each Pahlvi letter is read in so many different ways, as shown in the tables given above.

* The reason of my not giving here more than one example of such letters is that for certain reasons the books are not now procurable; also that some of the words therein were not clearly explicable to me. If, in the course of preparation of the future volumes of this work, I should be fortunate enough to obtain the use of these books, I will not fail to serve the public.

Combination of Letters explained.

	Initial.	Medial.	Final.
a, â.	asêj. âsmân asp. âthash âsh-uftan.	bu-shâsp. jâm-âsp.	anshutâ shaknâ. khudâ. pêhnâ. = kanâ.
â	âgh âvâji âyâm âyanda.	varâg niâj arumâê ga-bâthakâ.	hamâ gômâ ra gêrâ bâjâ.
i	ihân isadvâstar	ristê. airân. gihâ. pish	mâi shâi amîri. ahukî-nashni.

Combinations of Letters explained—continued.

	Initial.	Medial.	Final.
î.	ivârê. îhud. în.	aîbâr. yâîzê. shôidan. darâîdan. khâîê. barîn. vîn. gabunîhâ.	bâmî. khâvî. barâhî. gurî. dâêtî. gavî. tanâî.
u.	us. uth. ul.	pus. bus. bum. bundê. ahêlub.	tanu. kanu.
û.	ûghan. ûn.	rûn. gûnîhâ. galûîhâ.	ânû. bazânû. vahâmû.

Combinations of Letters explained—contin

	Initial.	Medial.	
ê.	ê. êsam êhêr êsh êbgad.	aébi shâêd. bêhêr. aêsh. êhêr. nêâz. gab-nâânêvar.	bêhêrê dâdê pâê gabnâ-âne de naê vaê.
ô.	ô-stardan ôshê.	jôt gôshôd-vâk gôft tarô-mêtê.	do. akhô. vô.
an.	andarg. angôpâ	nêrang. parvand nang.	

Combinations of Letters explained—continued.

	Initial.	Medial.	Final.
aṇ.		ahunânvaî-rân.	âsmân. pûstâṇ.
ka.	kâmê. kâr.	khâ-kânî. khêsh-kârî.	tanhâk. yak.
kha.	khâs-tê. khâ. khâr. kha-dîtunatan.	akheshkârî âkhe zîdan akhân farâkhî.	vastâkh âkh.
kḥa.	khâiya khâ-kânî khîzîdan.	hakhî. âkh-târ sô-khrê.	sôkh. pêkh.

Combinations of Letters explained—continued

	Initial.	Medial.	
ga.	gayû. gazîdan. gande.	dadîgar. peshgâs.	farhang. gôrg.
gha.	ghan. ghanashnê.	vaghadân. mârghan. ashôghanî. aghadîn.	magh. yôgh. âharmôgh
cha.	châh. chabna.	jâncharunatan. mânashchêhêr.	gach. âhêrich. khachâchcha.
ja.	jasta. jînâk. jaja.	jôjên. sujâk. tôjed. dajbamunatan.	jôdâj. arja. sîj.

Combinations of Letters explained—continued.

	Initial.	Medial.	Final.
za.	zak. zabzabâ. zâmât.	tôzî. tazaru. tarâzu.	
zha	zhanû.	avîzhê. dôzhakhûnê. yôzhdâsra.	taudêzh dêzh gazh azh.
ta.	tund. têz.	dâêtî dapînastân.	dôsta. darakht.
tha	thanêshna. thêsh. thanur.	gâthâ. âthruni. yathâhûveriô gabâthakâ.	gâth. uth.

Combinations of Letters explained—continued.

	Initial.	Medial.	F
da.	dast. dôst. dê-hêshnê.	dâdan. bundê. dudê.	vâd. dahíôpad
na.	na-khôst. nad. nang. na.	padiâvandatar. ênman. anâkî. aîbyâgahânashnî.	gadman ên.
pa.	patkâr	gôspand rapîâ rapasvan	gôsh-tâsp. bushî-âsp.

Combinations of Letters explained—continued.

	Initial.	Medial.	Final.
fa	farâkhî.	âfrîn. darafsh. farèftâr. bunbèfarèftè.	bôf karfa
ba.	bâstan. bebâkht.	kalaba. èbgad.	garôb namb
ma.	miân. môru.	guman. zarman.	dam ésam
ya.	yân. yôzdasra yavak yâijè	mayân. ayâfta	sâva

Combinations of Letters explained—continue

	Initial.	Medial.	
ra.	rad. rôchan.	arj sharm. kardan atarepât.	khâvar gavar ar âkher.
la.	lagra-man. lâlâ.	kalbâ. albôrj.	hajal. hamimâl.
va.	vim. vazagh.	gôsh-vâr. orvar.	gav. gav. sarv.
va=		gavar. avar. vashô vashmê.	sev. âsîâv

Combinations of Letters explained—continued.

	Initial.	Medial.	Final.
sa.	sêtârê. sêrdâr. sôkhra. sâtunatan. sâj.	asp. esam. a-hasnat.	pâs sas
sha.	sharm.	hasht. arashka.	vakhsh. darafsh
ha.	hehar. sôhar. haĉ.	pêhêlum. khâhanda.	gâh.

Explanation of the Alphabetical order in the work

The order of the compilation is arranged accordi following list of initials :—

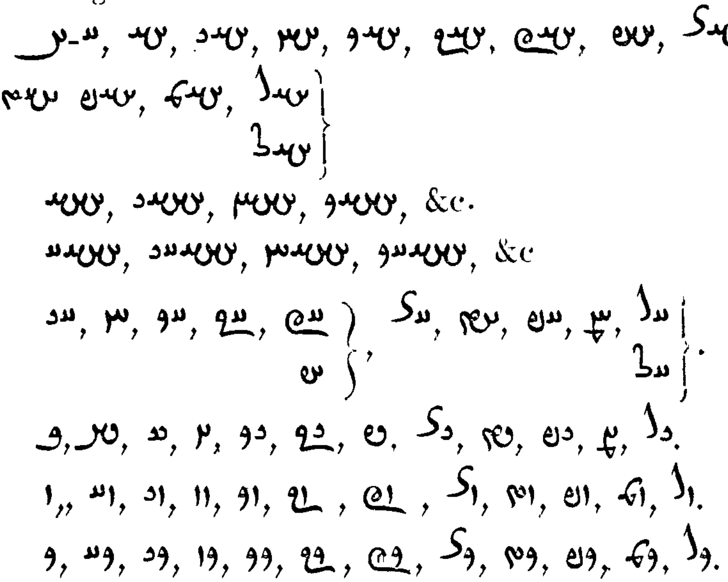

Thus follows the compilation of all other consonants.

The following is the order in which alphabets are arranged with respect to their various pronunciations :—

= read in eight different ways :—a, â, i, ê, kha, ya, sa, and ha ; all these pronunciations are arranged under the head of a.

, , = i, î, ê, ga, ja, da, ba, ya,—under the head of i. Under the same class '' = i are comprised the letters ja, da, ba, sa, tha-sa, and sha-za.

= u, i, ê, ô, an, na, ra, la, va,—under the head of u

= ka, i, é, gha,—under the head of ka.

cha, ja, za, zha,—under the head of cha.

= sha, i, é, zha, ya,—under the head of sha, and so on with all other letters.

To ensure a clearer understanding of the above, I give below a few examples :—

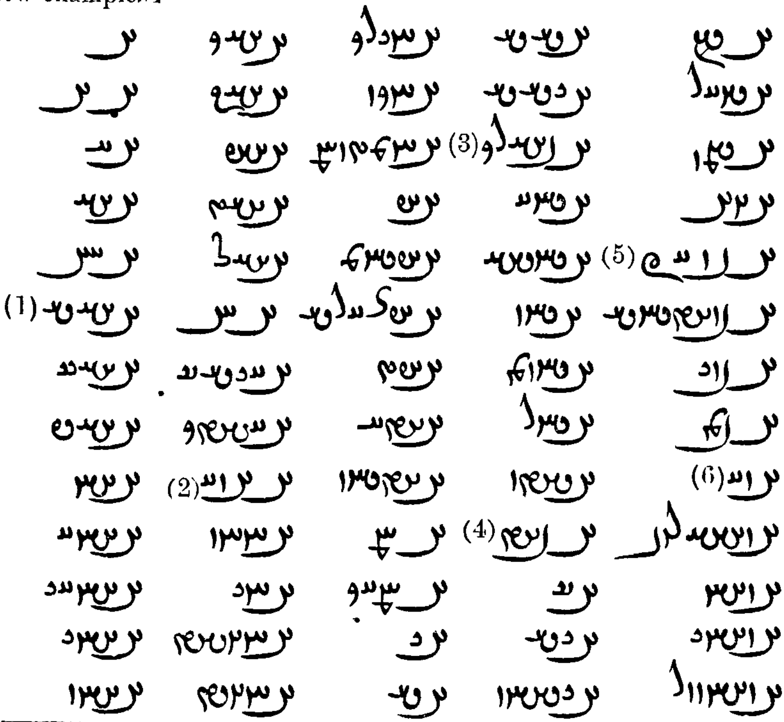

(1) This compound letter, although pronounced in many ways, has been entered here in the order of its pronunciation '*i*' and '*a*.'

(2) = to be read as '*a*' and *u*.'

(3) = although read as '*ha*,' is here entered under the head of '*i*.'

(4) = to be read as '*i*' and '*a*.'

(5) — to be read as '*i*' and '*u*.'

(6) — to be read as '*u*'

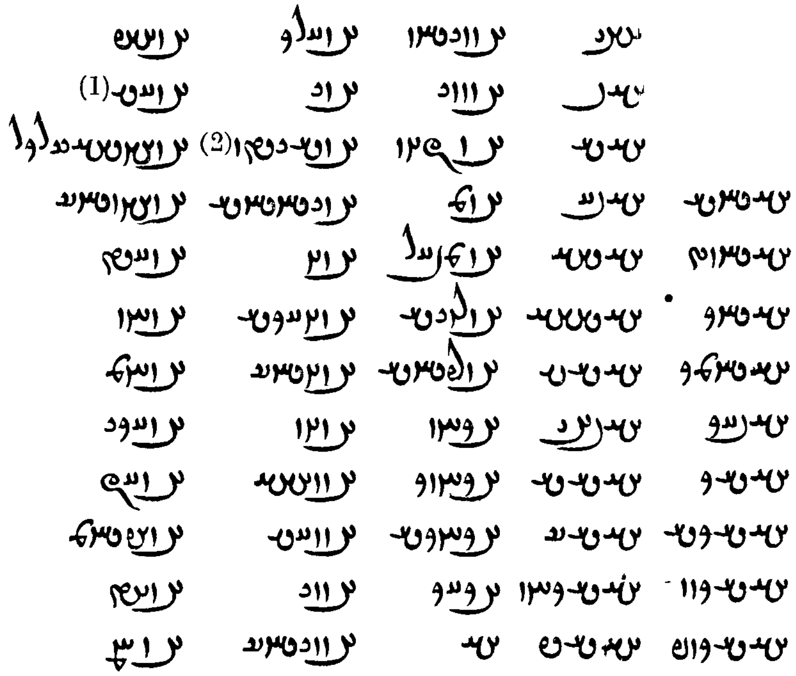

All other vowels and consonants, together with their pronunciations, are arranged in the same order as shown above.

---

(1) ـυ = to be read as '*ī*.'

(2) ﻌ = do. do.

ખુલાસો.

પાક, સ્વામી, મહાજ્ઞાની, સર્વવ્યાપી, સર્વ શક્તિમાન, નિરાકાર, તમામ ખેલકતનો પેદા કરનાર નૂરૂલ અનવાર "અહુર" યાને ખોદા તઆલાના બરકતી ભરેલા મુબારક નામે કરી, અને તે સાહેબની પરસ્તેશ કરવાની ભલી યજદા પરસ્તી દીનને સંપૂર્ણ હાલતમાં લાવનારો, તમામોને ગુમરાહીથી છોડવનારો, તમામ આદમોનો સરદાર, ગરોસ્માન બેહેસ્તને જેબાએશ આપનારો, અષો અહુરમજદથી યજદનો ખેતાબ પામેલો, કુલ્લે પેગમબરોનો પેગમબર અષો જરથુસ્ત સ્પેતમાનના પવિત્ર રૂહની બરકતે કરી આએ પુસ્તકનો દીબાચો હમો સુરૂ કરીએ છીએ.

આટલું તો આલમાઓને જાણીતું છે કે પેહેલવી જેવી એક દીકટ અને પરાગંદેહ થયલી પુરાની ભાષાના આખા શબ્દકોષની ઘણી અગત્ય છે. ભાષાના તમામ બોલોનો એકુ કોષ બનાવવો, એ કાંઈ થોડી મેહેનતનું કામ નથી. એ શબ્દકોષ બનાવવાની મેહેનતની સંરજત હમોએ હમારે સર ખેંચી લીધી છે. એ મેહેનત ખેંચી લેવાનું પેહેલું કારણ એ છે કે, એ ભાષાનો અભ્યાસ ઘણી લાંબી મુદ્દત થઈ આપણા લોકોમાંથી નિકલી ગયાને લીધે અને જે લોકોએ થોડો ઘણો અભ્યાસ કર્યો હતો, તેઓએ બીજાઓને પુરતી રીતે નહીં શિખવવાને લીધે એ પુરાંની ભાષા દીનઉપર દીન મર્દુદ થઈ ગઈ છે; અને બીજું કારણ એ છે, જે, હાલે યુરોપ તથા હિંદમાં એ ભાષાનો અભ્યાસ વધારે ઉલટથી ચાલુ થયો છે, તેથી એ ભાષાના અભ્યાસિઓને સવળ પડવા માટે સહી વ્યાકરણ તથા સંપૂર્ણ શબ્દકોષની અગત્ય છે; એ અગત્ય મધ્યેની પેહેલી અગત્ય પુરી પાડવાને શેઠ ધનજીભાઈ ફરામજી પટેલ, દાકતર ફ્રેડ્રીક સ્પીગલ, ઈત્યાદિ ગૃહસ્થો ભાગ્યશાલી થયા છે જેમાંની બીજી અગત્ય શબ્દકોષની છે, તે, [illegible] કેટલાક ગૃહસ્થોએ

થોડા થોડા શબ્દોનાં કોષો છપાવ્યા છે, પણ હજુ લગણ કોઈ એકજ ભાષાનો આખો શબ્દકોષ છપાવી, એ અગત્ય પુરી પાડી નથી.

એ શબ્દકોષ બનાવવાનો પેહેલો વિચાર હમારા મરહુમ પિતા દસ્તુરજી સાહેબ મીનોચેહેરજી એદલજી જામાસ્પ આસાનાનો હતો. એવણે સાહેબે "બુરહાને કાતે" નામની ફારશી ફરહંગની ઢપમાં ઘણાક બોલોનો સંગ્રહ તેના ફારશી અર્થ સાથે કરયો હતો. પણ લખવાને અત્યંત દલગીરી ઉત્પન્ન થાયછે, કે, તેવણના કવખતના અચબુચ મરણથી તે કામ ઘણું અધુરૂં રહી ગયું છે. ત્યાર બાદ હમોએ એ કામ હમારે સર ઉઠાવ્યું, અને હાલની સુધરેલી રીતી મુજબ, મૂળાક્ષરોનાં કાયદા પ્રમાણે ગુજરાતી ભાષામાં બનાવવા માંડયો હતો.

આપણા જાણીતા શેહેરી તથા ઓરીએન્ટલ સ્કૉલર શેઠ ખુરશેદજી રૂસ્તમજી કાંમાજીએ હમોને એવી ભલામન કરી કે, જો તમો તમારો કોષ ગુજરાતી ભાષા સંગાથે ઇંગ્રેજી ભાષામાં પણ કરાવશો તો યુરોપ તેમજ હિંદુસ્તાનનાં સર્વે લોકોને આ પુસ્તક ઘણું ઉપયોગી થશે. અને બીજી ભલામન એ કરી કે, પેહેલવી મૂળાક્ષરો મધ્યેના કેટલાક ઘણી તરેહથી વંચાય છે; અને જો એ શબ્દકોષ બીજી ભાષાઓની રીતી મુજબ અક્ષરો પ્રમાણેજ ગોઠવવામાં આવશે તો, શિખનારાઓને ઘણો ગુંચવાડો થઈ પડશે; કારણ કે, એ પેહેલવી હરફોમાં એકેકો હરફ ઘણી તરેહથી વંચાય છે, અને તેથી ઘણી શીકલો એક જાતની આવશે. જ્યારે ઘણી તરહેથી વંચાતી એકજ શીકલ જુદે જુદે ઠેકાણે આવશે ત્યારે વિદ્યાર્થિઓને એ જાતના બોલો શોધવાને ગુંચવાડો તથા કંટાળો થઇ પડશે, માટે હું ભલામન કરૂંછું કે, તમો હરફોની શીકલો પ્રમાણે કોષ બનાવો, કે, જેથી પેહેલવી ભાષાના અભ્યાસિઓને તથા એ કોષને ઉપયોગમાં લાવનારાઓને એકેકી શિકલનાં બોલોનો સંગ્રહ એકજ જગાએ મળી આવે.

ઉપલી બેહુ ભલામનો હમારા ધ્યાનમાં દરૂસ્ત લાગ્યાંથી હમોએ તેમ કરવાને તુરત કબુલ કર્યું. એ મધ્યેની છેલ્લી ભલામન વિશે હમોએ હમારા બીજા કાબેલ અને અનુભવી મિત્રો મરહુમ દાકતર જૉન વિલસન, દાકતર ઇ. ડબલ્યુ. વેસ્ત, દસ્તુર હોશંગજી જામાસ્પજી જામાસ્પ આસાના, અને

શેઠ ધનજીભાઇ ફરામજી પટેલ, એઓનો વિચાર લેવાથી એ સાહેબોએ પણ ઉપલી રીતને પસંદ કીધી હતી. અને ગયે વરસે જ્યારે દાકતર એફ. સી. એન્દ્રીઆસ નામનો જરમન વિદ્વાન મુંબઈ ખાતે આવ્યો હતો ત્યારે તેણે પણ એજ રીત પસંદ કીધી હતી, જોકે, એ ભલામણ કબુલ કરવાથી હમોને ગોઠવણી કરવાની ઘણી મેહેનતમાં પડવું પડયું છે; પણ એ ભલામણ હમારા ગ્રંથને ઘણી ગુણકારી હોવાથી, હમોએ આ કોષ હમારી શક્તિ મુજબ તે ધોરણ ઉપર બનાવ્યો છે, જે, હમો ધારીએ છીએ કે ખાસોઆમને ઉપયોગી થઈ પડશે.

શિખનારાઓને સવલ પડવા માટે આ કોષ બનાવવામાં હમોએ આ નિચલી મતલબો સાચવી છે.

૧.— એ કોષનાં બોલોની ગોઠવણી એવી કીધી છે, કે, એકજ જગ્યાએ એકજ જાતની શીકલના બોલો કોષના કાયદા પ્રમાણે મળી આવે, કે જેથી એનો ઉપયોગ કરનારાઓને જુદે જુદે ઠેકાણે ખોલવું ન પડે.

૨.— જેટલાખી બોલો જુના પુરજાઓ ઉપર તથા કેતાબોમાં લખાયલા મળી આવ્યા છે, અને અસલી ઉચ્ચારો તથા અર્થો જેવી રીતે અને જેટલાખી મળી આવ્યા છે, તેટલા અસલ મુજબ એમાં દાખલ કર્યા છે.

૩.— હમારીથી જેમ બની આવ્યું છે, તેમ હાલની સુધરેલી રીતી મુજબ પણ ઉચ્ચારો તથા અર્થો કર્યા છે, અને તેને બની આવ્યું છે તેમ, એર્યન તથા સેમેટીક ભાષાઓના બોલો સાથે સરખાવ્યા છે.

૪.— જે બોલોનાં ઉચ્ચાર તથા અર્થ હમોને સમજ નહીં પડવાથી, તે બોલને અસલ રૂપમાંજ તેનું ઠેકાણું જણાવી મુકેલા છે.

૫.—એક બોલની શીકલ જેટલી તરેહથી વંચાઈ છે, તે વાંચી તેના અર્થો કરીને તેને એ કોષમાં દાખલ કરી છે.

૬.—જે બોલનાં અસલ ઉચ્ચારોને ચોપડીઓ, કાગજોનાં પુરજાઓ, તથા તખ્તીઓમાંથી લીધા છે, તેઓને પેહેલાં મુકવામાં આવ્યા છે, અને સેવટે હમોએ હમારી તરફનાં ઉચ્ચારો ટાંકયા છે.

૭.— બોલોનાં ઉચ્ચારો પેહેલાં ગુજરાતી પછી ઇંગ્રેજીમાં મુકયા છે; પછી

ગુજરાતીનું વ્યાકરણ જણાવી ગુજરાતી અર્થો જણાવ્યા છે, ત્યારબાદ ઇંગ્રેજીનું વ્યાકરણ જણાવી ઇંગ્રેજી તરજુમો મુકયો છે. ત્યાર પછી જે બોલીની સરખામણી મળી આવી છે તે મુકી છે.

૮.—કેટલીએક શીકલો લખનારાઓની ખામીને લીધે બગડેલી મળી છે, તેને પણ તેનાં અસલ આકારમાંજ મુકી છે, અને તેના ઉચ્ચારો તથા અર્થો પણ મુકયા છે અને બગડેલાં રૂપને તેનાં અસલ સાથે જેટલું બની શકયું છે તેટલું સરખાવ્યું છે.

૯.—હમોને જે બોલો ઘણા વપરાસમાં નહીં આવેલા જણાયા છે, અને અઘરા લાગ્યા છે, તેવા કેટલાકને માટે કેતાબોનાં નામો જણાવ્યાં છે, અને કેટલાકને માટે જે વાકયોમાં તે વપરાયલા છે તે અસલ વાકયો ટાંકયા છે.

૧૦.—વિષેશ નામો અને ક્રિયાને લગતા જે જે બોલો આવેલા છે, તેને લગતી ટુંક તવારીખ આપી છે, તથા ખોલાસો પણ કર્યો છે.

એ કોષનો ઇંગ્રેજી તરજુમો પેહેલવેહેલાં એરવદ ફરામજી મીનોચેહેરજી દસ્તુર જામાસ્પ આસાના, બી. એ. એ કરવા માંડયો હતો; પણ ત્યાર પછી થોડી મુદતમાં એ ભાઇની તબિઅત નાદરૂસ્ત ચાલવાથી એવણથી એ કામ નહીં બની આવવાને લીધે હમોને ના કહેવાથી, એ કામ એરવદ કાવસજી એદલજી કાંગા, તે મુલ્લાં ફીરોઝ મદરેસાના વડા શિક્ષક તથા તમામ વંદીદાદનો અસલ અવસ્તા ઉપરથી ફરહંગ સાથનો તરજુમો કરનાર પાસે કરાવીએ છીએ, એ ભાઇએ કામ દીલસોજી રાખી કરેછે તેથી તથા બીજી કીમતી મદદ કરેછે તેથી, હમો એવણનો ઉપકાર માનીએ છીએ.

આપણા માનવંતા અકાબર સાહેબ શેઠ દીનશાજી માણેકજી પીટીટે આ ગ્રંથના સંબંધમાં મન, તન, અને ધનથી જે મ્હોટી ઉલટ અને દીલસોજી બતલાવી છે, તેથી આ જોગવાઇએ હમો તેવણ સાહેબનો મ્હોટાં માન સાથે આભાર માનીએ છીએ.

મુંબાઇની નામદાર સરકાર તથા "દાયરેકતર આવ પબ્લીક ઇન્સ્ત્રકશન" તરફથી, પુરાની પેહેલવી ભાષાને લગતા એલમનો વધારો કરવાની ભલી

ઉલટ અને સારી દીલસોજીથી, હમોને કીમતી મદદ અને આશ્રો મળ્યો છે, તે માટે હમો તેઓનો મ્હોટાં માન સહીત ઉપકાર માનીએ છીએ.

જે ગૃહસ્થોએ આએ ગ્રંથની નકલો ખરીદીને હમોને મદદ આપી છે, તે માટે હમો તેમનો આ જોગવાઇએ આભાર માનીએ છીએ.

હમારા પંડીત મિત્ર મરહુમ દાકતર જૉન વિલસને આ કોષના સંબંધમાં ઘણી સારી દીલસોજી બતલાવી હતી; અને એ ગ્રંથ બાબદમાં હમોએ એક ચીઠી સાથે હમારા આ કોષનો નમુનો મોકલી, એ કાબેલ ગૃહસ્થનું મત માગ્યું હતું, તે, મ્હોટી ખુશી અને ઉલટ સાથે તપાસી, કેટલીક સૂચના સાથે પોતાનું કીમતી મત હમો ઉપર લખી મોકલીને હમોને ઉપકારી કર્યા છે, તેથી આ જોગવાઇએ ઓલ્લી રીતે તે મરનાર વિદ્વાનનો હમો આભાર માનીએ છીએ. આ ભલો પરોપકારી ગૃહસ્થ આ હમારો ગ્રંથ જલદીથી બાહેર નીકળેલો જોવાને, બનતી મદદ કરવા તથા કરાવવાને ઘણો ઉમેદવાર હતો, પણ હમારા કમનસીબને લીધે તે ઉતાવળે ગુજરી ગયાથી હમો નિશ્ચય દલગીર છીએ.

લંડનવાળા હમારા કાબેલ મિત્ર દાકતર ઈ. ડબલ્યુ. વેસ્ત, પોતે બનાવવા માંડેલા પેહેલવી કોષનાં આસરે છ હજાર બોલોનો મ્હોટો જથો (જે માંનો મોહોટો ભાગ અર્થ વગરનો છે) પોતાની ખુશીથી હમારા ઉપયોગને માટે આપ્યો છે તેથી, તથા હમારા ગ્રંથ બાબદમાં ઘણી સારી સૂચનાઓ કરીને હમોને મદદ કરી છે તેથી, તથા મજકુર ગ્રંથનો નમુનો તપાસીને પોતાનું કીમતી મત આપ્યું છે તેથી, હમો એ વિદ્વાનના મ્હોટા આભારી થયા છિયે.

જર્મનીવાળો હમારો કાબેલ મિત્ર દાકતર એફ. સી. એન્દ્રીયાસ જ્યારે મુંબાઈ આવ્યો હતો ત્યારે આ ગ્રંથ બાબદમાં હમોને કેટલીક ભલી સૂચનાઓ કરી હતી તેથી તથા હમોએ મોકલેલો નમુનો તપાસીને એ ગ્રંથ વિશે જે કીમતી મત આપ્યું છે, તેથી હમો તે ગૃહસ્થનો મ્હોટો આભાર માનીએ છીએ.

હમારા ફાજેલ મિત્ર, અને આપણા જાણીતા શાહેરી તથા ઓરીએન્ટલ સ્કૉલર શેઠ ધનજીભાઈ ફરામજી પટેલે પોતાના કીમતી પુસ્તકખાનાં મધે-

થી આ હમારા કોષને માટે હમોને કેટલીક કીમતી કેતાબોની મદદ આપી છે, તેથી એ કાબેલ શેઠનો હમો મ્હોટો આભાર માનીએ છીએ.

હમારા કાબેલ મિત્રો તથા ઓરીએન્ટલ સ્કૉલરો દસ્તુર હોસંગજી જામાસ્પજી જામાસ્પ આસાના તથા શેઠ ખુરશેદજી રૂસ્તમજી કામાજીએ આ કોષ બાબદમાં કેટલીક સારી સલાહ આપી છે. તેથી એ કાબેલ ગૃહસ્થોનો આ જોગવાઇએ હમો આભાર માનીએ છીએ.

ઇરાનવાળા શેઠ માણેકજી લીમજીભાઈ હાતર્યો પોતાના કીમતી કેતાબખાનાની નામીચી કેતાબો હમારા ઉપયોગને સારૂ મોકલે છે, તથા નવી કેતાબો મેળવવાની દીલસોજી રાખી તસદી લીએ છે, તે માટે હમો અતરે એ શેઠનો ઉપકાર માનીએ છીએ.

આવી જાતનો શબ્દકોષ રચવાનાં કામની કોશેશ પેહેલ વેહેલીજ હોવાથી એમાં ઘણી ભુલો રહી જવી જોઇયે, માટે હમારા વાંચકોએ તે માટે દરગુજર કરવી. અને હમો તેમને એલતેમાસ કરીએ છીએ કે, એ ભુલોથી હમોને વાકેફ કરી ઉપકાર કરવો, કે જેથી એ ગ્રંથની બિજી આવૃત્તિઓમાં તે ભુલો સુધારવાને હમોથી બની આવે.

જામાસ્પજી દસ્તુર મીનોચેહેરજી.

૭૭, નાનાભાઈ બમનજી સ્ત્રીટ, કોટ,

મુંબઈ, મારચ ૧૮૭૭.

દીબાચો.

પેહેલવી ભાષા ઇરાનને લગતી બીજી ભાષાઓમાંની એક સર્વેથી જુની અને બીકટ ભાષા છે. અસલ એ ભાષાની રચના, અવસ્તા તથા સંસ્કૃત, ઇત્યાદિ, ભાષાનાં તત્વો મળીને થયલી છે, પણ ઘણીક વેળા ઇરાનમાં પારકા દેશનાં લોકો, જુદે જુદે વખતે, ઘણું સુધી રાજ્ય કરી ગયાનાં સબબોને લીધે એ ભાષામાં કેટલાંક "સેમેટીક" તત્વો પણ દાખલ થયાં છે; તેથી એ ભાષાનો પુખ્ત રીતે અભ્યાસ કરનારાઓને, અવસ્તા, સંસ્કૃત, પાજંદ, ફારસી, અરબી અને થોડી ઘણી "સેમેટીક" ને લગતી ભાષાઓનીબી માહેતગારી મેળવવી જોઇયે છે; કારણ કે ઉપલી ભાષાઓનો અભ્યાસ કરવાથી, એ ભાષા શિખનારાઓને વાંચણમાં તેમજ સમજવામાં ઘણી સહેલાઇ થાયછે.

એ ભાષાનાં અક્ષરોની ઉત્પત્તિ અવસ્તા અક્ષરો ઉપરથી થયલી છે; તેમાં કેટલાક અક્ષરો અસલ રૂપમાં વપરાયલા છે અને કેટલાક ટુંકા રૂપમાં વપરાયલા છે; એ ટુંકા રૂપને લીધે તથા એક અક્ષર વધારે રીતે વંચાઇ શકવાને લીધે, જેમ અવસ્તા સહેલી રીતે વંચાઇ શકાય છે તેમ, પેહેલવી ભાષા સહેલી રીતે વંચાઇ શકાતી નથી; જો કે એ ભાષાનો શિખનાર વિદ્યાર્થી ગમે તેવોબી પ્રવિણ હોય તોપણ, કેટલાક શબ્દોનો થોડો ઘણો વિચાર કર્યા વિના, તુરત ઉકલાવી શકે એમ નથી.

પેહેલવી ભાષા વ્યાકરણની બાંધણીમાં, અવસ્તા તથા સંસ્કૃતથી ઉતરતો, તથા બીજી સઘળી ભાષાઓથી ચઢતો દરજ્જો ધરાવે છે; કારણ કે તેમાં રૂપાખ્યાપન અર્થે પ્રત્યય, ઉપસર્ગ, અવ્યયો, અને શબ્દોનાં ભિન્ન વર્ગો બીજી ભાષાઓ કરતાં વધારે છે, એ ભાષામાં જે જે વ્યાકરણરૂપી જોડણીઓ છે, તે ઘણી ખરી સઘળી અવસ્તા તથા કદીમ ફારશી લેખોની સાથે મળતી આવેછે.

ઘણી મુદત થઇ એ ભાષા હદિશાઓને લીધે, તથા તેને શિખનારાઓની

કાચી સમજને લીધે, તથા તેનાં લખાણો વગર સંભાળ કરવાને લીધે, તથા એનો વપરાસ કમ થવાને લીધે પડતી હાલતમાં આવતી ગઈ છે; અને ઉપલા સબબોને લીધે, એ ભાષા જાણે કે આગલા જમાનામાં હસ્તીજ પામેલી ન હોય, એમ કેટલાકો શકમંદ થયા છે.

હવે પેહેલવી ભાષા વિશેનું બીજું બયાંન કરવાની આગમજ આગલા મરહુમ દસ્તુર સાહેબોની આપણાં ધર્મને લગતી ભાષાઓ બાબેની મેહેનત વિશે, જો હમો આ જોગવાઈએ તેઓનાં ઉપકાર વિશે કાંઈ ન બોલીયે તો, તે ઘણું અપ્રમાણીક કહેવાય. આટલું તો આપણને માન સાથ કબુલ કરવું જોઈયે કે, આગલા કાબેલ દસતુરો, જો અવસ્તા, પેહેલવી અને પાજંદ જબાનની કેતાબોનાં, સંસ્કૃત તથા ફારશી અને ગુજરાતી ભાષામાં તરજુમાં-ઓ ન કરી ગયા હતે, અને આપણાં દસ્તુરો મધેથી કોઈ પણ દસ્તુરે યુરોપ-ખંડનાં કોઈ પણ કાબેલ વિદ્વાનને એ ભાષાઓનો અભ્યાસ ન કરાવ્યો હતે તો, એ ત્રણે ભાષાઓમાંની એકુ ભાષા ટુટી ભાગી પણ આજ હસ્તીમાં રેહેતે નહીં, એ ચોકસ સમજવું. આજ યુરોપખંડનાં વિદ્વાનો એ ભાષાઓ સમજવામાં મ્હોટી ફતેહ પામ્યાની ખુબી પણ દસ્તુર સાહેબોનાં તરજુમાં-ઓની છે; અને કેટલાક યુરોપીયનોને શિખવ્યાની છે.

આટલું તો આપણને માન સાથે કબુલ કરવું જોઈયે છે કે, યુરોપખંડનાં કેટલાંક રાજ્યોની મેહેરબાંની અને મદદથી અને ત્યાંનાં ઉજમારા અને નામીચા વિદ્વાનોની અથાગ મેહેનત અને કોશેશથી અવસ્તા તેમજ પેહે-લવી, પાજંદ ભાષાના એલમની રગોને ગોયા નવું લોહી મળવાથી, એ ભાષાઓને નવી હસ્તી મળી હોય તેવી રીતે, એ એલમ અને એને લગતી ભાષાઓ આજ પૃથ્વીનાં મોટા ભાગ ઉપર માન સાથે ફેલાવો પામી છે. અવસ્તાનું વ્યાકરણ અને કોષ, પેહેલવી વ્યાકરણ, અને ન્હાનાં ન્હાનાં બે ત્રણ કોષો, તથા ઘણાંખરા અવસ્તાઓનાં તરજુમાઓ, તથા કેટલીક પેહેલવી કેતાબોનાં તરજુમાઓ અને કેટલાંક અવસ્તાની ફીલસુફી ઉપર ઉમદા વિચારો સાથે રચાયલાં પુસ્તકો અને અવસ્તા, પેહેલવી, પાજંદભાષાનાં પુરાતમપણા વિશે રચાયલાં પુસ્તકો, ઇત્યાદિ; તથા ઇરાનને લગતા પહાડો અને બોહોમાં કોતરાયલા ખીલારોકા તથા પેહેલવી ઇત્યાદિ

લેખોનાં છપાયલાં પુસ્તકો, અને તે સાથે તે ખોહો તથા પહાડોમાંથી ચિતારેલાં નકશાનાં ચિતાર લીધેલાં પુસ્તકો, યુરોપનાં રાજ્યનાં તથા ત્યાંનાં વિદ્વાનોનાં સહાસિક કામો આપણને દેખાડી આપે છે; અને એ કામોએ આપણને મોટી અચરતીમાં નાંખ્યા છે, અને આપણને ખરેખર તેઓનાં હેસાનમાં દટાયલા કર્યા છે. આ હિંદમાં આજ એ ભાષાઓનો અભ્યાસ ચાલુ થવાની ઉલટનું મુખ્ય કારણ, તે યુરોપખંડનાં વિદ્વાનોની ઉસ્તાદી છે. આગલા વખતમાં જો કોઇ ઊલટ કરી, ઉપલી ભાષાઓ શિખવાની હોંશ કરતો તો, પેહેલાં, તેને અસલ પુસ્તકો મળવાં મુશ્કેલ પડતાં; અને જો, કોઈ મેહેરબાંની કરી આપતું તો, તે લખતાં મેહેનત પડતી, અને જો લખાવવી પડતી તો, ખરચની જોગવાઈ ન બનવાને લીધે અટકવું પડતું હતું; પણ તે વિશેનું સઘળું સુખ યુરોપખંડનાં કેટલાંક નામાંકીત રાજ્યો, તથા ત્યાંનાં નામાંકીત વિદ્વાનોની કોશેશથી ચોપડીઓ છપાઇ બાહેર પડવાથી થયું છે: અને બિજું મોટું સુખ શિખનારાઓને માટે યુરોપખંડની દોલતથીએ થયું છે કે, તેને લગતાં સાધનો, જેહેવાં કે, વ્યાકરણો, કોષો, તરજુમાઓ, નોટો, રસાળાઓ વગેરે સેહેલી અને સુધરેલી રીતે શિખવાને, થોડે પૈસે ખરચવે મનમાનતી રીતે મળી આવે છે, આજ એ બાબેની અતરે મદરેસાઓ નીકળી છે, અને તે મનમાનતી રીતે ચાલે છે, અને શિખનારાઓ શુભ ફલ મેળવે છે, તેનું મુખ્ય માન યુરોપને ઘટે છે. આપણાં આગલા ન્યાગાંનોની કેટલીક નવી તવારીખો, લેખો, અને તેઓનાં દબદબા અને મરતબાનાં બયાંનો, અને જરથુસતી ધર્મની ખુબી, શીલસુફી અને મ્હોટાઈ વિશેનાં બયાંનો આજ પૃથ્વીનાં મોટા ભાગો ઉપર વંચાય છે, અને આપણ લોકો આજે વધારે આશકારા થયા છૈયે, તેનું મોટું માન પણ યુરોપખંડને ઘટે છે. આગલ કરતાંને આજ આપણ જુવાન લોકોમાંથી આપણાં પવિત્ર ધર્મવિશે જે શક દુર થયો છે, તેનું મુખ્ય માન પણ યુરોપખંડને ઘટે છે. જો યુરોપનાં કેટલાંક રાજ્યોએ તથા યુરોપનાં વિદ્વાન ઉસ્તાદોએ અવસ્તા, પેહેલવી, અને પાજંદ ભાષા તથા વિદ્યા વિશે, તથા એ વિદ્યાની ખુબીઓ વિશે, તથા એને લગતાં સાધનો વિશે, તથા એ વિદ્યાને લગતાં કોતરકામો વિશે, તથા નકશાઓ વિશે મોટો જર ન ખરચો

હતે, અને અથાગ મેહેનત ન કરી હતે તો, હમો ખચીત કરી કહીયે છૈયે કે, આજ આપણુ, ધર્મ તથા આપણુને લગતી ભાષાઓ, વિદ્યા તથા માન વિશે જે હાલતમાં છૈયે, તે હાલતમાં કદી આવતે નહીં. જે કામોની મેહેનત, અને જે જરનો ખરચ આપણુને પોતાને કરવો જોઇયે છે, તે કામો અને તે ખરચો દીલગુરદા ભરેલી રીતે, અને સારા મનથી, પારકી કોમનાં તથા પરાયા દેશનાં પુતો કરે, એ કાંઈ તે લોકોનો આપણાં ઉપર થોડો આભાર થાય છે! જો કે તે વિદ્યાનાં શોખીલો, પોતાનાં એલમ તથા ગ્નાનનો વધારો કરવા માટે, તથા પોતાને ફાયદા થવાની શોધને માટે, તથા ખરૂં ખોટું શોધવા માટે, તેઓ જર ખરચી મેહેનત કરેછે ; પણ તેમાં તેઓ કરતાંને આઇતો મોટો લાભ તો આપણુને તથા આપણાં પવિત્ર ધર્મને લગતી વિદ્યાઓને થાયછે. માટે, આપણી કોમને લાયક છે કે, એ બાબતમાં જર ખરચનારાં રાજ્યોનો, તથા અથાગ મેહેનત કરનારા વિદ્વાન ઉસ્તાદોનો, જાહેર રીતે ઉપકાર માનવો જોઇયે છે.

પેહેલવી ભાષાની ઉત્પત્તિ અને તેના જમાનાં વિશે યુરોપનાં વિદ્વાનો પોતાનાં મતો, એક રીતે આપતા નથી, પણ એકેકથી જુદી જુદી રીતે આપે છે. એ મત આપનારાઓમાં કેટલાક ઉગમણુ પ્રાંતની ભાષા જાણુનારા વિદ્વાનો પેહેલવી ભાષાની ઉત્પત્તિનાં જમાના વિશે જણાવેછે કે, એ ભાષા "આસીરીયન" ટોલાના પાદશાહોનાં વખતમાં "સીરીઆક" ભાષા ઉપરથી ઉત્પન્ન થઈ છે! અને કેટલાકો એને "પારથ્યન" અથવા "ખાલદી" ભાષાને નામેજ ઓળખે છે! અને કેટલાકો તો એનાં જમાના વિશે એવો આરોપ મુકે છે કે, પારશીઓએ હિંદુસ્તાનમાં આવીને, એ પેહેલવી ભાષા, અરબી અને ફારશી ભાષાઓ ઉપરથી ઉત્પન્ન કરી છે. એ છેલ્લા, વગર સહમજે, આરોપ મુકનારાઓનાં જવાબો પુખ્ત રીતે યુરોપનાં વિદ્વાનોમાં અને આપણુ જરથુસ્તીઓમાં વધારે જાણીતા ગૃહસ્થો તથા ઓરીએનટેલિસ્ટો, જેવા કે શેઠ ધનજીભાઇ ફરામજી પટેલ અને દસ્તુરજી સાહેબ હોસંગજી જામાસ્પજી દસ્તુર જામાસ્પ આસાનાં એઓએ આપ્યા છે. ઈ૦ સ૦ ૧૮૬૧ માં શેઠ ધનજીભાઇ ફરામજી પટેલ "એરીઅન ભાષાનું મુળ, તથા અસલપણું" (The origin and authenticity of the

Arian family of languages) એવે નામની ચોપડીનાં દીબાચામાં લખે છે કે, "પેહેલવી ભાષા પારસીઓએ હિંદુસ્તાનમાં આવીને અરબી ઉપરથી કે કોઇબી ભાષા ઉપરથી બનાવી નથી, પણ એ અસલ જમાનામાં, ઇરાનનાં મુલકોમાંજ બનેલી છે; અને પેહેલવી ભાષા "સીરીઆક" ઉપરથી નહીં પણ "એરીયન" ભાષા ઉપરથી થયલી છે" એવી રીતે માઅકુલ દાખલાઓ સાથે આપ્યા છે, ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૭ માં દસ્તુર હોશંગજી જામાસ્પજી દસ્તુર જામાસ્પ આસાજીનાંએ, "એક જુની જંદ પેહેલવી શબ્દકોષ" (An old Zand Pehlvi Glossary) એવે નામની ચોપડીનાં દીબાચામાં લખેછે કે, પેહેલવી ભાષા પારશીઓએ હિંદુસ્તાનમાં આવીને ઉભી નથી કીધી, પણ એ "આસીરીઅન" ટોલાની પાદશાહીનાં વખતમાં થયલી છે, એવી રીતની દલીલો સાથે આપ્યો છે એ કાબેલ દસ્તુરજીનાં મતને મરહુમ વિદ્વાન દાકટર મારટીન હૉગે એજ ચોપડીમાં આવેલા, પેહેલવી ભાષાનાં પોતાનાં નીબંધમાં સ્વીકાર્યું છે.

હવે, હમો જણાવિએ છૈયે કે, જે કાબેલ વિદ્વાનો પેહેલવી વિશે લખે છે કે એ ભાષાની ઉત્પત્તિ "પાર્થ્યન" અને "ખાલદી" ભાષા ઉપરથી થઇ છે; એવું જે મત તેઓ જણાવે છે તે, પેહેલવી ભાષામાં કેટલાક શબ્દો તેઓની ભાષાને મલતા આવેછે તે ઉપરથી જણાવતા હશે; પણ તે ગૃહસ્થોને આટલું તો અંજાણ્યું નહીંજ હોવું જોઇયે કે, "પાર્થ્યનો" અને ખાલદીઓ જુનાં વખતનાં ઇરાંનીઓનાં વંશ છે, અને તેઓ છુટા પડયા પછી પણ, જુનાં ઇરાનીઓનીજ ભાષા બોલતા હોય તેમાં કાંઇબી અજાયબ થવા જોગ નથી, કારણ કે જાતે પેહેલવી ભાષાજ ઘણી પુરાંણી છે; અને તે લગભગ "પેશદાદયાન" પાદશાહઓનાં વખતની છે; (તે આગલ ચાલતાં વાંચકોનાં વાંચવામાં આવશે) તેથી કાંઇ એમ નહીં ઠરવું જોઇયે કે, પેહેલવી ભાષા "પાર્થ્યનો" અને "ખાલદીઓ" ઉપરથી આગલા ઇરાનીઓએ ચોરી લીધી હોય; પણ તેથી તો ઓલ્લું દીશે છે કે, "પાર્થ્યનો" અને "ખાલદીઓ" પોતે એ પુરાતમ ભાષાનાં આભારી છે. અને જે વિદ્વાનો "આસીરીયન" વંશનાં વખતમાં પેહેલવી ભાષા બનવા વિશે પોતાનું મત જણાવે છે, તેવું મત જણાવનાર ગૃહસ્થોને હમો નમનતાઇ સાથે જણાવિએ છૈયે કે, એ પુરાતમ

પેહેલવી ભાષા "કયાંન્યાન" વંશની પાદશાહાતનાં વખતમાં ખુદ બોલાતી ભાષા હતી; તેનો દાખલો જોવો હોએ તો, અસલ પેહેલવી "દીનકર્દ" કેતાબ, પાદશાહ ગુશતાસ્પનાં વખતમાં, તે નેક બખ્તશાહે પોતે પેગમબર સાહેબ જરથુસ્તનાં શાગેર્દો પાસે અવસ્તાનાં દફતરો ઉપરથી પેહેલવી ભાષામાં લખાવી હતી; એવું એ નામીચાં પુસ્તકનાં ત્રિજા દફતર મધે બોલ્લું જણાવ્યું છે. આ ઉપરથી જણાશે કે, જે ગૃહસ્થો પેહેલવી ભાષાના જમાનાં તથા તેની બનાવટ વિશે લખે છે કે, તે "આસીરીયન" પાદશાહનાં વખતમાં "સીરીઆક" ભાષા ઉપરથી બનેલી છે, અને "પાર્થ્યેન" પાદશાહાતનાં વખતમાં "ખાલદી" ભાષા ઉપરથી બની છે, તે પણ વગર આધારનું છે.

કેટલાક વિદ્યાશાસ્ત્રીઓ, પથ્થરની તખ્તીઓ તથા શીક્કા ઉપરનાં પેહેલવી લેખો કેતાબી પેહેલવી લખાંણો સાથે સરખાવી, પોતાનો એવોબી વિચાર આપે છે કે, પથ્થર અને શીક્કા ઉપરની પેહેલવી અને ચોપડીઓમાં લખાયલી પેહેલવી, એક બીજાથી ઘણી જુદી જણાએ છે; તેથી એવું જણાય છે કે પુસ્તકોમાં લખાયલી પેહેલવી ભાષા ફારશી ભાષા ઉપરથી નીકલી છે. હમારે જણાવવું જોઇએ છે કે, એમ બોલવામાં પણ તે ગૃહસ્થોએ ભુલ કરી છે, કારણ કે, જે વખતમાં તખ્તીનાં લેખો કોતરાયા છે, તેનાંજ બલકે તેથીબી આગમજનાં વખતમાં કેટલીક પેહેલવી કેતાબો બનેલી હાલે મોજુદ છે; જેવી કે, "દીનકર્દ," નેરંગસ્તાન (અવસ્તાની શાહાદતો સાથની), "બુન્દેહેશને," "મીનોખેરદ," પેહેલવી "શાહાનામું" પેહેલવી "વીરાફનામું," "શાયેસ્તલાશાયેસ્ત" અને "શેકન ગુમાની વજાર" વગેરે; તથા પેહેલવી "વંદીદાદ," "યજશને," "વીસ્પરદ," ખુર્દેહ અવસ્તા," અને "અવસ્તા પેહેલવી કોષ" જે "જંદ પેહેલવી ગલાસરી" ને નામે ઓલખાય છે. તેની પેહેલવી; તથા આશીરવાદ," "આફ્રીનો" અને કેટલીક "નેરંગો" પેહેલવી ભાષામાં બનેલી છે. પેહેલવી તખ્તીનાં હરફો અને કેતાબી હરફોની વલાંણ અને કાંઇક ભાષા, જો કે, કેટલીક રીતે જુદી છે, તેથી કાંઇ એમ નહીં ઠરતું કે; કેતાબી પેહેલવી ફારશી ભાષા ઉપરથી નીકલી હોએ, પણ હમારૂં આધીન મત તો એ છે કે, ફારશી ભાષા પેહેલવી ભાષાની આભારી છે. આગલા જમાનામાં આટલું તો ગાફમ હતું કે, દરબારી ભાષા અને આમી

ભાષામાં ઘણોક ફેર હતો; જેમ કે, "વેદશાસ્ત્ર"ની સંસ્કૃત ભાષા અને હિંદુઓમાં ચાલુ વપરાતી સાધારણ સંસ્કૃત ભાષા છે તેમ. હમો ધારીએ છીએ કે, એવી રીતના વિચાર આપનારા ગૃહસ્થોએ કોઇ અપૂર્ણ પેહેલવી ચોપડીઓ વાંચી વિચાર આપ્યો હશે, કારણ કે, જો પેહેલવી "દીનકર્દ," "નેરંગસ્તાન," "બુન્દેહેશને," અને પેહેલવી "શાહાનામું," અને પેહેલવી "વીરાફનામું" ઇત્યાદિ ચોપડીઓ વાંચી હતે, અને વળી તે સાથે એક ભાષાનું પુરાતમપણું તપાસવાની જેવી રીતી છે તેવી રીતે વ્યાકરણને કાયદે એ ભાષાને બીજી એરીઅન ભાષાઓ સાથ સરખાવી હતે, તો હમો ધારીએ છીયે કે તેઓ એવો બેઢંગો વિચાર ક્વચિત પણ આપતે નહીં. કેટલાકો કેહે છે કે, પેહેલવી લેખો અને જંદ અવસ્તાનો પેહેલવી તરજુમો એક બિજાથી જુદા પડે છે, તે હમો કબુલ કરીએ છીએ કે, વ્યાકરણ સંબંધી કેટલાક દાખલાઓમાં "એ બન્ને જુદી પડે છે, પણ જો એ બેઉ ભાષાનાં બોલો સરખાવવામાં આવશે તો, તે ઉપરથી જણાશે, કે પેહેલવી તખતીઓમાં "ઉજવારેશ" મુળ ધાતુઓ તેઓને મળી આવશે, આએજ એ ભાષાનું પુરાતમપણું તુરત દેખાડી આપે છે; તેટલા માટે હમુને મત બાંધવું જોઇયેછ કે, કેતાબી પેહેલવી ધર્મશાસ્ત્રને લગતી અને તખ્તીની પેહેલવી શેહેરનાં રાજ્ય કારોબારને લગતી ભાષા હોવી જોઇયે.

વળી, કેટલાક ગૃહસ્થો કેહેછે કે, અવસ્તા તથા પેહેલવી ભાષા પારશીઓનાં દસ્તુરોએ હીંદુસ્તાનમાં આવ્યા પછી, અવસ્તા સંસ્કૃત ઉપરથી અને પેહેલવી અરબી અને ફારસી ભાષાઓ ઉપરથી બનાવટ કીધી છે. એવું કેહેનારાઓ અગર જાણી જોઇ એ ભાષાઓને હલકી પાડી, આપણાં ધર્મની તાસુબી રાખી પોતાનાં ધર્મની ભાષાને ચઢતી જણાવવા માગતા હોએ, અને પેહેલવી કરતાંને પોતાની સેમેટીક ભાષાને ચઢાવવાને માટે તાસુબીથી એવું લખાંણ કર્યું હોય, યા તો તે લોકો પેહેલવી લેખોનાં કોતરકામથી બીલકુલ અનજાંણું હોએ. હમો ધારીએ છીએ કે, એમ તો કદી બનવુંજ ન જોઇયે, કારણ કે, જે લોકો એવો વિચાર જણાવે છે તેઓ, ઉગમણ પ્રાંતની વિદ્યામાં પ્રવિણ અને સાબીત ગૃહસ્થો છે. એવા કાબેલ ગૃહસ્થો થઇને એવો કઢંગો વિચાર આપે એ ઘણું અચરત થવા જોગ છે! આજે, પાહાડો ઉપર

અને ઓહોની અંદર, જે લેખો કોતરાએલા મુસાફરોને માલુમ પડેછે; અને સામાન્યાંન વખતનાં શિક્કાઓ, ઝવેરો ઇત્યાદિ ઉપરની પેહેલવી આપણને દેખાડી આપેછે કે, તે ભાષા લોકોનાં વપરાસમાં આવતી હતી, અને વળી ઉગમણ પ્રાંતની ભાષાનો શાસ્ત્રી સર રૉલીસન કેહે છે કે, "જરથોસ્તી મજહબનાં લોકો હિન્દુસ્તાનમાં પેહેલે આવ્યા, તેની આગમજનાં જે ત્રાંબાનાં સસનમો (વાસણો) તેઓ પોતાની સાથે લાવ્યા હતા, એ સસનમ (વાસણ) ઉપરનાં પેહેલવી અક્ષરોનાં નમુનાં હાલે મોજુદ છે. મજકુર નામાંકીત ગૃહસ્થ એ બાબે નીચે પ્રમાણે પોતાનું મજબુત એકીન જણાવે છે. "શાહા-
"પુર તરફ આવેલી તખ્તી ઉપરનાં પાદશાહનાં ઘોડાની છાતી ઉપર જે ટુક
"કથા લખેલી છે, તે જેઆરે પેહેલવી વપરાતી હાલતમાં હતી, તે વખતે
"કોતરેલી માલુમ પડે છે, અને માહારી પાસે કેટલાંક રતનો છે, તે ઉપરનાં
"છાપો હાલનાં તેમજ જુનાં હરફો વચે જે સંબંધ છે તે વધારે સોહે-
"લાઇથી દેખાડી આપે છે. ત્રાંબાંનાં સસનમ (વાસણ) જે મલબારના
"સીરીઅન ખ્રીસ્તીઓનાં હાથમાં છે, તેનાં ઉપર આવેલાં પારસી શાહેદોનાં
"નામોમાં પેહેલવી હરફોનો એક મનોરંજક નમુનો આપણી પાસે છે. આ-
"એ (સસનમ) જરથોસતી મજહબનાં લોકો જેઆરે આરબ લશકર
"યુફ્રેતીસ નદીનાં મુખ ઉપર આવેલાં અબીલા શેહેર ઉપર આવી પોહોંચીઉં
"ત્યારે ત્યાંથી નાહાસી હિંદુસ્તાનમાં ગુજરાતનાં કોસ્તા ઉપર આવેલા સીંદાન
"(સનજાણ) નામના શેહેરમાં વાસો લીધો તે વખતે લાવવામાં આવ્યું હતું.
"આએ સીંદાન (સનજાણ) શેહેર અરબ લોકોની ભૂગોલમાં સારીકાંણી
"જણાએલું છે, જે વિશે "હમજહએએસફહાંની"એ જો પાધરી
"નીશાંની નહીં આપી હતે તો, આપણને હાલ જમાનાનાં નકશાઓમાં
"સેંતજૉનમાં ઓલખી કાઢવાને કંઇએક મુશકેલી પડતે.

અવસ્તાભાષાનાં પુરાતમપણાં માટે ખીલારોકી તખ્તીઓ આજે પેહેલવાંની દરજજા ઉપર ઉભી રહીને, આપણને શાહાદત આપેછે અને પેહેલવી ભાષાનાં પુરાતમપણાંને માટે, પેહેલવી તખ્તીઓ, શિક્કાઓ, ઝવેરાતો, સીલો અને સસનમ યાને વાસણો બરપાઇ પણે શાહાદત આપેછે; પેહેલવી ભાષા વિશે એખલી તખતીઓ, શિક્કાઓ, ઝવેરાતો, સીલો અને સસનમજ શાહેદી

આપેછે. એટલુંજ નહીં; પણ ઘણીક જુની પુરાણા વખત ઉપર બનેલી ઉપર જણાવ્યા મુજબની ચોપડીઓ હાલિ હયાત છે; તથા સર સી. એચ. રૉલીસન પોતાની મુશાફરીનાં ગ્રંથમાં હાલિ બોલાતી પેહેલવી વિશે કબુલ કરેછે કે, "દીઝમાર" નાં ગામડામાં અને "ગુરાતાસ્ફી" નામનાં મોલકમાં લોકો પેહેલવી ભાષા બોલેછે હાલનાં ઇરાંણીઓ પોતે કેહેછે. કે, "સારીસ્તાંન" અને "ખુરદીસ્તાન" માં એ પેહેલવી ભાષા હજુર સુધી બોલાએછે. આ ઉપલા મઆકુલ. બોલાસાથી વાચકોને જણાશે કે, જે વિદ્વાન ગૃહસ્થો અવસ્તા અને પેહેલવી ભાષા ઉપર તોહોમત મુકેછે કે, પારશીઓએ હિંદુસ્તાનમાં આવ્યા પછે અવસ્તા સંસ્કૃત ઉપરથી અને પેહેલવી અરબી, ફારશી ઉપરથી બનાવી છે, તે તોહોમત રદ બાતિલ છે.

વળી કેટલાક ગૃહસ્થો પેહેલવી જબાન સામાન્યાન પાદશાહોનાં વખતની જણાવતાં તેઓ પોતાનાં ટેકામાં એવો દાખલો જણાવે છે કે, "પેહેલવી "ભાષા કએઆંની પાદશાહો તો શું બલકેહખાંમનીઆંન ટોલાનાં દોરની "શરૂઆતમાં ઇરાન સરજમીનમાં જે ઘણીએક ભાષાઓ બોલાતી હતી "તેઓમાં એ ભાષાબી અગર જો આંમી લોકોમાં વપરાતી હતે તો બેહીસ્તુન "પાહાડ ઉપર કોતરાવેલા લેખોમાં શેહનશાહ દરાયશ હીસ્તાસ્પીસનાં જમાં- "નામાં બોલાતી ત્રણ જુદી જુદી ભાષાઓમાં એકજ બાબદ શારૂ તખ્તીઓ "જે કોતરાએલી છે તેઓ સાથે બિજી એક તખ્તી પેહેલવી ભાષામાંબી આપ- "વાને એ નામવર પાદશાહ ભુલી જાય એ બનાવ એ પાદશાહની વર્તણુક "તરફ જોતાં તો નહીં બની શકે એવો છે." એ પ્રમાણે બોલનારાઓની મ્હોટી ભુલ છે, કારણકે બેહીસ્તુન પહાડ ઉપર કોતરાએલી ત્રણ ભાષાની તખ્તીઓ સાથે પેહેલવી ભાષામાં તખ્તી કોતરી નથી, તો તેથી કાંઇ એવું નહીં ઠરતું કે તે વખતમાં પેહેલવી ભાષા નહીં હશે તેથી નહીં કોતરાઇ હોએ. એમ તો અવસ્તા હરૂફે અવસ્તા ભાષા મધેબી તખ્તી નથી કોતરી, તેથી શું તેઓ એમજ દાખલો આપશે કે, બેહીસ્તુનના પાહાડ ઉપર હખામીશ પાદશાહોનાં દોરની શરૂઆતમાં ત્રણ જાતની ભાષામાં તખ્તીઓ કોતરાઇ છે, તેઓ અવસ્તા હરૂફે તે ભાષાની તખ્તી કોતરાઇ નથી; તેથી, એ ભાષા પણ હખામીસ વગેરા પછી કોઇ જમાનામાં ઉભી થઇ હશે? એવો કાંએ નહીં

કોઈ સવાલ કરશે. જો કે એ સવાલનો જવાબ તો ઘણો ટુંકો અને સોહેલ છે: તે એ કે, શેહેનશાહ ગુશતાસ્પનાં વખતમાં જ્યારે પેગમબર સાહેબ જરથુસ્ત સ્પેતમાન, તે બુજોરગ શેહેનશાહની દરબારમાં, પવિત્ર યજદાંથી દીન લઈ આવ્યો, તે વખતમાં, અવસ્તા ભાષા બોલાતી હતી, કારણ કે જયારે હિંદુસ્તાનનો ગુરૂ "ચંદ્રઘાચ" અને "બયાસ" અને યુનાંની ગુરૂ "તુત્યાનુશ" પેગમબર જરથુસ્ત સાથે તકરાર કરવાને, મજકુર શેહેનશાહાની દબદબા ભરેલી દરબારમાં, આવ્યા હતા; ત્યારે, પેગમબર જરથુસ્તનાં હોકમથી, તેનાં એક એરદમંદ શાગેરદે, તેઓ શું શું સવાલ કરવા આવ્યા હતા, તેનો મનપતીજ ભરેલો ખોલાસો, તે લોકોનાં વગર સવાલ કરવે કે બોલવે, એક અવસ્તાના નોશક મધેથી વાંચી સંભળાવ્યો હતો. વળી બિજો મોતેબર દાખલો એ છે કે, જેવારે પેગમબર સાહેબ અશો જરથુસ્ત, શેહેનશાહ ગુસતાસ્પની દરબારમાં તેનાં તખતની નજદીક દાખલ થયો, તેવારે તુરતજ, તે પવિત્ર પેગમબરે, શેહેનશાહ ગુસતાસ્પને અવસ્તા ભાષામાં દોઆ તથા નસીહતો કરી હતી, તે દોઆ તથા નસીહતો હાલ મોજુદ છે. એ દાખલાઓ ઉપરથી ચોકસ થાય છે, કે શેહેનશાહ ગુસતાસ્પનાં વખતમાં અવસ્તા ભાષા દરબારી યા આંમી લોકોમાં બોલાતી હતી; તે બોલાતી બુજોરગ ભાષામાંજ, પેગમબર સત જરથુસ્તે યજદાંની ધર્મ ખાસો આંમોને સમજાવ્યો હતો; એટલું છતાં, હખાંમીશ વંશનાં શેહેનશાહ દારાયશે, એ ભાષામાં અને એજ હરફે તખતી કાંએ નહીં કોતરાવી હશે? પેહેલવી ભાષા વિશે સવાલ કરનારાઓને એવો સવાલ કાંએ નહીં થાએ. પેહેલવી વિશે સવાલ કરનારાઓએ જાણવું જોઇયે છે કે, મજકુર હખામીશ વંશનાં શેહેનશાહે પોતાના વખતમાં, લોકોનાં જાહેર વપરાસમાં આવતી ભાષાઓનીજ તખતીઓ કોતરાવી કાંએ નહીં હોએ? શેહેનશાહ દારાયશે, જેમ અવસ્તા ભાષામાં તખતી નહીં કોતરાવી, તેમજ, કદાચ પેહેલવી ભાષામાંબી નહીં કોતરાવી હોએ એમાં અચરત શાનું થવું! પણ જુવો, પેહેલવી ભાષા કીઆ જમાનામાં ચાલુ થઇ છે તે વિશે, કાઉન્ટ એ૦ દી૦ ગોબીનું નામનો કાબેલ વિદ્વાન, તથા પેહેલવી "દીનકર્દ" તથા "શેકંદરનામાં" તથા ફરહંગે "બુરહાને કાતે," ફરહંગે "જેહાંગીરી" તથા ફરહંગે "રશીદી" નાં, કાબેલ ગ્રંથકરતાઓ શું લખે છે.

કાઉન્ટ એ૦ દી૦ ગોબીન્યુ નામનો કાબેલ ગ્રંથકરતા લખે છે કેઃ—"પા-"દશાહ 'ગુસતાસ્પ' અથવા 'અસ્પંદીઆર' અને 'અરદશીર બાબકાન' નાં "જમાનાંની વચેજ હુજવરેશ ભાષા શ્રી ઈરાનની સર જમીનમાં ચાલુ "અથવા રેવાજ પાંમેલી હતી હેવું તે વખતનાં શિક્કાઓનાં લેખ ઉપરથી "વગર શક અને શોબેહ ભરેલી રીતે સાબેત થઈ શકે છે."*

કાઉન્ટ એ૦ દી૦ ગોબીન્યુનું બોલવું બરહક છે; કારણ કે, પેહેલવી દીન-કર્દનાં ત્રીજા દફતરથી એવલું જણાએ છે કેઃ—"બુજોરગ દરજાનાં શેહેનશાહ "ગુશતાસ્પે તે અસલ (દીનકર્દ) કેતાબ ઉપરથી નકલ કરવા તથા અસલને "ગંજેશસ્પીગાંન" (યાને પાદશાહી પુસ્તકખાનાં) માં રાખવાને ફરમાવ્યું, "અને તે ઉપરથી નકલોનો ફેલાવો કરવાને ફરમાવ્યું; અને ત્યાર પછી તેની "એક નકલ 'દેઝેનપેસ્તે' (ઇસ્તખરનાં) કીલ્લામાં મોકલી ને તેને ત્યાં જાલવી "રાખવાનો હોકમ થયો."†

વળી, શેકંદર રૂમીનાં વખતમાં યરીઅન ખાતે પેહેલવી ભાષા ચાલુ હતી, અને તે મધે એ પાદશાહાની તવારીખ પણ લખાઈ હતી; તેની લખાએલી એક નકલ શાએર "નીજાંમી" ગંજનવીને મળી હતી; તે વિશે, એ શાએ-"ર નેજાંમી" ગંજનવીએ બનાવેલાં શેકંદરનામાં મધે લખે છે કેઃ—"તે "બુજોરગ પાદશાહને લગતો સઘલો હેવાલ બંધ બેસ્તી એક કેતાબની અંદર "મને લખેલો ન મળીઆ, તેથી છુટું છુટું જે જે કેતાબમાં તેને લગતું વરણ-"ન હતું, તે દરેક કેતાબમાંથી ચુંટી કહાડીને તે ઉપરથી આએ પુસ્તક મેં "બેતોમાં બનાવ્યું છે; તેમાં અગત્ય કરીને શેકંદરનાં વખતની તુરતની યુનાની

---

* (જુવો કાઉન્ટ "એ૦ દી૦ ગોબીન્યુનાં ખીલારાફ હરૂફેનાં લેખોનો ગુજરાતી તરજુમો મી૦ મનશુખ શાએરે ઇ૦ સ૦ ૧૮૬૫ માં છપાવ્યો છે તેને સફે ૭ મેની શો૦ ૫ મીથી.)

[illegible] †

[illegible]

[illegible]

દી૦ દ૦ ૩ જું.

"(ગરીક) નશરાંની (હીબરૂ) અને પેહેલવી ભાષામાં લખાએલી કેતાબો "ઉપરથી આએ કેતાબ બનાવી છે."*

ઉપલોજ "નેજાંમી" શાએર શેકંદરનામાં મધે લખે છે કે:—"એલમને "લગતી કેતાબોનો દરી† (પેહેલવી) ભાષામાંથી યુનાંની (ગરીક) ભાષામાં "(સેકંદરે) તરજુમો કરાવ્યો હતો."

ફરહંગે બુરહાને કાતેનો બનાવનાર મોહમદ હોસેન તબરેજી, પોતાને મ-લેલાં પુરાણાં પુસ્તકોની દલીલ ઉપરથી લખે છે કે:—

"કેટલાક લોકો એવું કહી ગયા છે કે, પેહેલવી ભાષા કએઆંનીઓની "દરબારને લગતી ભાષા છે."‡ ફરહંગે બુરહાંને કાતેના કાબેલ ગ્રંથકરતાનાજ જેવો વિચાર ફરહંગે જેહાંગીરી તથા ફરહંગે રશીદીનાં કાબેલ ગ્રંથકરતા-ઓએ પણ આપેલો છે.

વાંચકોએ, ઉપર વાંચી જોયું હશે કે, હાલે પેહેલવી ભાષા ઉપર કેવી રી-તનાં ચુંથાણાં પડેછે; એ ચુંથણાં પડવાનું મુખ્ય કારણ પેહેલવી જુબા-

---

* اثرهاي آن شاه آفاق كرد | نديدم نكاريده در يک نورد
سخنها كه چون گنج آكنده بود | بهر نسختي در پراكنده بود
ز هر نسخه برداشتم مايها | برو بستم از نظم پيرا يها
زياده ز تاريخ هاي نوي | يهودي و نصراني و پهلوي
گزيدم ز هر نامهٔ نغز او | ز هر پوست برداشتم مغز او
زبان درزبان گنج پرداختم | وزان جمله سرجملهٔ ساختم

સેકંદર નામું.

† નેજામી એ પેહેલવીને ઠેકાણે "દરી" નો બોલ વાપરેલો છે, પણ દરી ભાષાની મતલબ પેહેલવી ભાષાની સહમજવી; કારણ કે પેહેલવી ભાષા ઇરાનનાં કએઆંની પાદશાહોના વખતમા દરબારી ભાષા તરીકે વપરાતી હતી અને દરી ભાષા છેક પછવાડેનાં વખતમાં બોલાતી હતી, એ ઉપરથી કેટલાક કારણ ગ્રંથકારો પેહેલવીને "દરી" ભાષાને નામે ઓળખી ગયા છે.

خرد نامهارا لفظ دري | بيونان زبان كرد كسوت كري

સેકંદર નામું.

‡ بعضي گفته اند كه لغت پهلوي زبان پايي تخت كيان بوده است
બુરહાને કાતે

નમાં દાખલ થએલા સેમેટીક ભાષાઓને લગતા કેટલાક શબ્દો તથા વગર સંભાળથી પછવાડેથી લખાયલી કેટલીએક કેતાબોને લીધે છે. એજ સબબો ઉપરથી યુરોપનાં વિદ્વાનો પેહેલવી ભાષાનાં જમાનાંને છેક પછવાડેનાં જમાનામાં લઈ જાય છે, પેહેલવી ભાષાનાં જમાનાંને પછવાડે લઈ જનારા સઘળા એકમતથી એકજ જમાનો બતલાવતા નથી; પણ ઘણીક તડ થઇ છે. કોઈ કેહેછે કે પેહેલવી જબાન અવસ્તાનાં જમાનાની સાથનીજ છે. કોઈ કેહે છે કે પેહેલવી ભાષા પાદશાહ ગુસતાસ્પ અથવા એસ્પંદીઆર અને અરદશીર બાબકાનનાં વખત વચેની છે. વળી કોઈ કેહેછે કે પેહેલવી ભાષા ઈસુની ૫૦૦) થી તે ૬૦૦) વરસ આગમજ "સીરીઆ" દેશમાં તથા તેની નજદીકનાં ઇરાંનનાં પ્રાંતો મધ્યે બોલાતી હતી. કોઈ કેહેછે કે, "આરસાસાઈદ" (Arsaside) ટોળાંનાં પાદશાહઓનાં શિક્કાઓ ઉપરનાં નામોનાં અક્ષરોનો આકાર "હુજ વરેસ" ભાષાનાં હરફોને અકસર કરી મળતો આવે છે. વળી કોઈ કેહેછે કે, પેહેલવી ભાષા "એશારીઅન" ટોળાંના જમાંનામાં થઈ છે. વળી કોઇ કેહે છે કે, પેહેલવી ભાષા "પારથ્યન" ટોળાંના જમાનામાં થઇ છે. વળી કોઈ કેહે છે કે, પેહેલવી ભાષા "સાસાન્યન" ટોળાંનાં વખતમાં થઈ છે. વળી કેટલાકો કેહે છે કે પેહેલવી ભાષા યજદજરદની પાદશાહી ગયા પછે દસ્તુરોએ અરબી ભાષા ઉપરથી બનાવી છે. એવી એવી રીતનાં જુદા જુદા ગૃહસ્થોનાં જુદે જુદે વખતે લખાંણો થઇને એ બિચારી લાચાર ભાષાને ઘણી રીતે વધનમાં નાંખી છે.

વાંચકોએ જાણવું જોઇયે છે કે, એ તો તમોએ પેહેલવી ભાષાનાં જમાનાં વિશેનાં વિચારો જોયા; હવે પેહેલવી ભાષા કેઈ કેઈ જબાંનો ઉપરથી ઉત્પન્ન થઈ છે, તે વિશેનાં યુરોપ તથા હિંદના વિદ્વાનોનાં વિચારો જણાવીએ છીએ.

આંકુ વીટીલ ડુ. પેરોન જણાવે છે કે, પેહેલવી ભાષા જંદમાંથી નીકળી હતી. વેસતર ગાર્દ પેહેલવી જબાન વિશે લખે છે કે, ઇરાન મધ્યે તખ્તીઓ ઉપર તથા શિક્કાઓ ઉપર શાહાંની અમલનાં જે લેખો કોતરેલા છે, તે અસલ પેહેલવી જુબાન છે, અને તે જુબાન "સીરો એરબ્યન" ટોળાંની છે, પણ જરથુસ્તીઓ પાસે હવડાં જે પેહેલવી તરજુમા તથા પુસ્તકો છે તે કાંઈ અસલ પેહેલવી જબાનમાં નથી, તે તો "દરી" જુબાનમાં છે, અને

તે જુબાનને જરથુસ્તીઓનાં મોબેદોએ પોતાનો એલમ છુપાવવા સારૂ તથા વધારે બુજોરગી બતલાવવા સારૂ થોડોએક ફેરફાર કરીને તેની ઢબ બદલી નાંખી છે, અને તે મતલબથી તેઓએ ફારશી ભાષાને માત્ર "જંદ" નાં અક્ષરો તથા તેને મળતા અક્ષરોથી લખી છે. પ્રોફેસર આલશાશેન પેહેલવી શિક્કાઓની જુબાન વિશે લખેછે કે, એ શિક્કાઓની જુબાન હવેડેની ફારશી જુબાન સાથે મેળાપ રાખે છે. પ્રોફેસર આલશાસેન બિજા ગ્રંથકરતાઓ સાથે એકમળતો થઇને એ શિક્કાઓની જુબાનને ફારશીને મળતી ઇરાને એરીઅન ટોળાંની ભાષા કબુલ રાખેછે. ડાકટર સ્પીગલ પેહેલવી ભાષા વિશે લખે છે કે, પેહેલવેહેલાં જ્યારે એ ભાષાના ઉચ્ચાર તદન જુદી જુદી રીતે કરતા હતા, તે ઉપરથી એવું ધારવામાં આવતું હતું કે, એ ભાષા "સીથીક" (તુરાંની) લગતી હશે; પણ એ તદન ફારશીને મળતી છે અને એની syntax (વાક્યરચનાં) ઉપરથીજ ફારશીની syntax (વાક્ય-રચનાં) નિકળેલી છે, પણ એમાં સેમેટીક શબ્દો ઘણાં ભેળાઈ ગયા છે, તેમ ઘણોખરો ભાગ જંદનાં શબ્દોનો છે. ઉપર પ્રમાણેનાંજ બિજા ગ્રંથકારોએ પણ જુદાં જુદાં મતો આપ્યાં છે.

પેહેલવી ભાષા વિષે ઉપર પ્રમાણેનાં વિચારો આપનાર હયાત ગૃહસ્થોને હમો નમનતાઇથી ભલામણ કરીએ છીએ કે, જો તેઓ ચાલુ પુસ્તકોની પથ્થરની અને શિક્કાની પેહેલવી, ઉજવારેશ ધાતુઓ સાથે સંભાળથી સરખાવી જોશે, તો તેઓને ખાતરી પુર્વક માલુમ પડશે કે, એ ઉપલી ત્રણ ભાગની પેહેલવીઓ પુરાંણી એરીઅન ભાષા ઉપરથી ઉત્પન્ન થએલી છે. આટલું તો હમુને કબુલ કરવું જોઇએ છે કે, છેક પુરાતમ જમાનાંથી તે ગયાં બારસો વરશ સુધીમાં ઇરાનનાં ઉપર જુદદીન લોકોના કેટલાક હુમલાઓ થવાથી, જુદા જુદા વખતો મળી ઘણી વખતે ઇરાનનું રાજ્ય તેઓનાં સ્વાધીનમાં રહ્યુંહતું; એવું તવારીખો ઉપરથી આપણુને ખોલ્લું જણાએ છે. એવા સબબોને લીધે એ નિર્મળ એરીઅન ભાષામાં ઘણાંક સેમેટીક ધાતુઓ દાખલ થયા છે; જેમકે હાલે, ગુજરાતી ભાષામાં મહમદીઅન લોકોનાં દોરને લીધે, અરબી અને ફારસી ભાષાનાં, તથા અંગ્રેજી દોરને લીધે, અંગ્રેજી ભાષાનાં ઘણાક બોલો તથા ધાતુઓ ભેળાયા છે તેમ.

હવે પેહેલવી ભાષાનાં જમાના વિશે, હમે હમારો નકેશ વિચાર આપીએ તેની આગમજ, લેગાર અસલ બાબતથી હમુને આડું ફાટવું પડેછે. તેમ કરવાનું મુખ્ય કારણ એ કે આદમની શુરૂઆત ક્યારથી અને તેનું મથક ક્યાંથી તથા મજદયસ્ની (યજદાંપરસ્તી) ધર્મનું પુરાતમપણું ક્યારથી અને તે કોણથી એ હમો ટુંકમાં જણાવવા માંગીએ છીએ તેથી હમારા અશરાફ વાંચકોએ એવો વિચાર ન કરવો કે હમો કોઇ જાતનું ટાહેલું કરીએ છીએ. હમોએ ઉપર જણાવેલી બાબતોનો ટુંકમાં ખોલાસો થવાથી વાંચકોને માલુમ પડશે કે, એર્યન લોકો પેહેલા અને તેઓની ભાષા પેહેલી, કે સેમેટીક લોકો પેહેલા અને તેઓની ભાષા પેહેલી છે.

યુરોપ તથા હિંદનાં કેટલાક વિદ્વાનો પેહેલવી વિશેની બાબતો લખતાં જગો જગોએ, સેમેટીક ભાષાની ઘણીજ આરાધનાં કરેછે, કારણ કે તેઓ એવું સહમજે છે કે, પેહેલવી ભાષા ઘણીખરી સેમેટીક ઉપરથી થઇ છે. હવે, જ્યારે એમજ છે ત્યારે આપણને જાણવું જોઇએ છે કે, એર્યન ભાષાઓની શાખા સઉથી પેહેલી કે સેમેટીકની, તો આપણને જણાએ છે કે, એર્યન ભાષાઓની શાખા પેહેલી છે; કારણ કે, અવસ્તા, પેહેલવી, પાઝંદ અને ફારસી કેતાબોનો શોગલ કરવાથી આપણને ખોલ્લું જણાય છે કે, એર્યન ભાષાઓનું મુળ અસલ છે.

આજ આપણને અવસ્તાઓનાં એશારાઓ ઉપરથી તથા પેહેલવી, ફારસીમાં લખાએલી તવારીખો ઉપરથી ખોલ્લું જણાએ છે કે, આએ દુનિયાંનાં ચાલુ દોરની શુરૂઆતમાં "અઇર્યન વૈઝો" માં "ગયેમરથન" યાને ગયોમરદને પાક ખોદાવંદ તાલાએ, પેહેલો પેદા કરયો હતો, કે જેને બિજી કોમવાળાઓ બાવા આદમને નામે ઓલખે છે. એ "ગયેમરથન" માંથ્ર (અવસ્તા) જબાનનો બોલ છે. એને પેહેલવી અથવા "ઉજવારેશ" ભાષામાં "ગયેમરથન," "ગયોમરદ," "ગેલેશાહ" "તીનામલકા" અને "અશોએગપ્રા" કરી કેહે છે. ફારસી ભાષામાં "ગયોમરદ," "કયુમરસ," "કયામરસ," "કેમરત" અને "ઇરાન" ઇત્યાદિ કરી કેહેછે. વળી, એમબી જણાવવામાં આવ્યું છે કે, એનું અસલ નામ "ઇરાન" હોવાથી એનાં રેહેઠાણનું નામ "અઇર્યન"-

અથવા "ઇરાન" પડેલું છે. એ ગયેમરથનનાં ખુનથી, "મશી" અને "મશીઆંને" નામનું એક જોડું પાક ખોદાવંદ તાલાએ ઉપલીજ પવિત્ર જગોમાં પેદા કરચું હતું; તે જોડાંથી સાત જોડાં અને તે જોડાંઓથી વળી બિજાં ઘણાંક જોડાંઓ પેદા થયાં હતાં. "મશી" અને "મશીઆંને" થી પેદા થયલાં જોડાંઓને, પાક યજદાંનો પેગામ લાવનાર સરોશ યજદનાં હોકમથી, સાતે ખંડ ઉપર મોકલ્યાં હતાં, અને આદમની સઘળી પેદાએશ એ ગયેમરથન*નાં ખુનથી થએલી છે. અને વળી. એમબી આવેલું છે કે જ્યારે "અઇર્યનવૈજ"માં એ ગયેમરથનની ઓલાદનો ઘણો વધારો થતો ગયો, ત્યારે આપસ આપસમાં ટંટા બખેડા થવા માંડયો, એ ઉપરથી ઘણાંક લોકો તે જગોથી આગળ વધતા ગયા; જ્યાં જેને ફાવ્યું ત્યાં તેઓ નિકળી ગયા. એજ પ્રમાણે પછી પણ, જેમ જેમ વસ્તી વધતી ગઇ તેમ તેમ, અને જેમ જેમ પ્રેસાદ વધતો ગયો તેમ તેમ, તેથીબી આગળ વસ્તી વધતી ગઇ. એજ પ્રમાણે હમેકેશાવર (સાતે ખંડો) ઉપર વસ્તી વધતી ગઇ. દાખલા તરીકે જોવું હોય તો એ છે કે, જે જે જગાઓ ઉપર જે લોકો જઇને વસ્તા ગયા, તે લોકોનાં નામો તે જગાઓ તથા પાહાડો સાથે હજુર સુધી જોડાએલાં છે; જેમ કે, "તુરકસ્તાનનો" મુલાક પાહાદશાહ ફરેદુનનાં બેટા "તુર"નું રેહેઠાણ હોવાથી પડચું છે. "એર્યન" અથવા

---

* એ બાબત પેહેલવી "દીનકર્દ" તથા "બુન્દેહેશને" નામની કેતાબોમાં તથા બીજી કેતાબોમા આવેલી છે.—

"દીનકર્દ"માં લખેછે કે:—

પેહેલવી.

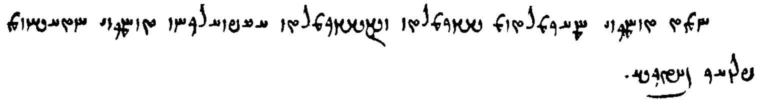

અર્થ.

સઘળાં આદમીનાં તોખમ ગયોમરથનથી છે; અને ગયોમરથને શોભા આપનાર પાદશાહોનાં તોખમ ભાગ્યશાલી "ફરવાક" (સીઆમક)થી છે.

દી૦ ૬૦ ૩ જું.

ઇરાન "ગયોમરથન"નું રેહેઠાણ હોવાથી પડયું છે, કારણકે, તે દીનદારી અને ઓદાઇશાહ ઉંપર ચાલવાથી "ઇરાન"ને નામેબી ઓલખાતો હતો. સીઆમકનું રેહેઠાંણ એક પહાડ ઉપર હતું, તેથી તે પાહડનું નામ "સીઆમકો* ને નામે ઓલખાએ છે "કેકાઉશ"નું અસલ મથક પહાડ ઉપર હોવાને લીધે એક પાહાડનું નામ "કેકહીઉશ" કરીબી છે. તેમજ વળી, "તાજ" નામનું એક મનુષ્ય જે જગો ઉપર જઇરેહયું, તે જગો "તાજી".(અરબસ્તાન) ને નામે ઓલખાએ છે; એ "તાજ" નામનો શખસ "મશી" અને "મશીઆને" ને પેટે અવતરયો હતો, અને એ "જહાક"નો વડવો કેહેવાય છે, એ ઉપરથીજ જહાક "જહાકે તાજી" ને નામે ઓલખાતો હતો. એવી રીતે જગાઓનાં, પાહાડોનાં અને શેહેરોનાં નામો પડેલાં છે,† એ સરવે કોઇને રોશન છે. હવે, એ ઉપરથી હમારૂં બોલવું સિદ્ધ થાએછે કે, જેમ જે મનુષ્ય જે જગા ઉપર જતો ગયો, તેમ તે પોતાની બાપીકી ભાષા તથા બાપીકો ધર્મ પણ મુકતો ગયો. દાખલા જોવા હોએ તો એ છે કે, "તાજ" નામનો શખસ તો "અઇર્યનવેઝ" નામનાં મોલોકમાં "મશી"થી પેદા થયો હતો, તે જ્યારે ઇરાનથી નિકલી ગયો અને તે જે જગા ઉપર જઇને રહયો, તે જગાનું નામ "તાજી" કરીને ઓલખાએ છે. હવે, એની ભાષા તો અસલ એર્યન હતી અને "તાજી" માં વસેલી તેની ઓલાદ તો હીબરૂ અથવા અરબી ભાષા બોલતા આવ્યા છે અને બોલે છે, અને તેઓનો ધર્મ પણ એર્યન લોકોથી જુદોજ છે. તેમજ, પાદશાહ ફરેદુને પોતાના વડા તથા વચલા બેટાઓ "તુર" તથા "સેલમ" ને "તુરક-

* પહાડોનાં પુશકળ નામો "જમીઆદ" યશતમાં તથા "બુનદેહેશન" માં આવેલાં છે.

† જમીઆદ યશત મધે લખેછે કે—

અવસ્તા.

[illegible]

[illegible]

અર્થ.

જે પાહાડોનાં નામો અગાઉનાં માણસોએ તેઓનાં દેખાવ અને નજદીક મલતી આવતી ચીજો ઉપરથી આપેલાં છે.

સ્તાંન" તથા "રૂમ" નાં મોલકો આપવાથી તેઓ બાપ સાથે નાફરમાન થવાને લીધે પોતાની બાપીકી ભાષાઓમાં અને ધંધામાં પણ ફેરફાર કરતા ગયા. એવી રીતનાં બિજા દાખલાઓ ઘણાંબી મલી આવેછે, પણ લંમબાંણ થવાને લીધે અત્રે ખતમ કરીએ છીએ.

સીઆમકની સાથે દેવોને લડાઈ થઈ અને તે દેવોને હાથ મારયો ગયો; એવું ફારશી શાહાનામાં મધે, ગયોમરસનાં દાસ્તાનમાં આવેલું છે, તે દેવો પણ એરીઅનનાં ભાગમાં રેહેલા બુરા તથા બદ શેકલ લોકો તથા બિજા મોલોકમાં દુશમનીથી નિકળી ગયેલા લોકોજ સહમજવા; કારણ કે "અઇર્યન વૈઝ" અથવા એર્યનનાં લોકો બુરી ચાલનાં બુરા, બદ અથવા ડરામણી શેકલનાં અને ફેશાડચા લોકોને દેવોને નામેજ ઓલખતા હતા. જેમ જેમ લોકો "અઇર્યન વૈઝ" થી આગળ વધતા ગયા, તેમ તેમ બિજી વેરાન જગાઓ વસ્તી ગઇ, અને જે લોકો "અઇર્યન વૈઝ" અથવા "એરીઆ" થી બાહેર જતા ગયા, તે લોકો એર્યન લોકો સાથે દુશમની રાખવાથી પોતાનો ધર્મ તથા ભાષામાં પણ ફેરફાર કરતા ગયા. અસલ તેઓનો ધર્મ **યજદાંપરસ્તીનો** હતો અને અસલ તેઓની ભાષા માંથ્ર જે હાલે **અવસ્તા**ને નામે ઓલખાય છે તે હતી. એનાં દાખલા જોવા હોએ તો અવસ્તા, "દીનકર્દ તથા દીનની બિજી કેતાબો મધે નીચે મુજબ આવેલું છે. દુનિયાં- "નું પેહેલું આદમ જે ગયેમરથન" છે, "તે ખરો યજદાંપરસ્ત હતો, તેણે "આએ બાકી દુનિયામાં સરવેથી પેહેલાં તે દીન, પેદા કરનાર હોરમજદથી "કબુલ કીધી હતી, અને તેણે પેહેલાં અશોઇની બરતર રાસ્ત અને ખાલિસ "દીન દાદાર હોરમજદને ચાહાવાની સેતાએશ કરવાની વમાસી"* "તે

---

* [illegible]

દી૦ ૬૦ ૧ લું.

[illegible]

[illegible]

દી૦ ૬૦ ૭ મું.

[illegible]

દ૧૦ દીની.

"પેદાઅૈશાની શુરૂઆતમાં, પ્રથમ "ગયેમરથન" બરતર ગાથા વાણીને "પઢાંણુ અને કરાંણુથી, ઇલ્લતને ટાલનારો હતો; અને એ એક (ગયેમરથન) "થી, આદમીનાં વિચારવા, બોલવા, અને કરવાનો, દરેક નેક વિચાર, નેક "વાણી અને નેક કરણીની સમપુર્ણતાઇ જાહેર થઇ છે"* "પેદાઅૈશાનાં "પેહેલાં ગયેમરથન" એ નેક મનશાનીને (હુમત પાએ દીનને)† વમાસી "બુજોરગ અવસ્તા વાંણીની નેક વાચા પઢીઓ, સેતાએશ અને સવાબની "નેક કુનશની એખતીઆર કીધી યાને સઘળાઓમાં પ્રથમ યજશનેનો "સવાબ ગાથા વાણીથી તેણે કીધો."‡

[illegible]

દા૦ દીની.

* [illegible]

[illegible]

[illegible]

દી૦ ૯૦ ૩ જું.

† "હુમતપાએ" તે "બેહેમન પાએ" ને કેહેછે, જેમકે, "સતરપાએ," "માહપાએ" "ખુરશીદપાએ" તેમ "હુમતપાએ દીન" તે એ કે, પાક પરવરદેગારસાહેબે સઘળી મીનોઇ ખેલકતો પેદા કરીને, તે મીનોઇ લોકોમાં પોતાની મજદયશની દીનનો ફેલાવો કરવા માટ, તે બુજોરગ દીનને પ્રથમમાં બેહેમન અમેશાસ્પંદને દેખાડી હતી, અને તે બેહેમને મીનોઇના લોકોની પેગમબરી કરી હતી, તેથી તેની દીનને "હુમત પાએ" દીનને નામે ઓલખવામાં આવેછે. એજ દીન પ્રથમ આએ દુનિયામાં "ગયમરથન" અને તેની ઓલાદને સરોશ યજદની મારફતે દેખાડી હતી; અને તેજ દીન સેવટ પેગમબર સાહેબ જરથુસ્તને મળી હતી, જે હાલે આપણ જરથુસ્તીઓ પાલીએ છીએ અને એજ દીન આખેરને વખત "હોશેદર," "હોશેદરમાહ" અને સોષ્યોશ પણ આએ દુનિયાંનાં લોકો માટ લાવશે.

‡ [illegible]

[illegible]

ફ્ર૦ હા૦ ૧૯ મો.

[illegible]

ફ્ર૦ હા૦ ૧૯ મો.

"એ ગયેમરથનએ દીનનાં કામોથી દુનિયાંને સુધારી અને રેવાજને
"સમાર્યો. નોરોજ, મેહેરનજાન તથા એ વગેરે કદીમ જશનોનાં બોલંદ
"બરતર કામો જે છે તે પેદાએશની શરૂઆતથી, રોજે અવલનાં કયાંને*
"(ગયોમરદે), ખોદાઈ કલામથી ચાલુ કીધાં છે. તે યજદાંનાં નુર અને
"દાદ ઇનસાફ અને ઝલકાટે કરી જુદાઈથી દુર અને જોલમથી અ-
"લગ હતો; તેણે દુનિયાંનાં દરમ્યાનમાં શેતાબ નેકીનાં કામો કરી લીધાં હતાં
"અને આદમીઓનાં દેલને બખશેસથી ખુશાહાલ અને પાક કર્યાં હતાં,
"તેથી પ્રથમ દાદ તથા દીન દુનિયાં મધે જાહેર થઈ હતી અને તે દાદાર
"અહુરમજદની ભલી દીનની રાહાથી (કદીખા) ફર્યો ન હતો. એ
"હજરત કઈઉમરસનાં જમાનાંથી તે લોહોરાસ્પની પાદશાહી તુલીક પોરી-
"ઓદકેશી દીન, ખુરદેહ અવસ્તા, ખુરશીદ—મેહેરની આએશ, હાથ-
"મોહોડું ધોવાનાં નેરંગ કુસ્તીનાં અવસ્તા, સઘળાં આફરેગાંનો, સેતાએશો,
"અને થોડીએક નેરંગો હતી. ધહંબાર કરવા, કુસ્તી રાખવી. પાંચ વખતની
"બંદગી કરવી, દસ્તાનની પરહેજ કરવી, દસ દિવસ મુકતાદનાં છે તે દિવ-
"સમાં એબાદત વિનાં બિજું કામ ન કરવું, બારે મહીનાનાં—ત્રીસે રોજનાં
"—પાંચ ગાથાનાં નામો, બારેમહીનાના જશનો તથા અકદ (મરદ ઓર-
"તના ગાંઠ બાંધવા)નો મારગ એ મીશાલ હતું."†

---

* 'કયાન' તે શેહેનશાહને કેહેછે; જેમકે 'કએકાઉસ', 'કએખુશરવ,' 'કએ લોહોરાસ્પ' અને 'કએગુશતાસ્પ' એ સઘળા 'કએ'ઓમાં પેહેલો 'કયાંન' ગયેમરથનને દીનકરદવાળાએ લખેલો છે; અને તે ઉપરથી બીજી ફારસી કેતાબવાળાઓએ એને 'કએઉમરસ' કરી લખ્યો છે.

† [illegible]

દી૦ ૬૦ ૧ લું.

[illegible]
[illegible]

દીં૦ ૬૦ ૩ જું

ફ્રોગ્રોઆ સાથની યજશને કરવાની સુરૂઆત વિશે, ગયેમરથનનો જ-માનો જણાએઅે નથી. પણ એની સુરૂઆત પાદશાહ હોશંગથી થઇ છે; એવું 'રામયશતનાં' બિજા કરદાનાં નીચલાં બયાનથી આપણને જણાય છે કે:—

"તે 'વએયજદ' (રામયજદ)ને પેશદાદ હોશહંગે લોહોડાંની ખાણવાલા

نخستین پادشاه آمد بد انکاه	کیومرث اشوي پاکتر شاه
زنور وداد و فرایزدی بود	زکثری دورواز جوراوبری بود
بکیي نیکوي درداده بود زود	دل مردم ببخشش شاد بزدود
نخستین داد و دین زو شد پدیدار	نگشت از راه دین بهر ز دادار

જ૨૦ નામે. ૬૦ જ૨૦ એ૦

باید دانست کہ ابتداي آدم از زمان حضرت کیومرت تا بسلطنت لهراسپ دیني بوریودکیشے و خورده اوستا وخورشید نیایش و مهر نیایش و اوستاي دست و روي و ہمہ آفرنگان مثل اینها بود

હ૬૦ હરાત પુ૦ પા૦ નો ૬૫ મો જબાબ.

پاسخ انکہ از زمان کیومرث نا آمدن زرتشت پیش ویشتاسپ شاه اوستا وستایش و افسان اندکي بود و گهنبار بود و کستي داشتن بود و دیگر تمام اوستا و زند بیست و یک نسک زرتشت آورد

ઓલા૦ દી૦

از زمان حضرت کیومرث تا امروز نوروز قدیم کہ مراد از نوروز عامہ باشد برنہج دین وه مازدیسنان

જ૦ ૬૦ મી૦ "પજ૬"

نخستین کیومرث این مدت ماہا با وارد ہ قسمت کرد اول مبداء تاریخ با بد آورد

ફ૦ પજ૦

"'તઅેર' પાહાડની નજદીક સુનેરી તખ્ત (હિંડોલા) ઉપર, સુનેરી આજટ,
" (ઓઆંન) ઉપર, અને સુનેરી ખીસતરા ઉપર બોલંદ બાંધેલી 'બરસમે'
"વેહેતી પુર્ણતાની તરફ ઇજ્જીઓ."* બિજું માંથ્ર (અવસ્તા) ઉપરથી માલુમ
" પડેછે કેઃ— "જરથુસ્તી ન્યાયધર્મ વિશે ઘણીજ લાંબી મુદત આગ-
" મજનો ચાલુ કરેલો, ભલી મજદયસ્ની દીનનાં ચાલુ રેવાજનો, નિર્મલ
" પસંદ ભાવ 'દાતહઅેવીદેવ'† નાં વૃધ્ધિ કરનાર 'માંથ્રા' નો હતો.‡

એ ગયેમરથન વિશે અવસ્તાનાં તથા બિજા કેતાબી દાખલાઓ ઉપરથી વાંચકોએ ઉપર જોયું કે, અસલ દુનિયાંની શુરૂઆત બુજોરગવાર

* [illegible]

રામ. યશ્ત.

† "દાતહએવીદેવ" [illegible] યાને "જવીદશીદાદ" [illegible] એટલે જ "વંદીદાદ" [illegible] એવે નામનો જે નુસક છે તેહેને કેહેછે. ઉપલા અર્થમા પવિત્ર અવસ્તાનો "દાતહઅેવીદેવ" બોલ આવેલો છે; એ ઉપરથી એવું જણાય છે કે, જરથુ-સ્તનાં લાવેલા "દાતહએવી દેવ" [illegible] ની ઘણી લાંબી મુદત આગમજ, "દાતહએવી દેવ" [illegible] યાને "જવીદશીદાદ" [illegible] એટલે જ "વંદીદાદ" [illegible] યાને "બદીને તોડનારો મારગ" એવે નામનાં "માંથ્રા" (અવસ્તા) હતા. એ "માંથ્રા" કોણનાં વખતમાં હતા, એ કાંઇ આપણને ખોલાસાથી જણાતું નથી, પણ એટલું તો ચોકસ જણાએ છે કે, પવિત્ર જરથુસ્તનાં લાવેલા ધર્મની ઘણી લામબી મુદત આગમજ, "દાતહઅેવીદેવ" [illegible] યાને "વંદીદાદ" હતો. ઉપર જણાવેલી "ગયેમરથન" અને "હોશહંગ" ની બાબતો ધ્યાનમાં લેતાં અટકલો કરી શકાએ છે કે, "ગયેમરથન" યા "હોશહંગ" નાં જમાંનામા યા ત્યાર પછી કોઇ નજદીક જમાનામાં "વંદી-દાદ" જેવાબી અવસ્તા હતા.

‡ [illegible]

"ગયેમુરથ્નથી થઇ છે, યજદાંનો ધર્મ પેહેલો એ અશો ગયેમરથ્નને મલ્યો હતો. તે ધર્મ "માંથ્ર" યાને અવસ્તા જબાનમાં મળ્યો હતો; તેની ભાષા પણ "માંથ્ર" (અવસ્તા) હતી અને તે અશો મરદથી તમામ આદમોની પેદાએશ થઈ છે. હવે એ ઉપરથી તપાસવાનું એટલુંજ છે કે "સેમેટીક" ભાષાની ઉત્પત્તિ પણ અસલ "એર્યન" ભાષા ઉપરથીજ થવી જોઇએ છે; કારણ કે, અસલ આદમનું મૂલજ "એર્યન" છે. અને તેમજ છે ત્યારે તો તેની અસલ ભાષા તથા ધર્મ પણ એર્યનને લગતોજ હોવો જોઇએ, એ આફતાબની મીસાલે ખોલ્લું થાયછે.

હવે, ઉપલાં વર્ણન ઉપરથી વાંચકોની ખાતરી થઈ હશે કે, "માંથ્ર" (અવસ્તા) જબાન, પેહેલાં આદમ, પાદશાહ ગયેમરથ્નનાં વખતથીજ છે. જ્યારે એમજ છે ત્યારે, તે જબાન ઉપરથીજ અસલ પેહેલવી ભાષા થઇ છે એમ ચોકસ થાયછે.

યુરોપખંડનાં ઘણાંક વિદ્યાર્થીઓ પેહેલવી જબાનનાં જમાનાંને છેક "એસીરીઅન" તથા "સાસાન્યાન" નાં વખતમાં લઈ જાય છે, તેનું કારણ તેઓ એવું સહમજે છે કે, અવસ્તા જબાન પેગમબર અશો જરથુસ્તનાં જમાનાંથીજ ચાલુ થઇ છે, તેની આગમજ નહીં હતી, એવા વિચારથી તેઓ પેહેલવીનાં જમાનાંને છેક પાછળ લઈ જવા માંગેછે. જ્યારે જરથુસ્તનાંજ જમાનામાં અવસ્તા ભાષાની શરૂઆત થઈ હોય ત્યારે તો હમો પણ કબુલ કરીએ કે, પેહેલવીનો જમાનો છેક પછવાડે જવો જોઇયે, પણ તેમ તો નથીજ, કારણ કે, "માંથ્ર" (અવસ્તા) જબાનનો જમાંનો, હમોએ ઉપર જણાવેલી દલીલો પ્રમાણે, આએ ભવનું, દુનિયાંનું પેહેલું આદમ અને સરવેનાં બાપ પાદશાહ ગયેમરથ્નનાં જમાનાંથી છે, જ્યારે એમજ છે ત્યારે તો, પેહેલવી ભાષાનો જમાનો પોતાની મેળે "સાસાન્યાન" તથા "એસીરીઅન" વંશની પાદશાહીની આગમજ જવો જોઈએ છે અને તેજ પ્રમાણે હમોએ, પેહેલવી "દીનકર્દ," "શેકંદરનામું" "ફરહંગે જેહાંગીરી"—"રશીદી" અને "ફરહંગે બુરહાંને કાતે" ની શાહાદતો ઉપરથી ઉપર સાબેત કીધું છે કે, પેહેલવી ભાષા કએઆંની ગુશતાસ્પનાં જમાનામાં, રાજ્ય દરબારી એક ચાલુ ભાષા હતી; અને ત્યારબાદ શેંકડો વરશે પાદશાહ શેકંદર

રૂમીએ અવસ્તા તથા પેહેલવી કેતાબો ઉપરથી રૂમી (ગરીક) ભાષામાં તરજુમો કરાવ્યો હતો. ઉપલાં વરણન પ્રમાણે તો પેહેલવી ભાષા કએઆંની ગુશતાસ્પની પાદશાહીનાં વખ્તમાં મોજુદ હતી એ સાબેત થાએછે.

હવે, નીચલાં વરણન પ્રમાણે એનો જમાંનો છેક પેશદાદીઆન પાદશાહીની શુરૂઆતથી થએલો જણાએ છે, તેનું પેહેલું કારણ એ કે, જ્યારે કયાંની ગુશતાસ્પની પાદશાહીનાં વખ્તમાં એ ભાષા દરબારમાં ચાલુ હતી; ત્યારે એ ભાષા તેની આગમજનાં જમાનામાં હોવી જોઇએ.

પેહેલવી ભાષાનો જમાંનો કએઆંની પાદશાહતની આગમજ હતો, તેહેનું બિજું કારણ એ કે, પાદશાહ ફરેદુને, પાદશાહ જોહાકની શુમીઅત તોડવા માટે, શરોશયજદની મદદથી કેટલીએક નેરંગો અવસ્તા તથા પેહેલવીમાં બનાવી હતી; તે મધેની હાલ કેટલીએક આપણ સોડે મોજુદ છે, તે હમો સદાબરી વાંચકોની ખાતરી માટે નીચે ઉતારી લીજીએ છેઃ —

[illegible]

[illegible]

[illegible]

વેસ્તરગાર્ડ વા૦ ૧ લું.

[illegible]

રેવાએત.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

રેવાએત.

[illegible]
[illegible]

૫૦ વનંત.

[illegible]
[illegible]

૫૦ વનંત.

[illegible]
[illegible] †

૫૦ વનંત.

એ નેરંગો ઉપરાંત બિજી ઘણીક નેરંગો એ નામાંકીત પાદશાહાને નામે કેતાબોમાં આવે છે; પણ ઘણું લમબાંણુ થવાને લીધે અત્રે લેવાને હમોએ દરૂસ્ત જોયું નથી.

વાંચકોએ જાણવું જોઇયે છે કે, ઉપલી નેરંગો મધે, બાકીઓમાં એબલા ફ્રતેહમંદ પાદશાહ ફ્રરેદુનનુંજ નામ આવેલું છે ; તેથી જણાએછે કે, એ નેરંગો ફ્રતેહમંદ પાદશાહ ફ્રરેદુનનીજ બનાવેલી હોવી જોઇયેચ. જો એ નેરંગો કોઇ બિજા પવિત્ર શખ્સની બનાવેલી હતે તો, તે મધે તેનુંજ નામ' આવવું જોઇતે, યા અગર ફ્રરેદુનની સાથે પણ તેનું નામ આવવું જોઇતે, પણ તેમ તો નથીજ. અગર જો પેગમબર

† ૪) ૫) અને ૬ ઠા આંકવાલી નેરંગો વનંતપશત મધે મોહોડું બંધ કરીને બાજમાં પઢવામા આવેછે. એ ઉપલી ત્રણે નેરંગો, હાલે, પાજંદ ભાખામાં પઢવામા આવેછે.

જરથોસ્તે તે બનાવી હતે તો, તે નેક પેગમબરનું પવિત્ર નામ, આવવું જોઇતું હતું, તેમ પણ નથીજ, અગર જો કોઇએ પેગમબર જરથોસ્તનાં જમાનાં પછી એ નેરંગો બનાવી હોએ તો, એ નેક અને પવિત્ર પેગમબર જરથોસ્ત સાહેબનું નામ પણ આવવું જોઇતું હતું, પણ તેમ નથીજ. અવ-રતા મધે, જેમ બિજા યજદ અમેશાસ્પંદોની તથા પેગમબર અશો જરથો-સ્તની ખશનુંમનો આવિછે; તેમજ ફતેહમંદ પાદશાહ ફરેદુનનીબી ખશનુ-મન, તેની બનાવેલી નેરંગો સાથે આવેલી છે; તે ઉપરથી પણ જણાએ છે કે, એ નેરંગો ફતેહેમંદ પાદશાહ ફરેદુનનીજ બનાવેલી હશે.

નેરંગો વિશે ફીરદોસી તુસી પોતાનાં બનાવેલાં શાહાનામાં મધે, ફતે-હમંદ પાદશાહ ફરેદુનનાં દાસ્તાનમાં નીચે મુજબ એશારો જણાવતાં લખેછે કેઃ—જ્યારે કાવેઆહંગર, અલબોરજ પાહાડ ઉપરથી ઇરાન તરફ, પાદશાહ ફરેદુનને પાદશાહ જહાક સાથે લડાઈ કરવાને લઇ જતો હતો, તે વેલાએ તેઓએ એક 'નવંદ' નામનાં ગામમાં એક પાહાડની હેઠે વાસો કરયો હતો; તે વખ્તે પાક પરવરદેગારની કામેલ શક્તિ સરોશ યજદે આવી ફરે-દુનને કેટલીએક અગમચેતી આપી; તે ઉપર આવતી આફતોને ટાલવા માટે તથા બુરા જહાકની શુમીઅતને ટાળવા માટે, નેરંગો શિખવી હતી. ફરેદુનનાં ભાઇઓ કયાનુશ તથા પુરમાએ નામનાં તેની સાથે હતા, તેઓ ફરેદુન ઉપર અદેખાઈ લઇ જતા હતા; તેઓએ તેને મારી નાખવાનો એરાદો કરયો હતો. જે દિવસે સરોશ યજદે ફરેદુનને નેરંગો શિખવી હતી, તેજ દિવસની રાતનાં તેનાં ભાઇઓએ ફરેદુનને મારવાનો એવો એલાજ કીધો કે, જ્યાં ફરેદુનનો તંબુ હતો તેનાં મથાલાં ઉપર જઇને એક મ્હોટો ભારી પથ્થર કોતરી કાહાડયો અને તે પથ્થર તે ફરેદુનનાં તંબુ ઉપર ગગડાવ્યો કે તેથી ફરેદુન કચડાઇ મરે; પણ જેની ઉપર પાક યજ-દાંની મેહેરબાંની હોએ, તેને હેરાંન કરનારાઓ કદી પણ ફાવતા નથી, તેજ પ્રમાણે થયું; તે એ કે, જેહેવી ફરેદુનને બશારત થઇ કે તુરત ઉઠયો અને જે નેરંગો 'સરોશ' યજદે શિખવી હતી તે તુરત પઢયો, કે જેથી પેલો ગગડતો પથ્થર અટકી રહ્યો અને પાદશાહ ફરેદુનને કશો આશેબ ન

પોહોંચ્યો* શીરદોસી તુસોના ઉપલા બોલાસાથી વાંચ્કોની ખાતરી થઇ હશે કે, ખોદા તાલાની કામેલ શક્તિ સરોશ યજદે, ફ્રેતેહમંદ પાદશાહ ફ્રેરેદુનને નેરંગો શિખવી હતી. તે નેરંગો કેઇ તે હાલે આપણને માલુમ પડતું નથી; પણ ધારવામાં આવેછે કે, ઉપર જણાવેલી નેરંગો મધેની, યા બિજી (આએ બયાન જણાવતાં, લમબાણ થવાને લીધે, જણાવી નથી તે મધેની) કોઇબી નેરંગો હશે; પણ આટલું તો ચોકસજ થાએછે કે, અવસ્તા તથા પેહેલવી મધે કેટલીક નેરંગો પાદશાહ ફ્રેરેદુને બનાવી હતી.

પેહેલવી ભાષાનો જમાનો કએઆંની પાદશાહાતની આગમજ હતો, તેનું ત્રીજું કારણ એ કે, તખતે જમશીદવાલા મેહેલમાં કેટલાક પેહેલવી લેખો હતા; એવું નીચલી કેતાબની એબારત ઉપરથી માલુમ પડે છે:—

"મજમલુલ તવારીખ," مجمل التواريخ † નામની જુની ફારશી કેતાબ મધે તેના બનાવનારે, "એસ્તેખર" اسطخر અથવા પરસી પોલીસનો હેવાલ જણાવતાં, "હેમજહએએસફહાંની"‡ નાં બનાવેલા ફારશી ગ્રંથનો

* પાદશાહ ફ્રેરેદુનની આએ બાબતને લગતાં સઘળાં બેતો લમબાંણ થવાને લીધે અત્રે લેવાને માંડીવાલીયાં છે; પણ ફકત જે "નેરંગ" ને લગતાં બેતો છે તેજ હમો, વાંચકોની ખાતરી માટ નિચે જણાવીએ છીએ.

سروشي بد آن آمده از بهشت — كه تا باز گويد بد و خوب و زشت
سوئي مهتر آمد بسان پري — نهانش بياموخت افسونگري
كه تا بندها را بداند كليد — كشاده با فسون كند ناپديد
بفرمان ايزدان سرخفته مرد — خروشيدن سنگ بيدار كرد
بافسون همان سنگ برجاي خويش — به بست و نه غلطيد يكزره پيش

† એ કેતાબ સને ૧૧૨૬ ઇસવીનાં સાલમાં બનેલી છે અને તે મધે "તારીખેતબરી" નાં દાખલાઓ જગોજગોએ ટાંકેલા છે.

‡ "હમજહએએસફહાંની" નાં લખવા ઉપરથી જણાએ છે કે, ઇરાન માંહેલા "તખ્તેજંમશીદ" નામનાં મેહેલમાં, આજ આશરે એક હજારથી વધુ વરશની વાત ઉપર ઉપલી પેહેલવી તખ્તી હતી, પણ અફસોસકારક એ છે કે, યુરોપખંડનાં નામાંકીત વિદ્વાનો; જેવા કે, "કેરપોરટર" તથા "સર ઉલીઅમ આઉસલી" ને તેઓની મુસાફરીને વખતે એ તખતી મલી નહીં આવી. જો તેઓને એ મલી હતે તો, તેઓ એ બાબતમાં કાંઇબી ખોલાસો કરતે. તે ઉપરથી એવું ધારવામાં આવેછે કે, એ નામાંકીત મુશાફરોના વખત સુધી તે સચવાઇ નહીં રેહેલી; જો તે આજ સુધી સચવાઇ રહી હતે તો આજ એ બાબતમાં એક મોટું અજવાળું થતે, પણ કમ ભાવગ આપણાં જરથુસ્તીઓના. આપણને હજુર પાદાવંદ તાલાનાં શોકર ગુજાર થવું જોઇએ છે કે, "હમજહએએસફહાની"

આધાર બતલાવીને લખેછે કેઃ—'એસફહાંની'ની કેતાબ મધે કુરશી (તખતે 'જમશીદ) નાં હેવાલની અંદર હાવી તરેહનું બયાંન કરયું છે કેઃ—ત્યાં
"(તખતે જમશીદનાં મેહેલમાં) પેહેલવી ભાષાની અંદર લખાણો છે, જે વિશે
"હેવું કેહેછે કે, એક વેળા એક મોબેદને તે લેખો વાંચવા સારૂ બોલાવ્યો હતો;
"તે લખાણની અંદર મતલબ એ હતી કે, **આએ બાંધણી "જમશીદ"**
"**નાં વખતમાં ફલાણે રોજે અને ફલાણે મહીને કરેલી છે.** આએ
"પેહેલવી લખાણ ઉપરાંત બિજું ઘણુંક લખેલું હતુંઃ પણ તે હરૂફો ન ઉકલવાને
"લીધે મેં તે લખી લીધું નથી; કેમકે, આકાર ઉપરથી મતલબ ઉઠી નહીં."*

પેહેલવી ભાષાનો જમાનો કએઆન્યાંન પાદશાહાતની આગમજ હતો; તેનું ચોથું કારણ એ કે, પાદશાહ ટેહેમુરસ્પે દેવ બંદને માટે કેતાબોમાં એવું જણાવેલું છે કે, તેણે અંગ્રેમઇન્યુશ (શેતાન) ને, બદફેહેલે, એવી બુરી રાહે ચાલનારા દુન્યાઈ દેવોને પોતાની પવિત્રાઇનાં બલે કરી, અને પોતાનાં બુરા નફસોને પોતાને તાબે કરવાથી, બદ રાહાથી દુર થયો હતો. તેથી યજદી નુર તે ઉપર વારેદ થયું હતું, અને તેનાં બળે કરી તેણે તમામ બદરૂહ દેવોને પોતાને તાબે કસ્યા હતા; અને તે સાથે સઘળા બદરૂહ દેવોનો સરદાર જે ગનામીનો કેહેવાએ છે, તેને પણ પોતાને તાબે કરચો હતો. તે નુરની બરકતથી તેનું મગજ ઘણું ખીલતું થયું અને તેનાં બળે કરી તેણે લખવાનો હોનર પેદા કસ્યો હતો. હાલે, ઉપર જે હમોએ ખોલાસો કસ્યો, તેને મળતું બયાંનઅવસ્તાનાં કલાંમો સાથેની એક આફરીન, જે 'ઓગેમદેચા'ને નામે ઓલ-

---

નેવા નામાંકીત ગુહસ્થે પોતાનાં નામીચા ગ્રંથમાં ઉપલો ફકરો ટાંકી લીધો છે. એ ફકરો "અસફ-હાની" એ પોતાની તરફથી જોડી તો નહીંજ કાહાડયો હોએ એ તો ચોકસ છે.

* اندر حال کرسي در کتاب الاسفهاني همي شرح دهد برآنجا
نبشتها هست بفهلوي و همي گويد در روزگار موبدي
را بياوردند كه آنرا باخواند درجمله اين لفظ بود
كه كردش اين زمان جم بفلان ماه و فلان روز بر
پهلوي نبشتست اين كلمهاي و بسياري ديگر ومن از
جهت ناندانستن حرف آن نه نوشتم كه از صورت
حرف ايراخ ...

બાએ છે; અને જેના સંસ્કૃત તથા ફારશી ભાષાઓમાં તરજુમાંઓ પણ થયા છે; તે મધે મોહોત ઉપર રાજી રેહેવાની બાબત આવેલી છે; તેનાં દાખલામાં કેટલાક નામાંકીત પેશદાદીઆંન પાદશાહઓનાં નામો જણાવેલાં છે; તે મધે પાદશાહ તેહેમુરસ્પ વિશે ટુંક બયાંન આવેલું છે, તેમાં નીચે મુજબ જણાવેલું છે કે :—

"તેહેમતન તેહેમુરસ્પે સઘલા દેવોનો દેવ—દોજખી, ગજસ્તે "ગનામીનો'
"ને પકડયો અને ત્રીસ વરશ સુધી તેને પોતાની સવારીમાં રાખ્યો અને ત્રીસ
"લખવાનાં હોનરોની કેતાબ તેથી પોતાને હાથ લાગ્યો."*

ઉપલીજ બાબતને મલતું, પણ લગાર લાંબું બયાંન, શાએરોનાં શાએર ફીરદોસી તુસીએ, શાહાનામાં મધે, પેહેલવી બાસ્તાંનનામાં ઊપરથી, જણાવ્યું છે; તે નીચે મુજબ આવેલું છે :—

"જ્યારે પાદશાહ તેહેમુરસ્પ બદકાર ગનામીનો હેરેમનને પોતાને તાબે કરી,
"તેની ઉપર સવારી કરવા લાગ્યો,† અને બુરા દેવોને પણ જેર કરયા; ત્યારે
"તેઓ મજકુર પાદશાહ સાથે ઘણી દુશમની રાખવા લાગ્યા અને મજકુર
" પાદશાહ સાથે બેદીલ થયા અને તેઓ સઘળા એકઠા થાઇ પાદશાહ તેહે-
" મુરસ્પને મારી નાખવાનો એલાજ કીધો. એ ખબર મજકુર પાદશાહને
" થવાથી તેઓનાં તમામ કામોને બરહમ મારચાં અને તે દેવોનાં મ્હોટા ભાગને

---

* [illegible]
[illegible]

આ૦ ઓગેમદેચા.

† દોજખી ગનામીનો હેરેમનને પાદશાહ તેહેમુરસ્પે ત્રીસ વરશ સુધી પોતાની સવારીમાં રાખ્યો હતો; તેહેનું સહમજવું એ છે કે, તેહેમુરસ્પે પોતાનાં નફસોને અને બુરા હવસોને મારી એટલા તો પોતાને તાબે રાખ્યા, કે તેથી, તેની પરહેજગારીમાં મ્હોટો વધારો થયો, અને મગજ નિર્મલ રેહેવાથી તેને ઘણી કવત થઇ, અને તેમ થવાથી તેની અકકલ ખીલી નિકલી અને તેથી આગાહવંત થયો, અને તે આગાહીનાં બલથી તમામ દુનિયાંનાં ભેદો સહમજવા લાગો, અને તેથી ગોએઆ તે સઘલી દુનિયામાં ફરીને ભેદો જોતો હોય તેવું તેને લાગતું હતું. એ ઉપરથી શાહાનામાનો બનાવનાર ફીરદોસી તુસી લખી ગયો છે કે, પાદશાહ તેહેમુરસ્પ હેરેમન ઊપર સવારી કરીને તમામ દુનિયાં ઉપર ફરતો હતો, એવું જણાવ્યું છે. એ મોબારક ફાલનાં પાદશાહે પોતાનાં નફસને પોતાને તાબે રાખવાથી તેની અકકલ ખીલી નિકલવાથી તેણે ત્રીસ ભાષાનો લખવાનો હોનર પેદા કીધો, કે તેથી દુનિયામાં બિજો મ્હોટો સુધારો થયો.

"પોતાનાં હોનર અને કલાથી બાંધી લીધા અને બાકીનાંઓને લડાઈ કરીને જેર "કીધા; કેટલાકોએ જીવતદાન માંગી લઈ પાદશાહને અરજ કીધી કે, જો "તું હમારા ઉપર રેહેમ કરે તો તુંને હમો એક નવી કલા બતલાવીએ. "કે તેથી તુંને ઘણાં ફાએદા હાંસલ થશે. એ સાંભળી પાદશાહએ તેઓને "જીવતદાંન બક્ષ્યું અને તેઓ સંગાથે તેણે કોલ કીધો. જ્યારે તેઓનાં "छुપા ભેદો શાહે જાણવા માંગ્યા ત્યારે તેઓએ તેને લખવાનો હોનર "શિખવ્યો; તે હોનર એક જાતનો નહીં પણ ત્રીશ તરાંહનો હતો; જેહેવો કે, "રૂમી' (ગરીક), 'તાજી' (અરબી), 'પારશી' (ફારશી), 'હિંદી' (સંસ્કૃત), "ચીની' અને પેહેલવી અને એવીજ રીતનો બીજેબી હોનર શિખવ્યો".†

'ઓગેમદેચા' નામની પેહેલવી આફરીનનાં તથા ફીરદોસી શાએરનાં ઉપલાં વરણન ઉપરથી ઓલ્લું જણાએ છે કે, લખવાનો હોનર, હેરેમન તથા દેવોને તેહેમુરસ્પે પોતાને તાબે કીધાથી, તેઓથી મલ્યો હતો. એ-ઉપરથી બે બાબદો સાબેત થાએછે; એક તો એ કે, હાલે સેમેટીક લોકો એવો દાવો કરેછે કે, યરીઅન લોકો લખવાનો હોનર હમારેથી શિખ્યા છે તે વાત ચોકશ ઠરેછે, કારણ કે, અસલ જમાનાનાં લોકો, કેટલાંક પરદેશનાં લોકોને તથા બુરા લોકોને દેવોને નામે ઓલખતા હતા. અને બિજું તો એ કે, તેહેમુરસ્પને લખવાનો હોનર મલવાની આગમજ, તે લખાંણને લગતી ભાષાઓ પણ હોવીજ જોઇયે; અને તેમાં પેહેલવી ભાષા પણ હોવી જોઇયે, કારણ કે, ફીરદોસીએ પેહેલવી તવારીખ ઉપરથી પોતાનાં લખાંણમાં તેહે-મુરસ્પનાં વખતમાં પેહેલવી લખવાનો હોનર હતો, હેવું જણાવ્યું છે.

ઉપલાં સઘળાં વરણન ઉપરથી સાબેત થાએછે કે, પેહેલવી ભાષા પેશદા-દીઆંન પાદશાહઓનાં વખતથી છે. જે ગૃહસ્થોએ ભાષા વિશે શકમંદ થઇને પોતાને મનભાવતા જુદા જુદા જમાનાંના જુદાં જુદાં મતો જણાવ્યાં છે તે રદ છે.

---

† આએ બાબદને લગતાં સઘળાં બેતો અતરે લેવાનાં ખતમ કરયા છે, કારણ કે, એ બાબદ-ને લગતાં સઘળાં બેતો લેવાથી ઘણું લમબાણ થાએછે; તેથી જેટલા બેતો ત્રીશ ભાષાનાં લખાંણો વિશે: એ દાસ્તાનમાં આવેલાં છે, તેટલાંજ અત્રે ટાંકી દેખાડેલાં છે.

نوشتن یکی نه که نزدیک سے چه رومی چه تازي وچه پارسی
چه هندي وچینی وچه پهلوي نکاریدن آن کجا بشنوی

પેહેલવી ભાષા, 'ઉજ્વારેશ' 'ઉજ્વારેશાન,' 'ઉજ્વારીને' તથા જંદને નામે પણ ઓલખાએ છે. એ پهلوي 'પેહેલવી' શબ્દ ફારશી ભાષાનો છે. જેમ, અવસ્તા ભાષામાં તે ભાષાને ઓલખાવવા માટે માંથ્ર શબ્દ વપરાએલો છે, તેમ 'ઉજ્વારેશ,' 'ઉજ્વારશાન' અને 'ઉજ્વારીને' શબ્દો પેહેલવી ભાષાને ઓલખાવવા માટે, ખુદ પેહેલવી ભાષામાં વપરાએલા છે. એ 'ઉજ્વારેશ,' 'ઉજ્વારશાન' અને 'ઉજ્વારીને' ભાષા ઓલખાવવા માટે, ફારશી ભાષા મધે پهلوي 'પેહેલવી' શબ્દ વપરાએલો છે. પેહેલવી ભાષા તથા તેનાં જમાનાં વિશે, જેમ યુરોપખંડનાં તથા એસિઆખંડનાં કાબેલ ગૃહસ્થો અટકલથી પોતાનાં મતો જુદાં જુદાં આપેછે; તેમજ પેહેલવી શબ્દની ઉત્પત્તિ વિશે તથા એ ભાષાને ઓલખાવનારા મજકુર શબ્દો વિશે અટકલથી પોતાનાં મતો જુદાં જુદાં આપેછે. કેટલાક તવારીખ તથા કોશ લખનારાઓનું એવું મત છે કે, پهلو 'પેહેલવ' શબ્દનો અર્થ 'તરફ' અથવા 'બાજુ' નો થાએ છે, માટે, ઇરાનનાં દેશોની આસપાસ બોલાતી ભાષાનું નામ પેહેલવી કરીને છે. બિજું, 'પેહેલવ' અથવા 'પેહેલવાન' નો અર્થ બાહાદુર અથવા પેહેલવાનનો થાએછે, તેથી 'પેહેલવી' અથવા 'પેહેલવાંની, એ આગલા ઇરાંની પેહેલવાંનો તથા પાદશાહઓને લગતી ભાષા છે. ત્રીજું پهلو 'પેહેલુ' અથવા 'પેહેલવ' શેહેર અથવા દેશને કેહેછે, માટે, 'પેહેલવી જબાન' નો અર્થ 'દેશીભાષા' નો થાએછે.

ડાકટર સ્પીગલ 'પહલવ' શબ્દને અવસ્તાનાં 'પેરેથુ' શબ્દ સાથે મેલવે છે, જેહેનો અર્થ 'બોહોલું' અથવા 'વિસ્તારવાલું' હેવો થાએછે. વળી, ઉપલા વિદ્વાન ગૃહસ્થે, પાજંદ ભાષા મધેમાં, 'પાશુમ' શબ્દ ઉપરથી 'અશ' નો 'અહલ' બનેલા 'પહુલુમ' શબ્દ સાથે 'પહલવ' ને સરખાવ્યો છે.

પ્રોફેસર મેકસમુલર 'પહેલવ' શબ્દની ઉત્પત્તિ સેમેટીક فرش

'ફ્રશ' જેનો અર્થ ખોલાસો અથવા 'વિસ્તાર' નો થાએછે, તે ઉપર થએલી ગણેછે.

મરહુમ ડાકટર મારટીન હાઉગ શાહાનામાં મધે વપરાએલા پهلوي 'પેહેલવી' બોલને લગતો એવો સાર કાહાડે છે કે, એ 'પેહેલવી' લોગટ અસલી ઇરાંનીઓની ભાષાઓને સાધારણ રીતે લગાડવામાં આવતો હતો.

દુપેરોન કેહેછે કે, એ શબ્દ અસલમાં 'પેહેલુ' યાને બાજુ એટલે જે સરહદ આગલનાં પ્રાંતોમાં બોલાતી ભાષા; એ ઉપરથી ઉત્પન્ન થએલો છે.

દસ્તુર પેશુતનજી એ બોલ વિશે એવું કેહેછે કે, پهلوي 'પેહેલવી' ની ઉત્પત્તિ અવસ્તાનાં 𐬞𐬀𐬌𐬭𐬌𐬚𐬡𐬀 'પેરેથ્વ' શબ્દ ઉપરથી થઈ હોએ હેવું જો આપણે માનીએ તો, વંદીદાદની બીજી પરગરદમાં 'રસ્તા' અથવા 'મારગ' ને માટે 𐬞𐬀𐬌𐬭𐬌𐬚𐬡𐬀 'પેરેથ્વ' શબ્દ વપરાએલો છે, અને તેમાં વપરાએલા 𐬚 થ, ને બદલે પેહેલવીમાં કાએદાસર 𐬵 હ, થાએલો છે; માટે એ ઉપરથી જો આપણ 'પેહેલવી' બોલનો અર્થ કરીએ તો તેનો અર્થ "રસ્તા અથવા મારગને લગતું" હેવો થાએછે, અને તેનાં આધાર ઉપરથી زبان پهلوي પેહેલવી જબાનનો મોરાદી માએનો "રેવાજી અથવા ચાલુ ભાષા" નો થઈ શકે છે.

એબન હઉકલ* નામનો એક ગ્રંથકાર, ઇરાન દેશમાં વપરાતી ભાષાઓ વિશેનું, અરબી ભાષામાં વરણન આપતાં, હમજેઉલએસફહાંની નામનાં કાબેલ ગ્રંથકારનાં પુસ્તક ઉપરથી, પેહેલવી વિશે લખેછે કે :—

"'ફહલવ' યાને 'પહલવ' બોલ 'ફહલહ' ઉપરથી નિકલેલો છે. હમ-
"જેઉલએસફહાની કેહેછે કે, ઇરાનની કદીમ ચાલુ ભાષા પાંચ હતી;
"પેહેલવી, દરી, ફારશી, ખોજી અને શરીઆંની; તેમાં પેહેલવી ભાષા
"પાદશાહઓની દરબાર ખાતે બોલાતી હતી અને તે 'ફહલહ' ને લગતી
"હતી; જેને લગતાં એસફેહાંન, રએ, હમદાંન, માહનેહાવંદ અને અજ-
"રબેજાંન નામનાં પાંચ શેહેરો છે."†

એ 'પહલવ' પ્રાંતનું નામ જે હમજહએ એસફહાંનીએ ઉપર જણાવ્યું

* આએ ગૃહસ્થ હીજરી સનેની ચોથી સદીમાં ઇરાન મધે થઇ ગયો છે.

† فهلو بلفتح ثم والسكون ولام يقال فهلر قال حمزه

છે; તેજ મુજબ પેહેલવી બાસ્તાનનામાં ઉપરથી શાહાનામાંનો બનાવનાર ફીરદોસી તુસીએ પાદશાહ કાઉશનાં હેવાલમાં પણ જણાવ્યું છે.

મી० જમશેદજી પાહાલણજી કાપડિયા કે જેવણે અવસ્તા, પેહેલવી, ફારશી અને બિજી ભાષાઓનો સારો અભ્યાસ કરયો છે; તેવણ "વિદ્યામિત્ર" નામનાં માહાવારી ચોપાંનિયાં મધે કેટલુંક થયું, ઉપલી ભાષાઓ વિશે સારી કાબેલીઅતથી લખાંણો કરયા જાએછે; તે ચોપાનિયાંનાં ત્રિજાં દફતરનાં ચોથા આંકવાળાં ચોપાંનિયાંને સફે ૧૨૨ મેની પેહેલી કાલમની શેતર ૨) જીથી 'પેહેલવી' શબ્દ વિશે લખાંણ કરેલું છે તે મધે, મજકુર સફાની શેતર ૨૨) થી, "એ ભાઈ, પેહેલવી શબ્દ વિશે પોતાનું એવી રીતનું મત લખેછે કે:—
"રામાયણ" તથા "મહાભારત" અને "મનુસ્મૃતિ" તથા પાછલા હિંદુઓની
"પોથીઓમાં પણ કેથે કેથે પારશીઓનાં અસલી નીઆએગાનોને તેઓની
"અત્યંત બાહાદુરી તથા જોર (બળ) ને લીધે હમેશ "પહેલવાસ" કરી
"લખવામાં આવેલા છે. અને "અથર્વવેદસંહિતામાં" તો કદીમ બાખત્રીઅ-
"નો ને "બલહીક" તથા તેઓનાં પાએતખ્ત શેહેર બલખને બહલ કરી
"આગલા હિંદુઓ લખી ગયા છે. મોઝીસ ખોરીની પોતાની આરમીની-
"આ દેશાની તવારીખમાં એ શેહેરને બહલ અથવા બહધ કરી કેહેતા હતા,
"એમ જણાવી જાએછે અને અહિંયાંજ એનાં કહયા પ્રમાણે આરસસીસ
"વંશાનાં મૂળ પુરૂષ નામદાર અરસીસનું પાએતખ્ત પણ હતું. અરમાની
"ગ્રંથકારોનાં આવાં લખાણો ઉપરથી ડા० મારડતમેન પેહેલવીનો અર્થ
"બાખત્રીઅનોની ભાષા એમ ઊઠાડવા માંગેછે. હવે એ (પેહેલવી) વિશે
"જુદા જુદા લખનારાઓનાં વિચારોનો સારીકાની મુકાબલો કરવાથી તથા
"સઘલી બારદુવાલાઓની તકરારોને પુરતો ઇનસાફ આપ્યા ઉપરથી હું

الاسفهاني كان كلام الفوس قديما يجري علي خمسة السنة
الفهلوية ولدرية ولفارسية ولخوزية ولسوريانية فاما الفهلوية فكان
يجريها ملام الملوك في مجلسهم وهي نعتة منسوبة الي
فهله و بوابم يقع علي خمسة بلدان اصبهان و الري و همدان
و ماه نهاوند و آذربيجان

"મી૦ કુઆતરમેર સાથે એકમલતો થઇ એનો અર્થ પાર્થીઆ દેશાની
"ભાષા એમ કરવા દુરસ્ત વિચારૂંછું. એ ટોળાંનાં પેહેલવાંની ગુણો
"તમામ લોકોમાં મશાહુર હતા, અને પાછળથી તેજ ગુણો સાસાનીઆમાં
"પણ પ્રકાશી નિકળ્યા હતા. માટે પેહેલવીનો અર્થ પારથીઆન તથા સાસા-
"નીઆન જેવા પેહેલવાંનોનાં દોરની વેળાની ચાલુ ભાષા એમ થાએછે."

હવે, ઉપર જણાવેલા વિદ્વાનોનાં, પેહેલવી શબ્દ વિશે આપેલા વિચારો હમો ધ્યાનમાં લઈ, એ **પેહેલવી** શબ્દના અર્થ વિશે હમો હમારો નાકેશ વિચાર એવો જણાવીએ છીએ કે, એ શબ્દ વિશે જે વિચારો, ડાકટર સ્પીગલ અને દસ્તુર પેસુતનજીએ જણાવેલા છે તે વિચારોને હમો પણ સ્વીકારી, જણાવીએ છીએ છે કે, **પેહેલવી જબાન**નો અર્થ 'બોહોલાઇ,' 'વિસ્તાર પામેલું', તથા 'ચાલુ ભાષા'નો થવો જોઇએ છે; કારણ કે પેહેલવીનાં જમાનાં વિશે જણાવતાં, હમોએ જે દાખલાઓ હમારા બોલવાના ટેકામાં લીધા છે, કે જે ઉપર વાંચકોનાં વાંચવામાં આવ્યા છે; તે ઉપરથી જણાએ છે કે, પેહેલવી ભાષા ઘણા પુરાણાં જમાનાંથી, ઇરાન મધે ઘણી ખરી, લોકોનાં રેવાજમાં આવતી હતી.

જેમ, **પેહેલવી** શબ્દનાં અર્થ તથા તેની રચના વિશે કાબેલ ગૃહસ્થોનાં વિચારો જુદા જુદા છે, તેમજ, 'ઉજ.વારેશ' શબ્દ વિશે પણ છે. એ 'ઉજ. વારેશં' શબ્દ વિશે, અને એની રચના કેઈ ભાષા ઉપરથી થઇ છે તે વિશે, નિચલા કાબેલ ગૃહસ્થો પોતાનાં વિચારો એવી રીતે જણાવે છેઃ—ડાકટર વેશતર ગાર્ડ 'હુજ.વારશ' શબ્દ વિશે પોતાનો એવો અભિપ્રાએ જણાવે છે કે, એ શબ્દ અવસ્તાનાં "હજવારન" યાને જોર (ભલીશક્તિ) ઉપરથી ઉત્પન્ન થવો જોઇયે.

પ્રોફેસર જોસફ મુલર એ શબ્દને '**અજવારશ**' 'હુજુરશ' અથવા 'હુજોરશ' કરીનેબી વાંચેછે અને એ શબ્દ અવસ્તાનાં "હુજોથર"ને મળતો ગણે છે; અને એનો અર્થ 'સારો જોર' નો કરે છે.

ડાકટર સ્પીગલ ઉપલા શબ્દ વિશે કેહેછે કે, જેમ પ્રોફેસર જે. મુલર એ શબ્દને **હુજોથર** ઉપરથી નિકલેલો કેહેછે, તે વાત બનેલી હોએ કે

નહીં; તો પણ **હુજવારેશ** બોલ **હુઝુથર** શબ્દને મલતો આવેછે એમાં તો શક નથી..

મરહુમ ડાકટર હાગે, ડાકટર વેસટરગાર્ડનાં ઉપલા એશારા ઉપરથી સંસ્કૃત શબ્દ 'वरन' યાને 'वत' એવાં મૂલમાંથી એનો અર્થ કાહાડવાની કોશેશ કરી છે. અને વળી એજ કાબેલ ગૃહસ્થ એ **હુજવારેશ** શબ્દ વિશે લખેછે કે, હુજવારેશ બોલનો અર્થ વારેઘડીએ પેહેલવી ભાષાને લાગુ પાડયામાં આવેછે; પણ તેથી સિદ્ધ કરવું ઘણું મુશકેલ છે." એજ કાબેલ ગૃહસ્થે, પોતાનાં રેસાલામાં, ગયાં આઠશો વરશ ઉપર થઈ ગએલા **એબનેમકુફા** નામના એક અરબ ગ્રંથકારે, તે વખતનાં ઈરાનનાં કાબેલ મોબદોથી, زوارش 'જવારેશ' બોલ વિશે જે ખુલાસો મેલવ્યો હતો, તે તેની અસલ એબારત અને તરજુમાં સાથે, આપ્યો છે; જેમાં, મજકુર મોબદોએ જણાવેલો زوارش 'જવારશ' બોલનો અર્થ એ મરહુમ ડાકટરે 'શબ્દોનાં વર્ણની જોડણી' એવો પોતાનાં રેસાલામાં લખ્યો છે, ઉપલા **એબનેમ કુફાનાં** વિચારોને લગતી સઘલી તકરાર ઉપરથી વલી મરહુમ ડાકટર હૉગ લખેછે કે, "**હુજવારેશ** બોલનો અર્થ કોઈબી ભાષાનો થઈ શકતો નથી." વળી એ મરહુમ ઉસતાદે **હુજવારેશ** બોલને બિજા વિદ્યાર્થીઓ અવસ્તાનાં [અવસ્તા લિપિ] 'હુજવારેન' શબ્દ ઉપરથી બનેલો વિચારે છે, અને જેનો અર્થ 'સારાં કઉવત'નો થાયછે તે જણાવ્યું છે, અને તેવાર પછે એ મરહુમ કાબેલ ગૃહસ્થે પોતાની તરફથી **હુજવારેશ** બોલનો અર્થ કરવાની તજવીજ કરી છે, તેમાં તેણે પેહેલવી [પેહેલવી લિપિ] 'હુજ'ને અવસ્તાનાં [અવસ્તા લિપિ] 'ઉજ' ઉપસર્ગ સાથે, તથા 'વારેશ' [પેહેલવી લિપિ] ને [અવસ્તા લિપિ] 'વર' ધાતુ સાથે મેલવીને, તેનો અર્થ 'બોલવું' અથવા 'જાહેર' હેવો કરયો છે.

હમારા કાબેલ એરા દસ્તુર હોશંગજી જામાસ્પજીએ સને ૧૮૬૭ નાં સાલમાં મુંબઈની નામદાર સરકારનાં હુકમથી છપાવી પ્રગટ કરેલી **જંદ પેહેલવી ગલાસરી**નાં દીબાચાને સફે ૩ જેની નોટમાં **હુજવારેશ** બોલનો અર્થ તથા ખુલાસો નિચે જણાવ્યા પ્રમાણે કર્યો છે.

"આએ (હુજવારેશ) બોલ, જેણે યુરોપખંડનાં વિદ્વાંનોને એક ઘણી

"ગુંચવણમાં નાખ્યા છે, તેહેનો ખુલાસો ઘણી સેહેલાઇથી થઇ શકેછે, એવું
"હું ખાતરીથી વિચારૂંછું. **હુઝવારેશ** બોલ કશી માયના [illegible] ધરાવતો
"નથી, અને કોઈબી ઇરાની કે સેમેટીક ભાષાના મારફતે તેહેનો ખુ-
"લાસો થઈ શકતો નથી; કારણ કે તે માત્રે **હુઝવાનશ**નો અશુદ્ધ ઉચ્ચાર
"છે, **હુઝવાનશ**, નો અર્થ 'અશાની જબાન' નો થાએછે, કે જે માત્ર
"એસીરીઆ (દેશ) ની થઈ શકશે; એનો પૂરો આકાર **હુઝવાન અશાર**
"કરીને હોવો જોઇએ, પણ પાછળથી તે ટુંકો અને ખરાબ થયો છે.
"આએ સહમજ (મરહુમ) ડાકટર હૉગની મારફતે મ્હને મળી છે, કેમકે
"તેણે દર વખતની મારી સાથની વાતચીતમાં કેટલીએક વેલા આએ
"બાબત ઉપર મારૂં ધ્યાન ખેંચ્યું હતું, કે પેહેલવીને અતલગનો સંબંધ
"બિજી સેમેટીક ભાષાનાં કરતાં 'એસીરીઅન' ભાષાની સાથે વધારે છે.
"**હુઝવાનશ** બોલમાં વપરાએલા [illegible] 'આન,' અક્ષર વિશે (માહારી તરફથી)
"ખુલાસો કરવામાં આવેછે કે પેહેલવી [illegible] 'આન,' હમેશાં 'ફારશી' અથવા
"દરી' ભાષામાં **આર**, થાએછે; જેમકે (પેહેલવી) '**મતન**'નું '**મેહેર**,'
"'**આતન**'નું '**આદર**', '**શતન**'નું '**શેહેર**,' ઇત્યાદિ; તેમજ '**હુઝ-
"વાનશ**'નું '**હુઝવરશ**,' થાએલું છે."

એ **હુઝવારેશ** શબ્દ વિશે, દસ્તુર પેસુતનજી બેહેરામજી સનજાંણાએ, ઇસવી સને ૧૮૭૧ નાં સાલમાં પેહેલવી ભાષાનું વ્યાકરણ છપાવ્યું છે; તેનાં દીબાચાને સફે ૨૬ મેની સેતર ૧૩ મીથી નીચે મુજબ લખે છે કે:—

"પેહેલવી લખાણોની અંદર [illegible], [illegible] અને [illegible] હેવા ત્રણ
"તરેહનાં ઇમિલાઓ વપરાએલા આપણને મલે છે, તેહેને વગર વિચારે જો
"આપણે વાંચીએ તો તેહેમાંનો પેહેલો આકાર **હુઝવારેશ**, બીજો **હુઝ-
"વારશન**, અને ત્રીજો **હુઝવારીને** કરી વંચાઈ શકેછે; પણ જો તે માંહેનાં
"બીજા તથા ત્રીજા ઇમિલામાં [illegible] **હુઝવારની** પછી વપરાએલા [illegible] તથા
"[illegible], નાં આકારને [illegible] ને બદલે કાંઈએક ફેરવાઇને બનેલા આકારો ગણીએ
"તો તે બનીશકે હેવું છે, અને તે ઉપરથી જો [illegible] અથવા [illegible]
"નાં ઇમિલાને આપણ **હુઝવેખસ્રદીય**, ઇઆને "ખાલદી ભાષા" કરીને
"વાંચીએ તો તે વાંચવું ખરેખરૂં અને વગર શકનું છે."

મજકુર દસતુરનાં ઉપલા વિચારને, મી૦ જમશેદજી પાહાલણજી કાપડિઆએ, વિદ્યામિત્ર નામનાં માહાવારી ચોપાનિઆંનાં પુસ્તક ૩ જાનાં અંક ૪ થાને સફે ૧૨૬ મેની બિજા કાલમની સેતર ૨) જીથી, નિચે લખ્યા પ્રમાણે ઓટો પાડિછે કે :—

"દસતુર પેસુતનજી એ શબ્દને "હુજવેપ્પલદીય" યાને ખીઆલદી "ભાષા કરી વાંચેછે ને તે વિશેના કેટલાએક પુરાવા પોતાનાં પેહેલવી ભાષાના "વ્યાકરણનાં પુસ્તકના દિબાચામાં ટાંકી બતાવે છે; પણ પારથીઆ તથા "ખીઆલદીઆનાં પ્રાંતો એક એકથી ઘણાં દુર આવવાને લીધે ખીઆલ-"દીઅનો સોડેથી પારથીઅનો તેઓની ભાષા અસલમાં કેમ નકલ કરી "જાએ તે વાતની સમજણ આપણને તવારીખ તથા ભૂગોળને અર્થે સેહેલથી "ઉતરી શકતી નથી."

શેઠ ધનજીભાઈ ફરામજી પટેલ એ હુજવારેશ શબ્દ વિશે પોતાનો એવો અભિપ્રાએ આપેછે કે, "જે પેહેલવી ભાષા અવસ્તાનાં અર્થોથી "રચાએલી છે તે પેહેલવીને હુજવરશ યાને વિશેશ પેહેલવી કરી કેહેછે ને "એ ભાષા સાધારણ પેહેલવીથી જુદી છે."

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે ઉગમણ પ્રાંતનાં વિદ્યાભ્યાસીઓ, **ઉજવારેશ** શબ્દ વિશે, પોતપોતાનાં વિચારો જુદી જુદી રીતે આપેછે. એ [illegible] **ઉજવારેશ** તરીકે બોલાતો શબ્દ, કેઈ ભાષાનો છે અને એનો ખરો અર્થ શું થાએછે તે વિશે હમો હમારો, નબળો આવાજ નીચે મુજબ જણાવીએ છે. [illegible] 'ઉજવારેશ,' [illegible] 'ઉજવારશ્ન,' અને [illegible] 'ઉજવારીને, એ શબ્દો માંથ્ર યાને અવસ્તા ભાષા ઉપરથી ઉત્પન્ન થએલા છે. અવસ્તા ભાષાનાં [illegible] 'ઉજ' અને સંસ્કૃત उद् ઉપરથી પેહેલવી ઉપસર્ગ [illegible] 'ઉજ' એટલે 'ચઢતું', 'બોલંદ' 'બોલંદીથી' અને અવૂસ્તા તથા સંસ્કૃત ભાષાનાં ધાતુ [illegible] वार એટલે 'પાણી છુટવું'—આવવું, 'વરસાઁદ વરસવો'; એ ઉપરથી પેહેલવી [illegible] 'વારેશ,' [illegible] 'વારશ્ન' કે જેનાં ઉપરથી અરબી وارث 'વારસ' અને ગુજરાતી વારસો શબ્દો નીકલેલા લાગે છે, અને જેના અર્થ 'ઉતરતું', 'વરસતું' તથા 'વારેસ' એવા થાએછે. [illegible] 'ઉજ'

ઊપસર્ગ અને [illegible] 'વારેશ' [illegible] 'વારશ્ન' એ બન્ને મળી થએલું [illegible] 'ઊજવારેશ' અથવા [illegible] 'ઊજવારશ્ન' બોલી નિકળેલો છે કે જેનો અર્થ 'બોલંદીથી ઊતરતું,' 'બોલંદ—ચઢતો વારેસ' એવો થાએછે. [illegible] 'ઊજવારેશ' એટલે 'બોલંદીથી ઊતરતું', 'ચઢતો વારેસ,' તે કોણનો ચઢતો વારેસ? એ દુર અંદેશીથી આપણે વિચાર કરીએ છે તો બોલી રીતે જણાએ છે કે, 'માંથ્ર' [illegible] યાને અવસ્તા ભાષાનો ચઢતો વારેસ તે [illegible] 'ઊજવારેશ' યાને પેહેલવી ભાષા છે.

હમોએ ઊપર, ગયમરથન વિશેનું ટુંક બયાંન જણાવતાં સાબેત કીધું છે કે, [illegible] 'માંથ્ર' યાને અવસ્તા ભાષા તે બુજોરગવારથી ચાલુ થએલી છે. એ ઉપરથી ખોલ્લું જણાએ છે કે, દુનિયાંની સઊથી પેહેલી ભાષા તે [illegible] 'માંથ્ર' યાને અવસ્તા ભાષા છે; અને જ્યારે એમજ છે ત્યારે એ ભાષા ઊપરથી [illegible] 'ઊજવારેશ' યાને ચઢતો વારેસ, એટલે આપણે જેને પેહેલવી કરી કહીએ છે તે ભાષા નિકલી છે. અને એ [illegible] 'ઊજવારેશ' નામ ઊપરથીબી ખોલ્લું જણાએ છે કે, [illegible] 'માંથ્ર' ભાષાનાં જે વારેસો છે, તે મધે સઊથી ચઢતો વારેસ તે [illegible] 'ઊજવારેશ' યાને પેહેલવીજ ભાષા છે.

[illegible] 'જંદ' એ શબ્દ કેઈ ભાષાનો છે, એ અસલ કેઇ ભાષાને ઓલખાવનારો શબ્દ છે અને હાલે એ શબ્દ કેઈ ભાષાને ઓલખાવવાનાં વપરાશમાં આવેછે તે વિશે હવે હમો હમારી નાકેસ કલમ ચલાવીએ છીએ.

[illegible] 'જંદ' એ શબ્દ અવસ્તા ભાષા ઉપરથી નિકળેલો છે. એ શબ્દ, છેકલા જમાનાંથી તે હાલે સુધી ઘણોખરો [illegible] 'માંથ્ર' યાને અવસ્તાભાષાને ઓલખાવવાના મુહાવરામાં આવ્યો છે; પણ અસલ એ શબ્દની ઉત્પત્તિ, જ્યારથી [illegible] 'માંથ્ર' યાને અવસ્તા ભાષાની નીચે, પેહેલવીનું લખાણ થવા લાગ્યું છે; ત્યારથી તેને ઓલખાવવા માટે થઇ છે. અને એ શબ્દનું ખરૂં વપરાણ, પેહેલવી ભાષામાં, આએ મુજબનું થએલું છે કે:— [illegible] એટલે જે, 'આએ પુસ્તક અવસ્તા અને પેહેલ-

ાનુ. એ શબ્દને ફારશી ભાષાની ફરહંગ યાને કોશનાં બનાવનારાઓ પણ, પેહેલવી ભાષામાંજ વાપરતા આવ્યા છે; જેમ કે, بلغت زند و پا زند એટલે જે. 'પેહેલવી અને પાજંદ શબ્દમાં.'

હવે, એ [illegible] 'જંદ' શબ્દની ઉત્પત્તિ કેહેવી રીતે થઇ છે, તથા એ શબ્દની ઉત્પત્તિ ઉપરથી ઉપલા પેહેલવી ફકરાની માંએની કેહેવી રીતે થાએછે, તે આપણે તપાસીએ. એ [illegible] 'જંદ' શબ્દની ઉત્પત્તિ [illegible] 'માંથ્ર' યાને અવસ્તાનાં [illegible] 'જન' અને સંસ્કૃતનાં ज्ञा ધાતુ ઉપરથી થઇ છે. [illegible] 'જન' એટલે 'જ્ઞાન કરવું,' 'જાણવું,' 'વિચારવું,' 'સહમજવું' અને 'બોધ મેળવવો' એવો અર્થ થાએછે. એ [illegible] 'જન' ધાતુને કરત [illegible] પ્રત્યય લાગી ધાતુનાં ઉપાન્ત્ય । ન નો [illegible] અં બની [illegible] 'જંદ' શબ્દ ઉપલેજ અર્થે સિદ્ધ થયો છે. હવે એ ઉપરથી ઉપલા પેહેલવી ફકરાનો અર્થ, જો આપણે નીચે મુજબ કરીએ તો તે કાંઇ વાંધા ભરેલું નહીં કેહેવાશે. [illegible] 'આએ પુસ્તક અવસ્તાઓ જંદનું યાને ઇશ્વરસ્તુતિ જ્ઞાનનું.'

[illegible] 'જંદ' વિશેનાં ઉપલા ખોલાસાથી સિદ્ધ થાએછે કે, એ શબ્દ અવસ્તા જબાનને ઓળખાવવાને બદલે, અવસ્તાની નીચે જે પેહેલવી લખાએલી કેતાબો છે તેને, એ નામે ઓળખવી જોઇએ છે. અને એ શબ્દ અવસ્તાનાં પેહેલવી તરજુમાને ઓળખાવવા માટે, એ તરજુમો બનવાનાં જમાનામાંજ ઉત્પન્ન થયો હશે; કારણ કે પેહેલવી જબાનને ઓળખાવવા માટે તો [illegible] 'ઉજવારેશ' શબ્દ અસલ હતો.

સેવટે આએ દિબાચામાં જે જે બાબેદા હમોએ સમાવી છે તેનો એક ટુંક સાર આપણે ફરી તપાસીએઃ—

પેહેલવી ભાષાના પુખ્ત અભ્યાસને વાસ્તે એરીઅન અને સેમેટીક ભાષાઓની કેટલીક માહેતગારી મેલવવાની જરૂરજ છે, કારણ કે, એ પેહેલવી ભાષાની રચનામાં એ ભાષાઓનાં કેટલાક બોલો દાખલ થયા છે. પેહેલવી ભાષાનાં હરૂફોની ઉત્પત્તિ અવસ્તાપરથી થઇ છે, અને એ ભાષાનું વ્યાકરણ ઘણુંજ કઠણ, ગુંચવાડા ભરેલું, અને હાલના જમાનાંની બીજી કોઇબી ભાષાઓ કરતાં ચઢતે દરજજેનું છે. એટલું છતાં એ ભાષાનો

અભ્યાસ, આજ કેટલુંક થયું, યુરોપખંડનાં રાજ્યોની મદદ, અને શાસ્ત્રી-ઓની અથાગ અને એકી મતી મેહેનતનાં પરિણામોથી ઘણોજ સેહેલો થયો છે. પણ હજુ સુધી એ ભાષાનું અસલપણું, તેની ઊત્પત્તિનો વખત, કેઈ ભાષાઓમાંથી એ નિકલી છે, પેહેલવી એ શબ્દનો ખરો અર્થ શું, અને અસલી ઈરાંની ભાષાઓમાં એ ભાષાને કીએ નામે ઓલખતા હતા, એ સઘળું જાણવાને હજુ ઘણે દરજ્જે કંઈ ચોકશ ઠર્યું નથી. એ ભાષાની ઊત્પત્તિ વિશે જુદાં જુદાં મત નીચે પ્રમાણે પડ્યાં છેઃ—

૧ લું—કે એ ભાષા અવસ્તા ભાષાનાં વખતથીજ ચાલુ છે.

૨ જું—કે એ ભાષા પાદશાહ ગુશ્તાસ્પ, એસ્ફંદીઆર, અને અરદેશર બાબેકાનનાં વખતમાં વપરાતી હતી.

૩ જું—કે એ ભાષા સીરીઆ અને ઇરાંન દેશનાં કેટલાક ભાગોમાં ઇ૦સ૦ ૫૦૦ થી ૬૦૦ વરશ પુર્વે બોલાતી હતી.

૪ થું—કે એ ભાષા પાર્થીઅન વંશના વખતમાં રેવાજ પામી છે.

૫ મું—કે એ ભાષા સાસાનીઅનોના વખતમાં ઊત્પન્ન થઇ હતી.

અને ૬ ઠું—કે એ ભાષા દસ્તુરોએ અરબી તથા ફારશી ભાષાઓપરથી ઊભી કીધી છે.

ઊપલાં છએ મતોમાં ત્રીજું, ચોથું અને ૬ ઠું એ ત્રણ મતો મુખ્ય છે. એ ત્રણે મતમાંનાં પેહેલાંને માટે દસ્તુર હોશંગજી, દાકતર હૉગ, અને શેઠ ધનજીભાઇ ફરામજી પટેલ એકસરખી રીતે ધારેછે કે, પેહેલવી ભાષાનું મૂલ એસીરીઅન ભાષાઓ ઉપરથી છે, પણ શેઠ ધનજીભાઈ બિજા બેઊ સાહેબોથી એક બાબદમાં છુટા પડેછે, અને એવું કેહેછે કે, એ ભાષા એસીરીઅન ટોલાંનાં વખતમાં જનમ પામી નથી, તો પણ આટલું તો ચોકશ છે કે, એ ભાષા કેઆંની ટોલાંનાં વખતમાં ચાલુ હતી.

ઉપર કહેલાં ત્રણે મતમાંનું બિજું મત ઊત્પન્ન થવાનો સબબ એ છે કે, કેટલાક પેહેલવી બોલોનો પાર્થીઅન અને ખાલદી ભાષાઓનાં બોલો સાથે કેટલેક દરજ્જે સંબંધ છે. આએ સંબંધ પાર્થીઅન, ખાલદી, અને અસલી ઇરાંની લોકનાં સંબંધને લીધે થયલો છે. એ ઉપરથી એવું ઠરેછે કે, પેહેલવી ભાષા, જો કે, પાર્થીઅન અને ખાલદી ભાષાઓની માતા નથી, તો

પણ પેહેલવી ભાષાથી પાર્થીઅન અને ખાલદી ભાષાઓને મુખ્ય આધાર મલેલો છે

ત્રીજું મત કે જે એવું છે કે, દસ્તુરોએ પેહેલવી ભાષાને અરબી તથા ફારશી ભાષાઓ ઉપરથી ઊભી કીધી છે, એ મત તો ઘણુંજ ઉધું અને હસી કાહાડવા જેવું છે. એ મત એવા વિચાર ઉપરથી ઊભું કીધું છે કે કેતાબી પેહેલવી ભાષા તખ્તી પરની ભાષાથી જુદી અને પાછલનાં જમાનાંની છે. એટલું તો ચોકસ છે કે, કેતાબી ભાષા અને શિક્કાઓની ભાષા જુદી છે, એવું તો કોઇથી ના કેહેવાશે નહીં, કારણ કે જે જમાનામાં શિક્કાઓપરની ભાષા કોતરાઇ તે જમાનામાં ઇરાન દેશનાં દરબારીઓમાં જે પેહેલવી ભાષા વપરાતી હતી; તે આમ લોકોની ભાષાથી જુદી હતી. વળી શુદ્ધ પેહેલવી ભાષા ફક્ત અથોરનાન ટોલામાં અને ધરમગુરૂઓમાંજ વપરાતી હતી, કે જે લોકોએ કેટલીક કેતાબો લખી હતી, અને તે કેતાબો હાલે મોજુદ છે. અને જે પેહેલવી ભાષા ઇરાનનાં પહોડોમાં કોતરાએલી છે, તે ભાષા ફક્ત દરબારની ભાષા હતી.

હાલનાં જમાનામાં જે બીલારોકા લેખોની શોધ થઇ છે, તેથી કરીને અવસ્તા ભાષાઓનું પુરાતનપણું બેશક માલમ પડી આવેછે. એજ રીતે ઇરાન દેશમાં જે તખ્તીઓ, શિક્કાઓ, અને સસનમો મલી આવ્યા છે તેથી પેહેલવી ભાષાનું પુરાતનપણું પણ માલમ પડેછે. એ ઉપરથી ચોકસ થાયછે કે, એ ભાષા કોઇ ઘણુંજ અસલી જમાનામાં ઊભી થયલી છે, અને જોકે સેંકડો વરશ વિતી ગયાં, તોએ હાલનાં જમાનામાં એ ભાષા હજુ જીવતી છે. સર હેનરી રૉલીનસનનાં કેહેવા પ્રમાણે પેહેલવી ભાષા દીજમાર, સારેસ્તાન, અને ખુરદીસ્તાનમાં આજે બોલાય છે. આએ વાત ખરી છે કે, બીહીસ્તુન પાહાડ ઉપર જે નામીચી તખતીઓ કોતરાએલી છે, તેમાંની ત્રણે ભાષાઓમાં પેહેલવી ભાષા જણાતી નથી, અને એજ રીતે અવસ્તાભાષા પણ નથી, જો કે એ ભાષા પેગમ્બર જરતોસ્તની પોતાની હતી, અને પાદશાહ ગુસ્તાસ્પનાં વખતમાં વપરાતી હતી. બીહીસ્તુન પાહાડ પરની તખ્તીઓ તો, ખરેખરૂં જોતાં ઇરાંનનાં રાજમાં તે વખત ઉપર વપરાતી ભાષાઓમાં કોતરાએલી છે.

સેકંદર પાદશાહનાં વખતમાં પેહેલવી ભાષા ઇરાનમાં ચાલુ હતી, અને

એ બાબુદની શાહાદત, હાલની કેતાબોમાં એ નામદાર શાહનું [illegible] જે પેહેલવી ભાષામાં લખાયલું હતું તેની યાદી આવેલી છે, [illegible] ની [illegible] અને હાલી જમાનાનાં બિજા ગ્રંથકારો એ ભાષાને 'દરી' ને નામે ઓળખે છે, પણ 'દરી' જબાનને નામે તો ફકત કેઆનીઓના વખતની દરબારી જબાનને ઓળખવામાં આવતી હતી.

આપણે એ ભાષાનું પુરાતમપણું તપાસ્યું, હવે પેહેલવી ભાષા કેઈ કેઈ ભાષાઓપરથી નિકલી છે તે વિશે કેટલાક અભ્યાસીઓ અને ચોકશ કરીને યુરોપીઅન વિદ્યાર્થીઓમાં જુદાં જુદાં મત છે, તે જોઇએ. એનકવેતીલ દુપેરોન કેહેછે કે, એ ભાષા ઝંદપરથી નિકળી છે. પ્રોફેસર વેસ્ટર ગાર્ડ કેહેછે કે, સિરો-એરેબીક પરથી નિકલી છે; પ્રોફેસર ઓલસાસન કેહેછે કે, એરીઅનપરથી નિકલી છે; અને ડાકટર સ્પીગલ કેહે છે કે, સીથીક અને તુરાંની ભાષાઓ ઉપરથી નિકલી છે. હવે હમારૂં નાકેસ મત, જોકે બીજી કોઈ પુખ્ત રીતે ચોકસ થાય નહીં, તોપણ તે કેટલેક દરજ્જે, પારસીઓના ધરમ અને તવારીખ સંબંધી કેતાબો જેવી કે દીનકર્દ, અવસ્તા, અને બિજાં કેટલાંક ધર્મપુસ્તકોનાં આધાર ઉપરથી હમો આપીએ છીએ; અને તે એ કે, પેહેલવી ભાષા ચોકશ કરીને એરીઅન ભાષા ઉપરથી નિકલી છે, જોકે વખત જતે એ ભાષામાં કેટલાંક સેમેટીક તત્વો ભેરાએલાં છે, અને વલી એ પેશદાદીઅન પાદશાહઓનાં વખતથી અને કયાંનીઓનાં વખતની ઘણી આગમજ જન્મ પામી છે.

પેહેલવી બોલનો ચોકશ અર્થ પણ ઉપર પ્રમાણેજ ગુંચવણમાં પડયો છે. એ બોલ ચોકશ ફારશી ભાષાનો છે; કેટલાકો એનો અર્થ 'તરફ' તરીકે કરે છે, અને એ ઉપરથી એવું કેહેછે કે, ઈરાંન દેશમાં અને તેની પડોશનાં દેશોમાં બોલાતી ભાષાનું નામ **પેહેલવી** હતું. બિજાઓ કેહેછે કે, એનો અર્થ 'બાહાદુર' એવો થાયછે, અને તે ઉપરથી લડાયક અને બહાદુર લોકો (અસલી ઇરાંનીઓ) ની ભાષા એવે નામે ઓલખાતી હતી. વળી બિજાઓ એવું બતાવેછે કે, **પેહેલવી**નો અર્થ 'દેશ' તરીકેનો થાયછે, અને એ ઉપરથી એવું કેહેછે કે, એ આખા ઇરાંનદેશની ભાષા છે. ડાકટર સ્પીગલનૂ મત એવું છે કે, એ બોલ અવસ્તા ધાતુ, [illegible] ઉપરથી નિકલેલો છે, અને

એનો અર્થ 'મોહોલું,' 'વિસ્તારવાલું' એવો થાયછે. પ્રોફેસર મેકસ મુલર કેહેછે કે, [redacted] એટલે 'સાચું' અને પેહેલવી એટલે 'સહમજણ' એવો અર્થ થાયછે. ડાકટર હૉગનો વિચાર એવો છે કે, એ બોલનો અર્થ ઇરાન દેશની સઘલી ભાષાઓ થાયછે, એનકવેતીલ દુપેરોન કેહેછે કે, એનો અર્થ ઇરાનદેશની સરહદની ભાષાઓ થાયછે, દસ્તુર પેશોતનજી કેહેછે કે, એ બોલ અવસ્તા ધાતુ [illegible] પરથી નિકલ્યો છે અને એનો અર્થ 'ચાલુ' અથવા 'અસલી ભાષા' નો કરેછે. એબન અઉકલ, હમઝે ઇસ્ફહાનીને આધારે, એ બોલનો અર્થ એવો કરેછે કે ઇરાનદેશનો એક પ્રાંત, કે જેમાં ઇસ્ફહાન, રય, હમદાન, મહાનેહાવંદ, અને આઝરબેજન આવેલાં છે. અને છેલ વેહેલે શેઠ જમશેદજી કાપડિઆ મો૦ કવાતરેમીઅરનાં આધારપરથી કેહેછે કે, પેહેલવી એ પાર્થીઅન અને ખાલદીઅનોની ભાષા છે. હમો ડાકટર સ્પીગલ અને દસ્તુર પેશોતનજીનાં મતને મલતા છીએ કે, પેહેલવી બોલનો અર્થ "વિસ્તાર પામેલી ભાષા" એવો થાયછે, કારણ કે અસલ જમાનામાં એક વખત એવો હતો કે, આખાં ઇરાનદેશમાં એ ભાષા રેવાજ પામેલી હતી.

ખુદ પેહેલવી ભાષામાં એ પેહેલવી શબ્દને 'ઉજવારેશ,' 'ઉજવારેશને, 'ઊજવારીને' અને 'ઝંદ'ને નામે બોલખવામાં આવ્યો છે. એ ત્રણ નામોની મતલબ એકસરખીજ છે. ડાકટર સ્પીગલ 'ઉજવારેશ' બોલને અવસ્તાનાં [illegible] સાથે સરખાવે છે, પણ એ વિચારમાં એ ગૃહસ્થ પોતેજ ચોકસ નથી, ડાકટર હૉગ અને પ્રોફેસર વેસ્ટર ગાર્ડ એ બોલને સંસ્કૃત ધાતુ **वरन्** ઉપરથી લે છે. એ ગૃહસ્થો એમ પણ વિચારે છે કે, એ ધાતુ પેહેલવી બોલને લગાડવો એ અશુદ્ધ છે. ડાકટર હૉગ એવું વિચારે છે કે પેહેલવીનો અર્થ 'ખુલ્લું' અથવા 'જાહેર' થાય છે, દસ્તુર હોશંગજી એ બોલને 'હુજવાનેશ' ની સાથે સરખાવે છે, અને કહે છે કે, 'હુજવારેશ' બોલ હુજવાનેશનો બગડેલો આકાર છે. અને 'અશ' ની અથવા "એસીરીઆની ભાષા" એવો અર્થ કરેછે, અને તેનાં કારણમાં એવું જણાવે છે કે, પેહેલવી ભાષા સેમેટીક ભાષાઓમાંની કોઇબી બિજી ભાષા કરતાં એસીરીઅન સાથે વધારે સંબંધ ધરાવે છે. દસ્તુર પેશોતનજી 'હુજવે ખાલદી' એટલે ખાલદી-

અનોની ભાષા, એ ઉપરથી એ બોલ નિકલ્યો છે, એવું કેહેછે, અને શેઠ ધનજીભાઈ ફરામજી પટેલનું મત એવું છે કે, હુજ.વારેશ એ બોલથી અ-વસ્તાનાં પેહેલવી તરજુમાંને બોલખવામાં આવતો હતો, અને વલી એવું બી કેહેછે કે, સાધારણ વપરાતી પેહેલવી ભાષા સાથે એનો કશો સંબંધ નથી. હમો એવું ધારીએ છીએ કે, 'ઊજ.વારેશ' એ બોલ અવસ્તા અને સંસ્કૃત ધાતુ [illegible] અને वहर એ ઉપરથી નિકલ્યો છે, અને વલી અરબી બોલ وارث, અને ગુજરાતી બોલ 'વારસો' સાથે મલતો આવેછે. એનો અર્થ 'અવસ્તાની પછી ઊભી થયલી ભાષા' નો થાયછે.

'ઝંદ' એ અવસ્તા બોલ છે. અસલમાં પેહેલવી ભાષાને એ બોલથી બોલખતા હતા. અવસ્તા ભાષામાં [illegible] એનો અર્થ 'વિચારવું,' 'શિખવું અથવા 'જાણવું' એવો થાયછે, અને એ ઉપરથી ઝંદ **અવસ્તાનો** મૂલ શબ્દ પ્રમાણે અર્થ "**ઈશ્વરસ્તુતિજ્ઞાન**" એવો થાયછે. 'ઝંદ' એ બોલ અવસ્તાની કેતાબોના પેહેલવી તરજુમાને માટે વપરાતો હતો; અને 'ઉજ.વારેશ' બોલ કે જે સાધારણ રીતે પેહેલવી ભાષાને માટે વપરાએ છે, તે બોલની સાથે એ 'ઝંદ' બોલ સંબંધ રાખેછે.

જા૦ મો૦

માર્ચ ૧૮૭૭ ઈસવી.

પેહેલવી ભાષાનાં મુળાક્ષરોનો કોઠો.

જોડાતા આકારો.

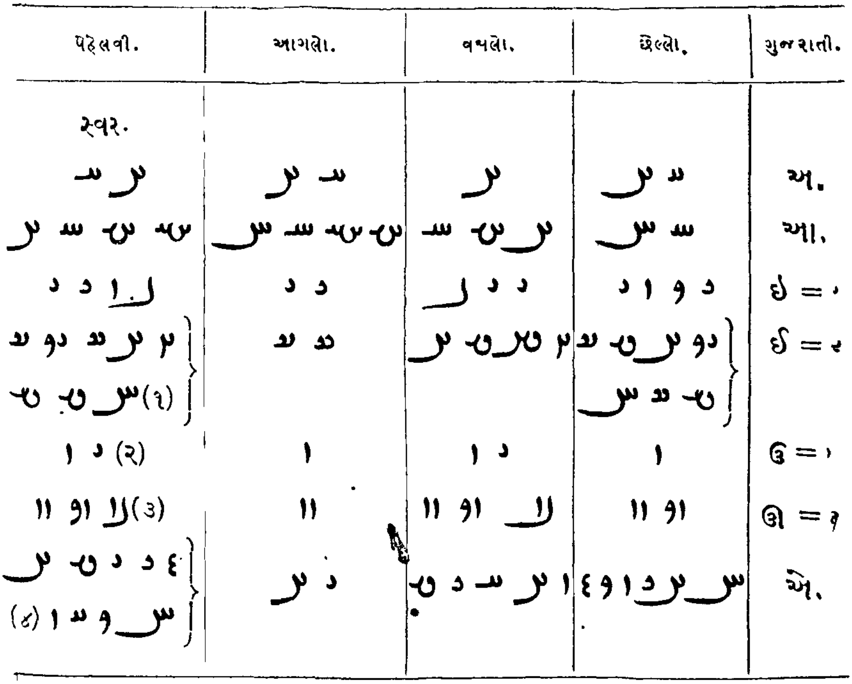

(૧) આએ આકાર નાં બગડેલા તરીકે આવેછે, જેમ કે, 'ગવી.'

(૨) ∙ આએ આકાર જોડાક્ષરમાંજ વપરાએ છે, જેમ કે, 'અહેલુબ.'

(૩) આએ આકાર ॥ નો બગડેલો આવેછે, જેમ કે, 'ગુનીહા' જોયે તેને ઠેકાણે 'ગુનીહા' બી આવેછે.

(૪) ૬ આએ આકાર કેઈ કોઈ ઠેકાણે વિશેપનામમાં આવેછે, જેમ કે, ૬૭ 'દે'.

P

જોડાતા આકારો.—

પેહલવી.	આગલો.	વચલો.	[illegible]	ગુજરાતી.

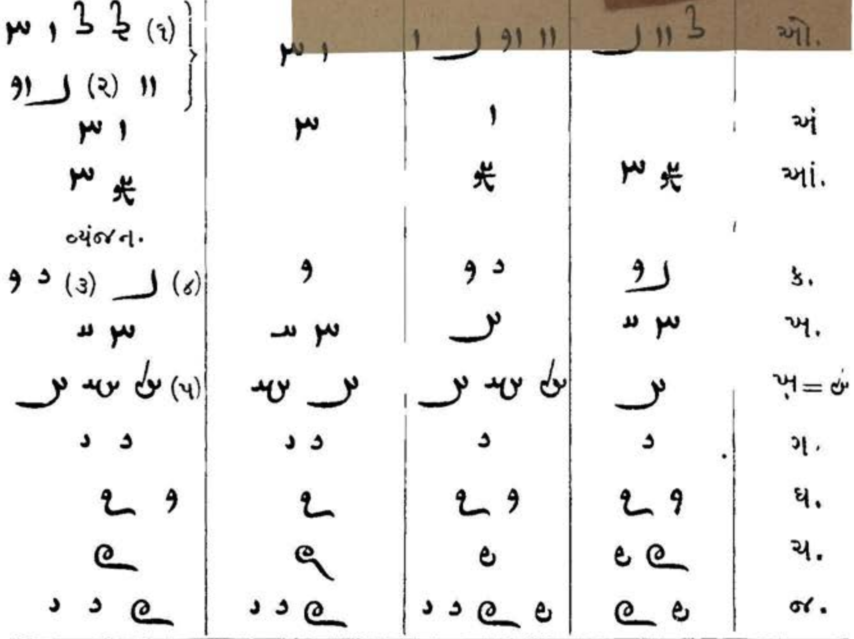

(૧) આ એ આકાર પાછલા જમાનાની લખાએલી કેતાબોમાં મલેછે, જેમ કે 'વો'.

(૨) આ એ આકાર નેઠેકાણે બગડાએલા તરીકે આવેછે, જેમ કે, 'ગોફ્ત,' 'દો'.

(૩) આ એ આકાર હમેશાં જોડાક્ષર તરીકે જોડાઇને આવેછે, જેમ કે, 'આકાની.'

(૪) આ એ આકાર નાં બગડેલા આકારમાં આવેછે, જેમ કે, 'યક'.

(૫) આ એ આકાર પાછલા જમાનાંની લખાએલી કેતાબોમાં આવેછે, જેમ કે, 'હએ'.

જોડાતા આકારો.

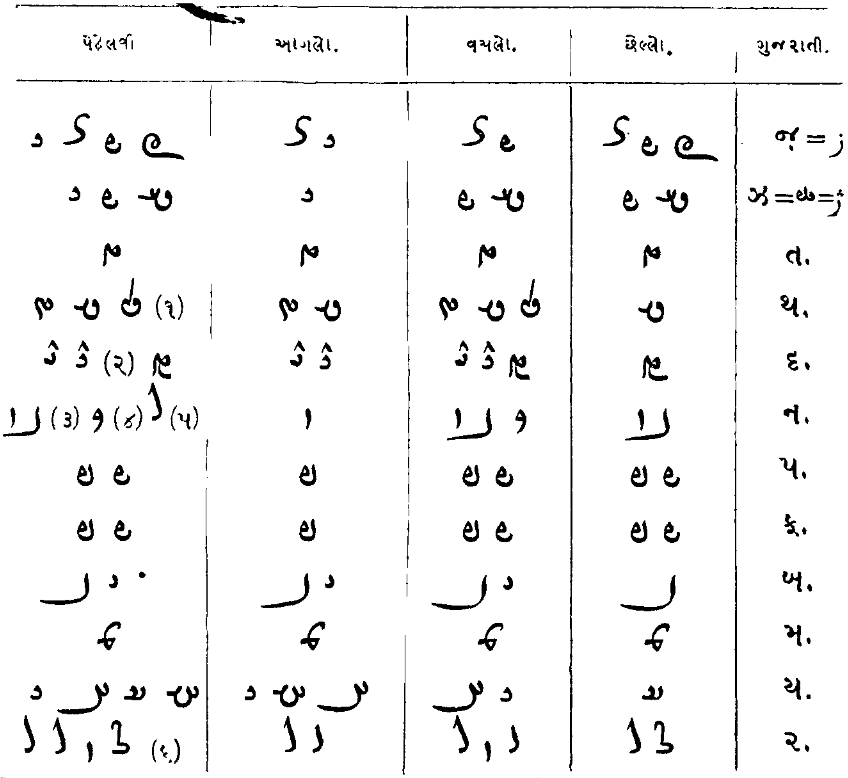

(૧) આએ આકાર પછવાડેની લખાએલી કેતાબોમાં આવેછે, જેમ કે, 'ગબાહથકા'.

(૨) આએ અક્ષરો ઉપર કેટલીક વેલા (^) આએ નિશાંની મેલ્યામાં આવેછે, અને કેટલીક વખત નહીંબી મેલ્યામાં આવતી.

(૩) એ આકાર પછવાડેની કેતાબોમાં નજર આવેછે, જેમ કે, 'એન.'

(૪) એ આકાર બગડેલા તરીકે આવેછે, જેમ કે, 'અઇબિયા ગહાનશાની'.

(૫) આએ આકાર હમેશાં જોડાક્ષર તરીકેજ આવેછે, જેમ કે, "ન"

(૬) આએ આકાર ઘણુંખરો જુની કેતાબોમાં આવેછે.

પેહેલવી ભાષાના મૂળાક્ષરોનો કોઠો

જોડાતા આકારો.

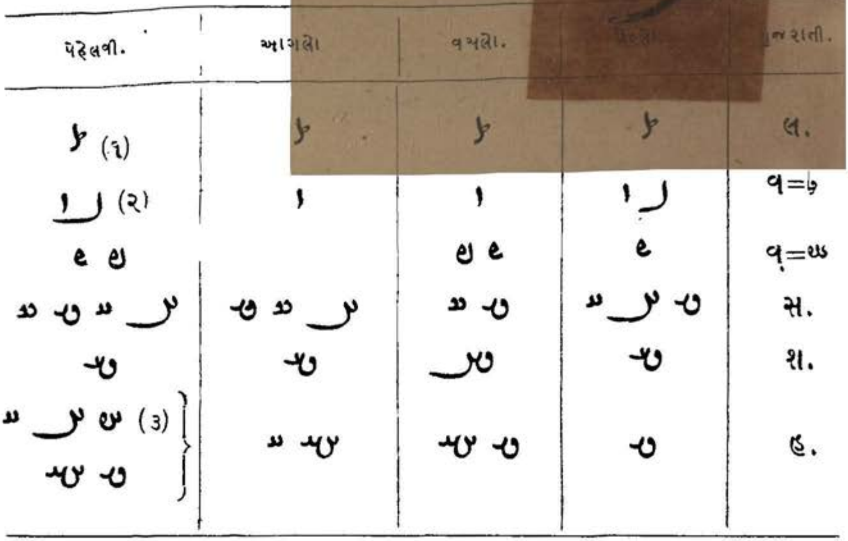

ઉપલા કોઠામાં સર્વ મળીને ૩૫) અક્ષરો છે: તેમાં સ્વર ૧૦) અને વ્યંજન ૨૫) છે.

પેહેલવી ભાષાનાં ૩૫) અક્ષરો છે, પણ તે ફક્ત નિચલા ૭) આકાર ઉપરથી વાંચવામાં આવેછે.

૧. = અ, આ, ખ, ખ઼, ય, સ, હ.

૨. = ઇ, ઈ, એ, ગ, જ, દ, ખ, શ.

૩. = ઉ, ઊ, ઓ, અં, ન, ર, લ, વ = ૃ

૪. = આં.

૫. = ક, ઙ઼.

૬. = ચ, જ, ઝ, પ, ફ, વ = ખ્વ

૭. = ત, થ, (૪) દ.

(૧) કેટલીએક વખત લખાણમાં ‘લ’ને ઠેકાણે ‘ર’ લખી આવેછે.

(૨) આએ આકાર પાછલા વખતની કેતાબોમાં આવેછે, જેમ કે, ‘ગવ.’

(૩) આએ આકાર પાછલા જમાનાંની લખાએલી કેતાબોમાં મળેછે.

(૪) આએ આકાર અસલ નો બગડેલો લાગેછે.

મુળાક્ષરો મધ્યેનાં કેટલાક અક્ષરોની શિકલનાં ઉચ્ચારો ઘણી તરેહથી થાયછે, તે આએ નિચે વાંચવાથી વાંચકોને માલુમ પડશે.

𐭠 - 𐭧. આએ હરફની શિકલ ૯ તરેહથી વંચાયછે:—𐭠 અ, 𐭧 આ, 𐭧 ઈ, 𐭧 એ, 𐭠 ખ, 𐭧 ખ઼ = 𐭧, 𐭧 ય, 𐭠 સ, 𐭧 હ.

𐭩-𐭩-𐭩. આએ હરફની શિકલ ૯ તરેહથી વંચાય છે:—𐭩 ઈ, 𐭩 ઈ, 𐭩 એ, 𐭩 ગ, 𐭩 જ, 𐭩 જ઼ = 𐭩, 𐭩 દ, 𐭩 - 𐭩 બ (૧), 𐭩 ય.

𐭥. આએ હરફની શિકલ ૯ તરેહથી વંચાય છે:—𐭥 ઈ, 𐭥 ઉ, 𐭥 એ, 𐭥 ઓ, 𐭥 અં, 𐭥 ન, 𐭥 ર, 𐭥 લ, 𐭥 વ.

𐭪-𐭪. આએ હરફની શિકલ ૪ તરેહથી વંચાય છે:—𐭪 ઈ, 𐭪 એ, 𐭪 ક, 𐭪 ઘ = 𐭪.

𐭰. આએ હરફની શિકલ ૪ તરેહથી વંચાય છે:—𐭰 ચ, 𐭰 જ, 𐭰 જ઼, 𐭰 ઝ = 𐭰.

𐭰 (૨). આએ હરફની શિકલ ૬ તરેહથી વંચાય છે:—𐭰 ચ, 𐭰 ઝ = 𐭰, 𐭰 પ, 𐭰 ફ, 𐭰 વ = 𐭯.

𐭲. આએ હરફની શિકલ ૩ તરેહથી વંચાય છે:—𐭲 ત, 𐭲 થ, 𐭲 દ.

𐭯. આએ હરફની શિકલ ૩ તરેહથી વંચાય છે:—𐭯 પ, 𐭯 ફ, 𐭯 વ = 𐭯

𐭭. આએ હરફની શિકલ ૩ તરેહથી વંચાય છે:—𐭭 ન, 𐭭 ર, 𐭭 લ.

𐭱. આએ હરફની શિકલ ૫ તરેહથી વંચાય છે:—𐭱 ઈ, 𐭱 એ, 𐭱 ઝ = 𐭱 𐭱 ય, 𐭱 શ.

𐭮. આએ હરફની શિકલ ૬ તરેહથી વંચાય છે:— 𐭮 ઈ, 𐭮 એ, 𐭮 થ, 𐭮 ય, 𐭮 સ, 𐭮 હ.

હાલે, દરેક હરફની શિકલો કેટલી તરેહ વંચાય છે તે અમોએ ઉપર જોયું, પણ એકેક હરફ ઘણી તરેહથી વંચાવવાને લીધે, એના અભ્યાસીઓને વાંચન તથા અર્થો કરવામાં કેટલી મુશકેલી નડતી હશે. હમો ધારીએ છીયે

(૧) 𐭩 આએ શિકલ જોડાક્ષરોમાં 𐭩 'બ' તરીકે વંચાએ છે.

(૨) 𐭰 એ શિકલ જોડાક્ષરોમાંજ આવેછે.

કે, એક જાતનાં હરૂફની ઘણી શિકલો બનવાનું મૂલ કારણ તે કેતાબો લખ-નારાઓની બેદાદી છે, કારણ કે, ઘણું થયું બિજા ગૃહસ્થની ઘણી પુરાણી એક યા બે ઘણી સંભાળથી લખેલી પેહેલવી ચોપડીઓ હમારા જોવામાં આવી હતી, તે મધેનાં હરૂફોની વલાણ, જેમ હમણાં એક જાતની શિકલ ઘણી એક તરેહથી વંચાય છે તેમ તે મધે જોવામાં આવતું ન હતું; તે મધે દરેક જાતની શિકલ જુદી જણાતી હતી. દાખલા તરીકે એક હરૂફની શિકલ બરાબર હમારા ધ્યાનમાં હોવાથી અત્રે હમો ટાંકી દેખાડીએ છીયે. તે ઉપરથી તમોને ખુલાસો જણાશે, [Pahlavi character] હાવી જાતની શિકલ હાલે ત્રણ તરેહથી વંચાય છે, "ત," "થ," અને "દ" તેમ તે મધ્યે ન જણાતું હતું; તેમધ્યે [Pahlavi character] આએ જાતની શિકલ "ત" તરીકે અને [Pahlavi character] હાવી જાતની શિકલ "થ" તરીકે, અને [Pahlavi character] હાવી જાતની શિકલ "દ" તરીકે વંચાતી હતી. હાવી રીતનો લખાણમાં ફેર માલુમ પડતો હતો, * પણ તેમ પાછલા જમાનાની કેતાબોમાં જણાતું નથી. તેથી સાબેત થાયછે કે, કેતાબોનાં લખનારાઓની કાચી સહમજ અને બેદરકારીને લીધે, જુદા જુદા આકારોને એકમાંજ લાવી મુક્યા છે. એજ મુજબ ઊપલા કોઠાઓમાં જણાવેલી દરેક શિકલ ઘણી તરેહથી વંચાય છે, તે વિશે પણ એમજ સહમજવું.

---

* કોઇ સાહેબ એવો સવાલ કરશે કે, જેમ એક હરૂફની શિકલનો ખુલાસો સમજાવ્યો તેમ બિજાઓનોબી કાંએ નહીં સમજાવ્યો? તો હમો તેઓને નમનતાઇથી જણાવિએ છીએ કે, હાલે તે ચોપડીઓ, કંઇએક સંજોગને લીધે, હમુને મલી નથી આવી, તેથી હમો સમજાવી શકતા નથી; બીજું હરૂફોની શિકલો હમારા ધ્યાનમાં બરાબર નહીં હોવાને લીધે પણ હમો જણાવી શકયા નથી; પણ જો, આ કોષનાં બિજાં વાલમો છપાશે ત્યાં સુધીમાં હમુને તે મલી આવશે તો, હમો ખચીત આલમની સેવા બજાવવાને કદી ચુકશું નહીં.

અખશરોની જોડણીનાં દાખલાઓ.

	આગલો.	વચલો.	છેલ્લો.
અ, આ.	અસેજ. આસ્માન અસ્પ. આથશ. આશુફતંન.	ખુશાસ્પ. જમાસ્પ.	અનશુતા. શકના. ખુદા. પેહ્ના. કના.
આ.	આધ આવાજ. આયામ. આયન્દ.	વરાગ નીઆજ અરૂમાએ. ગબાથકા.	હમા. ગોમા રા. ગેરા. બાજા.
ઈ.	ઈહાન. ઈસદવાસ્તર.	રિસ્તે. અઈરાંન. ગિહા. પિશ.	માઈ. શોઈ. અમીરિ. અહુકીનશનિ.

અખશરોની જોડણીનાં દાખલાઓ.

	આગલા.	વચલા.	છેલ્લા.
ઈ.	ઈવારે. ઈહુદ. ઈન.	અઈબાર. આઈજે. શોઈદંન. દરાઈદંન. ખાઈએ. બરીન. વીન. ગબુનીહા.	બામી. ખાવી. બરાહી. ગુરી. દાએતી. ગવી. તનાઈ.
ઉ.	ઉસ. ઉથ. ઉલ.	પુસ. બુસ. બુમ. બુન્દે. અહેબુબ.	તનુ. કનુ.
ઊ.	ઊધન. ઊન.	રન. ગૂનીહા. ગલૂઈહા.	આનૂ. બજાનૂ. વાહામૂ.

અખશરોની જોડણીનાં દાખલાઓ.

	આગલો.	વચલો.	છેલ્લો.
[illegible] એ.	[illegible] એ. [illegible] એસમ [illegible] એહેર [illegible] એશ [illegible] એબગદ.	[illegible] અએબિ [illegible] શાએદ. [illegible] બેહેર. [illegible] અએશ. [illegible] બેહેર. [illegible] નેઆજ. [illegible] ગબ્ના-આનેવર.	[illegible] બેહેરે. [illegible] દદે [illegible] પાએ. [illegible] ગબ્ના-આને દ૧ દે [illegible] નએ [illegible] વએ.
[illegible] ઓ	[illegible] ઓ-સ્તરદન [illegible] ઓશે.	[illegible] જોત [illegible] ગોશોદવાક. [illegible] ગોફ્ત. [illegible] તરો-મેતે.	[illegible] દો. [illegible] આખો. [illegible] વો.
[illegible] અં.	[illegible] અંદગી. [illegible] અંગોપા.	[illegible] નરંગ. [illegible] પરવંદ. [illegible] નંગ.	

અખશરોની જોડણીનાં દાખલાઓ.

	આગળો.	વચલો.	છેલ્લો.
આં.		અહુનાંનવઈરાંન.	આસ્માંન્. પૂસ્તાંન્.
ક.	કામે. કાર.	ખાકા- નીઃ એશ્કારી.	તંનહાક. યક.
ખ.	ખાસ્તે. ખા. ખાર. ખદી- તુનતન.	અખેશકારી. આખે- જીદન્ અખાંન્ ફ્રાખી.	વસ્તાખ્. ખાખ્.
ખ્.	ખાઈય. ખા- કાની ખીઝીદન્.	હખી. આ- ખ્તાર સોખે.	સોખ્. પેખ.

અખશરોની જોડણીનાં દાખલાઓ.

	આગલો.	વચલો.	છેલ્લો.
ગ.	ગયુ. ગજીદંન્. ગંદે.	દદીગર. પેશ્ગાસ્.	ફ્રહંગ્. ગોગ઼.
ઘ.	ઘન્. ઘનશ્ને.	વઘદાંન્. મારઘન્. અ-શોઘની. અઘદીન્.	મઘ. યોઘ. આહરમોઘ્.
ચ.	ચાહ્. ચમ્ન.	જ-ન્ચરૂનતંન્. માં-નશ્ચેહેર.	ગચ્. આહેરીચ્. ખચાચચ.
જ.	જસ્ત. જીનાક. જજ.	જોજેન્. સુજાક્. તોજેદ્. દજ્ખમુ-નતંન્.	જોદાજ્. અજ. સીજ્.

અખશરોની જોડણીનાં દાખલાઓ.

	આગલો.	વચલો.	છેહલો.
જ.	જ.ક. જબંજ-બા. જા-માત.	તોજ. તજ઼રૂ. તરાજુ.	
ઝ.	ઝનૂ.	અવીઝે. દોઝખુને. યોઝદાસ્ત.	તન્દેઝ. દંઝ. ગઝ. અઝ.
ત.	તુદ. તેઝ,	દાએતી દપીનસ્તાંન,	દોસ્ત. દરખ્ત.
થ.	થનેશ્ન. થેશ. થનુર.	ગાથા. આથ્રુની. યથાહૂવેરીઓ. ગબાથકા.	ગાથ. ઉથ.

અખશરોની જોડણીનાં દાખલાઓ.

	આગલો.	વચલો.	છેહલો.
દ.	દોસ્ત. દેહેશને. દસ્ત.	દાદંન્. ખુન્દે. દુદે.	વાદ્. દહીઓપદ્.
ન.	નખોસ્ત. નદ્. નંગ્. ન.	પાદીઆવન્દતર્. એન્મન્. અનાકી. અઈબ્યા-ગહાનશ્ની.	ગદ્મન્. એન્.
પ.	પત્કાર્.	ગોસ્પંદ્. રપીઆ. રપસ્વન્.	ગોશ્તા-સ્પ. ખુશી-આસ્પ.

અખશરોની જોડણીનાં દાખલાઓ.

	આગલો.	વચલો.	છેહલો.
ફ.	ફરા-ખી.	આફ્રીન. દરફશ. ફરેફ-તાર. ખુન-એફરેફતે.	બોફ. કુફ.
બ.	બા-સ્તાન. એ-બખ્ત.	કુલબા. એબગદ.	ગરીબ. નમબ.
મ.	મીઆન. મોરૂં.	ગુમાન. જરમાન.	દામ. એસમ.
ય.	યાન. યોઝ-દાસ્ર. યવક. યાઈન્ને.	મયાન. અયાફત.	સાય.

અખશરોની જોડણીનાં દાખલાઓ.

	આગલો.	વચલો.	છેલ્લો.
ર.	રાદ્. રેચંન્.	અર્જ. શર્મ. કર્દન્. આતરેપાત.	ખાવર્. ગવર્. અર્. આખેર્.
લ.	લગ્રમન્. લાલા.	કલ્બા. અલ્બોર્જ.	હજલ્. હમીમાલ્.
વ.	વીમ્. વજ્ઘ.	ગોશ્વાર્. ઓવર્.	ગવ્. ગવ્. સર્વ.
વ. =		ગવર્. અવર. વશોવશ્ને.	સેવ્. આસીઆવ્.

અખશરોની જોડણીનાં દાખલાઓ.

	આગલો.	વચલો.	છેલ્લો.
સ.	સેતારે. સેર્દાર. સોખ્ર. સાતુનતંન સાજ.	અસ્પ. એસ્મ. અ-હસનત	પાસ્. સમ્.
શ.	શર્મ.	હશ્ત. અરશક.	વખશ્. દરફ્શ.
હ.	હેહર. સોહર. હએ.	પેહેલુમ. ખાહ-દ.	ગાહ્.

આએ કોષમાં મૂલાક્ષરોની ગોઠવણીની સહમજણ.

આ પેહેલવી કોષ, નિચલી શિકલોથી શુરૂ થતા હરફો પ્રમાણે, અને કોષનાં કાએદા પ્રમાણે પુરો કરવામાં આવશે.

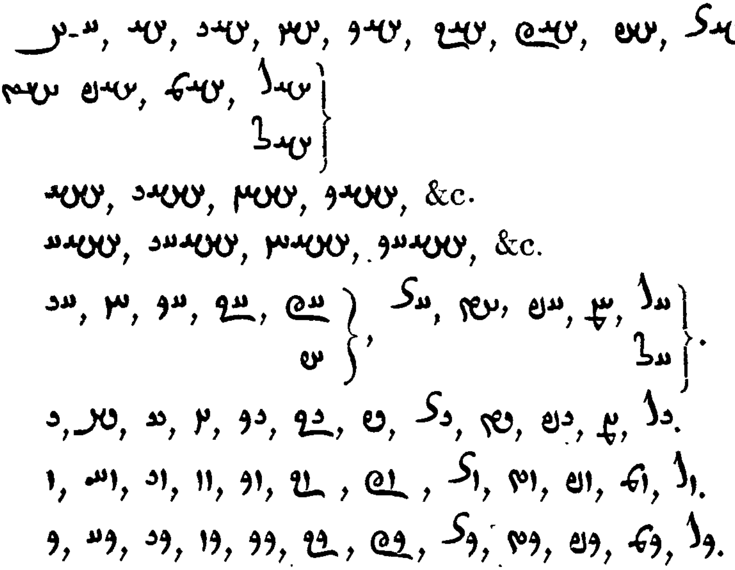

એજ મુજબ સઘળા વ્યંજનોનાં હરફોની ગોઠવણી પણ સહમજવી.

વાચકોએ હમેશ ધ્યાનમાં રાખવું કે, હમોએ કોષની ગોઠવણી કરવામાં નિચે પ્રમાણેની તદબીર રાખી છે; જેમ કે, આએ શિકલનાં અ, આ, ઈ, એ, ખ, ય, સ, હ, એટલા ઉચ્ચારો થાએછે; તેમજ આએ શિકલનાં; ઇ, ઈ, એ, ગ, જ, દ, બ, ય, ઉચ્ચારો થાએછે. એ સઘળા ઉચ્ચાર થતા હરફની શિકલને ગોઠવણીનાં કાએદામાં 'અ' તરીકેનીજ અને એને 'ઇ' તરીકેનીજ શિકલમાં ગણેલી છે. એ શિકલનાં ઉચ્ચાર થતા દરેક હરફને કોષને લગતી ગોઠવણીનાં કાએદા પ્રમાણે ગોઠવવામાં આવ્યા છે. જ, દ, બ, સ, થ-સ, શ-ઝ, એ હરફોની શિકલને ગોઠવણીનાં કાએદામાં 'ઇ' તરીકેનીજ શિકલમાં લીધેલી છે. તેમજ, 'ઉ' આએ શિકલનાં ઇ, ઉ, એ, ઓ, અં, ન, ર, લ, વ, એટલા ઉચ્ચારો થાએછે, એ સઘળા ઉચ્ચાર થતા હરફને

કોષની ગોઠવણીમાં ı 'ઊ' ની શિકલમાંજ ગોઠવવામાં આવ્યા છે. તેમજ, ૧ 'ક' આએ શિકલનાં ઊચ્ચારો ઇ/, એ, ક, ધ, એટલા થાએ છે, એ ઊચ્ચારો થતા હરૂફોને ગોઠવણીમાં ૧ 'ક' નીજ શિકલમાં ગોઠવવામાં આવ્યા છે. તેમજ વલી, 'ચ' આએ શિકલનાં ઊચ્ચારો, ચ, જ, જ઼, ઝ, એટલા થાએછે, એ ઊચ્ચારો થતા હરૂફોને ગોઠવણીમાં 'ચ' નીજ શિકલમાં ગોઠવવામાં આવ્યા છે. તેમજ 'શ' આએ શિકલનાં ઊચ્ચારો, ઈ, એ, ઝ, ય, શ, એટલા થાએછે, પણ એ શિકલનાં બોલાતા બિજા ઊચ્ચારોને, ગોઠવણીમાં 'શ' ની શિકલમાંજ ગોઠવવામાં આવ્યા છે. એજ પ્રમાણે બિજી શિકલો વિશે પણ સહમજવું.

વાચકોને એ ગોઠવણીની પુરતી સહમજ પડવા સારૂ, ટુક શિલકોનો નમુના, હમો અત્રે આપીએ છીએ.

(૧) એ શિકલ જ્યાં આવી હોએ ત્યાં 'ઇ' ને 'અ' ની જગોએ ગોઠવવામાં આવી છે, જો કે એનાં ઊચ્ચારો જુદા જુદા થાએછે.

(૨) એ શિકલ જ્યાં આવે ત્યાં 'ઇ' ને 'એ' ને 'ઊ'તરીકે ગોઠવાએલી સહમજવી.

(૩) જો કે આએ શિકલ 'ખ' તરીકે વંચાએ છે, પણ ગોઠવણીમાં 'ઈ' ની જગોપર ગોઠવી છે.

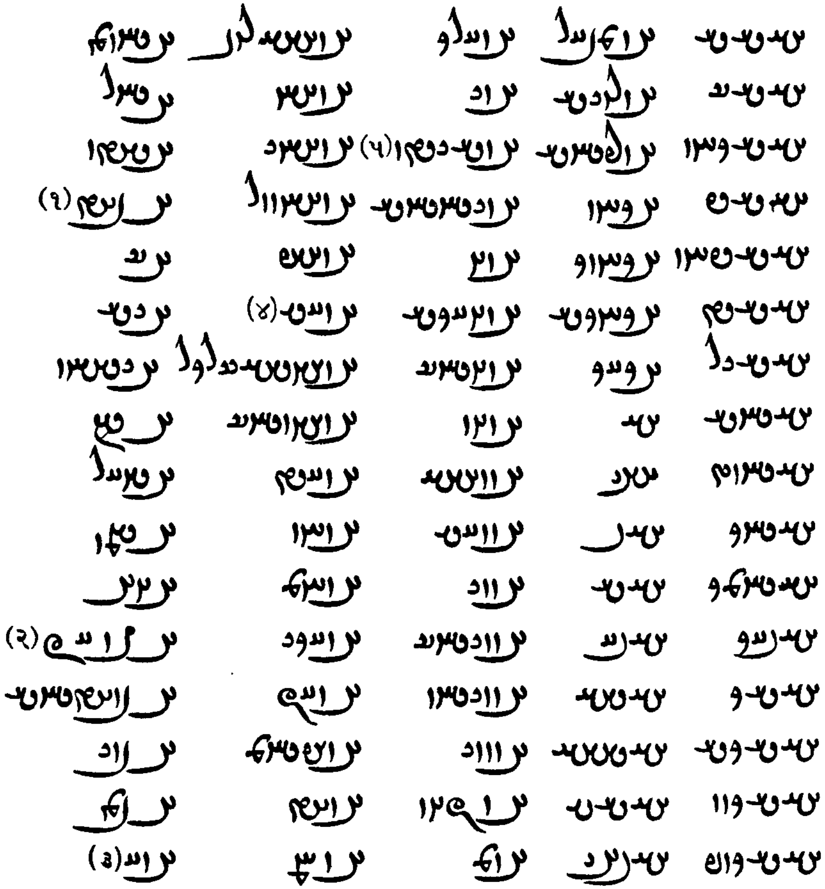

એજપ્રમાંણે સઘલા સવરો તથા વ્યંજનોને લગતા ઓંલોની ગોઠવણી તથા ઉચ્ચારો સમજવા.

---

(૧) એ શિકલ 'ઈ' ને 'અ' તરીકેની સહમજવી.

(૨) આએ શિકલ 'ઈ' ને 'ઊ' તરીકેની સહમજવી.

(૩) એ શીકલ જ્યાંખી આવી હશે ત્યાં 'ઊ' ની જગાએજ ગોઠવી છે.

(૪) એ શિકલ જ્યાંખી આવી હોએ ત્યાં દીર્ઘ 'ઈ' તરીકેજ ગોઠવવામાં આવી છે.

(૫) એ શિકલ જ્યાં આવેલી હોએ ત્યાં દીર્ઘ 'ઈ' તરીકેજ ગોઠવવામાં આવી છે.

OPINIONS OF ORIENTAL SCHOLARS.

I append below the opinions of a few learned gentlemen on my work, to whom I had submitted my MSS. for examination and report.

Bombay, 6th April 1875.

Dustoor JAMASPJEE MINOCHERJEE has kindly shown me in manuscript some specimens of the Pehlvi Dictionary which for some time he has been engaged in preparing, and which, on his receiving adequate encouragement, he intends to publish. His work appears to me to be of a very commendable character, and likely to prove an important help both to native and European Orientalists, provided he gives (as I believe he intends to do) authorities for his renderings and explanations. He has a good standing in the Parsi community, and is much respected for his urbanity, and knowledge of the Zoroastrian literature, ancient and modern.

JOHN WILSON, D.D.

Bombay, April 20th, 1875.

To

DUSTOOR JAMASPJEE MINOCHERJEE JAMASP-ASANA.

DEAR SIR,—I have carefully examined a manuscript specimen containing 260 words of the Pehlvi Dictionary you propose to publish, and regarding which you have asked my opinion. Having been for some time engaged in assisting Professor Haug and Dustoor Hoshungjee Jamaspjee to publish similar works on a smaller scale, I am well aware of the need for such an extensive dictionary as you are preparing, and of the difficulty of the work.

Dictionaries may be divided into two classes, scientific and popular,—the former for the use of advanced scholars and philologists, the latter for students and the public at large. Your

dictionary is of the latter class, and addresses itself to a larger number of readers, and is likely to be more practically useful, than a more scientific work.

The chief desiderata in a popular dictionary are copiousness and correctness, and your work appears likely to supply these wants in a very satisfactory manner. It contains a much larger number of words than any Pehlvi vocabulary with which I am acquainted, and these are arranged alphabetically according to the forms of the original characters, and not according to their supposed sounds : so that it will be comparatively easy for a student to find a word which he cannot pronounce, which is a matter of great practical convenience.

You give the pronunciation of each word both in Gujarati and Roman characters, and its meaning both in Gujarati and in English; the meaning is very correctly given, so far as I can judge from the specimen before me, but you will have to be careful that your English translator understands the exact meaning of the Pehlvi word, as well as of the Gujarati, otherwise he may use English synonyms that will mislead; it is also not desirable to mingle in the same paragraph totally distinct meanings of the same Pehlvi word.

In many places you have given the etymology of the word; this is useful, but is perhaps better adapted to a more scientific work. References to the books where rare words are to be found would be useful to the advanced scholar, but they are difficult to give in a convenient form, and are also not well suited to a popular dictionary.

You would, however, confer a favour upon European Orientalists if you gave them the full benefit of your special knowledge, as a Parsi high-priest, by explaining in detail all technical terms, names, and ceremonies connected with your religion, under the several words which express them. It would also be useful to your Parsi readers if, in addition to the traditional pronunciation, you were to give them such of the amended pronunciations proposed by European scholars as appear reasonable.

If you are further careful that your work shall contain all the words you can find in the Pehlvi manuscripts to which you have access, you will have accomplished the desideratum of a thoroughly good practical dictionary of Pehlvi, the old language of Persia before the Muhammadan conquest.

For a complete scientific dictionary of the language we must wait till a European Orientalist and a Parsi Dustoor can be found to work together for several years,—neither of them, in my opinion, being competent for the task without the special knowledge of the other.

I remain, dear Sir,

Yours truly,

E. W. WEST, Ph.D.

Dustoor Hall, Poona, 19*th April* 1875.

DUSTOORJEE SAHEB

JAMASPJEE MINOCHERJEE DUSTOOR JAMASP-ASANA,

Bombay.

MY DEAR DUSTOORJEE,—I have looked into the MS. of the "Pehlvi Dictionary" you are engaged upon preparing, a portion of which you were good enough to send for my perusal, and I have much pleasure in expressing my satisfaction at it. I believe the whole work, if it is compiled with the same care and attention as seem to have been bestowed upon the portion sent to me, will prove of great merit, and will be a valuable and comprehensive book of reference to Orientalists and philologists in general, and more especially to Pehlvi scholars, native as well as European. There are some places, indeed, where I am unable to agree with you as regards the pronunciations or readings of words which you have adopted, and in this particular there is a remarkable divergence of opinion among scholars. Yet this circumstance will in no way inter-

fere with the general usefulness of your projected work, as you have arranged the words in your lexicon on the principle of alphabetical sequence, irrespective of the phonetic value of the letters beginning the words. Under this plan, whatever pronunciation or reading one might particularly favour, there would be no difficulty in putting one's finger on the exact place where the word sought was to be found. Dr. West has the honour of being the first among European scholars who adopted the system, yet it is evident that yours has been suggested to you quite independently of him, and accordingly deserves credit.

Before concluding, I would take the present opportunity to congratulate you upon the success you have achieved in supplying a long-felt want, by the compilation of a *complete* Pehlvi Dictionary,—a work beset with many obstacles, and requiring considerable pains and learning. I am sure your dictionary will be an important help, and a valuable guide if the authorities for the renderings are set forth throughout. Its publication, I feel certain, will do you great honour among literary circles.

Believe me,

My dear Dustoorjee,

Yours sincerely,

HOSHUNG JAMASP.

Bombay, 10*th August* 1873.

Dustoor JAMASPJEE MINOCHERJEE JAMASP-ASANA.

Dear Sir,—I have the pleasure to acknowledge the receipt of a specimen of the Pehlvi Dictionary into the English and Gujarati languages. I most sincerely congratulate you on the beginning you have made, to prepare such a magnificent work, which has long been felt as a great desideratum amongst Oriental scholars, and particularly amongst Pehlvi students of

the Zoroastrian community; and I doubt not it will be a very useful work to the public generally as a book of reference, as you have carefully gathered and collected the words from various Pehlvi manuscripts, such as Pehlvi Dinkard, Dadestane-Deni, Sakandgumani, Bundehesh, &c. &c. I think it will be a complete Dictionary of the Pehlvi language, and I have no doubt it will be very useful to the public.

I have perused the specimen with great attention, and I am glad to see that you have adopted the best mode of giving each word, in Roman and Gujarati characters. This will give great facility to the students of the Pehlvi language. The several forms of each Pehlvi word you have transcribed according to their various renderings deserve great credit. It will be a great help to the Pehlvi students.

As to the signification of each Pehlvi word in English and Gujarati in more than four or five ways, I beg to suggest to you, should you mark the grammar of each signification separately so as to allow each word to stand in its grammatical sense, the students will not be confused to use the word in its grammatical term. The English meaning of Gujarati must be very carefully placed, otherwise it will totally destroy the original sense of the word. I also beg to suggest to you that whenever you transcribe the original Pehlvi word into English and Gujarati you will please take into your consideration the strict rules of phonology, because each Pehlvi character has four or five different sounds; therefore particular attention should be paid at the time of their significations, to avoid any misreading of the original word.

I am glad to see that you have already compared several roots of the Pehlvi words with the Aryan family of languages.

With profound respect,

I remain, dear Sir,

Your most obedient servant,

DHUNJEEBHOY FRAMJEE.

Bombay, 11*th August* 1873.

To

DUSTOOR JAMASPJEE MINOCHERJEE JAMASP-ASANA.

DEAR SIR,—In compliance with your request, conveyed in your note of the 7th instant, I have looked into the manuscript sent therewith, and, as desired, I beg to offer you my opinion thereupon.

The manuscript is a Pehlvi-Gujarati dictionary with English meaning added to the Gujarati ones of each Pehlvi word. I approve of the plan you have adopted, to give all words beginning with a compound character (symbolically) under the same heading, though phonetically one compound character (symbol) may be read in various ways. To a student especially this will be a great help, as he will be able to make an easy reference to a word before knowing how the compound character beginning it has been read.

A Pehlvi dictionary is a desideratum. We have a Pehlvi glossary of words occurring in the work of Aderbad Marespand by Sheriarjee Dadabhoy, but a collection of words occurring in Dinkarad, Dadestan, Nirengstan, Bundehesh, and the Pehlvi Ravaets is sadly wanted. I concur with the remark of the Director of Public Instruction that copious references should be given where the words occur, more especially of rare and doubtful words. As much remains to be done in the way of correct reading of Pehlvi words, owing to the various values attached to some of its alphabets, I perfectly believe that if scholars could have the references ready at their command, much progress can be expected.

With reference to your desire to know my opinion whether your dictionary will be equally useful in its way, even though an European scholar may be publishing one, I humbly beg to think that both will be useful from different points of view.

A scholar like Dr. Haug, who has mastered the Semitic family of languages, can no doubt turn out a far superior Etymological Dictionary than any of our Parsi scholars can pretend

to. But I doubt if he has leisure to make that large collection of words from works like Dinkarad, Dadestan, Nirengstan, &c. &c. which I believe you to be capable of doing. Moreover, the traditional readings of words, though at times not to be relied upon, are yet deserving to be once for all recorded in a printed work like the one you intend to bring out, and which it is obvious you are better qualified to give than any foreigner. Besides, it must not be lost sight of that any dictionary that an European scholar may bring out will not be in Gujarati; and therefore for the benefit of our Parsi priesthood, which I am sorry to acknowledge is in the majority ignorant of English or any European language, a work of the kind in Gujarati will be very useful.

On these considerations, if my opinion can be of any value, I would encourage both Dr. Haug and yourself to prosecute your labours, for they are intended for different classes of readers, and each will be a complement of the other.

I remain,

Dustoor Saheb,

Your most obedient servant,

K. R. CAMA.

BOMBAY CLUB,

Bombay, 17*th October* 1875.

MY DEAR DASTURAN DASTUR,

It is with the greatest pleasure that I have gone through the specimen of your Pahlvi Dictionary, which you have kindly forwarded to me.

It is based on a remarkably extensive reading of the Pahlvi literature, many works having been used the existence even of which have hitherto been unknown to European scholars. Besides that, you have incorporated into your dictionary a great

number of manuscript glossaries, which contain the labours of your predecessors, and are likely to have preserved materials no longer available from other sources.

Your dictionary will therefore be of the greatest value for the study of the religious literature of the Parsees, but its usefulness will not be confined to this more special object; by its completeness it will prove a great help towards the thorough investigation of the historical development of the Persian language, and a fuller comparison of the different Iranian dialects.

At last, I should not forget to mention the explanation of the religious terms contained in your dictionary. It is highly satisfactory that the High Priest of the Parsees of Bombay should himself have undertaken to do this.

Believe me,

My dear Dasturan Dastur,

Yours very sincerely,

(Signed) F. C. ANDREAS, Dr.

To

Dastur JAMASPJI MINOCHERJI JAMASP-ASA,

High Priest of the Parsees in Bombay.

પૂર્વ દેશનાં ભાષાશાસ્ત્રીઓનાં મતો.

મુંબઈ તા૦ ૬ ઠ્ઠી એપરેલ ૧૮૭૫.

દસ્તુર જામાસ્પજી મીનોચેહેરજીએ, જે પેહેલવી શબ્દકોષ કેટલુંક થયું બનાવવા માંડ્યો છે, અને જે પુરતું ઉત્તેજન મળવે, એવણ છપાવવા ધારે છે, તેનાં કેટલાક નમુનાઓનાં હસ્તલેખો મને મેહેરબાંનીની રાહે દેખાડયા છે, એવણનો ગ્રંથ મને ઘણો વખાણવા લાયક માલમ પડે છે, અને તે, દેશી અને યુરોપીઅન પૂર્વ દેશોના ભાષાશાસ્ત્રીઓને, જો એવણ જે સમજણ અને તરજુમો કરે તેનો આધાર આપે, (જે હું ધારૂં છું કે એવણ તેમ કરવાને ધારે છે) તો, તેથી અગત્યની મદદ થઈ પડશે. એવણ પારસી કોમમાં મારો દરજ્જો ધરાવે છે. અને એવણ પોતાની સાભ્યતા, તથા હાલની અને અસલી જરતોસ્તી ધર્મને લગતી વિદ્યાનાં જ્ઞાનને માટે ઘણી માગી આબરૂ ધરાવે છે.

જૉન વિલસન. ડી. ડી.

મુંબઈ તા૦ ૨૦ મી એપરેલ ૧૮૭૫.

દસ્તુર જામાસ્પજી મીનોચેહેરજી જામાસ્પ આસાનાં જોગ, પ્યારા સાહેબ—જે પેહેલવી ડીક્ષનરી તમો છપાવવા ધારો છો, અને જેને માટે તમોએ મારૂં મત પુછ્યું છે, તેને લગતા ૨૬૦ બોલોનો એક હસ્તલેખ નમુનો મેં સંભાળથી તપાસ્યો છે. પ્રોફેસર હૉગ અને દસ્તુર હોસંગજી જામાસ્પજીનો એવી જાતનાં નહાની કીસમના ગ્રંથો છપાવવાના કામમાં મદદ કરવા કેટલાક

વખત હું ગુંથાયલો હોવાથી, તમો જે દીક્ષનરી બનાવો છો તેવી એક દીક્ષનરીની ખુટ, અને એવા એક ગ્રંથ બનાવવામાં પડતી અડચણો વિશે હું સારી રીતે જાણીતો થયો છું.

શબ્દકોષો બે વર્ગોમાં વેહેંચી શકાય—એક શાસ્ત્રીય અને બીજો લૌકીક; એમાંનો પેહેલો ચઢતે દરજ્જેના વિદ્યાર્થીઓ, અને ભાષાશાસ્ત્રીઓના ઉપયોગને માટે, અને બીજો શિખનારા અને લોકોને માટે, તમારો શબ્દકોષ પાછલા વર્ગને લગતો છે; અને તે વાંચનારાઓ મધેનાં મોટા ભાગને કામનો છે, અને તેથી તે એક શાસ્ત્રીય ગ્રંથ કરતાં વધારે ઉપયોગી છે.

લૌકીક દીક્ષનરીમાં મુખ્ય ખુટો સંક્ષેપ અને શુદ્ધતાની છે, તે ખુટો પણ તમારો ગ્રંથ ઘણી પુરતી રીતે પુરી પાડતો દીસેછે. હું જે પેહેલવી શબ્દકોષોથી જાણીતો છું, તેમાંના કોઇબી કરતાં એ ગ્રંથમાં બોલોની સંખ્યા ઘણી મોટી છે, અને તેઓને અટકલે થતા ઉચ્ચારો પ્રમાણે નહીં પણ, અસલ હરફોની શિકલ પ્રમાણે મુળાક્ષરોના કાયદાથી ગોઠવવામાં આવ્યા છે, તેથી જે બોલનો ઉચ્ચાર કોઇ અભ્યાસીથી ન થઇશકતો હશે, તેને તે બોલ શોધી કાઢવાને સેહેલ પડશે, કે જે માહવેરાની સગવડનું કામ છે.

તમોએ દરેક બોલનો ઉચ્ચાર ગુજરાતી તથા રોમન હરફે આપેલો છે, અને તેનો અર્થ ગુજરાતી અને ઇંગ્રેજી બેહુ ભાષામાં આપેલો છે. જે નમુનો મને આપવામાં આવ્યો છે તે ઉપરથી હું ધારૂં છું કે તમોએ કીધેલા અર્થ ઘણી શુદ્ધ રીતે આપેલા છે, પણ તમારો ઇંગ્રેજી તરજુમો કરનાર, પેહેલવી બોલો તેમજ તેઓનાં ગુજરાતી અર્થ ચોકસ રીતે સહમજનાર હોય, યા નહીં તો તે બોલનો તરજુમો ખોટી રીતે કરશે તેની સંભાલ રાખવી જોઇયે. એકજ પેહેલવી બોલના સદંતર જુદા અર્થો એકજ ફકરામાં મુકવા એ પણ દુરસ્ત નથી.

ઘણેક ઠેકાણે તમોએ બોલનાં ધાતુ આપેલા છે; એ ઉપયોગી છે, પણ તે કદાચ શાસ્ત્રીય ગ્રંથને માટે વધારે સારી રીતે યોગ્ય છે. જે પુસ્તકમાં અસાધારણ બોલો મળી આવે તેવા બોલોને માટે પુસ્તકોનો હવાલો આપવો, એ ચઢતે દરજ્જેના વિદ્યાર્થીઓને માટે ઉપયોગી છે, પણ તે ઘટતા આકારમાં

આપવાને ઘણું કઠણ છે; અને વળી એક લૌકીક શબ્દકોષમાં તે દુરસ્ત દેખાતું નથી. કેટલાક બોલો સાધારણ ઉપયોગને લગતા ન હોય, અથવા જે વિશેષ નામો હોય, અથવા તમારા ધર્મને લગતી ક્રિયાનો બોલ હોય, તેવા બોલોને લંબાણથી સહમજાવીને, પારસીઓના વડા ધર્મગુરૂ તરીકેનો તમારા ખાસ જ્ઞાનનો લાભ જો તમો આપશો તો તેથી યુરોપીઅન ભાષાશાસ્ત્રીઓ ઉપર મોટો આભાર કીધેલો ગણાશે. દસ્તુરોથી ઉતરતા આવેલા ઉચ્ચારોની સાથે યુરોપીઅન વિદ્યાર્થીઓએ કીધેલા સુધરેલા ઉચ્ચારો જે વાજબી લાગે, તે પણ આપશો તો, તમારા પારસી વાંચનારાઓને ઉપયોગી થઈ પડશે. જેટલાં હાથના લખેલાં પેહેલવી પુસ્તકો તમો પાસે હોય, તેમાંનાં સઘળા બોલો, તમારા ગ્રંથમાં લેવાને જો સંભાળ રાખશો તો, ખરેખર તમો ઈસલામી લોકની ફતેહની આગમજ વપરાતી ઈરાનની એક જુની ભાષા—પેહેલવીના એક સારા વ્યવહારી શબ્દકોષની ખુટ પુરી પાડશો.

એક યુરોપીઅન પૂર્વ દેશની ભાષાઓનો અભ્યાસી, અને એક પારસી દસ્તુર કેટલાંક વરસો સુધી સાથે બેસીને કામ કરતાં માલમ પડે ત્યાં સુધી એ ભાષાના એક સંપૂર્ણ શાસ્ત્રીય શબ્દકોષને માટે આપણને થોભવું જોઈયે. મારાં મત પ્રમાણે તેઓમાંનો કોઈ એકલો, બીજાના ખાસ જ્ઞાનની મદદ વગર એ કામ બજાવવાને અશક્ત છે.

હું છું પ્યારા સાહેબ,

તમારો વાસ્તવિક,

ઈ. ડબલ્યુ. વેસ્ત, ફી૦ ડી૦.

દસ્તુર હાલ, પુણા તા. ૧૯મી એપરેલ ૧૮૭૫.

દસ્તુરજી સાહેબ જામાસ્પજી મીનોચેહેરજી

દસ્તુર જામાસ્પ આશાના.

મારા પ્યારા દસ્તુરજી, મુંબઈ.

જે પેહેલવી શબ્દકોષ તમોએ બનાવવા માંડયો છે, તેનો હાથનો લખેલો એક ભાગ, મારા ઉપર તમોએ મેહેરબાનીની રાહે મોકલ્યો, તે મેં જોયો છે,

અને તે તરફ મારો સંતોષ જણાવવામાં મને ઘણી ખુશહાલી ઉત્પન્ન થાયછે. જેવી સંભાળ અને ધ્યાન મારી ઉપર મોકલેલા ભાગ ઉપર રાખ્યું છે, તેવુંજ ધ્યાન અને સંભાળ આખા ગ્રંથ ઉપર જો લેવામાં આવે તો, તે ઘણું યોગ્ય થઈ પડશે, અને સાધારણ રીતે યુરોપીઅન તેમજ દેશી ઓરીએનતેલીસ્તો અને ભાષાશાસ્ત્રીઓને, અને મુખ્ય કરી પેહેલવીનાં વિદ્યાર્થીઓને માટે, એક કીમતી અને વ્યાપક સાધણની ચોપડી થઈ પડશે, એવું હું માનું છું. કેટલેક ઠેકાંણે, ખરેખર, તમોએ કીધેલા ઉચ્ચાર અને બોલોનાં વાચન બાબદમાં હું એકમત થઈ શકતો નથી; અને એ બાબદમાં વિદ્યાર્થીઓનાં મતમાં જાણીતો ફેર આવેછે; તોપણ આ બાબદને લીધે કોઈબી રીતે તમારા ગ્રંથના સાધારણ ઉપયોગમાં હરકત થવાની નથી. કારણ કે તમોએ તમારા શબ્દકોષમાં બોલોને તેમના સરૂ થતા અક્ષરોનાં ઉચ્ચાર સાથ સંબંધ રાખ્યા વિના મૂળાક્ષરોની ગોઠવણ પ્રમાણે આપેલા છે. જેબી ઉચ્ચારો અને વાંચન આએ ધોરણમાં કરવામાં આવે તો, બોલને તુરત શોધી કહાડવામાં કાંઈ અઘરાઈ રહે નહીં. યુરોપીઅન વિદ્યાર્થીઓમાં પેહેલવેહેલું એ ધોરણ દાખલ કરવાનું માન દા૦ વેસ્તને છે; તોપણ દેખઈતું છે કે એ ધોરણ તમોએ સ્વતંત્રપણે દાખલ કરચું છે, તેથી તમોને પણ માન ઘટેછે.

આએ પુરૂ કરવા આગમજ તમોએ, પેહેલવી ભાષાનો સંપૂર્ણ શબ્દકોષ બનાવવાનું એક ઘણી અડચણ ભરેલું, મ્હોટી મેહેનતનું અને મ્હોટાં જ્ઞાનનું કામ માથે લેઈ, એક લાંબા વખતની ખુટ પુરી પાડવામાં ફતેહ મેળવી છે, તે માટે તમોને મુબારક બાદી આપવાને હું હાલની તક લેઉંછુ; મારી ખાતરી છે કે, તમારો શબ્દકોષ એક અગત્યની મદદ થઈ પડશે, અને જે તરજુમો તમો આપો તેની સત્તા જો મજકુર ગ્રંથમાં દાખલ કરવામાં આવે તો, તે એક કીંમતી ભોમિયો થઈ પડશે. એ ગ્રંથ બહાર પડવાથી તમોને કાબેલોની સફમાં મોટું માન મળશે એવું મને ખાતરીથી લાગેછે.

માનજો મને

મારા પ્યારા દસ્તુરજી,

તમારો વિશ્વાસુ,

હોસંગ જામાસ્પ

મુંબઈ તા० ૧० મી આગસ્ત ૧૮૭૩.

પ્યારા સાહેબ,

દસ્તુર જામાસ્પજી મીનોચેહેરજી જામાસ્પ આસાના, જોગ.

ઇંગ્રેજી અને ગુજરાતી અર્થો સાથનાં પેહેલવી શબ્દકોષનાં એક ભાગનો નમુનો મને પોંહોતો છે, હેવું એક મહાભારત પુસ્તક કે જેની આજે લાંબી મુદત થઈ પૂર્વ દેશની ભાષાના વિદ્યાર્થીઓમાં, અને ચોકસ કરીને આપણા જરથોસ્તી ટોળાંના પેહેલવી ભાષાના અભ્યાસીઓમાં ઘણીજ અગત્ય છે, તેવા પુસ્તકને બનાવવાનું જે કામ તમોએ આરંભ્યું છે, તે વિશે હું તમોને મારાં અંતઃકરણથી મુબારક બાદી ચાહું છું. પેહેલવી દીનકર્દ, દાદસ્તાને દીની, સેકન્દગુમાની ગુંદેહશ ઇત્યાદિ જેવા તરેહવાર જુદા જુદા હસ્તલેખોમાંથી તમોએ બોલોનો સંગ્રહ સંભાળથી કર્યો છે, તેટલા માટે તમારૂં પુસ્તક, જાહેર રીતે સર્વને એક સાંધણની ચોપડી તરીકે ઘણુંજ અગત્યનું થઈ પડશે, તેમાં મને કાંઇજ સંદેહ નથી. હું ધારૂં છું કે, પેહેલવી ભાષાનો એ, એક સંપૂર્ણ શબ્દકોષ બનશે, અને સર્વ લોકોને એ ઘણો ઉપયોગી થાશે એમાં કાંઈ શક નથી.

મેં એ નમુનાને ઘણા ધ્યાનથી વાંચ્યો છે, અને હું ખુશી છું જે તમોએ દરએક બોલને રોમન તથા ગુજરાતી અક્ષરોમાં લખવાની સૌથી સરસ રીતનું ધોરણ કર્યું છે, અને એથી પેહેલવી ભાષાના અભ્યાસીઓને ઘણુંજ સેહેલ થઇ પડશે. દરએક પેહેલવી બોલ કે જેનો ઘણી રીતનો આકાર આવેછે, તેવા બોલને તેનાં જુદી જુદી રીતનાં ઉકલાણ પ્રમાણે તમોએ ઉતારો કર્યો છે, એ ઘણું માન ભરેલું છે, એ પણ પેહેલવી ભાષાનાં અભ્યાસીઓને ઘણીજ મદદનું થઇ પડશે. દરેક પેહેલવી બોલ કે જેનો ઇંગ્રેજી તથા ગુજરાતીમાં, ચાર, પાંચથીબી વધારે રીતે અર્થ થાયછે, તે વિશે હું તમુને સુચના કરવાને માંગી લેઉં છું, કે જો તમો તે દરેક અર્થનું વ્યાકરણ દેખડાવી તથા બોલોને તેના વાપરણની રીતી પ્રમાણે ગોઠવી તો, અભ્યાસીઓને તે

દરએક બોલને તેનાં ચોકસ વ્યાકરણ પ્રમાણે કામમાં લાવવામાં ગુંચવાડો થશે નહીં.

ગુજરાતીનો ઇંગ્રેજી અર્થ ઘણી સંભાલથી કરવો, કે જેથી તે બોલની અસલ મકસદ બીગડે નહીં. હું વલી, તમુને સૂચના કરૂંછું કે, જ્યારે તમે એક અસલ પેહેલવી બોલનો ઇંગ્રેજી તથા ગુજરાતીમાં ઉતારો કરો, ત્યારે મેહેરબાની કરી ફીનોલોજીનાં મજબુત કાયદાઓને ધ્યાનમાં રાખશો. દરેક પેહેલવી અક્ષરનાં ચાર પાંચ જુદા જુદા ઉચ્ચાર થાયછેઃ—એટલા કીજે તેને ઉકલાવતી વખતે ચોકસ ધ્યાન આપવું, કે જેથી તે અસલ બોલ આડી રીતે વંચાય નહીં.

હું ખુશી છું જે તમે હાલ કેટલાક પેહેલવી ધાતુઓને એર્યન ભાષાઓ સાથે સરખાવી ચુક્યા છેઓ.

ઘણાજ ભારે માન સાથે હું છું,

પ્યારા સાહેબ,

તમારો ઘણોજ તાબેદાર સેવક,

ધનજીભાઈ ફરામજી પટેલ.

મુંબઈ તા० ૧૧ મી આગસ્ત ૧૮૭૩.

પ્યારા સાહેબ,

દસ્તુર જામાસ્પજી મીનોચેહેરજી જામાસ્પ આસાનાં, જોગ,

આએ મહિનાની તારીખ ૭ મીનાં તમારા પત્રમાં, તમારી ફરમાસ મુજબ જે હસ્તલેખો તમોએ તેમાં મોકલ્યા હતા, તે મેં તપાસ્યા છે, અને તમારા ચાહવા મુજબ હું મારૂં મત તે ઉપર આપવાની રજા માંગું છું.

એ હસ્તલેખો ઇંગ્રેજી અર્થ સાથના, એક પેહેલવી ગુજરાતી શબ્દકોષનાં છે, જો કે એક જોડાયલો અક્ષર ઘણીએક રીતે વંચાય છે, તોબી તેવા જોડાયલા અક્ષરોથી શરૂ થતા બોલોને તમોએ એકજ મથાળાં હેઠળ

આપવા ધાર્યું છે, તે રીત હું પસંદ કરૂંછું. આએ રીત અભ્યાસીઓને ઘણી મદદની થઈ પડશે, કારણ કે બોલોની અંદર સરૂ થતા જોડાક્ષરો કેમ વંચાય છે તે જાણવાની આગમજ તેઓને તે બોલ સેહેલાઈથી મલી શકશે.

પેહેલવી શબ્દકોષની ખુટ છે. આપણી પાસે હાલ શેહેરીઆરજી દાદાભાઈની બનાવેલી આદરબાદ મારાસ્પદ વાલી ચોપડીમાં આવેલા બોલોનો એક પેહેલવી કોષ છે; પણ દીનકર્દ, દાદસ્તાન, નીરંગસ્તાન, બુન્દેહેશ અને પેહેલવી રેવાયતોમાં આવેલા બોલોના સંગ્રહની ઘણીજ અગત્ય છે. દાઈરેકતર ઓફ પબ્લીક ઇનિસ્ત્રકશને જે વિચાર આપ્યો છે, કે બધા બોલોનાં તેમાં ખશુશ કરીને અસાધારણ અને શક ભરેલા બોલોના સંબંધો બતલાવવા, તે વિચારને હું મલતો છું, પેહેલવી બોલોનું શુદ્ધ ઉકલાણ, તેના અક્ષરો તરેહવાર રીતે વંચાય છે તેના સબબથી, હજુર ઘણું અધુરૂં છે. તેટલા વાસ્તે હું ચોકસ ધારૂં છું કે જો અભ્યાસીઓને એ સાંધણો તૈયાર મલે તો ઘણુંએક વધારાની આશા રાખી શકાય.

તમો જે મારેથી જાણવા માંગોછો કે તમારા જેવો શબ્દકોષ કોઈ બીજો યુરોપીઅન વિદ્યાર્થી પ્રગટ કરે તો, તમારૂં પુસ્તક તેની સાથે એકસરખી રીતે ઉપયોગી થાય કે નહીં, તે વિશે હું નમનતાઈથી વિચારૂં છું કે તે બેઉ પુસ્તકો જુદી જુદી રીતે અગત્યનાં થશે.

ડાકટર હૉગ જેવો એક વિદ્યાર્થી, કે જે બધી સેમેટીક ભાષામાં ઘણો માહીતગાર છે, તેવો એક પંડીત, કોઈબી પારસી વિદ્યાર્થી કહાડવા માંગે તેનાં કરતાં ઘણોજ સરસ, શબ્દસાંધણ વિદ્યા સંબંધી એક શબ્દકોષ બનાવી શકે પણ મને શક લાગે છે, કે દીનકર્દ, દાદસ્તાન, નીરંગસ્તાન, ઇત્યાદિ જેવાં પુસ્તકોમાંથી બોલોનો મોટો સંગ્રહ કરવાને તેને ફુરસદ મલે, કે જે કામ કરવાને હું તમોને યોગ્ય ધારૂં છું; તોપણ બોલોનાં અસલથી ચાલુ આવેલાં ઉકલાણોપર, જો કે કોઈ વેલા ભરોસો રખી નહીં શકાય, તોબી તેવા બોલોને તમો કહાડવા ધારો છો તેવી એક છાપેલી કેતાબમાં એક વખત બધા નોંધાવા જોઇયે છે, કે જે કામ દેખઈતું છે કે, તમો કોઈબી પરદેશી કરતાં વધારે સારી રીતે કરી શકશો, એટલુંજ નહીં પણ

આપણને નજરમાં રાખવું જોઇએ કે એક યુરોપીઅન વિદ્યાર્થી, કોઇબી જાતનો શબ્દકોષ છપાવે તે કાંઇ ગુજરાતી ભાષામાં નહીં બનશે,—એટલા માટે આપણા પારસી મોબેદો કે જેમાંના ઘણાખરાઓ, હું દલગીર છું કે, ઇંગ્રેજી તથા કોઇ પણ યુરોપીઅન ભાષાઓથી અજાંણ્યા છે, તેઓનાં લાભને માટે આ એ કોષ ગુજરાતી ભાષામાં બનેલો ઘણોજ ઉપયોગી થઇ પડશે.

આ એ ધારણાઓમાં જો મારૂં મત કોઇરીતે કાંઇબી કીંમતનું થઇ પડે તો, હું ડાકટર હાઉગને, અને તમોને તમારાં કામોમાં ઉત્તેજન આપું છું, કારણ કે તે કામ જુદા જુદા વર્ગનાં વાંચનારાઓ માટે છે, અને તે એક બીજાને મદદનાં થશે.

હું છું, દસ્તુર સાહેબ,

તમારો ઘણોજ તાબેદાર સેવક,

ખુરશેદજી રૂસ્તમજી કાંમા.

મુંબઇ કલબ તા. ૧૭ મી અકટોબર ૧૮૭૬.

મારા પ્યારા દસ્તુરાન દસ્તુર,

તમોએ મેહેરબાંનીની રાહે મારી ઉપર પેહેલવી શબ્દકોષનો નમુનો મોકલ્યો, તે ઘણીજ મોટી ખુશીથી મેં વાચ્યો છે.

એ પુસ્તક પેહેલવી ભાષાજ્ઞાનના એક ઘણાં બોહલાં વંચાણના પાયા ઉપર રચ્યું છે, કારણ કે એમાં એવી ઘણીએક કેતાબોનો ઉપયોગ કર્યો છે, કે જે કેતાબો હાલ મોજુદ છે, એવું પણ યુરોપીઅન વિદ્યાર્થીઓને ખબર નથી. તે શિવાએ તમોએ તમારા શબ્દકોષમાં બીજી ઘણીએક હાથની લખેલી ફરહંગોને ભેળી દીધી છે, કે જે ફરહંગો તમારા વડીલોની બનાવટની છે; અને જેમાં બીજે કેથેથી પણ મળી ન આવે એવી અગત્યની બાબદો જલવાયલી છે.

એટલા માટે તમારો શબ્દકોષ પારસીઓનાં ધર્મશાસ્ત્રના અભ્યાસીઓને ઘણો કીમતી થશે; અને એજ વધારે ચોકસ બાબદમાં તે ઉપયોગી થશે, એટલુંજ નહીં પણ એ પુસ્તક પુરૂં થશે ત્યારે ફારશી ભાષાની તવારીખમાં પકી જોસ્તેજો કરવાને ઘણી મદદ થશે; અને ઈરાંન દેશની જુદી જુદી ભાષાઓની સરખામણી વધારે પુરતી રીતે થઈ શકશે.

આએ પત્ર ખતમ કરતાં તમારા શબ્દકોષમાં ધર્મશાસ્ત્રનાં બોલોનો ખોલાસો આપ્યો છે, તે વિશે બોલવાને મારેથી ભુલાએ નહીં, મુંબઈ શેહેરનાં પારસીઓના વડા દસ્તુરે આએ કામ બનાવવાને પોતે માથે લીધું છે એ ઘણુંજ સંતોષ ઉપજાવનારૂં છે.

મને માનજો,

મારા પ્યારા દસ્તુરાન દસ્તુર,

તમારો ઘણોજ ખેરખાહ,

એફ. સી. એન્દ્રીઆસ. દાકતર

દસ્તુર જામાસ્પજી મીનોચેહેરજી જામાસ્પ આસાના,

મુંબઈના પારસીઓના વડા દસ્તુર જોગ.

આએ કેતાબ ખરીદદાર સાહેબોનાં નામની ટીપ.

નકલ.	
	અ.
૧	શેઠ અરદેશરજી ડોસાભાઈ મુનશી.
૧	શેઠ અરદેશરજી ધનજીભાઇ લાકડાંવાલા.
૧	શેઠ અરદેશરજી પેસ્તનજી શેઠનાં.
૧	શેઠ અરદેશરજી ફરામજી મુસ.
૧	શેઠ અરદેશરજી ફરામજી સોલીસીટર.
૫	શેઠ અરદેશરજી હોરમજજી વાહાડીઆ.
૧	શેઠ અસ્ફંદીઆરજી જમશેદજી કમીસરીવાલા.
	એ.
૧	શેઠ એદલજી ઉકડજી કાશીનાથ.
૧	શેઠ એદલજી તથા બેહેરામજી કાવસજી બીસની.
૧	શેઠ એદલજી કાવસજી મોદી.
૧	દાકતર એદલજી નસરવાનજી.
૧	શેઠ એદલજી ફરદુનજી એલચીદાણા.
૧૨	શેઠ એદલજી ફરામજીની કુંપની.
૩	શેઠ એદલજી ફરામજી ધોંડી.
૨	શેઠ એદલજી બેહેમનજી મારીસ.
૧	શેઠ એદલજી મંચેરજી વાછા.
૧	શેઠ એદલજી રૂસ્તમજી મોદી.
૧	શેઠ એદલજી રૂસ્તમજી રીપોર્ટર.
૧	શેઠ એદલજી હોરમજજી પેસ્તનજી બાટલીવાલા.
	ક.
૨	શેઠ કાવસજી જેહાંગીરજી જસાવાલા.
૨૫	સર કાવસજી જેહાંગીરજી રેડીમની નાઇટ. સી. એસ. આઈ.
૧	શેઠ કાવસજી ડોસાભાઈ વીરજી.

નકલ.	
૫	શેઠ કાવસજી દીનશાહાજી પીટીટ.
૧	ધી કાવસજી દીનશાહા લાઇબરેરી.
૧	શેઠ કાવસજી નવરોજજી કોપર.
૭	શેઠ કાવસજી નવરોજજી બામજી.
૧	શેઠ કાવસજી પાહાલનજી શેઠનાં.
૧	શેઠ કાવસજી પેસ્તનજી કામા.
૨	શેઠ કાવસજી સોરાબજી ભેદવાર.
૧	દાકતર કાવસજી હોરમજજી.
૧	શેઠ કુવરજી ધનજીભાઇ મીસતરી.
૧	શેઠ કેખુશરો દાદાભાઈ રૂસ્તમજી બનાજી.

ખ.

૧	શેઠ ખરશેદજી જેહાંગીરજી તારાચંદ.
૧	શેઠ ખરશેદજી ધનજીભાઈ પેટીઘડા (બેલીફ).
૧	શેઠ ખરશેદજી નવરોજજી વાડીઆ.
૧	શેઠ ખરશેદજી પાલનજી પાઉંવાલા.
૧	શેઠ ખરશેદજી મંચેરજી વાછા.
૧	શેઠ ખરશેદજી મંચેરજી સુબેદારના છોકરાઓ.
૨	શેઠ ખરશેદજી માણેકજી શેઠનાં.
૩	શેઠ ખરશેદજી રૂસ્તમજી કામા.
૧	શેઠ ખરશેદજી સોરાબજી નાદરશાહા.

જ.

૧૦	શેઠ જમશેદજી ખરશેદજી બાટલીબોઈ.
૫	સર જમશેદજી જીજીભાઈ બેરોનેટ. સી. એસ. આઇ.
૫	શેઠ જમશેદજી દોરાબજીની કુંપની.
૧	શેઠ જમશેદજી ધનજીભાઇ વાહાડીઆ.
૩	શેઠ જમશેદજી નસરવાનજી પીટીટ.
૧	શેઠ જમશેદજી ફરામજી કયોક.
૨	શેઠ જમશેદજી ભીખાજી તાંતરા.
૨	શેઠ જમશેદજી સંતોકજી દાવર.

નકલ.

૧ શેઠ જમશેદજી હોરમજજી મીસતરી.
૧ શેઠ જામાસ્પજી રતનજી મીસતરી.
૧ શેઠ જીજીભાઈ જેહાંગીરજી લામના.
૧ શેઠ જીવનજી જામાસ્પજી મીસતરી.
૧ શેઠ જીવનજી દોરાબજી મીસતરી.
૧ શેઠ જેહાંગીરજી દારાશાહાજી રાંદેલીઆ.
૧ શેઠ જેહાંગીરજી દીનશાહાજી વાહુધી.
૧ શેઠ જેહાંગીરજી રૂસતમજી મોદી.

ટ.

૧ શેઠ ટેમુલજી પેસતનજી શેઠનાં.
૧ શેઠ ટેમુલજી ફરામજી રાજા.
૨૫ મીસીઅરસ ટુબનરની કુંપની.

ડ.

૧ શેઠ ડોસાભાઈ ખરશેદજી વાછા.
૧ શેઠ ડોસાભાઈ ધનજીભાઈ દીનશાહા સુરતી.
૫ શેઠ ડોસાભાઈ ફરામજી કરાકા સી. એસ. આઈ.
૧ દાકતર ડોસાભાઈ બેજનજી કલગીરવાલા.

દ.

૫૦ દાએરેકતર આવ પબ્લીક ઈન્સ્ટ્રકશન.
૧ શેઠ દાદાભાઈ કાવસજી અખબારે સોદાગરવાલા.
૧ શેઠ દાદાભાઈ બેહેમનજી મુકાદમ.
૧ શેઠ દાદાભાઈ ભીખાજી મોદી.
૧ શેઠ દાદાભાઈ હોસંગજી મેહેતા.
૧ શેઠ દાદીભાઈ નસરવાનજી દાદી.
૧ શેઠ દીનશાહાજી એદલજી લામનાં.
૧ શેઠ દીનશાહાજી એદલજી વાછા.
૧ શેઠ દીનશાહાજી ડોસાભાઈ સરાફ.
૧ શેઠ દીનશાહાજી દાદાભાઈ ગાંધી.

નકલ.	
૧	શેઠ દીનશાહાજી ફરામજી દાવર.
૧	શેઠ દીનશાહાજી તથા ફરામજી ભીખાજીખાન.
૨	શેઠ દીનશાહાજી મંચેરજી પંથકી.
૧	શેઠ દીનશાહાજી માણેકજી દાવર.
૨૫	શેઠ દીનશાહાજી માણેકજી પીટીટ.
૧	શેઠ દીનશાહાજી શાપુરજી દાલાસનાં.
૧	શેઠ દીનશાહાજી હોરમજજી બાટલીવાલા.
૧	શેઠ દોરાબજી ખરશેદજી કોહોલા.
૧	શેઠ દોરાબજી નસરવાનજી મીસતરી.
૧	શેઠ દોરાબજી નહાનાભાઈ નવરોજજી વાહાડીઆ.
૧	શેઠ દોરાબજી મંચેરજી કકરીઆ.
૧	શેઠ દોરાબજી શોરાબજી મીસતરી.

ધ.

૧	શેઠ ધનજીભાઈ ઉકડજી બનાજી.
૧	શેઠ ધનજીભાઈ કાવસજી પટેલ.
૧	શેઠ ધનજીભાઈ કાવસજી પાલકીવાલા
૧	શેઠ ધનજીભાઈ ખરશેદજી રતનાગર.
૧	શેઠ ધનજીભાઈ દીનશાહાજી દાવર.
૧	શેઠ ધનજીભાઈ ફરામજી ધોંડી.
૧	શેઠ ધનજીભાઈ ફરામજી પટેલ.

ન.

૩	શેઠ નવરોજજી અરદેશરજી દાવર.
૧	શેઠ નવરોજજી એદલજી સુરતી.
૧	શેઠ નવરોજજી જીવાજી માણેકજી.
૨	શેઠ નવરોજજી પાહાલનજી બાટલીવાલા.
૧	શેઠ નવરોજજી બેજનજી ફકીરજી.
૧	શેઠ નવરોજજી મંચેરજી મોબેદજી.
૩	શેઠ નવરોજજી માણેકજી વાહાડીઆ.
૧	શેઠ નવરોજજી રતનજી કોપર.

નકલ.	
૧	શેઠ નવરોજજી હોરમજજી પીઆજ.
૨	શેઠ નસરવાનજી અસ્પંદીઆરજી પોંચખાનાવાલા.
૧	શેઠ નસરવાનજી કુવરજી દારૂખાંનેવાલા.
૧	શેઠ નસરવાનજી ચાંદાભાઈ સીવીલ ઇંજનેર.
૧૦	શેઠ નસરવાનજી જેહાંગીરજી વાહાડીયા.
૧	શેઠ નસરવાનજી પેસ્તનજી પાવરી,
૧	શેઠ નસરવાનજી ફરદુનજી પારખ.
૧	શેઠ નસરવાનજી ફરામજી મીસતરી.
૩	શેઠ નસરવાનજી બમનજી મોદીનાં છોકરાઓ.
૧	શેઠ નસરવાનજી બેહેરામજી સેકરેટરી.
૫	શેઠ નસરવાનજી મનચેરજી કામાજીના ધરમખાતામાંથી.
૧	શેઠ નસરવાનજી મનચેરજી કાવસ માણેકનાં.
૧૦	શેઠ નસરવાનજી માણેકજી પીટીટ.
૧૦	શેઠ નસરવાનજી રતનજી તાતા.
૧	શેઠ નહાનાભાઈ એદલજી ભોમીસા.
૧	શેઠ નહાનાભાઈ નવરોજજી દાબુ.
૫	શેઠ નહાનાભાઇ બેહેરામજી જીજીભાઈ.
૧	શેઠ નહાનાભાઇ માણેકજી ગજદર.
૧	ધી નેટીવ જેનરલ લાઈબ્રેરી.

પ.

૧	શેઠ પાહાલનજી જીવનજી મીસતરી.
૧	શેઠ પાહાલનજી દોરાબજી મેહેરજી તથા છોકરાઓ
૩	શેઠ પાહાલનજી નવરોજજી પાવરી.
૧	શેઠ પાહાલનજી ફરામજી તલાટી.
૧	શેઠ પાહાલનજી રતનજી દાદાચાનજી.
૧	શેઠ પાહાલનજી રતનજી મીસતરી.
૧	શેઠ પીરોજશાહા માણેકજી કાકા.
૧	શેઠ પીરોજશાહા પેસતનજી બાટલીવાલા
૧	શેઠ પેસ્તનજી એદલજી સુખીઆ.
૧	શેઠ પેસ્તનજી કાવસજી ખરામ

નકલ.	
૧	શેઠ પેસ્તનજી કાવસજી સોલીસીટર.
૧	શેઠ પેસ્તનજી દાજીભાઈ ઉનવાલા.
૧	શેઠ પેસ્તનજી નવરોજજી દાવર.
૨	શેઠ પેસ્તનજી મેહેરવાનજી દુબાશ.
૧	શેઠ પેસ્તનજી સોહેરાબજી ખડેઘાટ.
૫	શેઠ પેસ્તનજી હોરમજજી કામાંજી.
૧	શેઠ પેસ્તનજી હોરમજજી સંતોક.
૧	શેઠ પેસ્તનજી હીરજીભાઈ કીપર.
૧	શેઠ પોહોંચાજી પેસ્તનજી પોહોંચા.
૧	શેઠ પોહોંચાજી સોહોરાબજી પોહોંચા.
	ફ.
૧	શેઠ ફરદુનજી મેહેરવાનજી બનાજી.
૧	શેઠ ફરામજી એદલજી દાવર.
૧૦	શેઠ ફરામજી કાવસજી મારકર.
૫	શેઠ ફરામજી દીનશાહજી પીટીટ.
૧	શેઠ ફરામજી દોરાબજી બાહાધરજી.
૫	શેઠ ફરામજી નસરવાનજી પટેલ.
૧	શેઠ ફરામજી પેસતનજી મેહેતા.
૧	શેઠ ફરામજી બેહેમનજી પાલખીવાલા.
૧	શેઠ ફરામજી બેહેમનજી શેઠના.
૧	શેઠ ફરામજી બેહેરામજી માદન.
૧	શેઠ ફરામજી શાહાપુરજી ધનજીભાઈ બાટલીવાલા
	બ.
૧	શેઠ બરજોરજી માણેકજી કોહોલા.
૧	શેઠ બરજોરજી માણેકજી બાટલીબોઈ. (બરણીવાળા)
૧	શેઠ બરજોરજી રૂસતમજી મુલ્લાં ફીરોજ.
૧	શેઠ બરજોરજી રૂસતમજી મોદી.
૧	શેઠ બેજનજી નવરોજજી બામજી.
૧	શેઠ બેજનજી બરજોરજી મીનોચેહેર હોમજી.

નકલ.	
૧	શેઠ બેજનજી મંચેરજી સીવીલ ઇંજિનેર.
૧	શેઠ બેહેમનજી એદલજી દાવર.
૨	શેઠ બેહેમનજી ખરશેદજી પંથકી.
૪	શેઠ બેહેમનજી જીજીભાઈનાં છોકરાઓ.
૧	શેઠ બેહેમનજી ડોસાભાઈ મુનશી.
૧	શેઠ બેહેમનજી દારાશાહાજી કપતાન.
૫	શેઠ બેહેમનજી દીનશાહજી પીટીટ.
૧	શેઠ બેહેમનજી ફરામજી વારદીન.
૧	શેઠ બેહેમનજી ભીખાજી દાંતરા.
૨	શેઠ બેહેમનજી મંચેરજી પંથકી.
૧	શેઠ બેહેમનજી મંચેરજી મોદી.
૧	શેઠ બેહેમનજી રૂસતમજી બેહેમન બેહેરામના.
૧	શેઠ બેહેરામજી ખરશેદજી ગાંધી.
૨૫	શેઠ બેહેરામજી જીજીભાઈ સી. એસ. આઈ.
૧	શેઠ બેહેરામજી દાદાભાઈ રેજીસ્ટ્રાર.
૧	શેઠ બેહેરામજી નવરોજજી દાકતર.
૨૫	શેઠ બેહેરામજી નસરવાનજી સીરવાઈ.
૧	શેઠ બેહેરામજી હોરમજજી પટેલ.
૧	બોંબે બ્રાંચ ઑવ ધી રોયલ એસીઆટીક સોસાઇટી.
	મ.
૫૦	મુંબઈની નામદાર સરકાર.
૧	શેઠ માણેકજી જમશેદજી વાહાડીઆ.
૧	શેઠ માણેકજી જામાસ્પજી કાકા.
૩	શેઠ માણેકજી જીવાજી મઉ.
૧	શેઠ માણેકજી નવરોજજી પાંઊવાલા.
૧	શેઠ માણેકજી ફરામજી માપલા.
૧	શેઠ માણેકજી મંચેરજી પંથકી.
૧	શેઠ માણેકજી સોહોરાબજી પાંઊવાલા.
૧	શેઠ માણેકજી સોહોરાબજી વાહાડીઆ.
૧	શેઠ માણેકજી હોરમજજી કાગત.

નકલ.	
૧	શેઠ માણેકજી હોરમજજી પરએજ.
૧	શેઠ માણેકજી હોરમજજી માંજુ.
૨	મુલ્લાં ફીરોજ લાઇબ્રેરી.
૧	શેઠ મેહેરવાનજી કુવરજીની કંપની.
૧	શેઠ મેહેરવાનજી ખરશેદજી ઘડીઆલી.
૨	શેઠ મેહેરવાનજી જીજીભાઈનાં છોકરાઓ.
૧	શેઠ મેહેરવાનજી નવરોજજી દારુ.
૧	શેઠ મેહેરવાનજી નસરવાનજી કારતક.
૩	શેઠ મેહેરવાનજી ફરામજી પાંડેની કંપની.
૧	શેઠ મંચેરજી અરદેશરજી દસ્તુર (કમીશરીવાલા).
૨	શેઠ મંચેરજી રૂસ્તમજી વકીલ.
૧	શેઠ મંચેરજી નવરોજજી ગંદેવીઆ.
૧	શેઠ મંચેરજી નવરોજજી બનાજી.
૨	શેઠ મંચેરજી ફરામજી કામાજીનાં છોકરાઓ.
૧	શેઠ મંચેરજી ફરામજી કોહોલા.
૧	શેઠ મંચેરજી ફરામજી શેઠનાં.
૧૦	શેઠ મંચેરજી બેહેમનજી પંથકી.
૧	શેઠ મંચેરજી મેહેરવાનજી ભાવનગરી.
૧	શેઠ મંચેરજી હોરમજજી કામાંજી.

૨.

૧	શેઠ રતનજી બેહેમનજી દુબારા.
૧	શેઠ રતનજી માણેકજી પોંચખાનેવાલા.
૧	શેઠ રૂસતમજી એદલજી માકા બચાનાં.
૧	શેઠ રૂસતમજી એદલજી સુરતી.
૧	દાકતર રૂસતમજી કાવસજી બાહાધરજી.
૧	દાકતર રૂસતમજી જમશેદજી નાદરશાહા.
૧	શેઠ રૂસતમજી જમશેદજી પંથકી.
૧	શેઠ રૂસતમજી જામાસ્પજી આશાબરનર.
૧	શેઠ રૂસતમજી દારાશાહાજી સુબેદાર.
૧	શેઠ રૂસતમજી ધનજીશાહાજી કપતાન.

નકલ.	
૧	શેઠ રૂસતમજી પેસતમજી મીસતરી.
૧	શેઠ રૂસતમજી ફરામજી શેઠના.
૧	શેઠ રૂસતમજી બેહેમનજી સકલાતવાલા.
૧	શેઠ રૂસતમજી મંચેરજી ચીઠીવાલા.
૧	શેઠ રૂસતમજી મેહેરવાનજી બાઇસિ.
૧	શેઠ રૂસતમજી રતનજી મીસતરી.
૨	શેઠ રૂસતમજી સોહોરાબજી કમીસરીવાલા.
૧	શેઠ રૂસતમજી સોહોરાબજી ખરાસ.
૧	શેઠ રૂસતમજી હોરમજજી બાટલીવાલા.
૧	શેઠ રૂસતમજી હોરમજજી માજુ.
૧	શેઠ રૂસતમજી હોરમજજી પાવરી.

લ.

૧	શેઠ લીમજી દીનશાહા દાવર.
૧	શેઠ લીમજી દી. બનાજી

શ.

૨	શેઠ શાપુરજી સોહોરાબજી નારીએલવાલા.
૧	શેઠ શાપુરજી જીવાજી વાછા.
૧	શેઠ શેહેરીઆરજી પેસતનજી દારૂવાલા.

સ.

૧	સાસુન મીકેનીકસ ઇન્સ્તીત્યુત.
૧	શેઠ સોહોરાબજી એદલજી દુબારા.
૧	શેઠ સોહોરાબજી કાવસજી કોટવાલ.
૧	શેઠ સોહોરાબજી ટેમુલજી લીગેટ.
૧	શેઠ સોહોરાબજી ડોસાભાઇ દેસાઇ.
૧	શેઠ સોહોરાબજી નવરોજજી કોપર.
૧	શેઠ સોહોરાબજી નવરોજજી વાહાડીઆ.
૧	શેઠ સોહોરાબજી નસરવાનજી તલાટી.
૧	શેઠ સોહોરાબજી નસરવાનજી વીમા દલાલ.

નકલ.	
૧	શેઠ સોહેરાબજી ફરામજી કડાકા.
૨	શેઠ સોહેરાબજી ફરામજી પટેલ.
૧	શેઠ સોહેરાબજી બરજોરજી જસાવાલા.
૧	શેઠ સોહેરાબજી બેજનજી તુરકી.
૧	શેઠ સોહેરાબજી બેજનજી પલીડર.
૧	શેઠ સોહેરાબજી બેજનજી બરજોરજી સરાફ.
૧	શેઠ સોહેરાબજી બેહેરામજી કોહેલા.
૧	શેઠ સોરાબજી રૂસ્તમજી ભાયા.
૨	શેઠ સોરાબજી રૂસ્તમજી મોહેમવાલા.
૨૫	ધી આનરેબલ શેઠ સોરાબજી શાપુરજી બંગાલી
૧	શેઠ સોહેરાબજી હોરમજજી બાટલીવાલા.

હ.

૧	શેઠ હીરજીભાઈ અરદેસરજી દાદી.
૧	શેઠ હીરજીભાઈ નસરવાનજી પટેલ.
૧	શેઠ હીરજીભાઈ ફરામજી કોપર.
૧	શેઠ હીરજીભાઈ મનચેરજી માલેગામવાલા.
૧	શેઠ હીરજીભાઈ માણેકજી વાસનવાલા.
૧	શેઠ હીરજીભાઈ મેહેરવાનજી વાહાડીયા.
૨	શેઠ હીરજીભાઈ હોરમજજી શેઠનાં.
૧	શેઠ હોરમજજી ખરશેદજી દુબારા.
૧	શેઠ હોરમજજી ખરશેદજી મેજર.
૧	શેઠ હોરમજજી જેહાંગીરજી દાદીશેઠ.
૧	શેઠ હોરમજજી જેહાંગીરજી પારખ.
૧	શેઠ હોરમજજી દાદાભાઈ પલીડર.
૧	શેઠ હોરમજજી નવરોજજી કોપર.
૨	શેઠ હોરમજજી નવરોજજી સકલાતવાલા.
૧	શેઠ હોરમજજી બરજોરજી કુતાર.
૧	શેઠ હોરમજજી બરજોરજી ગજધર.
૧	શેઠ હોરમજજી બેહેરામજી રાણા.
૧	શેઠ હોરમજજી મેહેરવાનજી મેકજી.

દેશાવર ખાતે ભરાએલાં નામોનું લીસ્ટ.

નકલ.	
૧	શેઠ એદલજી નવરોજજી મેહેતા. (હાંગકાંગ)
૩	શેઠ એદલજી માણેકજીનાં છોકરાઓ. (એદન)
૧	શેઠ એદલજી શાહાપુરજી રેગુનવાલા. (હાંગકાંગ)
૧	શેઠ એદલજી શાહાપુરજી લાહેર (હાંગકાંગ).
૧	શેઠ કાવસજી ડોસાભાઈ દાવર. (એદન)
૩	શેઠ કાવસજી દીનશાહાજી તથા ભાઈઓ. (એદન)
૧	શેઠ કાવસજી પાલનજીની કું० (હાંગકાંગ)
૧	શેઠ કાવસજી હોરમજજી દાદા ચાનજી. (એદન)
૨	શ્રી ચીનનાં જરતોસ્તી ધરમનાં ફંડને હીસાબે.
૧	શેઠ જમસેદજી જેહાંગીરજી. (હાંગકાંગ)
૧	શેઠ દાદાભાઈ સોહોરાબજી ફટાકીઆ. (હાંગકાંગ)
૧	શેઠ દાદાભાઈ હોસંગજીની કું० (હાંગકાંગ)
૧	શેઠ દોરાબજી ડોસાભાઈ. (નીજામ હેદરાબાદ)
૪	શેઠ દોરાબજી પેસ્તનજી ગંજુપવાલા. (પુના)
૧	શેઠ ધનજીભાઈ રતનજી ખીરાની. (હાંગકાંગ)
૧	શેઠ ધનજીશાહાજી જમશેદજી (પુના)
૧	શેઠ નવરોજજીની કું० (હાંગકાંગ)
૧	શેઠ નવરોજજી એદલજી લંગડાનાં. (હાંગકાંગ)
૧	શેઠ નસરવાનજી મોદીની કું० (હાંગકાંગ)
૧૧	ખાન બાહાદુર દસ્તુરજી સાહેબ નોસરવાનજી જામાસ્પજી જામાસ્પ આસાનાં. (પુનાં)
૧	ધી પારસી લાઈબ્રેરી. (એદન)
૧	પાહાલનપોરનાં દીવાન સાહેબ (પાહાલનપોર).
૧	શેઠ ફરામજી હોરમજજીની કું० (હાંગકાંગ)
૧	શેઠ બમનજી મેરવાનજી મેહેતા. (હાંગકાંગ)
૨	બરજોરજી સોરાબજી એશબરનર. (થાંણાં)
૧	શેઠ બેજનજી ફરામજી તલાટી. (હાંગકાંગ)
૧	શેઠ બેહેરામજી કુવરજી પટેલ. (હાંગકાંગ)
૧૦	શેઠ માણેકજી ભીમજી હોસંગ હાતરીઆ. (તેહેરાંન)

નકલ.	
૧	શેઠ મેહેરવાનજી ફરામજી દમરી. (એદન)
૧	શેઠ મેહેરવાનજી બેહેરામજી પાલીસવાલા. (હાંગકાંગ)
૧	શેઠ રતનજી મંચેહેરજી પાલકીવાલા. (હાંગકાંગ)
૧	શેઠ રૂસતમજી સોહોરાબજી ખરાસ (એદન)
૧	શેઠ સોહોરાબજી પેસતનજી મેહેતા (એદન)
૧	શેઠ સોહોરાબજી બેહેરામજી ભાભા (હાંગકાંગ)
૧	શેઠ હોરમજજી કુવરજી શેઠનાં. (હાંગકાંગ)
૧	શેઠ હોરમજજી નસરવાનજી કોપર. (હાંગકાંગ)
૨	શેઠ હોરમજજી સોહોરાબજી તાડીવાલા. (પુના)

આએ ગ્રંથમાં વાપરવામાં આવેલા સંક્ષેપ બોલોની સહમજણ.

List of Abbreviations.

અ૦—અવ્યય.
અન્ય૦—અન્યમીત.
આજ્ઞા૦—આજ્ઞાર્થક.
ઉપ૦—ઉપસર્ગ.
ઉભય૦—ઉભયાન્વય.
કેવલ૦—કેવલપ્રયોગી.
ક્ર૦સં૦વિ૦—ક્રમ સંખ્યાવાચક વિશેષણ.
ક્રિ૦—ક્રિયાપદ.
ક્રિ૦અ૦—ક્રિયાવિશેષણ અવ્યય.
કૃ૦—કૃદંત.
કૃ૦વિ૦—કૃદંત વિશેષણ.
દર્શ૦—દર્શક.
ના૦—નામ.
ભૂ૦કૃ૦—ભૂતકૃદંત.
વિ૦—વિશેષણ.
સ૦ or સર્વ૦—સર્વનામ.
સં૦ or સંખ્યા—સંખ્યાવાચક.
શબ્દ૦—શબ્દયોગી.
A.D.—Âjnâe—Dinâ.
Adj.—Adjective.
Adv.—Adverb.
Af. Buz.—Âfrine Buzorgân.
Af. Ham.—Âfrine Hamkâr.
Af. Ghâm.—Âfrine Ghâmbâr.
Af. M.—Âfrine Miazd.
Af. Og.—Âfrine Ogemadechâ.
Af. S.A.—Âfrine Setâeshne Anhumâ.
Af. Shat.—Âfrine Shataniâr.
Afg. Dahm.—Âfringâne Dahmân Robân.
Afg. Ghâm.—Âfringâne Ghâmbâr.
Afg. Farv.—Âfringâne Farvardegân.
Ar.—Arabic.
Ash.—Ashirvâd.
At. Far.—Âtarefarobâ Farrôkhjâdân.
A.V. or Vir.—Ardâ Virâfnâmeh.
Av.—Avestâ.
Bâj.—Bâjdharnu.
Bund.—Bundeheshne.
Comp.—Philological comparison.
Conj.—Conjunction.
Dâd.—Dâdastâne-dini.
Dâd-b-Dâd.—Dâdâr-ben-Dâdokht.
Dâmd.—Dâmdâd.
Dast.—Dasta-amem.

Demon.—Demonstrative.
Dink.—Dinkard.
Far. Av. Pah. — Farhange Avestâk dayan Pahlvi.
Far. Das. Mino. — Farhange Dastur Minocherji Edalji.
Far. Munâ.—Farhange Munâ Khodâ.
Farg.—Fargard.
Fr.—French.
G.A.—Aivisruthrem Geh.
Gâs.Avz —Chide Avestâk Gâsân Avzuni.
G.E.—Gajaste Ebâlish.
G.F.—Gôshta-Fariân.
G.H.—Hâun Geh.
Gloss.—Glossary.
G.R.—Rapithvin Geh.
Gra. Das. Peshotan.—Pahlvi Grammar of Dastur Peshotan Beherâmji Sanjânâ.
G.Sh.—Ganje Shâegân.
G.Ush.—Ushahin Geh.
G.Uz.—Uziran Geh.
Hâd.—Hâdokht Nosk.
HB.—Haft Behesht.
Heb.—Hebrew.
Imper.—Imperative Mood.
Indef.—Indefinite.
Interj.—Interjection.
Jal.—Jalvae Jehângiri.
J.B.—Jamasp Betâi.
J.D.—Jalvahe-dini.
Kâr. Ard.—Kârnâmeh Ardeshir Bâbakân.
Kh. Kvâ.—Khosro Kavâdân.
Khor. Av.—Khordeh Avestâ.
L. or Lat.—Latin.
M. Ash.—Mâdigâne Ashem.
M. Âvâ.—Mâdigâne Âvâdiemen-êhân.
M. Aya.—Mâdigâne Ayaviangân-tashkus.
M. Cha.—Mâdigâne Chatranj.
M. Dar.—Mâdigâne Madamchem-Darun.
M. D.Kh.—Mâdigâne Dârue-Khumsandi.
M. Dra.—Mâdigâne Drahat.
M. Gomez.—MâdigâneGomeze Gospandân.
M. H.—Mâdigâne Hônvar.
M. H.Am. — Mâdigâne Haft-Amhospand.
M. K.—Minôe Kherad.
M. K. F.—Mâdigâne Khumdad-jom-Farvardin-binâ.
M. R. J. — Mâdigâne Rak-Jâtanân.
N.—Nerangs.
Na. Par.—Napikinashne Parvarad.
N. Bar.—Nerange Barsum.
Nerang.—Nerangstan.
Niâ. Ard.—Ardavisur Niâesh.
Niâ. Ât.—Âtash Niâesh.
Niâ. Khur.—Khurshid Niâesh.
Niâ. Mâh.—Mâh Niâesh.
N. K.—[illegible]
N. S.—[illegible]
N.S.N.—Nishâne [illegible] N[illegible]roz.
Numer.—Numeral.
N. Vars.—[illegible]pu-natan.

N. Vist. — Nerange Vistâsp Yasht.
N. Yas.—Nerange Yasna.
Ord —Ordinal.
Pah. Rev.—Pahlvi Revâyat.
Pah. Shâh. — Pahlvi Shâhnâmeh.
Pand. Âder.—Pandnâmeh Âderbâd Meherespand.
Pand. Buz.—Pandnâmeh Buzôrg Chêmêhêr.
Pand. Zart.—Pandnâmeh Zartosht.
Part.—Participle.
Pâz.—Pâzand.
Pem. Bas.—Zande Pemânbastan.
Per.—Persian.
Plu.—Plural number.
Prep.—Preposition.
Pres.—Present tense.
Prohib.—Prohibitive.
Pron.—Pronoun.
Pt.—Patet.
Pt. P.—Patet Pashemâni.
Rt.—Root.
S. Ab.—Setâeshe Âbân.
S. Âd.—Setâeshe Âdar.
Sad. Bund.—Saddare Bundeheshne.
S. Am.—Setâeshe Amerdâd.
S. An.—Setâeshe Anirân.
Sans.—Sanscrit.
S. Ar.—Setâeshe Arshesvang.
S. Ard.—Setâeshe Ardibehesht.
S. As.—Setâeshe Âsmân.
S. Asp.—Setâeshe Aspandâmad.
S Âst.—Setâeshê Âstad.
Sax.—Saxon.
S. B.—Serosh Bâj.
S. Bâd.—Setâeshe Bâd or Gavâd.
S. Beh.—Setâeshe Beheman.
S. Behr.—Setâeshe Beherâm.
S. D.—Setâeshe Din.
S. Dep.—Setâeshe Depâdar.
S. Depd.—Setâeshe Depdin.
S. Depm.—Setâeshe Depmeher
Ser. Had.—Serôsh Yasht Hâdokt.
S. Far.—Setâeshe Farvardin.
S. G., or Shêk., or Shêkan.—Shêkan-gumânivajâr.
S. Gôsh.—Setâeshe Gôsh.
S. Hor.—Setâeshe Hormazd.
S. J.—Setâeshe Jamiâd.
S. Kh.—Setâeshe Khodâ.
S. Khor.—Setâeshe Khordâd.
S. Khur.—Setâeshe Khurshed.
S.L.S.—Shâyest-la-Shâyest.
S. M.—Setâeshe Mâh.
S. Mâr.—Setâeshe Mârâspand
S. Me.—Setâeshe Meher.
S. R.—Setâeshe Râm.
S. Ras.—Setâeshe Rashne.
S. Ser.—Setâeshe Serôs.
S. She.—Setâeshe Sheherivar
S. Tesh. — Setâeshe Teshtar Tir.
Subs.—Substantive.
Tan.—Tandarôsti.
V.—Verb.

Vâ. Âder.—Vâje Âderbâd Meherspand.
Vajar.—Vajarkard-dini.
V.D.—Vajare-dini.
V. Gomez.—Vâje Gomez-vaguntan.
Visp.—Visparad.
Vist.—Vistâsp Yasht.
V.Khur—Vâje-Khurdan.
V.Sh.—Vâje-Shâshe.
Yas.—Yasna.
Yas. Ch.—YazashneChandarz.
Yt. Ard.—Ardibehesht Yasht.
Yt. Beh.—Beheman Yasht.
Yt. Hôr.—Hôrmazd Yasht.
Yt. Serôs.—Serôsh Yasht.
Yt. Serôz.—Serôzâ Yasht.
Yt. V.—Vanant Yasht.
Yt. Veh.—Vehrâm Yasht.

શુદ્ધી પત્રક.
Errata.

પાનું. Page.	સતર. Line.	અશુદ્ધ. Incorrect.	શુદ્ધ. Correct.
xxiv	30	سوت	کسوت
xxviii	32	[illegible]	[illegible]
xxix	33	[illegible]	[illegible]
xxx	10	[illegible]	[illegible]
,,	12	[illegible]	[illegible]
,,	14	[illegible]	[illegible]
,,	15	[illegible]	[illegible]
,,	29	[illegible]	[illegible]
xxxii	8	پاکیز	پاکتر
,,	9	درو	دورو
,,	10	دور	دود
,,	11	نکشتاز	نکشت از
,,	14	پوربود کشے	پوربود کیشے
,,	,,	خور دہ	خورد ہ
xxxiii	15	[illegible]	[illegible]
xxxv	14	[illegible]	[illegible]
,,	19	[illegible]	[illegible]
,,	20	[illegible]	[illegible]
,,	,,	[illegible]	[illegible]
,,	,,	[illegible]	[illegible]
,,	[illegible]	[illegible]	[illegible]
,,	24	[illegible]	[illegible]
,,	,,	[illegible]	[illegible]
,,	25	[illegible]	[illegible]

શુદ્ધી પત્રક.

Errata.

પાનું. Page.	લાઈન. Line.	અશુદ્ધ. Incorrect.	શુદ્ધ. Correct.
xxxvi	27	[illegible]	[illegible]
,,	31	[illegible]	[illegible]
xxxvii	31	تا باز گوید و خوب وزشت	کہ تا یاز گوید بد و خوب وزشت
,,	34	بیداد	بیدار
xxxviii	17	بیاورند	بیاوردند
,,	18	گردش	کردش
xciv	2	ધંધામાં.	ધરમમાં.
3	22	[illegible]	[illegible]
7	4	Gaba.	Gabâ.
8	મહાલે.	[illegible]	[illegible]
20	11	Av. [illegible] Per. دودست	Compare Ar. ید
25	8	Av.	AV.
29	24	[illegible]	[illegible]
38	7-8	Two pairs.	Two pair.
60	22	Aêbyâgânashnî.	Aîbyâgânashnî.
63	20	અ-અસ્ને, a-asnê.	અ-અસ્ન્ય, a-asnya.
65	17	હૃદ.	હદ.
70	20	Sz.	SG.
84	21	Khshînin	Kshînin.
93	10	[illegible]	[illegible]
95	8	خانہا	[illegible]
108	9	بخواب	[illegible]
132	21	[illegible]	[illegible]
153	16	Hanînî.	Hanini.
163	20	Joshnê.	[illegible]

[Pahlavi]

[Pahlavi]

પેહેલવી શબ્દકોષ.

A DICTIONARY OF THE PAHLAVI LANGUAGE.

[Pahlavi] + [Pahlavi]

[Pahlavi]. અ, આ, ઈ, એ, ખ, અને હ, a, â, î, ê, khâ and hâ. એ પેહેલવી મૂળાક્ષરોનો પેહેલો અક્ષર છે, અને અવસ્તાના [Avestan], એને [Avestan] ને મળતો છે. એ અક્ષર જ્યારે કોઈ બોલની પેહેલ્લાં યા વચમાં આવેછે, ત્યારે તે તેની પછીનાં અક્ષર સાથે જોડાએ છે; અને જ્યારે એની પછીનો અક્ષર [Pahlavi] અને [Pahlavi] હોય છે ત્યારે એના આકારમાં વગર ફેરફાર થવે જોડાએ છે. પણ જ્યારે એની પછીનો અક્ષર [Pahlavi] હોય છે, ત્યારે એના છેડાની વલાંણ લંબાવામાં આવે છે, જેમ [Pahlavi] કેટલીક કેતાબોમાં [Pahlavi] અને [Pahlavi] ની આગમચ પણ [Pahlavi] એજ મુજબ આવે છે, જેમ [Pahlavi] ને બદલે [Pahlavi]; વળી મિશ્રિત અક્ષરો [Pahlavi] અને [Pahlavi], અને [Pahlavi] તરીકે વંચાએ છે. It is the first letter of the Pahlavi alphabet, and the usual equivalent of Av. [Avestan], and [Avestan]. When this letter comes at the beginning

1

or in the middle of a word, it is always joined to the succeeding letter; and if that letter be [Pahlavi], or [Pahlavi], the form of [Pahlavi] remains the same; but if the succeeding letter be [Pahlavi], or [Pahlavi], the last turn of the [Pahlavi] is nearly always enlarged; as in [Pahlavi]. In some Mss. a similar enlargement often takes place before [Pahlavi] and [Pahlavi]; as for [Pahlavi] a condensed form [Pahlavi] is used. Also the compounds [Pahlavi] and [Pahlavi] can also be read as [Pahlavi], and [Pahlavi].

[Pahlavi] અ, ઉ. નકાર બતલાવનાર ઉપસર્ગ, જે સંસ્કૃત निर्, निष्, અને ગુજરાતી વગર, ઉલટું, સિવાય, નહીં એ બોલોની ગરજ સારેછે. જેમકે [Pahlavi] નું [Pahlavi], [Pahlavi] નું [Pahlavi], ઈત્યાદિ. એ શિકલ વધારા તરીકે અવસ્તાના [Pahlavi] ને મળતો વપરાએ છે; જેમકે, [Pahlavi] નું [Pahlavi]; [Pahlavi] નું [Pahlavi] ઈત્યાદિ. A privative particle, equivalent to un- (Sax.), in-, dis-, non- (Lat.), as in [Pahlavi], &c. This form of [Pahlavi] in Pahlavi corresponds to [Pahlavi] in Avesta; as in [Pahlavi], &c.

[Pahlavi] ઉપ. Pref. તરફ, સાથે; જેમકે [Pahlavi] = છોકરાં સાથનું, હમેલદાર A particle mea[illegible] "to-wards," "with"; as in [Pahlavi] [illegible]

[Pahlavi] અ, a. ક્રિ૦ અ૦ નહીં, નથી, [illegible]. Adv. No, not, back, again. [illegible] Bad, evil.

[Pahlavi] અ, a. Gloss. ના૦ હકતો રં[illegible];

કૃત્તિકા નક્ષત્ર. The constellation of the Ursa Major (هفتو رنگ مهين). The constellation of the Ursa Minor (هفتو رنگ كهين). The Planet Mars, the Pleiades.

અ, a. Gra. Das. Peshotan. ઉભયા૦ અ૦ તોપણ, તે છતાં, તોભી, તથાપી, પણ ; Conj. However, notwithstanding that, nevertheless, still.

અઈ, aî. ઉભયા૦ અ૦ કાંએકે, એટલે જે, યાને, એમ છે કે; કે, તો. Conj. That is, because, that, certainly, namely.

આ. â. ઉપ૦ Pref. એ ઉપસર્ગ અવસ્તાના ને મળતો છે. અરથ:—નજદીક, પાસે ; જેમકે એ ઉપસર્ગ ત્રીજે પુરૂષ સર્વનામ એકવચન તરીકે પણ આવે છે; જેમકે =તે રાખવું. This prefix corresponds to in Avesta, ac, ad, af, in Latin, and आ in Sanscrit, and means near, by, at, &c. It is also used as a prefix denoting "third person singular"; as in = to keep it.

આ, â. સર્વ૦ આએ, એ. ઉભયા૦ અ૦ યાને, એટલે જે. કેવળ૦ અ૦ અએ! અરે! ઓ! Pron. This, that. Conj. That is to say, that is. Interj. Oh! ah! As in

આ, â. સત્તરમા "હુસ્પારમ્" નોસ્કનું નામ છે. The name of the seventeenth Nosk called Hûspâram. Av.

ઇન. în. Gloss. દર્શક૦ સર્વ૦ એ, આએ. Demonst. pron. This, that.

ê. Yas. X. દર્શક૦ સર્વ૦ આએ, એ, તે, Demonst. pron. This, that. Av.

એ, ê. વિ૦ એક, કોઈએક; કેવળ૦ અ૦ અરે! ઓ! Adj. One, some one. Interj. Oh! ah! Av.

એન્, ên. Pand. Ader. ના૦ આંખ; નો બગડેલો. આકાર. Subs. The eye; this word is the corruption of , Ar. عين

એબ, êb. ના૦ એબ, ગીનસ, ઈલ્લત; જેમકે ; Subs. Blemish, defect, drawback, fault, backbiting, detraction, aspersion, evil-speaking; as in "êbjad."

ગદ, gad. ના૦ રાખનાર, કરનાર. Subs. Doer, performer, maker; keeper, custodian; as in "êbgad."

ઘઝ ghaz. Nia. Ard. ના૦ નાળું. જેમકે, ઘઝાંન = નાળાંઓ. Subs. A rivulet, a brook; as in pl. of .

ગવ્, gav. Dâd. ના૦ ગાવ, ગોસ્પંદ; જેમકે, = ગાવનું આપેલું. Subs. A cow, a bull; as in = given by a cow.

ગવ્, gav. Vand. XI. ના૦ હાથ [illegible] માણસનો) Subs. A hand (of a Devan or sinful man). Av.

دژ જદ, jad. ના૦ મારનાર, તોડનાર; જેમકે, وژ એબ-જદ=એબ મારનાર. Subs. One who beats—crushes—breaks; as in وژ (one who crushes vice).

دو દો, દ્વ, dô, dva. Af. Gham. વિ૦ બે, ૨), બન્ને, બંધે, બેઉ, જોડું, બેવડું, જેમકે, ...; Adj. Two, 2; both, twofold, double. Av. ..., Per. دو.

دي દે, dê. Nêrang. ના૦ ખોદાતઆલાની શક્તિનું નામ, કે જેનું કામ મહાન શક્તિ અહુરમજદની સાથે ભાગ્યાપણાનું છે. દસમાં મહિનાનું નામ; આઠ-પંદર-તેવીસમાં રોજનું નામ. Subs. One of the Powers of the Almighty who is a co-partner of "the Supreme power of God," Ahurmazd. Name of the 10th month of the year; name of the 8th, 15th, and 23rd days of every month.

دي બી, bî. Khor. Av., Gloss. વિ૦ બે, ૨), બે મરતબે. Adj. Two, 2, twice, two times. Av. ..., ...

بي બે, be. ઉપ૦ Pref. બે, ક, ઉલટું, જેમકે ...=કમાર્ગે, ઉલટે રસ્તે. A prefix denoting negation or privation, a privative particle, meaning "*without*," "out of;" as in, ... = out of the way. Per. بي.

يك યક, yak. yasht. Hor. વિ૦ એક, ૧; Adj. One, 1. Per. يك.

... સ, sa. Gloss. વિ૦ ચાલીસ, ૪૦; જેમકે ... ચાલીસ અને પચાસ = નેવું, ૯૦; Adj. Forty, 40; as in ... = 40 + 50 = 90.

Gloss. ના૦ દોકડો, દુકાંની, બે પૈ. Subs. A half-piece, two pies, a farthing.

Gloss. ના૦ બે આના, બે આની. Subs. Two annas, a silver coin worth two annas.

Gloss. ના૦ બે રૂપિયા. Subs. Two rupees.

અએ, aê. Dast. ઉભયા૦ અ૦ યાને; આએ શિકલ "દસ્ત અમેમ" નામની બંદગીમાં આવેલી છે; બિજી કેતાબો મધે , . આવેલી છે. Conj. That is to say, viz., to wit; this word occurs in the prayer called "Dasta-amem." In other Mss. and are found instead of .

એબગદ, êbgad. Yt. Hor. ના૦ એબ કરનાર, એબદાર, દુશ્મન, હેરેમન. વિ૦ બદ સુરત-શિકલ, બેડોલ Subs. One who finds fault—defect; a false critic, foe, enemy; Herêman. Adj. Ugly, deformed, unsightly, ill-looking; as in

દો-દો, dô-dô. Bund. સંખ્યા૦ વિ૦ ચાર, ૪. Numer. adj. Four, 4; as in

દો દો, dô dô. Niá. Khûr and Mâh. વિ૦ બબે, બબેજણ. Adj. Two by two, two at a time.

ગબા, gabâ. Gloss. ના૦ ભરતનું વ[illegible] Subs. A vessel for measurement; an [illegible] shop.

ગબા, gabâ. Gloss. ના૦ શરત, [illegible]; પલ્લું (તોળવાનું); વાંસળી (વજનતરની) [illegible];

terms of compact, connection; scale (of a balance), a pipe (a wind instrument of music consisting of a long tube).

ગબા, gaba. ના૦ કરછઈ, ચમચ, ચમચો. Subs. A ladle, a flat ladle, a spoon. Heb.

બ્યા, byâ. Vand. XIV. ક્રિ૦ અ૦ બેવાર, બે મરતબે; જેમકે, "બ્યારેકરી" = બેવાર રેડે, બે મરતબે છાંટે. Adv. Two times, twice; as in = may pour twice, may sprinkle twice. Av.

ગબાહ, ગબ-આ, gabâh, gab-â. Gloss. ના૦ ઘાસ, લીલું ઘાસ Subs. Grass, herbage. Heb.

દબેશ, dabêsh. Vand. XVIII. ના૦ દુઃખ, ઈજા, ધિક્કાર, દ્વેષ, દુશ્મની. Subs. Pain, harm, hatred, enmity, animosity. Av. = Sans. द्वेषस्.

દો-ઓખ, dô-ôkh. ના૦ બે ભાઈ. Subs. Two brothers.

દો-હા, dô-hâ. ના૦ બે હા (ઈજશ્નેના). Subs. Two chapters (of Yasna).

બિ-દોદોદોએ, બિ-હપ્ત, bi-dô-dô-dôê, bi-hapt. Vand. XV. સંખ્યા૦ વિ૦ બે વખત સાત, ચઉદ, ૧૪. Numeral adj. Twice seven, fourteen, 14.

ગબાથકા, gabâthakâ. Vand. V. ના૦ એક ઝાડનું નામ છે; કદાચ એ ઝાડ નેતરનું હોય, કારણ કે જે એબારતમાં એ સોલ આવેલો છે, તે ઊંચાં ઝાડોની બાબત છે.

Subs. Name of a tree, a cane or reed-tree? as in [illegible]

[illegible] ગબાથકા gabâthakâ. See [illegible]

[illegible] દો અખાની, dô-akhâni. વિ૦ બન્ને દુનિયાંને લગતું, મીનો તથા ગેતીને લગતું. Adj. Belonging to both worlds, pertaining to Minô and Geti, belonging to this world and the next.

[illegible] અ-અખંદ, અ-અખઈ, a-akhand, a-akhaî. Yas. LIV. વિ૦ સલામત, પાછું. Adj. Safe, secure, again; as in [illegible] Av. [illegible]

[illegible] અખાંન્, akhân. Dink. ના૦ દુનિયાં. Subs. The world.

[illegible] દો અખુન્, dô-akhûn. ના૦ બન્ને દુનિયાં. Subs. Both worlds.

[illegible] દો-હાવંદ, dô-hâvand. Dink. વિ૦ બે બરાબરીઆ, બન્ને સરખા, ક્રિ૦ અ૦ બેહુ બરોબર, બન્ને સરખું. Dâd. ના૦ બે સરખા ભાગ. Adj. Two equal, two similar. Adv. Both alike, both equal. Subs. Two equal parts.

[illegible] અ યાફ્તે, a-yâftê. Dink. ભૂ૦ કૃ૦ નહીં પામેલું—હાંસલ કીધેલું: એ [illegible] નો બગડેલો [illegible] Past part. Not obtained—gained. [illegible] the corruption of [illegible]

[illegible] શેશ-કતે, shêsh-katé. વિ૦ છ [illegible] Adj. [illegible]ing six corners.

દો-ખાત્મૂન, dô-khâtmûn. ના૦ બે બેહેનો, બન્ને બેહેનો. Subs. Two sisters, both sisters.

અ-આહેર, a-âhêr. ક્રિ૦ અ૦ પાછળ નહીં, પીઠે નહીં, આગળ. Adv. Not behind, not succeeding, in front, forward.

દો-આહેર, dô-âhêr. ક્રિ૦ અ૦ બે પાછળ—પછવાડે. Adv. Two behind—in the rear.

દો-સે, dô-sê. Vand. V. સંખ્યા૦ વિ૦ બે અને ત્રણ, પાંચ, ૫). Numer. adj. Two and three, five, 5.

ગવી, gavî. Vand. ના૦ (ખરાબ માણસનો અથવા દેવનો) હાત; એ નો બગડેલો આકાર છે:—જેમકે Subs. A hand (of a wicked man or a Dev). This word is the corruption of , as in

દો-સે-અએવક, dô-sê-aêvak. પાંચમાં એક, પાંચમાંથી એક. One in five, one out of five.

દો-સે-આઈને, dô-sê-âinê. Dâd. ક્રિ૦ અ૦ પાંચ રીતે, પાંચ તરેહ. Adv. In five ways—modes.

અ-અદશી, a-adashî. સર્વ૦ કોઈ નહીં. Pron. None, no one.

દો-અએશી, dô-aêshî. વિ૦ બે "અએશ" જેટલા અપને લગતું. Adj. Relating to two "Aêshas" (a measure of length). Av.

દો-અદશી, dô-adashî. Dink. વિ૦ બે જણને લગતું. Adj. Relating to two persons.

દો-એશ, dô-êsh. Yas. IX. ના૦ બે આંખ. Subs. Two eyes. Av.

દો-એશ, dô-êsh. Saros Hâd. ના૦ બન્ને આંખ–ચશમ. Subs. Both eyes.

અ-અદાદે, a-adâdê. Vand. XVIII. વિ૦ બેદાદી વગરનું, ઈનસાફવાળું. Adj. Not unjust, equitable, fair.

દો-અદાદે, dô-adâdê. ના૦ બન્ને બેદાદગર, બન્ને વગર ઈનસાફનાં. Subs. The two unjust–despotic.

દોખેશ્તે, dô-khêshtê. ના૦ બે ઈંટ. Subs. Two bricks. Av. Per. دو خشت

અ-અગાર, a-agâr. Vand. V. વિ૦ ખરાબ પસરાત વગરનું. Adj. Unsoiled, free from foul wetness.

દો-એસમ, dô-êsam. ના૦ એસમનાં બે કટકા, બે સુખડની સળી, બે સુખડનાં કટકા. Subs. Two pieces of firewood, two bits of sandal, two small pieces of sandal. Av.

દો-આઈએમ, dô-âîêm. ના૦ બે જમાનાં, બે વખત. Subs. Two ages, two periods of time.

અ-અયુદગી, a-ayûdagî. ના૦ [illegible] વગરની હાલત. Subs. Freedom from dirt—filthiness, state of being not polluted.

દો-આઈનીને, dô-âînînê. ક્રિ૦ અ૦ બે રીતે, બે તરેહ. Adv. In two ways—methods.

દો-આઈને, dô-âînê. Dink. See

દો-અએવક, dô-aêvak. સંખ્યા૦ વિ૦ એક દ્વિતીયાંશ, ½. Numer. adj. One-half, ½.

દો-અએવક, dô-aêvak. Nêrang. સંખ્યા૦ વિ૦ બે અને એક, બે જન એક જોડ થાઈને, બન્ને એક, બેહુ એકજ, બે મધેનું એક, બે ભાગમાંનું એક. Numer. adj. Two and one, two in a pair, both the same, one of the two parts, one out of two.

દો-અઈત, દો-અસ્ત, dô-aît, dô-ast. ક્રિ૦ બન્ને છે, બેહુ છે; બન્ને હોય. V. Both are, the two are; there may be two—both. Per. دو هست

દો-હીમ, dô-hîm. Dink. ના૦ બે ફાએદા, બેવડો ફાએદો, બે ખાસીઅત. Subs. Two advantages, double advantage, two qualities; as in— ; = = خیم = disposition.

અ-અદમૂની, a-admûnî. વિ૦ બેઈમાન, વગર ઈમાનદારીનું. Adj. Faithless, unfaithful.

દો-ગબના, dô-gabnâ. Vand. II. ના૦ બે માણસો, જોડ. Subs. Two men, a pair, a couple.

અખાન, akhân. Dink. ના૦ દુનિયાં. Subs. The world, the earth.

[illegible] એ-અંદ, ê-and. Dâd. ક્રિ૦ અ૦ એ એટલું. Adv. So much, this much, as much.

[illegible] દો-હંદ, dô-hand. ક્રિ૦ તેઓ બેહુ છે. V. They both are.

[illegible] દો-હંદ, dô-hand. ક્રિ૦ બેવડું છે, બેવડું હોય. V. Is double—twofold, may be double; as in [illegible]

[illegible] દો-અંગોશ્ત, dô-angôsht. Dink. ના૦ બેહુ આંગલાં, બે આંગલ. Subs. Two fingers, two inches, twice the length of a finger. Av. [illegible], Per. دوانگشت ।

[illegible] દો-અંગોસ્ત, dô-angôst. See [illegible]

[illegible] આઈનીનેદ, âînînêd. Dâd. ક્રિ૦ કાયદાસર કરે, રીત—ધારા પ્રમાણે કરે. V. May do in accordance with law—usage.

[illegible] દવાનીનેદ, davânînêd. Dâd. ક્રિ૦ દોડાવે. V. May cause to run. Per. دواند

[illegible] દો-ઊદ્રે, dô-ûdrê. ના૦ પાણીમાં રેહેનારૂં કુતરાનું જોડું. Subs. Two otters, a pair of water-dogs. Av. [illegible]

[illegible] અ-હોનરાન, a-hônarân. D[illegible] [illegible] રનાઓ, વગર હોનરવાળાઓ. A[illegible] [illegible] without any art or skill.

અખોહ, akhôh. Dink. નાο ખરાબ ખાસીઅત, ખરાબ આદત, બુરીટેવ. Subs. Bad quality, ill-nature, wicked habit.

અહૂ, ahû. નાο સાહેબ, ધણી, માલેક. Subs. Master, lord, owner.

આહૂ, âhû. નાο એબ, ઈલ્લત. Subs. Blemish, deformity, vice. Per. آهو

ખાને, khânê. નાο ઘર, મકાંન, રેહેઠાંણ, વાસ. Subs. House, edifice, mansion, dwelling, abode, residence. Per. خانه

દો-ખોહ, dô-khôh. નાο બે બેહેન, જોડ બેહેન. Subs. Two sisters, both sisters, twin sisters.

દો-ખોહ, dô-khôh. નાο બે ખાસીઅત, બેરીત. Subs. Two innate qualities, two modes.

દો-સે-કેરફે, dô-sê-kêrfê. Dâd. બેહુને ત્રણઘણો સવાબ. To both threefold reward (arising from virtuous actions).

દો-હુમતનામ, dô-hûmatanâm. નાο બે વખત પઢવાની "હુમતનાંમ"ની બંદગી. Subs. The prayer "Hûmatanâm" to be recited twice. Av.

આખેઝ, âkhêz. Nêrang. ક્રિο ઊઠ. નાο ઊઠનાર. V. Get up, rise. Subs. One who gets up—rises.

દો-આઝ, dô-âz. નાο બેવડો લોભ. Subs. Double avarice—covetousness—greediness. Per. دو آز

દ્વાઝ્દહુમ, dvâzdahum. Bund. સંખ્યા૦ વિ૦ બારમું, ૧૨મું. Numer. adj. Twelfth, 12th. Av. Sans. द्वादश, Per. دوازدهم

અ-અવ્ઝારી, a-avzârî. વિ૦ ચમતકારવાળું નહીં, મોજેજા વગરનું, હથિયાર વગરનું, બાહાદુરી વગરનું, Adj. Not wonderful—miraculous, without weapons—arms; without bravery.

દો-હપ્ત, dô-hapt. ના૦ બે હપ્તા, બે અઠવાડિયાં. સં૦ વિ૦ ચઉદ, ૧૪). Subs. Two weeks, a fortnight. Numer. adj. Twice seven, fourteen, 14. Av., Per. دو هفته

દો-અવસ્રીમે, dô-avsîmê. Dâd. ના૦ બે ગલાસ, બે કુલ્યાં. Subs. Two glasses, two small metallic cups.

જબાતા, jabâtâ. Gloss. ના૦ પેશાની, કપાલ. Subs. The forehead.

એબાદશ્ને, êbâdashnê. Dâd. ના૦ યાદ કરવું તે, યાદ રાખવી તે. Subs. Act of remembering—recollecting.

દો હમ, dô-ham. Dâd. ક્રિ૦ અ૦ બે સાથે, બે મળીને. Subs. Two together, two in union.

અ-હમાક, a-hamâk. વિ૦ નાતમામ, અધુરૂં, આખું નહીં. Adj. Unfinished, imperfect, not whole.

દો-હમઝોર, dô-hamzôr. વિ૦ બે એક જોડ, [illegible]

એકઠા, બેહુસાથેમળીને. Adj. Two together, two in a body, two collectively.

દો-હમ-પત્કાર, dô-ham-patkâr. Dâd. ના૦ બે સાથે લડનાર, બન્ને સાથે તકરાર કરનારા. Subs. Two disputing with each other, two arguing the point with each other. Av.

અ-હમબુદે, a-hambûdê. ભૂ૦ કૃ૦ એક થયા વગર, એકઠા થયા વગર, પુરૂં—સમાપ્ત નહીં થયલું. વિ૦ અધુરૂં, નાતમામ. Past part. Without being unanimous, without being assembled, not finished, not ended. Adj. Incomplete, imperfect.

દો-અરબા, dô-arbâ. Shêk. સં૦ વિ૦ બે ચાર, આઠ, ૮. Numer. adj. Twice four, eight, 8.

દોબારેસ્ત્, dôbârêst. ક્રિ૦ (દેવ) દફે થયો, દોડી ગીઓ. V. (The Dev) disappeared, became as if he had never been, ran away. Av.

દો-અરકયા, બી-અરકયા, dô-arakyâ, bî-arakyâ. ના૦ બે નેહેર, બે નીખ, બે વાર પાંણી છાંટવું—સીપવું. Subs. Two canals, two small passages for any liquid matter, supplying the water twice, irrigating twice. Av.

બી-આરેકરે, bî-ârêkarê. Vand. XIV. ના૦ બે વાર છાંટવું. Subs. Sprinkling the water twice, twice irrigating. Av.

અ ખેરદ, બી ખેરદ, a-khêrad, bî-khêrad. વિ૦ અક્કલ-બુદ્ધિ વગરનું, મુરખ. Adj. Senseless, silly, deprived of judgment. Per. بي خرد

દો ખેરદ, dô-khêrad. Dâd. ના૦ બે અક્કલમંદો. Subs. Two sages, two wise—sensible persons.

દો બારદ, dô-bârad. ક્રિ૦ (દેવ) દફે થાય, દોડી જાય. V. (The Dev) may disappear—vanish, may run away. Av.

અએ, aê. ઉભયા૦ અ૦ યાને. કેવળ૦ અ૦ અએ ! દર્શક સ૦ આ, આએ. Conj. That is. Interj. Oh! ah! Demons. pron. This.

ગઈએ, gaîê. ના૦ જીવ, આત્મા. Subs. Life, the vivifying principle; as in—. Av.

દની, danî. Dâd. ના૦ ખુશી, ખુશહાલી. Subs. Pleasure, satisfaction, wish, delight, happiness; as in—

દવી, davi. વિ૦ દગાબાજ. Adj. Knavish, deceitful, treacherous, perfidious. Per. دوي

દોએ, dôê. સંખ્યા૦ વિ૦ આસરે બે, એક બે. Numer. adj. About two, one or two.

Dâd. આએ બોલ ખરફસ્તરોની બાબતમાં આવેલો છે. એ એક ખરફસ્તરનું નામ છે. This word occurs in the subject treating of noxious creeping animals:

[illegible] is the name of a noxious creeping animal; as in—[illegible]

[illegible] અશ, ash. સર્વ૦ તે, જે; તેને. Pron. He, who; him.

[illegible] એશ, êsh. ના૦ આંખ. Subs. The eye.

[illegible] આદા, ખય, âdâ, khaya. Dink. ના૦ આત્મા, જીવ. Subs. Soul, the vivifying principle, life; as in [illegible] Av. [illegible]

[illegible] ગોબ્યા, ગોબેશ, gôbiâ, gôbêsh. Dâd. ના૦ જબાન, વાચા, વાંણી. Subs. Language, a dialect, speech.

[illegible] અ-શાએદ, a-shâêd. વિ૦ નહીં ઘટે તેવું, અણઘટારત, નાલાએક. Adj. Unworthy, unfit, improper. Per. نشاید

[illegible] એશાએદ, êshâêd. ક્રિ૦ એ ઘટે. This deserves —merits—is worthy of.

[illegible] દો બેહેરે, dô-bêhêrê. ના૦ બે હિસ્સા—ભાગ, બેવડો ભાગ. Subs. Two shares—parts, double share. Per. دو بهره

[illegible] દો-દીનાર, dô-dînâr. ના૦ બે દીનાર; દીનાર એ, ૨॥) રૂપિયાની કીમતનો એક જાતનો સિક્કો છે; દીનાર એ અનાજ—ખોરાકનાં માપનાં તોલને પણ કહેછે. Subs. Two dinars; a dinar is the name of a coin averaging in value 2½ Rupees; a corn measure. Av. [illegible], Sans. द्वदीनारौ? Per. دو دینار

[illegible] ગોબશ્નીહા, gôbashnîhâ. Gloss. ના૦ વાણીઓ, વાચાઓ, સખુનો. Subs. Speeches, words, vocables.

[illegible] ગોબશ્ને, gôbashnê. Khor. Av. ના૦ પઢવું, બોલવું, ભણવું. Subs. Reciting, speaking, praying.

[illegible] દો-શનુમન, dô-shanuman. Nêrang. ના૦ બેખશનુમન, આએ ખશનુમન બે વાર; ખશનુમન તેને કેહે છે, કે જે ફરેસ્તાની નયતે આરાધના કરવામાં આવેછે, તે મધે તે ફરેસ્તાને લગતા તેની તારીફનાં કલામો પઢવામાં આવે છે. Subs. Two "Khashnumans," twice this "Khashnuman." A "Khashnuman" is that part of the prayer which contains the praise of the angel for whom the prayer is recited. Av. [illegible]

[illegible] દો-જાવર, dôjâvar. ક્રિ૦ અ૦ બેવાર, બે મરતબે, બે વખત. Adv. Twice, two times.

[illegible] દો દીનર, dô-dînar. See [illegible].

[illegible] ગોશ્ત, gôsht. Dâd. ના૦ માંસ, ગોશ્ત. Subs. Animal flesh, meat; as in—[illegible] Per. گوشت

[illegible] ગવદાદે, gavdâdê. વિ૦ગાએ—બળદનું આપેલું, ગોસ્પંદનું આપેલું. Adj. Given by a cow, or bull, given by a sheep or goat. Av. [illegible]

[illegible] બેબખ્ત, bêbakht. Dâd. વિ૦ બેનસીબ, વગર બખતનું, બદબખત. Adj. Unfortunate, luckless, unlucky. Per. بي بخت

[illegible] અ-શપીરી, a-shapîri. વિ૦ ભલાઈ વગરનું, બુરાઈવાળું. Adj. Void of goodness—virtue, evil.

દો-શવે, dô-shavê. ના૦ બેરાત, Subs. Two nights. Av. Per. دو شب

દો-બાર. dô-bâr. See દો-જાવર, dô-jâvar.

દો બારે, dô-bârê. See dô-jâvar. ના૦ બે ઘોડા, બે કોટ-કિલ્લા, બે સવાર. Subs. Two horses, two ramparts, two troopers. Per. دو بارة

અ-શર્મ, a-sharma. Dink. વિ૦ શરમ-લાજ વગરનું, નફટ. Adj. Shameless, barefaced. Per. بي شرم

ખીગ, khîg. Gloss. ના૦ છાગલ, પખાલ. A leathern bottle or bag for holding water. Per. خیگ

દબેશ, dabêsh. ના૦ દુઃખ, ઈજા, ધિક્કાર, દ્વેષ, દુશ્મની. Subs. Trouble, affliction, injury, enmity, hatred. Av. Sans. द्वेषस्, Av. Rt. Sans. Rt. द्विष् = to hate, to injure.

દબેશાંન, dabêshân. Plu. of ; Av.

દો-ગેહાંન, dô-gêhân. ના૦ બન્ને જેહાંન, બેહુ દુનિયાં. Subs. Both worlds.

ગબસ્ત, gabast. ના૦ મરદ, માણસ. Subs. Man, male.

ગબસ્ત, gabast. Gloss. ના૦ એક જાતનું જેહેરી ફુલ કે જેને ફારસીમાં زهرحنظل કહેછે. Subs. The colocynth or bitter apple, which is known in Persian by the name of زهرحنظل

[illegible] દોસદ, dô-sad. સંખ્યા૰ વિ૰ બસો, ૨૦૦. Numer. adj. Two hundred, 200. Av. [illegible] Per. دو صد

[illegible] દો-બસ્તે, dô-bastê. વિ૰ બેવડું બાંધેલું. ના૰ બે ગાંસડી. Adj. Doubly bound—tied. Subs. Two bundles—bales.

[illegible] દો-દયન, dô-dayan. સંખ્યા૰ વિ૰ બેમાં, બન્નેમાં. Numer. adj. In two, in both.

[illegible] દો-દીનાર, dô-dînâr. See [illegible]

[illegible] દો-યદમન, દો-જસ્ત, dô-yadman, dô-jast. ના૰ બે હાત; બેવડું જોર. Subs. Both hands; redoubled strength. Av. [illegible], Per. دو دست

[illegible] દો-જસ્ત-અવેકાર, dô-jast-avêkâr. Dâd. વિ૰ બેહુ હાતે નકામું, બેહુ હાતે ટુંડું. Adj. Disabled in both hands, born without hands, having short arms.

[illegible] દો-સરદે, dô-sardê. ના૰ બે જાત, બે તરાહ. Subs. Two kinds—sorts—species. Av. [illegible]

[illegible] દો-ગવા, dô-gavâ. Yas. IX. ના૰ બે હાત (દેવ અથવા ખરાબ માણસના). Subs. Two hands (of a Dev or of a sinful man). Av. [illegible]

[illegible] દો-બનાચ, dô-banâcha. બે જણ ભેગાં મળીને. Two persons together, two in union.

[illegible] અ-બોખ્તશ્ની, a-bôkhtashni. ના૰ છુટકારા વગરની હાલત. Subs. State of being not liberated—set free.

અ-બોદ, a-bôd. વિ૦ જીવ વગરનું, બુદ્ધિ—ભાન વગરનું. Adj. Lifeless, having no consciousness.

અ-બંદ, a-band. વિ૦ બેડી વગરનું, ગાંઠ વગરનું, બંદ વગરનું, છુટું, મોકળું. Adj. Without a joint—band, having no chain—knot, not shut up—confined, unlocked, open, unfettered.

દો-જોજન, દો-જોજો, dô-jôjan, dô-jôjô. ના૦ બે દેરમ; બે ચલ્લી. Subs. Two derems; two sparrows. Per. دوجوجو

અ-બુન, a-bun. વિ૦ થડ વગર, મૂળ વગર, શરૂઆત—છેડા વગરનું. Adj. Without a source—root, without a beginning or an end.

દો-બુન, dô-bun. Dâd. ના૦ બે મૂળ—થડ, બે છેડા, બે શરૂઆત. Subs. Two sources—roots—bases, two extremities, two beginnings.

અબુજશ્ની, a-bujashnî. વિ૦ છુટકારા વગરનું. Adj. Having no release, without liberation—discharge.

દો-બુજશ્ને, dô-bujashnê. Dâd. ના૦ બેવડો છુટકારો. Subs. Double release—deliverance.

દો-હંદ, dô-hand. Dâd. See . આએ બોલ નો બગડેલો આકાર છે. This word is a corruption of ; as in

દો-ગુનીહા, dô-gunîhâ. Nêrang. ક્રિ૦ અ૦ બે રીતે, બે તરેહ. Adv. In two (different) ways.

અ-બુન્દગી, a-bundagî. Dink. ના૦ અસંપૂર્ણતા, અધુરાપણું. Subs. Imperfection, incompleteness.

અ-બુન્યાદગી, a-bunyâdagî. ના૦ બેબુન્યાદી, કમજાતપણું. Subs. Baseness of origin, low birth. Per. بي بنيادي

દો-ગુને, dô-gunê. વિ૦ બે રીતનું, બે જાતનું; બેવડું. Adj. Of two kinds—sorts; double. Per. دوگونه

અ-બુદ, a-bud. વિ૦ વગર જીવનું, નિર્જીવ, નિરૂપયોગી. Adj. Lifeless, inanimate, useless.

દો-ગોફતન, dô-gôftan. Dink. ક્રિ૦ બે જાતનું બોલવું, બે રીતનું બોલવું. V. To speak in two (different) ways.

દો-યથાહૂવએરીઓ, dô-yathâhûvaêryô. ના૦ યથા અહૂવઈર્યોની બે વાર બંદગી ; એ બે યથા જ્યાં આશીર્વાદ યા દોઆ કરવી હોય છે ત્યાં પઢવામાં આવેછે. Subs. The recital of "Yathâ ahûvaîryô" twice; these two "Yathâ ahûvaîryôs" are recited before pronouncing a benediction or blessing.

દોયમ, dôyam. Dâd. સંખ્યા૦ વિ૦ બીજું. Numer. adj. Second. Per. دوم

દો-હમ, dô-ham. Dâd. નો બગડેલો આકાર. Corruption of which see.

દો-હમ્પત્કાર, dô-hampatkâr. See

ગબ્બમન, gabbaman. Khor. Av. ના૰ પીઠ. વિ૰ નીચું, હલકું, ખરાબ. Subs. The back. Adj. Low, inferior, bad.

ગબેબ્મન, gabêbman. વિ૰ હલકું, નીચું. Adj. Low, inferior, base.

ગબ્બમમન, gabbamaman. Gloss. ના૰ પીઠ, બરડો, વાંસો. Subs. The back, the spine or backbone.

દો-ગરેહ, dô-garêh. ના૰ બે ગાંઠ. Subs. Two knots, two joints (as of a reed). Per. دو گره

અ-દરોગી, a-darôgî. Dink. ના૰ જુઠાઈ વગરનું, સચ્ચાઈ. Subs. Purity from falsehood, truth.

દોબરસુમ, dô-barsum. ના૰ બે બરસમ. Subs. Two Barsoms, two pieces of Barsom. Av.

એબેગદ, êbêgad. Dink. વિ૰ એબવાળો, એબથી ભરેલો, એબદાર, એબીઅલ. ના૰ બદી કરનાર, પોતાને બેહુરમત કરનાર. Adj. Full of vice, infamous, ugly, deformed. Subs. One who practises vice, one who disgraces himself.

અનીદ, anîd. ક્રિ૰ નહીં ખેંચ્યું. V. Did not pull.

ગબ્ના, gabnâ. ના૰ પુરૂષ, મરદ, માણસ, નર, માટીડો, ભાઈડો. Subs. A person, male, man, human being.

ગબ્ના, gabnâ. See

દોનએ, dônaê. ના૦ બે વાંસ, બે વામ, બે વાંસળી- Subs. Two pieces of bamboo, two fathoms, two pipes—flutes. Per. دوني

ગબ્નાદો, gabnâdô. Vand. ના૦ બે માણસ, બે મરદ. Subs. Two men, two individuals.

ગબ્નાયાંન, gabnâyân. Yas. ના૦ આદમીઓ, મરદો. Subs. Males, men.

ગબ્ના-અહેલુબ, ગબ્ના-અષોએ, gabnâ-ahêlub, gabnâ-ashôê. ના૦ પવિત્ર—અશો મરદ ; ગયોમરદ. Subs. A pious—holy man ; Gayômard.

ગબ્નાઆંન, gabnâân. ના૦ માણસો, આદમીઓ, લોકો. Subs. Men, individuals, people.

ગબ્નાઆંન, gabnâân. See

ગબ્નાઆંને, gabnâânê. Khor. Av. ના૦ આદમીઓ મધેનું એક આદમી. Subs. One of the men.

ગબ્નાઆંનેવર, gabnâânêvar. Vand. ના૦ ગોફાનાં માણસો. Subs. The men of the cave.

અ-નેઆજ, a-nêâz. વિ૦ હાજત વગરનું, ગરજ વિનાનું, વગર જરૂરનું. Adj. In want of nothing, not needy, not necessary. Per. بي نياز

ગબ્નાઈ; gabnâî. ના૦ મરદી, માણસપણું, માણસાઈ. Subs. Virility, manliness, manhood.

ગબ્નાશ, gabnâsh. ના૦ તે માણસ, જે મરદ, જે માણસ. Subs. That man, the man who, the person who.

ગબ્નાએ, gabnâê. ના૦ એક પુરૂષ, એક માણસ. Subs. One man, one male.

ગબ્નાએ, gabnâê. See

દો-વએ, dô-vaê. ના૦ બે પક્ષી—પરંદાં. Subs. Two birds. Av.

દો-વ-સે, dô-va-sê. સંખ્યા૦ વિ૦ બે અને ત્રણ, પાંચ, ૫. Adj. Two and three, five, 5.

ગબ્નાઈયે, gabnâîyê. Av. ના૦ એક માણસને. Subs. To a man, as in

ગબ્નાઈ, gabnâî. See gabnâî.

ગબ્નાશ, gabnâsh. See gabnâsh.

ગબ્ના—યોઝ્દાસ્રગર, gabnâ-yôzdâsragar. Vand. XIX. ના૦ પવિત્રાઈ કરનાર શખ્સ, પાક કરનાર. Subs. A priest who practises purity, one who purifies, one who performs the higher ceremonies of the Zoroastrian religion. Av.

ગબ્ના-યોશ્દાસ્રગર, gabnâ-yôshdâsragar. See

અ-વાગુનશ્ની, a-vâgunashnî. વિ૦ નહીં પકડાએ તેવું. Adj. That may not be grasped—seized, not seizable.

દો-વાદુનશ્ની, dô-vâdunashnî. ના૦ બે કામ, બેવડી કરણી. Subs. Two works, two doings.

ગબ્નાદદ, gabnâdad. Vand. XVIII. ક્રિ૦ તે મરદ આપે. V. The man may give.

ગબ્નાએ તગીગ, gabnâê tagîg. ના૦ જોરમંદ માણસ, કઉઅતવાળો પુરૂષ. Subs. A strong man, a powerful man.

ગબ્ના ગેરામી, gabnâ-gêrâmî. ના૦ મ્હોટા દરજ્જાનો પુરૂષ. Subs. A man of high rank—dignity, an exalted man.

ગબ્નાંન, gabnân. Dink. ના૦ મરદો. Subs. Males, men.

ગબ્નાઉમ, gabnâum. Gf. ના૦ આદમી, મનુષ્ય. Subs. Man, a human being. Pahl. equ.

ગબ્નાકે, gabnâkê. Nêrang. ના૦ જે મરદ, જે માણસ. Subs. The man who.

ગબ્નાચ, gabnâcha. Yt. Ser. જો મરદ, કેમકે મરદ, મરદબી, વળી એક મરદ. If man, because man, even man, also a man.

દોવાજ્દહુમ, dôvâzdahum. ક. સંખ્યા૦ વિ૦ બારમું, ૧૨ મું. Ord. numer. adj. Twelfth, 12th. Av. , Per. دوازدهم

દો વખ્ત, dô-vakht. Bund. ક્રી૦ અ૦ બે વખત, બે મરતબે. Adv. Twice, two times. Per. دو وقت

ગબ્નામ, gabnâm. હું એક મરદ, હું એક માણસ. Subs. I a man, I a male.

ગબ્ના-રક, gabnâ-rak. Yas. X. તું મરદ-માણસ. Thou a male—man.

એબોએ, êbôê. ના૦ એક લોબાનનો કટકો, એક ખુશબોદાર ચીજ. Subs. A piece of benzoin—olibanum, a fragrant thing.

એબોદ, êbôd. ના૦ એક ભાન, એક જીવ. Subs. A consciousness, a life.

એબંદ, êband. ના૦ એક ગાંઠ, એક બંધ. Subs. A knot or tie, a fastening, a fetter, a bond.

દોદ, dôd. Dâd. સંખ્યા. વિ૦ બીજું. Numer. adj. Another, second; as in the following phrase :—

દોવદ, dôvad. Dâd. ક્રિ૦ અ૦ બે સુધી-તલક—લગણ. Adv. Up to two, till two.

દો-વ-દ, dô-va-da. સંખ્યા૦ વિ૦ બે અને દસ, બાર, ૧૨. Numer. adj. Two and ten, twelve, 12. Per. دو و ده

અવ્યાસ્તે, aviâstê. Nêrang. ક્રિ૦ નહીં બાંધ્યું, નહીં પેહેર્યું. V. Not tied—bound, did not put on (clothes), did not clothe. Compare Av.

દોવેશ, dôvêsh. Nêrang. ક્રિ૦ અ૦ બે ઘણું. Adv. Twice as much.

અવસાનશ્ની, avasânashnî. Dink. વિ૦ પો-

શાક—કપડાં વગરનું, નાગું. Adj. Without garments, having no clothes on, naked.

અ વસ્તાર, a-vastâr. ના૦ નહીં બાંધનાર, બંધમાં નહીં લાવનાર. Subs. One not binding, one not bringing under restriction—restraint.

દોવીન, dôvîn. Gloss. વિ૦ બીજું. ક્રિ૦ અ૦ બે વખત, બે મરતબે. Adj. Second, more, another. Adv. Twice, once more.

અ વીનાકી, a-vînâkî. વિ૦ બદ સુરત, ખરાબ દેખાવનું, વગર દેખાવ—નજરનું, અણદીઠ, નહીં દેખાએ તેવું. Adj. Unsightly, ill-looking, unseemly, unperceivable, imperceptible, invisible.

દો વીનાકી, dô-vînâkî. વિ૦ બેવડી નજરવાળું. Adj. Having two eyes, doubly circumspect—vigilant.

અ-વીનશ્ની avînashnî. વિ૦ નહી જોતું, નહીં દેખાતું, અણદીઠ, નહી જોવાએ તેવું, છુપું, વગર દેખામણું, કદરૂપું. Adj. Not seeing, secret, that cannot be seen, not perceptible by the sight, invisible, unseen, hidden, ugly, uncomely, horrible to look at.

દો વીનશ્ની, dô-vînashnî. ના૦ બે દેખાવ, બેવડી નજર, બેવડો દેખાવ. Adj. Two sights, double sight—view, double power of vision.

દો વીન, દો વીર, dô-vîn, dô-vîr. Vand. V. ના૦ બે મરદ—માણસ—આદમી. બે પેહેલવાન. (કદાચ નો અપભ્રંશ થઈ શકે.) Subs. Two men—individuals,

two males, two heroes. Av. [illegible], Sans. द्वीरौ? Per. دويل

[illegible] અ-વીમારી a-vîmârî. Dink. વિ૦ દુઃખી નહીં, બીમારી વગરનું, સુખી, તંદરોસ્ત. ના૦ બીમારી વગરની હાલત, તંદરોસ્તી. Adj. Without disease—sickness, not distressed, happy. Subs. Freedom from pain —sickness, bodily health.

[illegible] અ-વીમંદ, a-vîmand. Dink. વિ૦ વગર તરફનું, આપ એખ્ત્યાર, હદ વગરનું. Adj. Without taking any side, neutral, independent, having no limit, boundless.

[illegible] દો-વીમંદ, dô-vîmand. ના૦ બે હદ, બે સીમા—મર્યાદા, બે તરફ. Subs. Two sides—directions, two limits.

[illegible] દો-વીમંદ, dô-vîmand. See [illegible] dô-vîmand.

[illegible] દો-નીમે, dô-nîmê. ના૦ બેહુ તરફ, બન્ને તરફ, બેહુ બાજુ. Subs. Both sides, two directions.

[illegible] દો-ઉદ્રે, dô-udrê. See [illegible]

[illegible] અ-વનાહ, a-vanâh. વિ૦ બેગુનાહ, નિરપરાધી. Adj. Innocent, guiltless, inoffensive. Per. بي گناه

[illegible] અ-વનાહી, a-vanâhî. Dink. ના૦ ગુનાહ વગરની હાલત, સવાબ. Subs. Guiltlessness, sinlessness, virtue, rectitude. Per. بي گناهي

[illegible] ગુનીહા, gunîhâ. ના૦ રંગીન ચીજો, (સારા) ગુણ-

વાળા લોકો. Subs. Coloured objects, people endowed with good qualities—virtues.

ગબ્રુનીહા, gabrunîhâ. ક્રિ૦ અ૦ લઈ જવાથી, લઈ જવાએ. Adv. By carrying.

દો-વનાહી, dô-vanâhî. ના૦ બેવડો ગુનાહ. Subs. Double guilt—sin.

દો-વનાસ, dô-vanâs. ના૦ બે તકસીર, બેવડો ગુનાહ—વાંક. Subs. Two faults—crimes—sins, double fault—crime.

અ-વનદ, a-vanad. Dink. ક્રિ૦ નહીં તોડે, નહીં ટાળે. V. May not smite, may not avert (an evil). Prohib. + = Av.

ગબ્રુનદ, gabrunad. ક્રિ૦ લઈ જાય. V. May carry—bear.

અ-વન્દશ્ની, a-vandashnî. વિ૦ વગર હાંસલે, કાંઈબી મેળવ્યા વગર. Adj. Without profit, without gaining anything.

અ-વંદશ્ને, a-vandashnê. Dink. ના૦ નહીં પામવું, હાંસલ કરવું. Subs. Not gaining—obtaining.

દો-નઉવદ, dô-nauvad. Vand. XIV. સંખ્યા વિ૦ બે વખત નવ, અઢાર, ૧૮. Numer. adj. Twice nine, eighteen, 18.

અ-બુજશ્ની, a-bujashnî. ના૦ છુટકારા વગરની હાલત. Subs. State of being without release—deliverance.

અ-વજીન, અ-વજેર, a-vajîn, a-vajêr. વિ૦ ચુકાદાના હોકમ વગરનું, સત્તા વગરનું. (કદાચ નો અપભ્રંશ થઈ-શકે.) Adj. Without any final judgment—decision, having no power. (may be a corrupt form of .)

દોવમ, dôvam. સંખ્યા૦ વિ૦ બીજું૦ Numer. adj. Second. Per. دوم

હોમ, hôm. ના૦ હોમસળી, કે જે પવિત્ર ક્રિયાઓમાં કામ આવે છે. એ, નો બગડેલો આકાર છે. Subs. The twig of the Hôm-tree, used in religious ceremonies. is a corrupt form of

હોમ, hôm. Gloss. ના૦ હોમ નામનો એક પરહેજ-ગાર માણસ જે પાદશાહ ફરેદુનની અવલાદનો હતો, અને જેણે અફ્રાસીઆબને પકડવા માટે પાદશાહ કે ખુસરવને મદદ આપી હતી; એ દીનદાર શખ્સ દુનિયાં તરક કરીને અલબરૂજ પહાડ ઉપર રહી બંદગીમાં મશગુલ થયો હતો. Subs. The name of a devout person of the dynasty of King Farîdoon, who rendered assistance to King Kaêkhusrav in capturing Afrâsiâb. This godly man had retired from the world, and devoted himself to prayer on Mount Alborz.

દોવમ્-બાર, dôvam-bâr. ક્રિ૦ અ૦ બિજી મરતબે. Adv. Second time. Per. دوم بار

અ-વરોએશ, a-varôêsh. વિ૦ ખાહેશ—મરજી વગર. Adj. Without wish, without any desire—inclination.

અ-વરજશની, a-varjashnî. ના૦ કામ કરવા વગરની હાલત, કામ નહીં કરવું, બે એખ્ત્યારી, આળસાઈ. Subs. State of being without work, not working, involuntariness, idleness, slackness.

દોગાંન, dô-gân. ક્રિ૦ અ૦ બે રીતે, બે તરેહ. Adv. In two ways, in two (different) modes.

દોગાંને, dô-gânê. See

દોગાંને, dô-gânê. Vand. II. ના૦ જોડું. Subs. A pair; as

દોગાનગી, dô-gânagî. Vand. XIV. ક્રિ૦ અ૦ બે રીતે. Adv. In two ways.

દો-કાક, dô-kâk. Dâd. ના૦ બે કાક; "કાક" તે નુકસાન કારક ખરફસ્તરો મધેનું એક ખરફસ્તરનું નામ છે. Subs. Two "Kâks;" "Kak" is the name of a noxious creeping animal.

અ-કાર, a-kâr. વિ૦ ધંધા—રોજગાર વગરનું, નકામું. Adj. Having no employment or profession, useless, worthless, not serviceable. Per. بی کار

દો-કાર, dô-kâr. Dâd. ના૦ બે કામ, બેવડું કામ. Subs. Two works, double work. Av. , Per. دو کار

અ-કેનારે, a-kênârê. વિ૦ હદ વગરનું, છેડા વગરનું. Adj. Limitless, endless. Per. بی کنارہ

દો-કેનારે, dô-kênârê. ના૦ બે હદ, બે છેડા, બે કીનારા. Subs. Two ends, both extremities, both, ends, two banks—shores. Av. , Per. دو کنار

દો-કેનારગી, dô-kênârgî. Bund. ક્રિ૦ અ૦-બે કીનારેથી. Adv. From two sides—corners.

દો-કોસ્તે, dô-kôstê. ના૦ બેહુ તરફ, બન્ને તરફ. Subs. Both sides—directions.

દો-કુનશેદ, dô-kunashêd. ક્રિ૦ બેહુ કરશે, બન્ને કરશે. V. Both will do—perform.

દો-કરફે, dô-karfê. Dink. ના૦ બે કાલબુદ-શરીર—જાત. Subs. Two bodies—sorts. Av.

અ-ચાશ્તે, a-châshtê. Dâd. વિ૦ નાવાકેફ, અનુભવ વગરનું. ના૦ નાવાકેફી, અનુભવ વગરની હાલત. Adj. Inexperienced, unskilled. Subs. Inexperience, unskilfulness.

દોચ-અએવક, dôcha-aêvak. Dink. અ-ચ૦ સર્વ૦ બેમાં એક, બેમાંથી એક. Indef. pron. One of the two, either, one or the other, one in two.

અ-ચારી, a-chârî. ના૦ નાચારી, લાઈલાજ. Subs. Helplessness, poverty, indigence. Per. بی چارگی

અ-ચેહેરી, a-chêhêrî. વિ૦ ખરાબ શિકલ—ચેહેરાનું. Adj. Of an ugly face, ill-looking.

દો-ચશ્મ dô-chashma. ના૦ બેહું આંખ. Subs. Both eyes, two eyes. Av. ? , Per. دو چشم

બીજક-અંદ, bîzak-and. Vand. XIII. વિ૦ બેવડું

. એટલું, તેથી બેવડું. Adj. Twice as much. Av.

દો-ઝબાર, dô-zabâr. Yas. IX. ના૦ (દેવ અથવા ખરાબ માણસના) બે પગ. Subs. Two legs (of a Dev or a wicked man). Av.

દો-ઝંગાન, dô-zaṅgân. વિ૦ બે પગાં, બે પગવાળાં. Adj. plu. Two-legged. Av.

દો-ઝંગ-તોખ્મી, dô-zaṅg-tokhmî. Dink. વિ૦ બે પગાં તોખમનું, મનુષ્ય તોખમનું. Adj. Of an extraction of the biped, of the descent of the human race.

દો-ઝોત, dô-zôt. Nêrang. બે ઝોતી, બેહુ સરદાર, ઝોતી અને આતરવખ્શી બન્ને. Subs. Two Zôtis, two chiefs, both the Zôti and the Atarvakhshî. Av.

અ-ઝરમાંની, a-zarmânî. ના૦ બુઢાપા વગરની હાલત, જુવાની. Subs. Freedom from old age—decrepitude, young age. Per. بي زرماني

ગબ્તા, gabtâ. ના૦ પેશાની, કપાળ. Subs. The fore-head, the front.

દો-તાન, dô-tân. Ash. સર્વ૦ તમો બન્ને. Pron. You both. Per. دوتان

દો-તાક, dô-tâk. Dâd. ક્રિ૦ અ૦ બે વખત, બેવડું. ના૦ બે ભાગ—ચીજ, બે ટુકડા, બે તાર, બે કુમળી ડાંખરી. વિ૦ શરીરને વાંકુ વાળવું. Adv. Twice, doubly. Subs.

Two parts, two things, two pieces, two pieces of metallic wire, two shoots—tendrils. Adj. Bending the body. Per. دوتا, دوتاک

𐬛𐬋𐬙𐬀𐬴𐬌𐬀 દો-તશીઆ, dô-tashîâ. સંખ્યા૦ વિ૦ બે નવ, અઢાર, ૧૮. Numer. adj. Twice nine, eighteen, 18.

𐬛𐬋𐬙𐬋𐬑𐬨𐬆 દો-તોખ્મે. dô-tokhmê. Shek. Gum. ના૦ બે બીજ, બેવડું બીજ. Subs. Two seeds; double seed. Per. دو تخم

𐬛𐬋𐬙𐬋𐬠𐬁𐬥𐬍 દો-તોબાની, dô-tôbânî. વિ૦ બન્ને શક્તિવાન, બેવડું શક્તિવાન. Adj. Both able—powerful, doubly strong—powerful.

𐬀𐬙𐬀𐬧𐬌 અ-તંગી, a-tangî. ના૦ તંગી વગરની હાલત, મોકળાશ. Subs. Freedom from straitness of circumstances; freedom from difficulty, state of being unencumbered. 𐬀 = not; 𐬙𐬀𐬧𐬌 = Per. تنگي = straits, difficulties.

𐬛𐬋𐬙𐬎𐬥𐬁 દો-તુના, dô-tunâ. Bund. ના૦ બે બલદ—ગોધા. "𐬙𐬎𐬥𐬁" ને બદલે કોઈ વખતે "𐬙𐬎𐬭𐬁" બી આવેછે. Subs. Two bullocks, two bulls. Sometimes the word "𐬙𐬎𐬭𐬁" is used instead of "𐬙𐬎𐬥𐬁". Ar. دوثور

𐬛𐬋𐬙𐬀𐬥𐬁𐬥 દો-તનાન, dô-tanân. Dâd. ના૦ બે તન, બે માણસો. Subs. Two bodies, two individuals—men.

𐬛𐬋𐬙𐬀𐬥𐬎 દો-તનુ, દો-તન, dô-tanu, dô-tan. ના૦ બે તન, બે માણસ, જોડ. Subs. Two bodies—persons—men, a couple, a pair, twins. Av. 𐬛𐬬𐬀𐬉 𐬙𐬀𐬥𐬎, Per. دوتن

[illegible] અ-તોપે, a-tôpê. Dâd. વિ૦ સુદરેહ કુશ્તી વગર. Adj. Without Sudreh and Kûshtî.

[illegible] દો-તોપે, dô-tôpê. ના૦ બે પોશાક, સુદરેહ કુશ્તી. Subs. Two garments, two things for putting on the body, Sudreh and Kûshtî.

[illegible] દો-પેશ્તાન, dô-pêshtân. વિ૦ બે પગવાળું ; એ [illegible] નો બગડેલો આકાર છે. Adj. Two-legged; a corrupt form of [illegible]. Av. [illegible]

[illegible] દો-પાએ, દો-પાદ, dô-pâê, dô-pâd. ના૦ બે કદમ, બે પગલાં, બે પગ. Subs. Two paces—steps, two feet. Av. [illegible], Per. دوپا، دوپاي

[illegible] દો-પારે, dô-pârê. Bund. ના૦ બે ભાગ, બે ટુકડા. Subs. Two parts—pieces. Per. دوپاره

[illegible] અ-પેશ, a-pêsh. ક્રિ૦ અ૦ આગમચ નહીં, આગળ—નજદીક નહીં, દૂર, પાછળ, હરોળમાં નહીં. Adv. Not before, not forward—in front, not near, far, at a distance, behind, not in front. [illegible] = not, [illegible] = Per. پیش = before, forward.

[illegible] દો-પેશ, dô-pêsh. ક્રિ૦ અ૦ બે આગળ. Adv. Two in front—before.

[illegible] દો-પેશે, dô-pêshê. Nêrang. વિ૦ બે ધંધા—રોજગારવાળું. Adj. Of two professions—occupations, carrying on two professions at a time.

[illegible] દો-પેતેશ્તાન, dô-pêtêshtân. See [illegible]

એ-પવન, ê-pavan. Dink. ક્રિ૦ અ૦ એથી કરીને, એને લીધે, એથી. Adv. Consequently, therefore, on this account, owing to this.

દો-પવન, dô-pavan. Vand. VIII., Dâd. સંખ્યા૦ વિ૦ બેહુને, બન્નેને, બેમાં, બન્નેમાં. Numer. adj. To both, in two, in both; as in

દો-પવન-અએવક, dô-pavan-aêvak. Nêrang., Dâd. એકમાં બે, એક સાથે બે, એકને માટે બે, એકની મદદથી બે, બેમાંથી એક, બે એક વિશે. Two in one, two with one, two for one, two through one, one out of two, two referring to one.

દો-પવન-અએવક-બાર, dô-pavan-aêvak-bâr. Vand. VIII. ક્રિ૦ અ૦ બેને એક વખતે, બેને સાથે, બેને એકઠા, બે (ગુજરેલાં શરીર) ને એક વખત. Adv. To two at one time, two together, together with two, to two (dead bodies) at one time—once; as in

દો-ફ્જીન, dô-fajin. Dink. ના૦ બે નકલો—ઉતારા—ખરડા, બે નમુના. Subs. Two copies, two transcripts from the original, two samples.

ગોફ્ત, goft. ક્રિ૦ કહ્યું, બોલ્યો. V. Said, spoke, pronounced, uttered. This word is the corruption of . Per. گفت

દો-પત, dô-pat. ના૦ બે સરદાર—ધણી, બે શેઠ—પતિ.

Subs. Two masters—lords, two rulers, two husbands. Av.

એ-પત્વંદ, ê-patvand. Vand. III. ના૦ એક જોડ. Subs. A pair, a couple.

દો-પત્વંદ, dô-patvand. ના૦ બે સાંકળ—બેડી, બેવડો સંબંધ, બે સગાં, બે જોડ. Subs. Two chains—fetters, double connection, two relations, two pairs. Per. دو پیوند

અ-ફ્રજામ, a-farjâm. વિ૦ વગર સેવટનું, અધુરૂં. Adj. Without an end—conclusion, imperfect.

દો-ફ્રસંગ, dô-farsang. ના૦ છ મૈલ, બે ફ્રસંગ. Subs. Six miles, two leagues. Per. دو فرسنگ

દોવમ, dôvam. Yt. Hôr. સંખ્યા૦ વિ૦ બીજું. Numer. adj. Second. Per. دوم

દો-માહ, dô-mâh. Vand. I. ના૦ બે મહિના—માસ, બે ચાંદ. Subs. Two months, two moons. Av. , Per. دوماه

દો-મ્યાન, dô-myân. ના૦ બે કમ્મર, બે વચમાં. Subs. Two waists—loins, two in the middle. Av. , Per. دو میان

દો-મીનોએ, dô-mînôê. ના૦ બે મીનો. Subs. Two spiritual powers, two spirits. Av. , Per. دو مینو

દો-મીનોઈ, dômînôî. Yas. XL. બન્ને ગેબી — અણદીઠ. Both invisible.

અમન, aman. AV. ના૦ અમન, આરામ, સલામતી, સચ્ચાઈ, ખુશી, સુલેહ. Subs. Repose, safety, sincerity, pleasure, peace. Ar. امن

એમન, êman. AV. ના૦ આંખની કીકી, ડોળો. Subs. The pupil of the eye, eyeball.

એન્મન, ênman. Pand. Adar. ના૦ આંખ. એ બોલ નો બગડેલો આકાર છે. Subs. The eye. This word is a corruption of

ગબ્મન, gabman. ના૦ પીઠ, વાંસો, બરડો. Subs. The back, the spine or backbone.

ગોમન, gôman. દર્શ૦ સર્વ૦ આએ, એ. Dem. pron. This.

દો-મન, dôman. ના૦ બે વિચાર, બે મન. Subs. Two considerations, two opinions, two minds.

દોમન, દોમો, dôman, dômô. Yt. Beh. ના૦ સુમસામ, શાન્તિ, નિરાંત, ફકર,—'ચિંતા'—ગભરાટવિનાની મનની સ્થિતિ, સ્વપ્નો. Subs. Stillness, quietness, rest, freedom from care—anxiety, rest of mind, a dream, a vision; as in

દો-મન, dô-man. AV. Gloss. ના૦ બે મણ. Subs. Two maunds. Per. دومن

ગબ્મમન, gabmaman. નાo પીઠ, બરડો, વાંસો. Subs. The back, the spine or backbone.

અ-મરદુમી, a-mardumî. Dâd. નાo આદમીયત, –ઈનસાંનીયત વગરની હાલત, અક્કલનાં ગોહર વિનાની હાલત. અસભ્યતા. Subs. Inhumanity, unmanliness, senselessness, imprudence, unpoliteness.

દો-ર, dôra. Vand. XII. સંખ્યાo વિo બાવીસ, ૨૨ Numer. adj. Twenty-two, 22.

હેલુબ, hêlub. Vand. XIX. વિo પાક, પવિત્ર, અષો, એ બોલ નો બગડેલો આકાર છે. Adj. Pure, holy, pious; this word is a corrupt form of

હર્દો, hardô. વિo બન્ને, બેહુ. Adj. Both, the one and the other. Per. هردو

દોરા, dôrâ. વિo બેને, બન્નેને. Adj. To both. Per. دورا

અ-રાહ, a-râh. Yas. XLVI. વિo ગુમરાહ, આડે-રસ્તે, નાફરમાન. નાo કમાર્ગ, ઉલટી રાહ—રસમ ; ભટકનાર આડે માર્ગે જનાર. Adj. Going astray, deviating, disobedient. Subs. Wrong way, the opposite way—path, wrong custom; a wanderer, one who deviates. Per. بيراه

દો-રાહે, dô-râhê. Dâd. ક્રિo અo બન્ને રીતે. Adv. In both ways.

અ-રાસ્ત, a-râst. વિ० નહીં સાચ્ચું, જુઠું. Adj Not true, false, untrue.

દો-રાસ્ત, dô-râst. વિ० બન્ને-બેહુ ખરૂં, બન્ને બરાબર. Adj. Both right—true, both just, both equal.

અ-રામશ્ને, a-râmashnê. વિ० સુખ વગરનું, દુઃખી. Adj. Devoid of happiness—pleasure, unhappy.

દો-રોએશ્મન, dô-rôêshman. ના० બે માથાં, બે છેડા, બન્ને છેડા. Two heads, two ends—extremities.

ગબ્રુનશ્ની, gabrunashnî. Dink. ના० લઈજવાનું-કામ, લઈ જવું તે. Subs. Act of carrying, carrying.

ગબ્રુનસ્તે, gabrunastê. ભૂ० કૃ० લઈ ગયલું. Past part. Carried.

ગબ્રુનેદ, gabrunêd. Dink. ક્રિ० ખાએ. V. May eat; as in

ગબ્રુનીમ, gabrunîm. ક્રિ० હમો લઈ જઈયે, હમો ખાહેશ કરિયે. V. We may carry, we may desire—wish.

ગબ્રુની, gabrunî. Dink. ક્રિ० તું લઈ જા. V. Carry (thou).

ગબ્રુનતન, gabruntan. Gloss. ક્રિ० લઈ જવું, પકડી લઈ જવું, ઘસડી લઈ જવું, ચલાવવું, ખાહેશ કરવી V. To carry, to conduct, to carry by dragging, to lead, to desire, to wish.

ગબ્રુનમ, gabrunam. ક્રિ० હું લઈ જાઉં. V. I may carry.

અ-રંજ, a-ranj. વિ૦ દુઃખ વગરનું, દલગીરી વગરનું. Adj. Free from pain—affliction—sorrow. Av. Rt. , Per. بي رنج

દો-રોજ, dô-rôj. Bund. ના૦ બે દિવસ–દાહાડા. Subs. Two days. Per. دو روز

દો-રંજ, dô-ranj. ના૦ બેવડું દુઃખ, બેવડી દલગીરી. Subs. Double pain, double affliction—sorrow.

ગબ્રુન્ત, gabrunt. ક્રિ૦ લઈ ગયો. V. Carried.

દો-રોદ, dô-rôd. ના૦ બે નદી. Subs. Two rivers. Av. ?, Per. دو رود

દો-રઝ, dô-raz. સંખ્યા૦ વિ૦ બસો, ૨૦૦. Numer. adj. Two hundred, 200.

અએ, aê. Dâd. દર્શ૦ સર્વ૦ આએ, એ. Demon. pron. This; as in

અએ, aê. ક્રિ૦ અ૦ ના, નહીં. Adv. No, not.

અએબ, aêb. Dink. ના૦ એબ, ઈલ્લત. Subs. Blemish, defect, vice.

અએબે, aêbê. Yas. I. ના૦ વધારો કરનાર. Subs. One who increases—augments; as in Av.

અગી, agi. ના૦ બદી, બુરાઈ. Subs. Vice, badness, wickedness. Av.

[illegible] અંઘ, aṇgh. વિ૦ સાંકડું, તંગ, દુઃખ ભરેલું. Adj. Strait, narrow, tight, distressful; as in [illegible] "અંધ્ર," "aṇghra." Compare Av. [illegible], Sans. अंह्.

[illegible] અશ, ash. Vaṇd. VII. Dâd. સર્વ૦ તે, જે. Pron. He, who, that, which; as in—[illegible]

[illegible] અશ, ash. ના૦ પાકી, પવિત્રાઈ, પરહેજગારી, સફાઈ, અશોઈ. Subs. Purity, holiness, godliness, cleanliness, moral purity. Av. [illegible].

[illegible] અહ, ah. દર્શ૦ સર્વ૦ આએ, એ. Demon. pron. This.

[illegible] અહ, ah. વિ૦ ખરાબ, બુરૂં. Adj. Bad, evil.

[illegible] અહ, ah. (ધાતુ). હોવું, હયાત હોવું, દમ લેવો. (Root.) To be, to exist, to breathe. Av. [illegible], Sans. अस्.

[illegible] આ, આબ, â, âb. ના૦ પાણી. Subs. Water. Av. [illegible], Per. آب

[illegible] આખ, âkh. ના૦ દોઆ, આશીર્વાદ, આવાજ, ઈચ્છા. Subs. Blessing, benediction, voice, wish, desire.

[illegible] આસ, âs. Dâd. ના૦ દારૂ. Subs. Liquor.

[illegible] આહ, âh. Gloss. ના૦ હાએ, નિસાસો. કેવળ૦ અ૦ ઓ! આહ! અરે! અફસોસ! Subs. A sigh. Interj. Ah! oh! alas! an exclamation expressive of sorrow—grief—pity, &c. Per. آه

ઈશ, ísh. સર્વ૦ આએ, એવું, આવું. Pron. This, such, of this sort, so ; as in = in this manner, in this way, thus.

ઈશ, îsh. (ધાતુ.) ઈચ્છવું, મરજી થવી. (Root.) To wish, to desire ; as in Av. , Sans.

એબ-ગદ, êbgad. M. K. ના૦ હેરેમન, દુશ્મન, એબ આપનાર. Subs. Satan, an enemy, blemish-giver ; as in

ઓખ, ôkh. Nêrang. ક્રિ૦ કહ્યું, બોલ્યો. V. Said, uttered, spoke. Av. (?); Av. Rt. = to speak.

ઓખ, અખ, ôkh, akh. ના૦ ભાઈ, સગો ભાઈ. Subs. Brother, a male born of the same parents. Ar.

ક્ષ, ksha. Dink. ના૦ પ્રકાશ, રોશની. Subs. Light, lustre, splendour ; this word is an abbreviation of , as in

ક્ષિ, kshi. (ધાતુ). રાજ્ય ચલાવવું, સાહેબી ભોગવવી, શક્તિવાન થવું, હોકમ કરવો. (Root.) To rule, to govern, to be powerful, to command ; as in Av. , Sans. क्षि.

ખા, khâ. Vand. II. વિ૦ કુદરતી, પોતાની મેળે. Adj. Natural, of one's self ; as in Av.

ખા, khâ. Ser. Had. Gloss. ના૦ ચાહ, પ્યાર. Subs. Affection, love, as in

[illegible] ખા, khâ. વિ૦ ખુશ, સારૂં, મજાહનું. Adj. Pleasant, good, fine, tasteful.

[illegible] ખા, khâ. Gloss. ના૦ ભાઈ. Subs. A brother.

[illegible] ખા, ખાબ, khâ, khâb. ના૦ ઊંઘ, નિદ્રા, આસાએશ. Subs. Sleep, rest.

[illegible] ખા, khâ. ના૦ છોકરાની સાસુ. વિ૦ સારૂં, સુંદર, ચઢતું, ખુબસુરત, સુખી, તંદરોસ્ત, નરમ. કે૦ અ૦ શાબાસ! Subs. Mother-in-law of one's son. Adj. Good, beautiful, flourishing, handsome, happy, healthy, gentle, mild, soft. Interj. Bravo! well done!

[illegible] ગઈચે, gaiyê. ના૦ જીવ, આત્મા. Subs. Life, soul. Av. [illegible], Sans. गय.

[illegible] ગઝ, gaza. ના૦ નાળું. Subs. A rivulet. Compare Av. [illegible]

[illegible] ગદેહ, gadêh. ના૦ વાટપાડો, લુટારો, રાહજન. Subs. A robber, a highwayman, a plunderer. Av. [illegible]

[illegible] ગશ, gash. વિ૦ ખુબ, સારૂં, ખુશ, મજાહનું. Adj. Good, fine, pleasant, tasteful.

[illegible] ગાહ, ગાએ, gâh, gâê. Dâd. ના૦ મરતબો, દબદબો, પગલાં. Subs. Rank, dignity, pomp, footsteps, paces; as in [illegible]. Av. [illegible], Sans. गाय.

[illegible] જએ, jaê. Vand. XIX. ના૦ ફતેહ, જય. Subs. Victory, triumph, success. Av. [illegible], Sans. जय.

દદેહ, dadêh. ના૦ ફાડી ખાનાર જાનવર. Subs. A fierce—rapacious animal. Per. دده

દશ, dash. ના૦ પોતાને સણગારવું, સારી સુરત—દેખાવ, મીસાલ. Subs. Adorning—decorating one's self, good—comely feature, an example, simile.

દહ, dah. સંખ્યા૦ વિ૦ દશ, ૧૦. Numer. adj. Ten, 10. Av. , Sans. दशन्, Per. ده

દિશ, dish. (ધાતુ). દેખાડવું. (Root.) To show, to point out; as in . Av.

દીસ, dîs. ના૦ મીસાલ, મુલક, વેલાએત. Subs. An example, simile, a country, a dominion, one's native country.

દેહ, dêh. ના૦ ગામ, ગામડું. Subs. A village, a town. Per. ده

દેહ, dêh. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ તું આપ. V. imp. Give (thou). Per. ده

દોદો, dôdô. Yas. X., Dâd. સંખ્યા૦ વિ૦ બે અને બે, ચાર, ૪. Numer. adj. Two and two, four, 4.

દોદો, dôdo. See dôdô.

દોશ, dôsh. વિ૦ ખરાબ, નઠારૂં, બદ. Adj. Bad, evil, wicked. This word is a corruption of

યા, yâ. ઉભયા૦ અ૦ અથવા, કે. Conj. Or, either. Per. یا

𐬯𐬀𐬯 સસ, sas. Dâd. સંખ્યા૦ વિ૦ હેંસી, ૮૦. Numer. adj. Eighty, 80.

𐬱𐬁 શા, shâ. ના૦ મરતબે, વાર, વખત. Subs. A time, an occasion; as [illegible]

𐬵𐬀𐬑 હખ, hakh. ના૦ પગનું તળિયું. Subs. The sole of a foot. Av. [illegible]

𐬵𐬁 હા, hâ. ના૦ ઈજશનેનો આખો કરદો–પ્રકરણ. Subs. A chapter of Yasna. Av. [illegible]

𐬵𐬁 હા, hâ. કે૦ અ૦ જો! જો વારૂ! Interj. Lo! behold! will you!

𐬵𐬁 હા, hâ. ના૦ અંદાજો, તમાચો મારવો, ધર પકડ, ધર. Subs. A measure, dimension, giving a slap, empty fuss and bustle, catching, holding.

𐬵𐬍𐬗 હીચ, હીક, hîch, hîk. (ધાતુ). સુકઈ જવું, સુક્કું થઈ જવું. (Root.) To be dried, to dry, to lose moisture. Av. Rt. [illegible]

𐬀𐬆𐬠𐬉 અએબે, aêbê. Dink. વિ૦ એબીઅલ, એબદાર. Adj. Deformed, ugly; as in [illegible]

𐬀𐬆𐬠𐬍 અએબી, aêbî. Yas. II. ના૦ વધારો કરનાર. Subs. One who increases—promotes.

𐬀𐬆𐬠𐬍 અએબી, aêbî. See [illegible]

𐬀𐬑𐬍 અખી, akhî. GF. ના૦ એક કામ, એક ચીજ, મરવતનો સાહેબ, ભાઈ. Subs. An act, a work, a thing, a man of generosity—humanity, a brother.

અખે, ખહે, akhê, khahê. Nia. Khur. GF. ના૦ એક ભાઈ. Subs. One brother.

આખી, âkhî. GF. ના૦ એક દોઆ. Subs. A blessing.

આખેજ, âkhêz. Khor. Av. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ ઉઠ. ના૦ ઉઠનાર. V. imper. Get up, rise. Subs. One who gets up—rises.

એશ, અશી, êsh, ashî. ના૦ આંખ. Subs. The eye. Av. , Sans. अक्षि.

ક્ષી, kshî. Vand. XXII. (ધાતુ). નબળું થવું, ઓછું થવું, ખસી કરવું. (Root.) To be weak, to decrease, to be diminished, to castrate.

ખહે, ખાહે, khahê, khâhê. ના૦ દોસ્ત, ભલું ચાહનાર. Subs. A friend, comrade, a well-wisher.

ખાએ, khâê. Vand. VII. Dâd. ના૦ બેડું, ઈંડું, મરદનીશરમધાહ. Subs. An egg, male organ. Pâz. , Per. خايه

ખાએ, khâê. See ખાએ, khâê.

ખાબ, khâb. ના૦ ઉંઘ, નિદ્રા, સપનો. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ તું ઉંઘ. Subs. Sleep, rest, dream, vision. V. imper. Sleep (thou). Av. , Sans. स्वप्न, Per. خواب, خاب

ગઝી, gazî. ના૦ નાણાં. S[illegible] lets.

ગશી, gashi. Dâd. ના૦ ખુશી [illegible] તંદરોસ્તી,

રોશની કરનારૂં, ચાલનારૂં. Subs. A happy situation, delight, joy, pleasure, health, that which illuminates, one who walks. Per. گشي

ગશી, gashî. See ગશી, gashî.

ગશી, gashî. ના૦ ગોસ્સો, ગોસ્સાનો દેવ. Subs. Anger, wrath, the Dev of anger. Av.

દાબ, dâb. Dâd. ના૦ શાન, શૌકત, દબદબો, ખુબસુરતી, નુર, જેબાઈ. Subs. Dignity, state, magnificence, pomp, beauty, majesty, lustre, elegance.

યાબ, yâb. ના૦ પામવું, પેદા કરવું. વિ૦ નાબુદ. Subs. Getting, obtaining, producing, creating. Adj. Lost, perished, become as if it had never been.

સાજ, sâj. ના૦ તખ્ત, રાજ્યાસન, ગાદી. Subs. A throne, a royal seat.

હએશ, haêsh. વિ૦ જલદી, ઉતાવળું. ના૦ ઘેટું, બકરી. Adj. Hasty, quick. Subs. A sheep, a she-goat.

હખી, hakhî. ના૦ પગનું તળિયું, હથેળી. Subs. The sole of the foot, the palm of the hand. Av.

હખી, hakhî. See હખી, hakhî.

હખી, hakhi. See હખી, hakhî.

હહી, hahî. ના૦ ફળ, બદલો, પરિણામ. Subs. Fruit, reward, recompense, remuneration, return, result. Av., Sans. सस्य.

હહે, hahê. ના૰ ગરમી, ઉષ્ણતા, તાપ. Subs. Heat, warmth.

હાઈ, hâî. ના૰ ખેંચાણ, તાણ. Subs. Pulling, attraction, drawing.

હાએ, hâê. ક્રિ૰ અ૰ જલદી, સેતાબીથી. Adv. Quickly, hastily, speedily.

હાદ, hâd. ક્રિ૰ હોય, થાય, બની શકે. V. May be—become. Pâz. of = may be possible—practicable.

અ-આદા, a-âdâ. વિ૰ જીવ વગરનું, નિર્જીવ, નજીવું. Adj. Lifeless, trifling, worthless, insignificant. Prohib. + = Av. or Ar. حیات =life.

અએશ, aêsh. SLS. ના૰ આંખ, નજર. Subs. The eye, sight. Av. , Sans. अक्षि.

અખી, akhî. ના૰ ભાઈપણું, ભાઈચારો, ભાઈબંદી. Subs. Brotherhood, brotherly intercourse—affection, brotherliness.

અખી, akhî. ના૰ દુનિયાં, ઘર, મકાન. Subs. The world, house, abode, residence.

અખી, akhî. ના૰ ખોરાક. Subs. Food, victuals.

અખી, akhî. વિ૰ દયા ધરાવતું, મરવતવાળું, શરમવાળું. Adj. Humane, generous, manly.

આક્ષ, âksh. ના૰ એ નામનો એક દસ્તુર જોહાકની પાદશાહીની આખેરીનાં વખતમાં થઈ ગયો છે, કે જેણે "આખ્શીઆંન" ધરમનો પાયો નાંખ્યો હતો.. Subs. The name

of a Dastur who flourished in the reign of Zohâk and founded the Akhshian religion.

આક્ષ, âksh. ના૦ કીમત, ભાવ. Subs. Value, price, rate.

આક્ષ, âksh. વિ૦ એકએકથી ઉલટું. Adj. Contrary to each other.

આસ્યા, âsyâ. ના૦ શરાબ, દારૂ, એક જાતનું જાનવર. Subs. Wine, spirituous or vinous liquor, a kind of animal.

આહી, âhî. ના૦ હરણ, મૃગ. Subs. A deer, an antelope.

આહીખ, âhíkh. વિ૦ નાખેલું, નાખીદીધેલું. Adj. Thrown, cast away.

ખહી, આખ્શ, khahî, âkhsh. ના૦ મરજી, ખુશી, ચાહ. Subs. Wish, desire, love.

ખહી, khahî. ના૦ દોઆનો સખુન, આશીર્વાદ, તારીફ. Subs. A word of benediction, blessing, praise, commendation.

ખહેશ, ખાશ, khahêsh, khâsh. ના૦ ખાહેશ, મરજી, ઈચ્છા. Subs. Wish, desire, inclination, aspiration.

ખાઈ, khâî. ના૦ ચાવવું, ચાવનાર, દાંતે કરીને નરમ કરવું, કાંઈબી લેહેજતદાર ચીજ. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ ચાવ. Subs. Mastication, one who masticates, grinding with the teeth. V. imper. Masticate (thou). Per. بخايي, خايي

ખાશ, khâsh. ના૦ લડાઈ, સાસુ, કચરો, ટુકડો, ચાવવું.

વિ૦ લોભી, કજીઆખોર. Subs. War, battle, mother-in-law, rubbish, dirt, piece, mastication. Adj. Avaricious, quarrelsome.

ખાશ, ખાહી, khâsh, khâhî. Dink. Pand. Buzar. ના૦ ખાહેશ, ચાહનાર, ચાહ, પ્યાર. Subs. Wish, a wisher, love, affection.

દાબા, dâbâ. ના૦ સોનું, સુવર્ણ, કંચન. Subs. Gold, pure gold.

દોએશ, dôêsh. ના૦ બન્ને આંખ. Subs. Both eyes.

યાઈ, યાએ, yâî, yâê. વિ૦ બીમાર, નાખુશ. Adj. Ill, sick, unwell.

હાએ, hâê. કેવળ૦ અ૦ હાએ! હાએ હાએ! અફસોસ! અરે! ઓ! Interj. Alas! ah! oh!

અખીહા, akhîhâ. ક્રિ૦ અ૦ ભાઈબંદીથી. Adv. With brotherly affection—intercourse.

ખાઈહા, khâîhâ. ક્રિ૦ અ૦ ચાહથી, પ્યાર ભરેલી રીતે. Adv. With affection—love.

અખ્શીહા, akhshîhâ. ક્રિ૦ અ૦ નાખુશીથી, દલગીરીથી. Adv. Unwillingly, reluctantly, sorrowfully.

હાગાસ, hâgâs. Dâd. ના૦ ગાથાનાં હા. Subs. Chapters of the Gâthâs.

ખાશાક, khâshâk. ઘાંસનું તણખુ, ડાળી, છોડાં, વેહેર, કાંટા કચરા. Subs. A blade of grass, sprigs, chips, shavings, saw-dust, thorns, rubbish, straws. Per. خاشاک

અએબેગઈયે, aĉbêgaîyê. Yas. II. વિ૦ જીવ-ની પાસબાંની કરનારૂં; એ બોલ "અઈવીસરૂથ્રેમ" ના વિશેષણ તરીકે આવે છે. Adj. Watching over the life. This word is used as an adjective of "Aîvîsruthrêm."

Av.

અખ્શી, અખ્શીહ, akhshî, akhshih. વિ૦ એક બીજાંથી ઉલટું. Adj. Quite opposite to each other, quite the contrary, *tout au contraire* (Fr.).

અહીઆયાસ, ahîâyâs. ના૦ બે વખત પઢવાની એક નેરંગ અથવા મંત્રનું નામ. Subs. The name of a prayer or *mantra* to be recited twice.

અખ્શી, આખ્શી, akhshî, âkhshî. ના૦ તત્વો. Subs. Elements, elementary properties, ingredients.

આખ્શીક, âkhshik. See

આખ્શીઆંન, આખ્શીગાંન, âkhshîân, âkhshîgân. ના૦ આબાદી ટોળાનાં એક ધરમનું નામ, કે જે ધરમ આખ્શ નામનાં દસ્તુરે ઉભો કીધો હતો. Subs. The name of the religion of the Abâdî tribe, founded by a Dastur called Akhsh.

ખેશીગાંન, khêshîgân. ના૦ સંબંધરાખનારાં, સગાં. Subs. Those who are related—connected, relations, kinsmen.

દખ્શીગાંન, dakhshîgân. ના૦ નિશાંનીઓ, ચિન્હો, લક્ષણો. Subs. Marks, signs, characteristics.

𐬀𐬑𐬱𐬍𐬗 અખ્શીચ, akhshîch. ના૦ તત્વ. વિ૦ નાલાએક. Subs. An ingredient, an element. Adj. Unfit, improper, unworthy.

𐬁𐬑𐬱𐬍𐬘 આખ્શીજ, âkhshîj. ના૦ તત્વ. વિ૦ ઉલટું. Subs. An element or elementary property. Adj. Reverse, opposite.

𐬀𐬑𐬱𐬍𐬘𐬁𐬥 અખ્શીજાન, akhshîjân. ના૦ તત્વો, ઉલટી ચીજો. Subs. Elements, ingredients, opposite things, contrarieties.

𐬵𐬁𐬱𐬍𐬛 હાશીદ, hâshîd. Gloss. ક્રિ૦ શિખ્યો. V. Learnt.

𐬀𐬑𐬱𐬍𐬭 અખ્શીર, akhshîr. Bund. ના૦ એક નદીનું નામ. Subs. Name of a river.

𐬀𐬑𐬱𐬍𐬭𐬋𐬛 અખ્શીરોદ, akhshîrod. ના૦ "અખ્શી" નામની નદી. Subs. The river Akhshî.

𐬑𐬁𐬐𐬁𐬥𐬍 ખાકાની, khâkânî. Vand. III. વિ૦ ખાકને લગતું, ધુળ ભરેલું. Adj. Relating to earth, dusty.

𐬑𐬁𐬵𐬉𐬱𐬥𐬍 ખાહેશ્ની, khâhêshnî. ના૦ ઈચ્છા, મરજી, મોરાદ, ઉમેદ, ખાહેશ. Subs. Desire, wish, intention, aim, object.

𐬀𐬑𐬀𐬱𐬥𐬏𐬛 અખશ્નુદ, akhashnûd. વિ૦ નારાજ, નાખુશ, દલગીર. Adj. Dissatisfied, discontented, displeased, sad, sorry. Av. [illegible], Per. ناخشنود.

𐬀𐬵𐬫𐬁𐬥𐬉 અહ્યાને, ahyânê. Gloss. ના૦ તાળવું, માથાનું—તાલકું. Subs. The palate, the crown of the head.

આશીઆને, âshîânê. ના૦ માળો. Subs. A bird's nest. Per. آشیانه, آشیان

આખ્શુમે, âkhshumê. ના૦ એક જાતનો દારૂ, શરબત. Subs. A kind of liquor—wine, a kind of punch, sherbet.

અહબખે, ahbakhê. ના૦ વણવાનો કાંટલો. Subs. A shuttle.

ખાઈએ, khâîê. ના૦ ઈંડું. Subs. An egg.

ખાશક, ખાશે, khâshak, khâshê. ના૦ કાંટો કચરો. Subs. Rubbish, dirt, refuse, thorns, brambles. Per. خاشاک.

યાઝગી, yâzagî. ના૦ આરાધનાં-બંદગી કરનાર. Subs. One who adores—worships, one who offers prayers to. Av. (as).

અ-અશ્કુન, a-ashkûn. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ ના પામ, હાંસેલ ના કર, ના મેળવ. V. imper. Don't get—obtain, don't acquire.

અ-અશ્કોફ, a-ashkôf. વિ૦ દબદબા—ઠાઠમાઠ વગરનું, ભારબોજવગરનું, અગાસીવગરનું. Adj. Unostentatious, without pomp—gravity, having no balcony or open gallery. Per. اشکوب , شکوه

આહગાવ, âhgâv. ના૦ લોઢું. Subs. Iron.

યાઈઝે, yâîzê. ના૦ આરાધનાં—યાદ કરનાર, પુજનાર, માનનાર. Subs. An adorer, one who offers divine honours, a worshipper. Av. Rt. = to adore

અએબાદ, aêbâd. ના૦ યાદ, અજબર. Subs. Remembrance, memory, learning by heart.

આખ્શ્ત, âkhsht. વિ૦ સુસ્ત, આળસુ, નિરૂદ્યોગી, કાહેલી. Adj. Lazy, slothful, ill, indisposed.

હાશ્તાંન, hâshtân. Dâd. ના૦ ચેલાઓ, શાગેરદો, શિષ્યો. Subs. Disciples, pupils, apprentices, learners; this word is a corruption of

આખ્શ્તી, âkhshtî. ના૦ સુલેહસંપજ, મિત્રાઈ, દોસ્તી. Subs. Peace, amity, friendship. Av. , Per. آشتي

આખ્શ્તીનીદાર, âkhshtînîdâr. ના૦ સુલેહ-રાખનાર, સલાહ કરાવનાર, સુલેહસંપજનો સાહેબ. Subs. One who keeps peace—amity, a make-peace, one who promotes peace by reconciling parties that are at variance.

આખેજ્જીદન, âkhêjîdan. ક્રિ૦ ઊઠવું, ઊઠીજવું. V. To rise, to stand up, to pass away.

આહીખ્તન, âhîkhtan. ક્રિ૦ ખેંચવું (જેમકે મીઆંનમાંથી તલવાર ખેંચવી), એક ચીજથી હાથ ઊઠાવવો, ખેંચવું, ઉપર લાવવું, ધારણા રાખવી, એરાદો રાખવો, લટકાવવું, બજાવવું. V. To draw or unsheathe a sword, to refrain, to desist, to pull, to bring up, to intend, to propose, to suspend, to achieve. Per. آهيختن

અ-હશ્તે, અ-હીખ્તે, a-hashtê, ahîkhtê. ભૂ૦ કૃ૦ નહીં ટાંગેલું. Past part. Not suspended, not hung up. Priv. + = Per. هشته = hanging loose.

આખ્શ્તે, ákhshtê. વિ૦ પુર કીધેલું, ભરેલું, ભરપુર. Adj. Full, replete, more than enough.

આહીખ્તે, âhíkhtê. ભૂ૦ કૃ૦ ટાંગેલું, લટકાવેલું. Past part. Drawn, suspended, hung. Per. آهیخته

અહીઆત્થ્વા, ahîâthvâ. ના૦, "યસ્નીમ સૂઈરીમ" નામની બંદગીનાં બીજા હા–કરદાનું નામ. Subs. Name of the second chapter of the prayer called "*Yaçnîm Çûirîm.*" Av.

અ-અયામ, a-ayâm. વિ૦ કવખતે, વખતસર નહીં. Adj. Untimely, ill-timed, inopportune, *mal à propos*. Priv. + = Ar. ایام = days.

અ-ખશ્મ, a-khashma. વિ૦ ગુસ્સા વગરનું, સાલેસ. Adj. Having no anger—spite, meek, mild, gentle.

આયામ, âyâm. ના૦ વખત, ૠતુઓ, દાહાડા. Subs. Times, seasons, days. Ar. ایام

હેશમ, hêsham. ના૦ ગુસ્સો, હેરેમંદી, એક દેવનું નામ છે. Subs. Anger, wrath, fiery passion, Ahrimanism, Satanism, name of a Dev. Av. , Pâz. , Per. خشم

અ-ખશ્મી, a-khashmí. વિ૦ ગુસ્સા વગરનું. Adj. Free from anger—wrath.

અ-ખ્શમે, akhshamê. ના૦ જવ અને બાજરીનો બનાવેલો એક જાતનો દારૂ. Subs. A kind of liquor made from barley and rye.

અ-ખ્શ્મકશ્ને, a-khashmakashnê. ચાક નહીં કરવું, ટુકડે ટુકડા નહીં કરવા. Not tearing away, not cutting into pieces.

અ-અબાર, અ-અબર, a-abâr, a-abar. વિ૦ વાદળાં વગરનું. Adj. Free from clouds. Per. بی ابر

અઈબાર, aibâr. ના૦ મદદ કરનાર, યાર, દોસ્ત, મદદ. Subs. One who assists, a friend, an associate, a well-wisher, assistance.

અસ્બાર, asbâr. Dâd. ના૦ સવાર, તીર મારનાર, ભાલો મારનાર. Subs. A cavalier, a horseman, an archer or darter of javelins. Per. اسوار

દોદોબાર, ચેહારબાર ? dôdôbâr, chêhârbâr? ક્રિ૦ અ૦ ચાર વખત. Adv. Four times.

અ-અયારેહ, a-ayârêh. વિ૦ મદદ-કુમક નહીં કરનારૂં. Adj. Not assisting—helping.

અઈબારી, aibâri. ના૦ યારી, મદદ, દોસ્તી. Subs. Assistance, help, friendship.

અસ્બારી, asbâri. ના૦ સવારી. Subs. An equipage, a retinue.

અ-આસ, a-âs. ના૦ નાઉમેદી, આશાભંગ. Subs. Hopelessness, disappointment, frustration of hope.

આહીગ, âhîg. ના૦ હરણ, મૃગ. Subs. A deer, an antelope.

ખાઈગ, khâig. ના૦ મોરગ—પક્ષિની એક જાત. Subs. A kind of bird.

ખાઈયે, khâîyê. ના૰ ખેડું, ઈંડું, મરદની શરમગાહ. Subs. An egg, male organ. Per. خایه

ઘઝી, ghazî. વિ૰ વેહેતું. Adj. Flowing. Av.

જાએ, jâê. ના૰ જગો, મકાન. Subs. Place, abode, dwelling, residence.

યાજે, yâzê. ના૰ પરસ્તેશ, આરાધના, વખાણ. Subs. Worship, adoration, devotion, praise.

યાસ, yâs. (ધાતુ.) શોધવું, ચાહાવું, પુછપરછ કરવી, માગવું, બોલાવવું. (Root.) To search, to seek, to wish, to inquire after. Av. , Sans. याच्.

સાઈ, sâî. ના૰ ટવળવું, કગલવું. Subs. Starving, famishing, complaining piteously.

હઈબ, haîb. વિ૰ વગર છેડાનું, વગર નીવેડાનું, સમાપ્ત નહીં થએલું. Adj. Endless, unlimited, indecisive, unfinished.

હાસ, hâs. ક્રિ૰ અ૰ બિજું, બિજી વખત. Adv. Secondly, a second time.

હેસ, hês. ચાલવું, જવું, કીચલ, મિટ્ટી, મોત, કાંઈ, કાંઈ એક, કનતાન. Subs. Going, walking, mud, dust, earth clay, death, something, anything, canvas.

અ-આસા, a-âsâ. વિ૰ આશા—ઉમેદ વગરનું, ફોકટ. Adj. Hopeless, giving no ground of hope or expectation, useless, to no purpose, for nothing.

અખેશ, akhêsh. Dink. વિ૦ સંબંધ વગરનું. Adj. Unconnected, incoherent, having no relationship ; as in—

ખઈયે, khaîyê. Bund. ના૦ પરસેવો, પસીનાનું પાણી. Subs. Perspiration, exudation from the pores of the skin. Pâz.

ખાહેશ, khâhêsh. ના૦ ઈચ્છા, મરજી, મોરાદ, ખાહેશ. Subs. Wish, desire, intention. Per. خواهش

દેહેશ, dêhêsh. ના૦ બક્ષેશ, ઈનામ, બદલો. Subs. Gift, reward, recompense. Per. دهش

અએબીગઈયે, aêbîgaîyê. SB. વિ૦ જીવની પાસબાંની કરનાર ; (એ બોલ અઈવિસ્રુથ્રેમનાં વિશેષણ તરીકે આવે છે.) Adj. Watching over the life ; (this word is used as an adjective of Aivisruthrem.) Av.

ખાએગીહા, khâêgîhâ. વિ૦ ઈંડાંના આકારનું, ઈંડાં માફકનું. Adj. Having the form of an egg, oval.

અઈબીગહાનશ્ને, aêbîgahânashnê. ના૦ કુશ્તી. વિ૦ કુશ્તીને લગતું. Subs. The Kûshtî, the woollen girdle worn by the Zoroastrians round the waist. Adj. Belonging to the Kûshtî.

અઈબીગહાનશ્ની, અઈબ્યાગાનશ્ની, aîbîgahânashnî, aêbyâgânashnî. Nêrang. ના૦ પેહેરણ, કુશ્તી, કુશ્તી બાંધવી, અભ્યાસ કરવો, પેહેરવાનું કામ, પેહેરવું. Subs. A sort of shirt or frock, Kûshtî, girding

the Kûshtî, studying, act of putting on—wearing. Av. ,

અઈબ્યાગાનશ્ની, aêbyâgânashnî. See , aîbîgahânashnî.

અએબીશામરૂતી, aêbîshâmarûtî. ના૦ આએ બે મરતબે પઢવું. વિ૦ આએ બે મરતબે પઢવાને લગતું. Subs. Reciting this twice. Adj. Relating to this Bîshâmruta (to be recited twice).

અદશીહા, adashîhâ. ના૦ લોકો. Subs. People; as in—

ખાએગીએ, khâêgîê. ના૦ ઈંડું. Subs. An egg.

ગઝગી, gazagî. ના૦ નાળું. Subs. A rivulet.

ગઝાઈ, gazâî. વિ૦ નાળાંને લગતું. Adj. Relating to a rivulet.

યાગી, હખી, yâgî, hakhî. Yas. XI. ના૦ મળતાપણું, દોસ્તી. Subs. Likeness, friendship. Av. ,

ખાએગીએ, khâêgîê. Dâd. ઈંડાંને લગતું. Adj. Relating to an egg.

જાએગાહ, jâêgâh. Dâd. ના૦ જગો, રેહેઠાણ, તખતની જગા, રાજધાની, જમીન અને આસ્માન? Subs. Place, station, dwelling, a capital city, the heaven and the earth? Per. جایگاه

ખાઈગીહી, khâigîhî. નાo આવાજ મારતું પાણી, મોરી, નેહેર. Subs. Roaring water, a little channel to carry off water, a canal, a stream.

ખાએશ્ને, khâêshnê. નાo ઈચ્છા, ચાહ, પ્યાર, મરજી, ખુશી, ખાહેશ. Subs. Wish, affection, desire, coveting, longing, aspiration.

અ-ખેશ્મ, a-khêshma. નાo ક્રોધથી વેગળાઈ, ગુસ્સાથી દુરી. Subs. Freedom from anger—rage. Prohib. + = Av. = Pâz. = Per. خشم

અ-ખેશ્મીન, akhêshmîn. વિo ગુસ્સાવગરનું, ધીરૂં. Adj. Having no rage, free from anger, placid.

અહસ્નત, ahasnat. નાo દુઆ, આશિર્વાદ. Subs. A blessing, a benediction, a congratulation.

અ-હેજેદ, a-hêzêd. M. Cha. ક્રિo નહીં છુટે. V. May not become loose—free.

આખેજેદ, âkhêzêd. Pand. Adar. ક્રિo ઊઠે, ઊભું થાએ, ઉસકેરાએ, હુલ્લડ કરે. V. May get up—rise, may excite, may raise an insurrection. Pâz. , Per. خیزد

આહેસ્ત, âhêst. નાo આબાદાની, ખુબી, હદ, સમારવું. Subs. Flourishing state, prosperity, goodness, virtue, limit, precincts, mending, repairing.

આહેસ્ત, âhêst. ક્રિo આજ્ઞાo ઊઠાવ, બોલંદકર. V. imper. Raise, lift up.

અહેસ્તન, ahêstan. M. Cha. ક્રિ૦ નહીં છોડવું, નહીં હીલવું, બંધપડવું. V. Not to dismiss—leave—let fall, not to move—shake, to cease; as in—

આખેઝીદન, âkhêzîdan. ક્રિ૦ ઊઠવું. V. To rise, to get up. = خیزیدن = to rise.

આખેસ્તન, âkhêstan. ક્રિ૦ તલવાર ખેંચવી. V. To draw the sword.

આહીસ્તન, âhîstan. Vand. II. ક્રિ૦ ખોદવું. V. To dig. Pâz.

ખાઈસ્તે, khâîstê. ભૂ૦ કૃ૦ ચવાઈગએલું. Past part. Chewed, masticated.

હાસેલ, hâsêl. ના૦ હાંસેલ, ફાએદો, પરવડવું. Subs. Profit, gain, advantage, affording. Ar. حاصل

અએબેસરૂસ્રેમ, âêbêsarusrêm. ના૦ ચોથી ગેહેનું નામ, એક ફરેશ્તાનું નામ. (વળી એ બોલની શિકલ કોઈ વખત એ પ્રમાણેબી આવેછે, જુઓ ઈજશ્નેનો ૨ જો હા.) Subs. The name of the fourth Gêh, *Aîviçruthrêm*, name of an angel.

અ-અસ્ને, a-asnê. વિ૦ ખરાબ વખતનું, વગર હીંગામનું, કવખતનું. Adj. Untimely, inopportune, ill-timed.

આએન્દ, âênd. ક્રિ૦ આવે. V. May come (plu.). Per. آیند

ખાહન્દ, khâhand. ક્રિ૦ ચાહે. V. May love, may be fond of, may like (plu.). Per. خواہند -

અહ્સનત, ahsnat. ના૦ See

દોદો-બેવર, dôdô-bêvar. Dâd. સં૦ વિ૦ ચાર દસ હજાર ઈઆને ચાલીસ હજાર, ૪૦,૦૦૦. Numer. adj. Four times ten thousand, forty thousand, 40,000.

ખાઈયે, khâîyê. See

ખાસે, khâsê. ના૦ ખાસ લોકો, મ્હોટા લોકો, અમીર ઉમરાવો, ખાસિયત, ખાસપણું. ક્રિ૦ અ૦ ખસુસ કરીને, ખરેખર, તદન, બિલકુલ. Subs. Noblemen, great men, grandees, the patricians, property, peculiarity. Adv. Especially, truly, quite, entirely. Ar. خاص

આખેસ્ત, âkhêst. Bund. ક્રિ૦ પેદા કીધું. V. Created.

આહીસ્ત, âhîst. ના૦ બેસવું. ક્રિ૦ બેઠો. Subs. Sitting. V. Sat. Pâz. . Av. Rt. = Sans. Rt. आस् = to sit.

આહેસ્ત, âhêst. See

ખાસ્ત, khâst. Pâz. Bund. ક્રિ૦ હીલચ્યું, બાલંદ કીધું, ઉપર ખેંચ્યું, ઉખેડયું, દુર કીધું, ઊઠયો, ચાલ્યું. V. Removed from its place, raised up, elevated, pulled up, broke up, moved off, got up, wished, became fond of.

ખાસ્ત, khâst. ના૦ ઈરાદો, ધારણા, ઠેરાવ. Subs. Aim, intention, determination.

હાસ્ત, hâst. ક્રિ૦ ઊઠાવી ગયો. V. Carried away.

ખાસ્તાર, યાસ્તાર, khâstâr, yâstâr. Vand. XX. ના૦ ચાહનાર, શોધનાર, પુછપરછ કરનાર, માંગનાર, બોલાવનાર. Subs. A wisher, inquirer, seeker, asker, inviter, one who calls—summons. Av. Av. Rt. , Sans. Rt. याच् = to ask.

ખાસ્તારી, khâstârî. ના૦ હરખ, ખુશી. Subs. Joy, delight, rapture, pleasure.

ખાસ્તી, khâstî. ના૦ ઈરાદો, ધારણા, ખાહેશ. Subs. Intention, design, aim, purpose, desire, wish.

ખાસ્તી, khâstî. Gloss. વિ૦ ઈરાદા—ધારણાને લગતું, ઠેરાવને લગતું, નક્કી. Adj. Relating to intention—aim, determinate, positive.

અ-અસ્તવાન, a-astavân. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ બેગુમાન ના થા, શકમંદ થા, વિચારમાં દૃઢ ના થા. V. imper. Don't be positive—without doubt, be doubtful, be not settled in opinion.

આહિસ્તેઓમંદ, âhistêômand. ક્રિ૦ તેઓ ખેંચે છે, વરસાદ વરસે છે. V. They draw—pull, the rains fall.

અહસ્તન, ahastan. Gloss. ધ્રુણવું. V. To shake (as a person under demoniac influence).

[illegible] આખિસ્તન, ખાસ્તન, âkhistan, khâstan. Gloss. ક્રિ૦ ઊઠવું, ખડું રેહેવું, ઊભું રેહેવું, થંભ રેહેવું, ચાહાવું, બેસવું. V. To rise, to get up, to stand up, to stand firm, to remain at rest, to love, to like, to be fond of, to desire, to sit.

[illegible] આખેસ્તન, âkhêstan. Bund. ક્રિ૦ પેદા કરવું. V. To create, to produce, to bring into existence.

[illegible] આહિસ્તન, âhistan. ક્રિ૦ ખેંચવું, વરસવું, આરાસ્તે કરવું, સમારવું, ઊઠાવવું. V. To pull, to draw, to rain, to shower down, to adorn, to decorate, to mend, to repair, to raise, to lift up.

[illegible] ખહસ્તન, khahastan. ક્રિ૦ બેઆબરૂ કરવું, રૂશવા કરવું, દુશ્મની કરવી, દુઃખ આપવું; ઈજા દેવી. V. To dishonour, to treat with disrespect, to disgrace, to make enmity, to do injury—harm.

[illegible] ખાબીદન, khâbidan. ક્રિ૦ આસાએશ લેવી, ઊંઘાવું, સુવું. V. To take rest, to sleep, to go to bed.

[illegible] ખાસ્તન, khâstan. ક્રિ૦ ઈચ્છવું, ચાહાવું, માંગવું, મેળવવું. V. To wish, to desire, to ask for, to get, to obtain.

[illegible] આહસ્તે, âhastê. Gloss. ના૦ એક ધીરજવાળા અને આબરૂવાળા શખ્સનું નામ છે, જે પોતાનું કામ સંભાળથી કરતો હતો. Subs. Name of a patient and respectable person who did his business carefully.

[illegible] આહેસ્તે, âhêstê. વિ૦ ધીરૂં, વિચારવંત. ક્રિ૦ અ૦ હળુથી, ધીરેથી, વિચાર કરીને, આસ્તે આસ્તે. Adj. Slow,

cool, deliberate. Adv. Slowly, coolly, deliberately, by degrees. Per. آهسته

𐬓𐬁𐬯𐬙𐬉 ખાસ્તે, khâstê. નાo દોલત, પૈસા, મતા. Subs. Riches, property, estate, wealth; this word is a corruption of 𐬓𐬁𐬯𐬙𐬀 = Per. خواسته = riches.

𐬓𐬁𐬯𐬙𐬉 ખાસ્તે, khâstê. નાo સોનું રૂપું, અસબાબ, સામાન, પાદશાહ, એક પ્યારો શખ્સ અથવા ચીજ. Subs. Gold and silver, property, goods, furniture, a king, a beloved person or object.

𐬀𐬓𐬁𐬯𐬙𐬀𐬔𐬍 અ-ખસ્તગી, a-khastagî. નાo જખમી થયા વગરની હાલત, થાકી ગયા વગરની હાલત, નબળાઈ વગરની હાલત. આજુરદે—દુઃખી નહીં થાએલી હાલત. Subs. State of being not wounded—fatigued, state of being not infirm, state of being not afflicted—indisposed. 𐬀 = not; 𐬓𐬁𐬯𐬙𐬀 = Per. خستگی = a wound, fatigue, sickness.

𐬓𐬁𐬯𐬙𐬀𐬔𐬍 ખાસ્તગી, khâstagî. Dink. નાo દોલત, પૈસા, મતા. Subs. Riches, property, estate, money.

𐬓𐬁𐬯𐬙𐬀𐬔𐬍 ખાસ્તગી, khâstagî. નાo ચાહ, મમતા, પ્રીતિ. Subs. Affection, love, fondness.

𐬓𐬁𐬯𐬞 ખાસ્પ, khâsp. નાo સેબફલ. Subs. An apple.

𐬫𐬁𐬯𐬨 યાસ્મ, yâsma. નાo ચંપેલીનું ફૂલ. Subs. The jessamine or jasmine flower. Per. یاسم , یاسمون , یاسمین , یاسمن

𐬫𐬁𐬯𐬨𐬌𐬥 યાસ્મીન, yâsmîn. See 𐬫𐬁𐬯𐬨

[Pahlavi] અખ્સમે, akhsamê. Gloss. ના૦ બાજરી અને જવ-નો બનાવેલો એક જાતનો દારૂ. Subs. A kind of liquor made from barley and rye.

[Pahlavi] અહીર, એહેર, ahîr, êhêr. Vand. V. and VII. ના૦ સુકેલો નસો, હેર નસો (જેમકે નખ, બાલ), નાપાક—નકામી ચીજ. (હેરનસાને માટે વંદીદાદમાં [Pahlavi] એ પ્રમાણેની શિકલ આવે છે.) Subs. Dry uncleanliness—impurity (as hair, nails), an impure—worthless thing. Av. [Avestan]

[Pahlavi] આઘાર, âghâr. ના૦ ખરાબ ચીજનો પસરાત, ભીનાસ, બોળી—ભીંજવી રાખવું. Subs. Humidity or moisture of a soiled thing, moisture, maceration. Per. آغار

[Pahlavi] એહેર, êhêr. See [Pahlavi]

[Pahlavi] ક્ષગીર, kshagîr. Dink. વિ૦ પ્રકાશ મેળવનાર, રોશની પકડનાર. Adj. Getting brightness—lustre.

[Pahlavi] હસર, hasar. ના૦ કરાં, બરફ. Subs. Hail, snow.

[Pahlavi] હાસર, hâsar. ના૦ અંદાજો, ફકીર. Subs. Proportion, measure, a mendicant, a beggar.

[Pahlavi] હાસર, hâsar. Vand. VIII. Gloss. ના૦ ફરસંગ, હાસર, કલાક, મીસાલ, અંદાજો, હદ, જવું, જવાનું કામ, કોટ, કિલ્લો, પથ્થર, જગો. ક્રિ૦ અ૦ સુધી, તલક, હમણાં. Subs. A Farsang, a league, an hour, simile, an example, measure, limit, a fort, castle, fortress, a stone, place, going, course. Adv. Till, now. Av. [Avestan]

હાસર, હાથ્ર, hâsar, hâthra. See hâsar.

હાસ્રેલ, hâsêl. ના૦ હાંસલ, ફાયદો, મેળવવું, પ્રાપ્ત કરવું. Subs. Profit, advantage, gain. Ar. حاصل

અહીરોમંદ, ahîromand. વિ૦ હેરનસાવાળું. Adj. Full of dry uncleanliness.

હાસરોમંદ, hâsarômand. Nêrang. વિ૦ હદવાળું. Adj. Limited, of a proper limit, as in—

હાસરે, hâsarê. ના૦ એક ફરસંગ, એક કલાક. Subs. A Farsang, a league, an hour.

હાસર-ગોબશ્નેચ, hâsar-gôbashnêcha. Nêrang. ના૦ હદસરનું બોલવું. Subs. Speaking moderately—within due bounds.

યાસ્રેમ, yâsrêm. ના૦ ચોથા ગાહામબારનું નામ, અયાથ્રેમ ગાહામબાર. (એને માટે ઈજશ્નેમાં એ પ્રમાણેની શિકલ આવેછે.) Subs. Name of the fourth Gâhâmbâr, Ayâthrem Gâhâmbâr. Av.

અ-આસ્રુન, a-âsrun. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ નાબાંધ. V. imper. Don't bind—tie.

અએબસ્રુતેમ, aêbasrutêm. Bund. See

હાસરતગ, hâsartag. Vand. XXII. વિ૦ મજબુત તથા જલદપથી ચાલનારૂં, એક ફરસંગસુધી ચાલનારૂં. Adj. Walking firmly and fast, walking up to a Farsang; as in—

હાસર-મસા, hâsar-masâ. વિ૦ એક ફરસંગ જેટલું મ્હોટું, એક ફરસંગને અંદાજે. Adj. Of the length of a Farsang, as long as a league. Av.—

હાસરમેહ, hâsarmêh. ના૦ મ્હોટો કોટ-કિલ્લો. Subs. A large fort—castle.

અહીર-મોર્દગાન, હીખ્ર-મોર્દગાન, ahîr-môrdagân, hîkhra-môrdagân. ના૦ મુવેલાંનો સુકો નસો. Subs. Dry impurity—matter of dead bodies.

દોદો-જોજન, dôdô-jôjan. Dâd. ના૦ ચાર દેરમ. Subs. Four derems.

દોદો-જોજો, dôdô-jôjô. ના૦ ચાર ચલ્લીઓ. Subs. Four sparrows.

અખ્જેહ, akhjêh. Gloss. ના૦ ૧૫ રૂપીઆનો સુંનાનો એક સિક્કો, મોહોર. Subs. A gold coin worth Rs. 15, a mohor.

અયુક, ayûk. Bund. સંખ્યા૦ વિ૦ એક. Numer. adj. One; as in—

ખાઈયે, khâîyê. See

ખાયએ, khâyaê. Sz. ના૦ એક ઈંડું. Subs. An egg. Pâz.

ખેયે, khêyê. ના૦ આંસું, આંખનું પાણી. Subs. A tear, water from the eyes. Pâz.

સસક, sasak. સંખ્યા૦ વિ૦ નેવું, ૯૦. Numer. adj. Ninety, 90.

સાયે, sâyê. ના૦ છાંએડો, છાંયો, ઓળો, આધાર. Subs. A shade or shadow, support. Per. سایه

અહીચ, ahîch. ક્રિ૦ અ૦ નહીંબી, કદાચ નહીં. Adv. Perhaps not.

આખેઝ, âkhêz. Pand. Adar. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ ઊઠ. ના૦ ઊઠનાર. V. imper. Get up, rise. Subs. One who rises—gets up.

યાઈઝ, yâîz. ના૦ પરસ્તેશ, આરાધના, માન, માનતા. Subs. Worship, adoration, offering, divine honours, a vow.

આખેઝાનીનેદ, âkhêzânînêd. ક્રિ૦ ખાહેશમંદ કરે, ઊઠાડે, ઊઠે. V. May make desirous, may raise—lift up, may rise—get up.

આખીઝદ, âkhîzâd. Bund. ક્રિ૦ ઊઠયો હોએ. V. Might have got up.

હેચદ-અસ્પ, hêchad-aspa. ના૦ પેગમ્બર જરતોશ્તનાં બપાવાના બપાવાનું નામ. Subs. The name of the great great grandfather of Zoroaster. Av. , Per. هچدسپ

આખેઝશની, âkhêzashnî. ના૦ ઊઠવું, ઊભું થવું, પોકાર મારવો, ભોંસવું. Subs. Act of rising—getting up, standing, bawling out, vociferating, barking. Compare Pâz. , Per. خیز = a riser.

આખેજ઼શ્‌ની, âkhêzashnî. વિ૦ ઊઠતું. Adj. Rising, getting up.

આખેજ઼-જાનુની, âkhez-jânunî. ક્રિ૦ તું ઉભો રેહેનારો-ઊઠનારો થા. V. Be thou standing—rising.

આખેઝીનશ્‌ની, âkhêzînashnî. ના૦ ઊઠવાનું કામ. Subs. Act of getting up—rising.

આખેજ઼ેદ, âkhêzêd. Pand. Adar. ક્રિ૦ ઊઠેછે, ઊભો થાએછે, ઊઠે, જાગૃત થાએ, પાછો સજીવન થાએ, ઉઘડે. ના૦ ઉઘાડનાર. V. He rises—gets up, he may rise, he may awake, he may revive, he may open. Subs. One who opens.

ખાઈજ઼ેદ, khâîzêd. Bund. ક્રિ૦ ચાવે, ચાંળે, ચાહે, પ્યાર રાખે. V. He may masticate—chew, may love—regard with affection.

આખેઝીદન, âkhêzîdan. Dâd. ક્રિ૦ ઊઠવું, ઊગવું, ઉપરઆવવું, ઉભું કરવું, પામવું, હાંસેલ કરવું, મેળવવું, ઉસંકેરવું. V. To get up, to rise, to come up, to grow, to erect, to get, to obtain, to acquire, to gain, to excite, to stir up, to stimulate.

ખીઝીદન, khîzîdan. ક્રિ૦ ઊઠવું, ઉભુંથવું, ઉગવું, ઉદય થવું, ઊઠી જવું, કુદકો મારવો. V. To rise, to get up, to stand, to leap, to appear above the horizon. Per. خیزیدن

આખેઝ-એરીગાંન, âkhêz-ê

આનબરદારો, તાબેદારી કરનારા. Subs. Those who bear obedience to, those who obey commands.

હેચદ-અસ્પે, hêchad-aspê. Dâd. ના૦, See

આખેઝ, âkhêz. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ ઊઠ. ના૦ ઊઠનાર, ઉઠાવનાર, ઉલટી તકરાર. V. imper. Get up, rise. Subs. One who gets up—rises, wrong argument—controversy, discussion not to the point.

આખેઝીદન, âkhêzîdan. See âkhêzîdan.

અએઝુન, aêzun. વિ૦ ખરાબ નહીં, સારૂં. Adj. Not bad, good.

અએબગદ, aêbgad. ના૦ કજીઓ શોધનાર, ફીતનો ઊઠાવનાર, પોતાનાં કઉઅત—જોરને ખરાબ રીતે વાપરનાર, જીન—પરીનો છાયો પેવસ્ત થાએલું, બદીનાં કામ માટે જોર—કઉઅત વાપરવું. Subs. One who seeks a quarrel, one who excites rebellion, one who abuses his own strength, one guided by a demon or an evil spirit, abuse of one's strength.

આએદ, âêd. Dink. ક્રિ૦ આવે, આવેછે. V. May come, is coming, comes. Per. آید

આખેઝદ, âkhêzad. ક્રિ૦ ઊઠાવે. V. May raise—lift up.

કાહેદ, કાહદ, kâhêd, kâhad. S L S. ક્રિ૦ ઘટે, ટળે, ઓછું થાએ. V. May decrease—lessen, may pass off—away (a danger or an evil), may grow less.

ખહેદ, શહેદ, khahêd, shahêd. Vand. IX. ક્રિ૦ ચાહે, પ્રીતિ રાખે, ખાહેશ કરે. V. May wish—desire, may regard with tenderness—affection. Pâz.

ખેજ઼ેદ, khêzêd. ક્રિ૦ ઉઠે, ઉભું થાએ, ઉઘડે. V. May rise, may stand up, may open. Pâz. , Per. خیزد

ખાઈદ, khâîd. ક્રિ૦ ચાવે, વગોળે. V. May masticate—chew.

ગશીદ, gashîd. ક્રિ૦ ખુશહાલી કીધી, ખુંશી ભોગવી. V. Enjoyed pleasure—happiness, felt delight.

ગશેદ, gashêd. ક્રિ૦ ફરે, જાએ. V. May turn—move round, may walk about, may go.

જાએદદ, jâêdad. ક્રિ૦ જગો આપે—કરે. V. May give place, may make room.

દારેદ, dârêd. Dink. ક્રિ૦ રાખે. V. May keep; as in— . Per. دارد

દોશદ, dôshad. ક્રિ૦ ખરાબ—બદનામ કરે, ગાળ ભાંડે. V. May defame, may accuse falsely and unjustly, may abuse.

દેહેદ, dêhêd. ક્રિ૦ આપે. V. May give. Per. دهد

સાજ઼દ, sâzad. ક્રિ૦ બનાવે, તઈઆર કરે. V. May make, may make ready—proper. Per. سازد

હાયેદ, hâyêd. ક્રિ૦ ખેંચે, ટાંણે, ઉપર રાખે, ઊઠાવે, ઉંચે ચઢાવે, રાખે. V. May draw—pull, may keep up, may raise—lift up, may elevate, may keep.

હેત, hêt. ક્રિ૦ થયું. V. Done, made.

દાઈતી, dâitî. Vand. XIX. ના૦ નદી. Subs. A river; as in . Av.

અએબદદીએ, aêbdadîê. ના૦ એબ આપવી, એબ આપવાનું કામ. Subs. Giving deformity—ugliness.

અએબગદી, aêbgadî. Dâd. ના૦ નુકસાન કરનારી શક્તિ. Subs. An evil—hurtful influence.

અએબદદી, aêbdadî. બુરાઈ આપવી. Giving evil.

અએબદદીએ, aêbdadîê. See .

અ-આઈતગુન, a-âîtgun. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ નાલાવ, ના મંગાવ. V. imper. Don't bring, don't send for.

અએબગદે, aêbgadê. Gloss. ના૦ ફીતનો શોધનાર, ફીતનો ઊઠાવનાર, અંતે બદકાર, પોતાનાં કઉઅતને ખરાબ રીતે વાપરનાર, પોતાનું કઉઅત બદીને માટે કામે લગાડનાર. Subs. One who seeks a quarrel—excites rebellion, one who does evil, one who makes a bad use of his strength and power.

અગીદદે, agîdadê. વિ૦ બુરાઈ આપનાર, બદી કરનાર, ઘાતકી, ઘાત કરનાર. Adj. Imparting evil, practising vice, wicked, working ruin—destruction. = Av. + = from Av. Rt. = to give.

અએબ્ગદન, aêbgadan. ક્રિ૦ એબ કરનાર થવું, નિ-ર્લજ રીતે ચાલ ચલાવવી. V. To find fault with, to demean one's self scandalously.

અએબે-તનું, aêbê-tanu. ના૦ એબીઅલ તન. Subs. A body full of defects—deformities.

અહી-તન, ahî-tan. ના૦ ખરાબ બદન, એબદાર શરીર. Subs. An ugly—deformed body, an unclean body.

આહીતન, ahîtan. ક્રિ૦ છીત કરવી—પકડવી, એબ કરવી. V. To have a prejudice against, to find fault with.

આહીદન, âhîdan. ક્રિ૦ ખેંચવું, તાંણવું, ઊઠાવવું, ઉપર રાખવું. V. To pull, to draw, to keep up, to lift up, to raise, to hold up.

ખાઈદન, khâîdan. Gloss. ક્રિ૦ ચાવવું, દાંતથી નરમ કરવું, કરડવું, ઘવડવું. V. To masticate, to grind with the teeth, to chew, to rub with the nails, to scratch. Per. خائیدن

ગશીદન, gashîdan. Dâd. ક્રિ૦ ખુશી કરવી, ખુશહાલી ભોગવવી, લટકથી ચાલવું, ચાલવું, રખડ રજડ કરવી, આસપાસ ફરવું, બેહોશ થઈ જવું. V. To be pleased, to enjoy pleasure—comfort—happiness, to walk with an affected gait—pomp, to walk, to wander, to wheel or turn round, to faint. Compare Per. غش

દશીદન, dashîdan. ક્રિ૦ સારી સુરતનું થવું, પોતાને સંગારવું. V. To become good-looking, to adorn one's self.

યાખ્તન, yâkhtan. ક્રિ૦ ઈરાદો કરવો, નાખવું, મારવું, બાહેર ખેંચવું, આશકારા કરવું. V. To intend, to have in view, to throw, to beat, to pull out, to make known far and wide.

આહિતુનતન, âhîtunatan. Gloss. ક્રિ૦ ઊઠાવવું, ઉપર રાખવું. V. To raise, to lift up, to keep up.

ખાઈતુનતન, khâitunatan. ક્રિ૦ સીવાડવું, ભોંકાવવું. V. To cause to be sewn, to cause to pierce—bore.

ખાઈતુનતન, khâîtunatan. Gloss. ક્રિ૦ ચારવું, ગાળવું, જમીનમાં તોખમ નાખવું, લપેટવું, ઘડી કરવું. V. To sift, to strain, to filter, to sow seeds in the ground, to roll up, to wrap around, to fold.

હએતુનતન, haêtunatan. See âhîtunatan.

અએબીમ, aêbîm. Dâd. વિ૦ દેહેશત—ફીકર—ચિંતાવગર, હિમ્મતવાન. Adj. Fearless, undaunted, free from care—anxiety, courageous, brave, daring.

આસીમ, âsîm. વિ૦ ઉંચું, તારીફ લાએક, ઉંચે ચઢાવેલું. ના૦ બુઝોર્ગ દરજાનો શિક્ષક. Adj. Praiseworthy, commendable, exalted, sublime, eminent. Subs. A teacher of an exalted—elevated dignity, an instructor of high rank.

જહીમ, હીમ, jahîm, hîm. Visp. ના૦ જમીન, ભૂમિ. Subs. Land, ground, earth.

હાએમાએ, hâêmâê. Gloss. ના૦ હાએવાએ. Subs. Voluntary infliction.

[Avestan] હમાલ, હામાલ, hamâl, hâmâl. Dâd. ના૦ ફરેબ, ભાગીઓ, સાથી, નજર, મીસાલ, તરેહ, શક. વિ૦ મળતું, સરખું. Subs. Misleading, imposition, a partner, an associate, sight, simile, fashion, manner, doubt, suspicion. Adj. Equal, resembling. Per. همال

[Avestan] જહીમે, jahímê. See [Avestan] jahîm.

[Avestan] હહીમે, hahîmê. Visp. ના૦ ગરમી, હામીન, રપીથ્વન. Subs. Summer, heat, Rapíthvan.

[Avestan] અહમુ, હામુ, ahamu, hâmu. સર્વ૦ એ, આએ, એક. શબ્દ૦ અ૦ સાથે. વિ૦ એક સરખું. Pron. This, one. Prep. Together with. Adj. Alike, uniform. Av. [Avestan], [Avestan], Per. هم

[Avestan] આદમોદીન, હામુદીન, âdmôdín, hâmudín. ના૦ એકજ દીન અથવા ધરમ પાલનાર, હમદીન. Subs. A co-religionist. Av. [Avestan], Per. همدین

[Avestan] હમુદીન, હામુદીન, hamudîn, hâmudín. ક્રિ૦ અ૦ આએ કાએદે, એ રીતે-રવેશે. Adv. In this way—manner, thus.

[Avestan] અ-અદમુન, a-admun. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ ના પકડ—ધર, ઈમાન ના લાવ. એકીન ના લાવ. V. imper. Don't catch—hold, don't put faith in.

[Avestan] અ-અબર, a-abar. વિ૦ વાદળવગરનું. Adj. Cloudless. Prohib. [Avestan] + [Avestan] = Av. [Avestan] = Sans. अभ्र Per. ابر = a cloud.

[Avestan] અખગર, akhgar. ના૦ ઈંગાર, ધીકધીકતા આતશના કટકા, બળતું લાકડું, ચિણગારી. Subs. Burning coal, cin-

ders, embers, a fire-brand, spark of fire. Per. اخگار ، اخگر

અખદર, akhdar. ના૦ ભત્રિજો, ભાણેજ. વિ. અંધારી (રાત). Subs. A nephew, a brother's or sister's son. Adj. Dark (night). Ar. اخدر

અહીર, હેર, ahîr, hêr. Dâd. મનીનું પાણી, લોહી અને પરૂ સાથે મળેલું પાણી, હેરનસો, નસો, ચરકીન. Subs. Seminal fluid, blood mixed with pus, purulent matter mixed with blood, dry uncleanness, impurity, stink.

ખબર, khabar. ના૦ જાણ, આગાહી, માલ, અસબાબ, તેજ ઘોડો, વાર્તા, કસબો. Subs. News, information, knowledge, cognizance, property, goods, a fleet horse, a story, a town. Per. خبر

ખાહર, ખંગ્ર, khâhar, khangra. Vand. XII. ના૦ બેહેન. Subs. Sister. Av. , Sans. स्वसर. Per. خواهر

ખુબર, khubar. ના૦ દાનેશ, દાનાઈ, અજમાએશ. Subs. Wisdom, prudence, sagacity, experience.

દોદોબર, dôdôbar. ના૦ ચાર ફળ. Subs. Four fruits.

નાએબર, naêbar. Dâmd. ના૦ મીનોનાવરની ખુબ, જે મ્હોટી ખુબને નામે ઓળખાએ છે. Subs. The *Khub* of Mino-Nâvar, called also the great *Khub*; this word is a corruption of

𐬫𐬁𐬠𐬀𐬭 યાબર, યાવર, yâbar, yâvar. ના૦ મદદગાર. Subs. A helper, assistant, patron.

𐬵𐬀𐬠𐬀𐬭 હબર, habar. ના૦ ચરકીન, રસી, પરૂ, ગોશ્ત કાપવું. Subs. Impurity, dirtiness, pus, matter, cutting the animal flesh.

𐬀𐬀𐬉𐬭𐬀𐬑 અ-અએરખ, a-aêrakh. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ ના મેળવ. V. imper. Don't get—acquire.

𐬀𐬵𐬍𐬭𐬍 અહીરી, ahîrî. ના૦ નાપાકી, રીમની. Subs. Impurity, uncleanness, filthiness, pollution, defilement.

𐬁𐬵𐬉𐬭𐬉𐬱𐬬𐬀𐬢 આહેરેશ્વંગ, âhêrêshvang. ના૦ અરશેશ્વંગ, દોલત ઉપર મવકેલ રેહેનાર ફરેસ્તાનું નામ, પચીસમા રોજનું નામ. Subs. Ashîvanuhî, name of an angel presiding over riches, the name of the 25th day of the month. Av. 𐬀𐬴𐬌𐬱 𐬬𐬀𐬢𐬵𐬎𐬌𐬌𐬌

𐬁𐬵𐬉𐬭𐬉𐬨𐬀𐬥 આહેરેમન, હેરેમન, âhêrêman, hêrêman. AV. ના૦ હેરેમન, અંગ્રમઈન્યુશ, સેતાન. Subs. Ahriman, Satan, the evil spirit. Av. 𐬀𐬢𐬭𐬋 𐬨𐬀𐬌𐬥𐬌𐬌𐬎𐬱, Per. اهريمن

𐬁𐬵𐬉𐬭𐬨𐬀𐬥 આહેર્મન, હેરેમન, âhêrman, hêrêman. See 𐬵𐬉𐬭𐬉𐬨𐬀𐬥

𐬁𐬵𐬉𐬭𐬉𐬨𐬋𐬐 આહેરેમોક, âhêrêmôk. AV. ના૦ આશ્મોગ, અશોઈને તોડનાર, ખરાંનું ખોટું સમજાવનાર. (કદાચ એ બોલ 𐬀𐬵𐬆𐬨𐬋, 𐬎𐬞𐬆𐬨𐬋 નો અપભ્રંશ હોએ.) Subs. One who violates purity, a misinterpreter. (Perhaps a corrupt form of 𐬀𐬵𐬆𐬨𐬋, 𐬎𐬞𐬆𐬨𐬋.) Av. 𐬀𐬱𐬆𐬨𐬀𐬊𐬖𐬀

અએર્તન, aêrtan. ક્રિ૦ તાબે—આધીન નહીં રેહેવું, ફરમાન બરદાર નહીં થવું. V. Not to be obedient, not to bear obedience to.

અ—અઈર્માન, a-aîrmân. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ ફરમાન બરદારી ના કર, તાબે ના રેહે. V. imper. Don't obey commands, don't bear obedience to.

હેર્મન, hêrman. AV. See

અ-અઈરમનશ્ને, a-aírmanashnê. ના૦ બદ-નઈઅત, બદકેરદાર, જુલમગાર, જુઠું બોલનાર, નાલાએક—કમનસીબ માણસ, આદમીઅત પણું નહી તે, ગમ વગરનું માણસ Subs. Evil intention, bad work—deed, a tyrant, a liar, an unworthy man, an unfortunate man, want of humanity, an unfeeling person.

અ-ગબ્ના, a-gabnâ. Peh. Rêv. વિ૦ માણસ—મરદ વગરનું, વર—ભરથાર—ખાવંદ વગરનું. Adj. Destitute of men—males, destitute of a husband, husbandless.

અ-બુન, a-bun. વિ૦ બુન—મૂળ—શરૂઆત વગરનું. Adj. Without a bottom—source—beginning. Prohib. + = Av. = Per. بن = a root.

હયુન, hayun. Yas. LXV. ના૦ નોતફો. Subs. *Sperma hominis* (L.), *semen virile* (L.); as in

એબીબુતે, êbîbutê. Dâd. વિ૦ એબિયલ થએલું, બગડેલું. Adj. Ugly, deformed, adulterated, polluted, corrupted.

એબીબુતેતર, êbîbûtêtar. વિ૦ વધારે એબિયલ થએલું, વધારે બિગડેલું. Adj. More ugly—deformed, more adulterated—polluted. Comp. of

અએન, અહીન, aên, ahîn. વિ૦ બરાબર, ખરેખરૂં. Adj. Right, exact, proper, just, true.

આઈન, ખીન, âîn, khîn. ના૦ કીનો, કપટ, વેર, દ્વેષ, દુશ્મની. Subs. Revenge, malice, spite, rancour, enmity. Per. کین, کینہ

આખ્ગો, âkh-gô. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ દુઆ કેહે—પઢ. ના૦ દુઆ પઢનાર-કરનાર. V. imper. Bless (thou), give a blessing to. Subs. One who blesses, one who offers benedictions.

આહીન, âhîn. ના૦ લોહું. Subs. Iron. Per. آهن

ગશ્ગો, gash-gô. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ સારૂં—ખુબ બોલ, સુભાષિત રીતે બોલ. ના૦ સારૂં—ભલું બોલનાર, સુભાષિત બોલનાર. V. imper. Speak well, utter good words, speak eloquently. Subs. One who speaks well—utters good words, an eloquent speaker.

શાન, shân. Vand. V. સર્વ૦ જેઓ, તેઓ. Pron. Who (plu.), they. Per. ایشان- شان

હાગો, hâ-gô. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ (ઈજશ્નેનો) હા પઢ—ભણ. ના૦ (ઈજશ્નેના) હા પઢનાર—ભણનાર. V. imper. Read—recite a chapter (of Yasna). Subs. One who reads or recites a chapter (of Yasna).

હા-ગન, hâ-gan. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ તમાચો માર. ના૦ તમાચોમારનાર. V. imper. Give a slap (on the cheek). Subs. One who gives a slap.

હીન, hîn. વિ૰ ખરાબ, હીણું. Adj. Base, low, vile, mean.

હાદુખ્ત, hâdukht. ના૰ હાદોખ્ત નામનો નુસ્ક, છેલ્લા નુસ્કનું નામ. Subs. Hâdukht (name of a Nusk), the name of the last Nusk.

અ-ખીની, a-khînî. વિ૰ કીનાવાળું નહીં તે, કીના વગરનું. Adj. Not malicious—spiteful, unrevengeful.

અ-દીની, a-dînî. ના૰ બેદીની, ધર્મવાળું નહીં તે, કાફેરપણું. Subs. Irreligiousness, ungodliness. Per. بی دینی

અયની, ખીની, ayanî, khînî. વિ૰ કીનાખોર, કપટવાળું, કપટી. Adj. Revengeful, vindictive, spiteful, malicious.

અ-યાવશ, a-yâvash. ક્રિ૰ અ૰ અથવા નહીં તો, નહીં તો નહીં. Adv. Or else not, otherwise not.

અ-હીની, a-hînî. વિ૰ શેતાબી-ઉતાવળ વગરનું. Adj. Without haste, not in a hurry.

આખ્-ગોઈ, âkh-gôi. ના૰ દુઆ—આશીર્વાદ પઢનાર—કેહેનાર. Subs. One who showers blessings on, one who offers benedictions.

ગશ-ગોઈ, gash-gôî. ના૰ સારૂં બોલનાર, સુભાષિત બોલનાર. Subs. One who speaks well, a good speaker, a fine—eloquent speaker.

દશ-ગની, dash-ganî. વિ૰ સીંગાર ભાજનારૂં, સીંગા-

રને ખરાબ કરનારૂં. Adj. Spoiling beauty—grace, destroying elegance.

હા-ગની, hâ-ganî. ના૦ તમાચો મારનાર. Subs. One who gives a slap.

હા-ગોઈ, hâ-gôi. ના૦ (ઈજશનેનો) હા પઢનાર. Subs. One who recites a chapter (of Yasna).

અદુદને, આઈએન, adudanê, âîên. Dâd. ના૦ તરેહ, રીત, રવેશ, આરસી. Subs. A kind or sort, a way, manner, custom, fashion, a looking-glass.

નશીનદ, nashînad. Yas. XXI. ક્રિ૦ બેસેછે, બેસે. V. Sits, may sit; as in—

આહીનીએ, âhînîê. વિ૦ નાચાર, લાઈલાજ, બેશક, દગદગા વગર. Adj. Helpless, powerless, destitute of any resource or means, undoubted, unquestionable, having no suspicion.

અ-અયુજીન, a-ayugin. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ નાછોડવ. V. Don't cause to loose or let go, don't release—set free.

આહીનીન, અયંઘન, âhînîn, ayanghan. વિ૦ લોઢાંનું. Adj. Made of iron. Av. , Per. آهنين

ક્ષીનીન, khshînîn. વિ૦ નબળું, લેવાએલું, ખસી કીધેલું. Adj. Weak, feeble, castrated. Av. , Sans. क्षीण.

હીન્દવા, hîndavâ. ના૦ એક નદીનું નામ છે. એ ધંકરીને સિંધુનદી હોવી જોઈએ. Subs. The name of a

river, most probably the river Indus or Sindhu. Av. [Avestan], Sans. **सिन्धु**, Per. سند

[Pahlavi] ખાઈનીદન, khâînîdan. ક્રિ૦ ઊઠાવવું, ઉપર રાખવું. V. To lift up, to raise, to keep up, to uphold.

[Pahlavi] ખીનીદન, અયનીદન, khînîdan, ayanîdan. ક્રિ૦ કી-નો—કપટ રાખવું, વેર કરવું. V. To harbour malice—revenge against, to bear malice, to owe a grudge. Av. [Avestan], Sans. **इन्.**

[Pahlavi] આહીન, âhîn. ના૦ લોઢું. Subs. Iron. Av. [Avestan], Sans. **अयस्**, Per. آهن

[Pahlavi] ઈશ્ગુન, îshgûn. Vand. VI. ક્રિ૦ અ૦ એવી રીતે, એ રવેશે-તરેહ. Adv. In this manner—way, thus.

[Pahlavi] ખીને, અયને, khînê, ayanê. ના૦ કીનો, વેર. વિ૦ અ-ધુરૂં, ઓછું. Subs. Malice, vindictiveness, revenge, spite. Adj. Unfinished, incomplete, less. Av. [Avestan], Sans. **एनस्.**

[Pahlavi] હાઈન, hâîn. Yas. I. ના૦ હાવનીમ, યોજદાથ્રેગરીના કામમાં વપરાતી ધાતુની ખાણણી. (હાવનીમને માટે વળી [Pahlavi] એ પ્રમાણે બી શિકલ આવેછે, જુઓ વંદીદાદની ૧૪ મી તથા ૧૯ મી પરગરદ). Subs. A metallic mortar used in certain ceremonies of the Zoroastrian religion. Av. [Avestan], Per. هاون

[Pahlavi] હીન, hîn. ક્રિ૦ અ૦ શેતાબ, જલદી. Adv. Soon, quickly.

𐬵𐬍𐬥𐬉 હીને, hînê. વિ૦ ખરાબ, હીણું, જબુન. Adj. Base, bad, mean, low, wicked.

𐬑𐬍𐬥𐬬𐬁𐬥𐬀𐬗 ખીનવાનચ, khînvânach. વિ૦ વળી કીનો-વેર રાખનાર, દ્વેષભાવીપણ. Adj. Even the spiteful, even the malicious.

𐬑𐬍𐬥𐬉𐬋𐬘 ખીને-ઓજ, khînê-ôj. ના૦ મજબુત-જોરાવર કીનો, Subs. Strong—deep-rooted revenge, great spite.

𐬵𐬍𐬥𐬬𐬁𐬥𐬀𐬗𐬉 હીન્વાનચે, hînvânachê. ના૦ આસાન-સેહેલ કરનારબી, શેતાબ કરનારબી. Subs. Even one who makes easy, even one who makes haste.

𐬁𐬌𐬌𐬀𐬥 આઈયન, આઈયંગ, âiyan, âiyanga. ના૦ લોઢું. Subs. Iron. Av. 𐬀𐬌𐬌𐬀𐬵𐬀, Sans. **अयस्.**

𐬁𐬌𐬥𐬉 આઈને, âînê. See 𐬍𐬱𐬔𐬏𐬥 ઈશ્ગુન, îshgûn.

𐬍𐬱𐬔𐬏𐬥 ઈશ્ગુન, યશુન, îshgûn, yashûn. ના૦ રવેશ, રીત, રાહ, રસમ. Subs. Custom, fashion, manner, usage.

𐬑𐬍𐬥𐬨𐬍𐬥𐬀𐬱𐬥𐬍 ખીન્-મીનશ્ની, અઈન્-મીનશ્ની, khîn-minashnî, ain-mînashnî. વિ૦ કપટી દિલવાળું—વિચારવાળું, કીનાનાં વિચારનું, અધુરા વિચારવાળું. Adj. Of a revengeful heart, of a spiteful thought—intention, having an imperfect idea or notion.

𐬵𐬍𐬥𐬨𐬍𐬥𐬀𐬱𐬥𐬍 હીન્-મીનશ્ની, hîn-mînashnî. વિ૦ ખરાબ દિલનું, હીણ વિચારનું. Adj. Of an evil inclination—desire, of a base—mean thought.

𐬁𐬌𐬥𐬉 આઈને, âînê. Yas. LXVIII. ના૦ બાત, તરેહ,

છપ, રવેશ, રીત. Subs. A kind, sort, way, manner, fashion.

આઈને, âînê. Shêk. ના૦ આરસી. Subs. A mirror, a looking-glass. Per. آئینه

ખાને, khânê. Vir. ના૦ ઘર, મથક, મકાન. Subs. A house, abode, dwelling, mansion, residence, a home. Per. خانه

અઝી, azî. Yas. XXXVIII. ના૦ ઝાડનાં મૂળિ-યાંમાંથી નિકળતો રસ. Subs. A fluid substance or juice exuding from the root of a tree.

હાદુરી, hâdurî. ના૦ એક હજાર કદમનું માપ, ફકીર. Subs. A measure of one thousand paces, a mendicant.

અએદુન, aêdun. Gloss. ક્રિ૦ અ૦ એ રવેશે. Adv. In this manner, thus. Compare

અખ, ખન, akh, khan. ના૦ ઘર, મકાન, જગા. Subs. House, residence, site; as in dôshkhan = a bad place—house, (lit.), hell.

અખુ, akhu. Dâd. ના૦ દુનિયાં, મકાન, રેહેઠાંણ, અંતઃકરણ, દિલ, ચિંતા, ફીકર. Subs. The world, residence, conscience, heart, fear, concern, anxiety, solicitude.

અખુ, akhu. ના૦ માણસનાં તનમાં મીનોઈ પાંચ ચીજ હોએછે તે મધેની ત્રીજી ચીજને "અખુ" કહેછે, જેનું કામ સારો રસ્તો બતલાવવાનું છે; તર્કશક્તિ, વિચાર શક્તિ. Subs.

"Akhu," *i.e.* the third of the five invisible things in man which shows the right path, imagination, the reasoning faculty.

અખો, akhô. ના૦ અતંઃકરણ; એક શકિત છે કે જેનું કામ શરીરને પવિત્ર રાખવાનું છે; રોશન કપાળ. Subs. Conscience, the heart, a constitutional ability which tends to preserve our body free from unholiness; shining forehead, bright fortune.

અખો, અખ્વ, akhô, akhva. ના૦ તેજ વિચારશકિત, રોશનવિચાર. Subs. Clear thought, acute sense of perception, reason, thinking faculty.

અખો, akhô. ના૦ ખસલત, ટેવ, આદત, એબ, ફરિયાદ, બુલંદ આવાજ, શ્વાસ-દમ લેવાની મુશ્કેલી, હાંફણ. Subs. Habit, disposition, nature, hereditary temperament, defect, blemish, complaint, a loud voice, difficulty of breathing, asthma.

અખુન, akhun. Dâd. ના૦ દુનિયાં, જગત. Subs. The whole world, the universe; as in—
Av.

અ-ખવ, a-khav. વિ૦ વગર ઉંઘનું, હુશિયાર, જાગૃત. Adj. Awake, sleepless, vigilant, alive to, watchful, wakeful. Av. Per. بي خواب

અગીન, agîn. ક્રિ૦ અ૦ ત્યારે, તે ઉપરથી. તે વખતે. Adv. Then, consequently, upon this, at that time.

અયુ, અએવ, ayu, aêva. સંખ્યા૦ વિ૦ એક. ("એક"ને માટે એ પ્રમાણેબી શિકલ આવેછે.) Numer. adj. One. Av.

અયુવ, યાવ, ayuv, yâv. ઉભયા૦ અ૦ અથવા. Conj. Or, either. Per. یا

અશો, ashô. Gloss. Vand. I. વિ૦ પાક, પવિત્ર, નેક, અશો, સાચું બોલનાર. Adj. Pure, holy, virtuous, truth-speaking; as in— —Av. , Per. اشو

અહી, ahî. ના૦ સાહેબી, મ્હોટાઈ, દબદબો, સત્તા. Subs: Mastery, rule, authority, command, sovereignty, supremacy.

અહન, ahan. ના૦ મઘાનક્ષત્ર, બુજેરગ માણસ, મહાન પુરૂષ. Subs. The tenth lunar mansion, an elderly person, a man of high rank, a great man. Pâz.

અહુ, ahu. ના૦ ખોદા, સાહેબ, માલેક, ધણી, અહુરમજ્દ, દસ્તુર, વડો ગુરૂ, બીજા નુસ્કનું નામ છે, કે જેને "હવરેશ્ત માંથ્ર" કરી કહેછે; રોશની, ખોરાક, ચોકી, ખોદાનાં નામો મધેનું એક નામ. Subs. God, Lord, owner, master, Ahuramazda, Dastur, chief, head, a religious teacher, the name of the second Nosk called "Hvarêshta-mânthra"; light, food, victuals, a guard, watch, one of the names of God. Av.

અહુ, ahu.' વિ૦ શુભ, સારૂં, નેક; બુરૂં, ખરાબ, સારૂં નહીં તે; પુરતું નહી. Adj. Good, pleasant, virtuous, upright; not good—virtuous, bad, evil, wicked; not sufficient. Comp. + = Av. , Sans. सु.

અહુ, ahu. ના૦ એ બોલ પાદશાહ યઝદેઝરદનાં નામને બદલે લખાએલો છે. Subs. This word is used for the name of King Yezdegird; as in—

અહુ, ahu. ના૦ દુનિયાં, જીંદગી, હયાતી, રખેવાળ ફરેસ્તો. Subs. The world, life, existence, a guardian angel.

અહુ, ahu. વિ૦ હદથી જીઆદે, ઘણુંજ. Adj. Beyond limit, very much, a great deal; as in —

અહુન, ahun. ક્રિ૦ અ૦ ફરીથી, બિજી મરતબે. Adv. Again, a second time.

અહુર, ahura. ના૦ અહુરમઝદ, માલેક, ધણી, સાહેબ, ખોદા. Subs. Ahura-mazda, owner, lord, God, master. Av.

અહો, આખ, આખુ, ahô, âkh, âkhu. વિ૦ ખરાબ, નરસું, બુરૂં, નઠારૂં. Adj. Bad, evil, wicked.

આખન, âkhan. ના૦ ઘણાં ઘાંસવાળી જગો—જમીન. Subs. Place overgrown with grass.

આખો, âkhô. ના૦ એબ, ઈલ્લત, બદમરજ, ફરિયાદ, બુલંદ આવાજ. વિ૦ ખરાબ, જબુન, બુરૂં. Subs. Defect, blemish, addictedness, a bad disease, complaint, a loud voice. Adj. Bad, wicked, vile, infamous.

આદા, આદૂ, âdâ, âdû. Nyâ. Ard. ના૦ જાન, જીવ, આત્મા. Subs. Life, soul, the vivifying principle. Av.

[Pahlavi] આન, ân. દર્શ૦ સ૦ તે; નામ તથા વિશેષણમાં અનેકવચનની નિશાન. Dem. pron. That; sign of the plural in nouns and adjectives; as in—[Pahlavi], [Pahlavi], &c. Per. آن—

[Pahlavi] આવ, âv. Bund. ના૦ પાણી. Subs. Water; as in—[Pahlavi] = rock-cut water receptacle, a cistern.

[Pahlavi] આશો! âshô? Vand. XIII. ના૦ પોકાર, શોર. Subs. Noise, uproar, a loud cry; as in—[Pahlavi].

[Pahlavi] આહન, âhan. Dink. Visht. Yt. ના૦ લોઢું, ધાતુ. Subs. Iron, metal; as in [Pahlavi], Per. آهن

[Pahlavi] આહુ, âhu. ના૦ હરણ, ખાંમી, કસુર, દાઘ, એબ. Subs. A deer, an antelope, defect, blemish, stain, fault. Per. آهو

[Pahlavi] આહો, âhô. ના૦ એબ, ઈલ્લત. વિ૦ નાદોરોસ્ત, એબદાર, આલુદે. Subs. Defect, blemish, addictedness. Adj. Not right—proper—becoming, faulty, defective, polluted, contaminated.

[Pahlavi] ખાન, khân. Bund. ના૦ ખાણ (ધાતુ, પથ્થર, કોલસા, ઈત્યાદિની). Subs. A mine, a quarry, an ore, a mineral; as in—[Pahlavi] [Pahlavi] [Pahlavi]

[Pahlavi] ખાન, khân. Gloss. ના૦ ધર્મશાળા, મુસાફરોને ઊતરવાની જગા, કારવનસરા, મધમાંખનો પુડો, પાદશાહ, હાકેમ, ચાકર નફર, સરસામાન, વેપારીઓને મળવા ભેટવાનું ઠેકાણું, બજાર. Subs. A Dharmashâlâ, a public building for the reception of travellers or caravans, a caravansara, an inn, a bee-hive, a king, a governor,

domestics, furniture, an exchange, a market. Per. خان

𐬑𐬀 ખાને, khânê. ના૦ મથક, મકાન, રહેઠાણ, ઘર. Subs. Abode, residence, house, home. Per. خانه

𐬑𐬀 ખાવ, khâv. Vand. XIII. ના૦ ઝરો, પાણીનો ચશ્મો, કુવો, ખાડો, ખાબ, ઉંઘ, સ્વપ્નો. Subs. A stream of water, a fountain, a well, a pit, a hole, sleep, slumber, dream, vision. Av. 𐬑𐬀, Sans. खा, Per. خاني (Av. Rt. 𐬑𐬀𐬥 = to dig.)

𐬑𐬀 ખાવ, khâv. ના૦ ખાહેશ, મરજી, ઈચ્છા. Subs. Desire, inclination, wish, will.

𐬑𐬀 જશ્ન, jâshna. ના૦ તેહેવાર, ખુશીનો મેલાવડો. Subs. A feast, a convivial gathering. Per. جشن

𐬑𐬀 દશ્ન, dashna. Vand. VI. વિ૦ જમણું. Adj. Right (hand, side, &c.). Av. 𐬛𐬀𐬱𐬌𐬥𐬀, Sans. दक्षिण.

𐬑𐬀 𐬑𐬀 મીનો ખેરદમાં આએ બોલની સંસ્કૃત નીચે પ્રમાણે આવેલી છે :—प्राज्ञान्मेखश्च. This word is pronounced as 𐬑𐬀 in Minokherad, and its Sanscrit translation is as follows:—प्राज्ञान्मेखश्च; as in—𐬑𐬀𐬑𐬀:𐬑𐬀

𐬑𐬀 હન, han. Vand. III. & Gloss. ના૦ સીતેર વરસનું માણસ, બુઢું માણસ, ઘરડો—જઈફ શખ્સ. Subs. A septuagenarian, a person seventy years of age, an old man, an infirm—emaciated man. Av. 𐬀𐬥𐬀, Pâz. 𐬀𐬥, Sans. सनात्.

𐬵𐬀 હન, han. Bur. ના૦ અંદામ, બદન, શરીર, શરીરની કાઠી. Subs. The body, person, figure, stature.

𐬵𐬀 હાઉન, hâûn. Vand. XIV. ના૦ હાવનીમ. (એ બોલની અસલ શિકલ 𐬵𐬀 એ પ્રમાણે આવેછે.) Subs. A metallic mortar used while reciting Yasna, *Hâvanîm*. Av. 𐬵𐬀𐬎𐬎𐬀𐬥𐬀, Per. هاون

𐬵𐬀 હાઉન, hâûn. ના૦ પેહેલ્લી ઘેહેનું નામ, એક ફરેસ્તાનું નામ. (એ બોલની અસલ શિકલ 𐬵𐬀𐬎𐬎𐬀, 𐬵𐬀 એ પ્રમાણે આવેછે.) Subs. The name of the first Geh, name of an angel. Av. 𐬵𐬀𐬎𐬎𐬀𐬥𐬌, Pâz. 𐬵𐬀𐬎𐬎𐬀𐬥

𐬵𐬀 હાએ, hâê. ક્રિ૦ અ૦ જલદી, શેતાબ. Adv. Quickly, hastily.

𐬵𐬀 હાન, hân. વિ૦ પડત, પડતલ, ઉજડ, વેરાણ; બિજું, પરાયું જુદું. Adj. Fallow, uncultivated, waste (land), desolate; another, strange, unfamiliar, different.

𐬵𐬀 હાન, hân. ક્રિ૦ અ૦ બિજું, ત્યારે પાછું, ફરીને. શબ્દ૦ અ૦ સિવાય. ઉભયા૦ અ૦ અને, વળી. Adv. Another, more, further, then, again, back. Prep. Besides, except. Conj. And, also.

𐬵𐬀 હાન, hân. કેવળ૦ અ૦ તું જાણ! ખબરદાર રેહે! હુશિયાર થા—રેહે! થવા ના દે! Inter. Know! be careful! take care! have a care! let it not be! Per. هان

𐬵𐬀 હાન, hân. Vand. XV. ના૦ બુઢી ઓરત, બુઢ્ઢયાં, દાઈ. Subs. An old woman, an elderly woman, a matron, a midwife. Av. 𐬵𐬀𐬌𐬥𐬌

𐬵𐬀 હુ, hu. Yt. Seroz. વિ૦ નેક, સારૂં. Adj. Good,

virtuous; as in = having a good name by virtuous practices, consisting of good words.

હુ, hu. એક ઉપસર્ગ છે, જેનો અર્થ "નેક, સારૂં, સારીપેઠે" એવો થાયછે. (કદાચ એ બોલ નો અપભ્રંશ હોએ.) A prefix signifying "good, well, sufficiently."

અખ્ના, આખા, akhnâ, âkhâ. વિ० અંધારૂં, ઘણું, બહુ. Adj. Dark, much, very much, a great deal.

અખ્વી, akhvî. Niâ. Khur. ના० જાગૃતી, હુશીઆરી, સાવધપણું. Subs. Wakefulness, sleeplessness, watchfulness, vigilance.

ખાના, khânâ. Vand. XIV. ના० ઘર, રેહેઠાણ. Subs. House, edifice, habitation; as in

અ-ખવ્હા, a-khavhâ. વિ० ઉંઘવગરનું, જાગૃત. Adj. Awake, sleepless, vigilant.

અ-ખાહ, a-khâh. વિ० ચાહ-પ્યારવગરનું, મનઉતારાનું, વગરએરાદાનું. ક્રિ० આજ્ઞા० નાચાહો—ઈચ્છ, નામાંગ. Adj. Having no intention, without any wish, indifferent, cold. V. imp. Don't wish—desire, don't ask.

અખેશ, akhêsh. વિ० ખેશ–સગાંવગરનું. Adj. Not connected by blood or alliance, having no relation. Per. نہ خویش

અખોહા, અખોઈહા, a-khôhâ, akhôihâ. વિ० આદત પ્રમાણે નહીં, કાંઈબી ખાસિયત વગર. ના० ખંસલતો, ખાસિયતો, ટેવો, આદતો. Adj. Not customary, without any characteristic. Subs. Qualities, specialities, characteristics.

અહુઈ, ahûî. ના૦ સાહેબી, મ્હોટાઈ, સરદારી. Subs. Mastery, sway, rule, greatness, command.

અ-હુઈ, a-hûî. વિ૦ નેકીવાળું નહીં, બદીવાળું. Adj. Not virtuous, vicious, evil, bad.

અહુહા, ahûhâ. ના૦ સાહેબો, ધણીઓ. Subs. Masters, lords, owners.

ખાનહા, khânahâ. ના૦ ઘણાં ઘેરો, ઘણી ખાંણો. Subs. Many houses, many mines. Per. خانها

ખાની, khânî. ના૦ પાદશાહી, સલતનત; ચોખું—ખાલેસ સોનું; હોજ, પાણીનો ચશ્મો; પાદશાહ દારાની છોકરી હોમાએ. ને પણ કેહેછે. Subs. Sovereignty, kingdom; pure gold; a reservoir, a pond, a fountain, another name of *Homâê* (daughter of King Dârâ).

યાનહા, yânahâ. ના૦ ઘણી ખુશી—મોજમજાહ. Subs. Much pleasure—mirth. Compare Av.

હાની, hânî. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ તું બેસ. V. imper. Sit thou.

અહુઈએ, ahûîê. ના૦ સાહેબી, પાદશાહી. Subs. Mastery, sway, rule, sovereignty.

હાએહાએ, hâêhâê. ક્રિ૦ અ૦ જલદી જલદી, શેતાબીથી. કેવળ૦ અ૦ હાયહાય! અફસોસ! Adv. Soon, hastily. Interj. Alas! alack! ah! Per. های

હાનદીયે, hândîyê. ના૦ બરાબરી, સરખાપણું સરખાંમણી. Subs. Equality, evenness, uniformity, similarity, comparison.

હાનીયે, hânîyê. ક્રિ૦ અ૦ બિજી રીતે, જુદી રીતે. Adv. In another way, in a different manner.

𐬀𐬑𐬁𐬵𐬌 અખાહી, akhâhî. કૃ૰ વિ૰ નહીં ચાહતો—ઈચ્છતો. Part. adj. Not wishing—desiring.

𐬀𐬀𐬬𐬁𐬑𐬱𐬍𐬛𐬀𐬥 અ-અવાખ્શીદન, a-avâkhshîdan. ક્રિ૰ પાછું નહીં ફરવું. V. Not to return.

𐬑𐬁𐬥𐬉𐬱𐬥𐬉 ખાનેશ્ને, khânêshnê. ના૰ ભણતર, પઢવું તે, શિખવું તે. Subs. Reciting, learning, studying, reading.

𐬵𐬁𐬬𐬉𐬱𐬙 હાવેશ્ત, hâvêsht. ના૰ ચેલો, શાગેરદ. Subs. A disciple, a pupil, an apprentice. Av. [illegible]

𐬀𐬉𐬬𐬁𐬰 અએવાઝ, aêvâz. Vand. IX. વિ૰ આરાસ્તે કીધેલું, સણગારેલું, સાફ કીધેલું. ના૰ લીલોતરી. Adj. Adorned, decorated, cleaned, rinsed, brushed up. Subs. Verdure, freshness of vegetation; as in—[illegible]

𐬀𐬑𐬥𐬁 અખ્ના, અખા, akhná, akhâ. Gloss. ના૰ અંધારી, કાળાસ, સીઆહી. Subs. Darkness, blackness, obscurity.

𐬀𐬑𐬀𐬥𐬁𐬍 અ-ખનાઈ, a-khanâî. વિ૰ પ્રકાશિત નહીં, વગર પ્રકાશનું, અંધારૂં, ઉજરડાં વગરનું. Adj. Not shining, having no lustre—light, dark. (Prohib. [illegible] + [illegible] from Av. Rt. [illegible], Sans. Rt. ख्यन् = to shine forth.)

𐬀𐬑𐬁𐬠 અ-ખાબ, અ-ખવી, a-khâb, a-khavî. વિ૰ ઉંઘ વગરનું, જાગતું, જાગૃત. Adj. Wakeful, vigilant, not sleeping. Av. [illegible], Per. بی‌خواب.

અહુઈ, ahuî. Nêrang. ના૦ સાહેબી. Subs. Mastery, sway, rule.

અહુએ, ahuê. ના૦ ભરથાર, ખાવંદ, વર, ધણી. Subs. Husband, a male spouse, master, owner.

આખની, âkhanî. Vand. IX. ના૦ ઘણાં ઘાંસવાળી જમીન, લીલોતરી. Subs. Grassy place—ground, verdure, greenness, freshness of vegetation.

અ-અનાઈ, a-anâî. Dink. ના૦ જેઆન—નુકસાન વગરની હાલત, દુ:ખ—તંગી વગરની હાલત. Subs. Freedom from loss—damage, freedom from injury, freedom from straits—difficulties.

અ-ખવીગી, a-khavîgî. Yasht Seros. વિ૦ ઉંગનિદ્રા વગરનું, જાગૃત, સાવધ, હુશિઆર. Adj. Awake, sleepless, vigilant, cautious, wary.

અખ્નાઈ, akhnâî. ના૦ અંધારી, કાળાસ, સીહાઈ. Subs. Darkness. blackness, obscurity.

અ-ખાઈ, a-khâî. Nîâ. Atash. Yasht Seros. વિ૦ ઉંગ વગરનું, જાગૃત, હુશિઆર. ના૦ જાગૃતી, હુશિઆરી. Adj. Sleepless, awake, vigilant. Subs. Sleeplessness, wakefulness, vigilance.

અ-ખોહી, a-khôhî. વિ૦ ખરાબ ખાસિયતવાળું, ખરાબ આદત—ટેવવાળું. Having a bad nature—disposition, ill-natured.

અહુ-આદા, ahu-âdâ. ના૦ ખરાબ જીંદગી. Subs.

. Wicked life. (Prohib. = + = Av. = goo + = Av. or Ar. حیات = life.)

અહુઈયે, ahuîyê. ના૦ સાહેબી, મ્હોટાઈ. Subs. Mastery, sovereignty, supremacy, pre-eminence.

અહુઈયે, ahuîyê. Dink. વિ૦ સાહેબી—મ્હોટાઈને લગતું. Adj. Relating to mastery, pertaining to sovereignty—supremacy.

અ-અનાઈહા, anâîhâ. Dink. ક્રિ૦ અ૦ જીઆન-નુકસાન વગર, તંગી વગર. Adv. Without any damage—loss, without hurt—straits—difficulties.

અખુઈહા, akhuîhâ. વિ૦ દિલવાળાઓ, વિચારવંતા. Adj. Having heart—thought, thoughtful, considerate.

અહુઈહા, ahuîhâ. ના૦ સાહેબીઓ, વિશેષ સત્તા. Subs. Masteries, prerogatives.

દાનાઈહા, dânâîhâ. ક્રિ૦ અ૦ અક્કલની રૂએ—રીતે, ડહાપણ ભરેલી રીતે, દાનેશમંદીથી. Adv. Wisely, judiciously, discreetly, with good judgment. Compare Per. دانا (learned).

અયોખ્શોસ્ત, ayôkhshôst. ના૦ ધાતુ. (એ બોલનું બિજું રૂપ એ પ્રમાણે આવેછે, જુઓ વીસ્પ૦ ૨૩). Subs. Metal. (This word is also written as follows:— , see Visp. 23.) Av. ,

અશ્વાશ્મકશ્ને, ashvâshmakashnê. ના૦ ચાક કરવું, ફાડી નાખવું, ટુકડે ટુકડા કરવા. Subs. Tearing in pieces, breaking into many pieces.

ખશ્વશ્મહીઆંન, khashvashmahíân. ક્રિ૦ અ૦ છ માસ તલક, છમહિના સુધી. Adv. Till—for six months.

અહુઈયે, ahuîê. વિ૦ સાહેબીને લગતું; ખરાબીવાળું, એબથી ભરેલું. Adj. Relating to mastery—rule—sway; injurious, baneful, full of vice.

અખોહી, akhôhí. વિ૦ ખાસિયત—ટેવને લગતું નહીં, ખસલત—આદત વિનાનું. Adj. Having no innate quality, without any intrinsic merit.

ખોહી, khôhí. વિ૦ ખાસિયતવાળું, ટેવને લગતું. Adj. Having innate qualities, intrinsic, characteristic.

અ-ખાએશ, a-khâêsh. વિ૦ ઈચ્છા—મરજી—ખાહેશ વગરનું. Adj. Having no desire—wish—inclination. Per. بي خواهش

અહુ-એશ, ahu-êsh. ના૦ ખરાબ આંખ—નજર, લોભી ઈચ્છા. Subs. A bad eye—sight, an evil eye, covetous desire.

હાન-અદશ, hân-adash. સર્વ૦ બિજો શખ્સ, કોઈ માણસ, પારકો શખ્સ, બિજો કોઈ. Pron. Another person, some one, a stranger, a foreigner, another man.

અ-ખાએશ્ની, a-khâêshnî. વિ૦ ઈચ્છા—મોરાદ-વગરનું; Dink. નાઉમેદ, નિરાશ, નામોરાદ. Adj. Not desiring, not longing for or hankering after, disappointed, hopeless, despondent.

અ-ખાએશ્ની, a-khâêshnî. ના૦ ઈચ્છવું નહીં તે. Subs. Not wishing for, not desiring. Prohib. … + … = Per. خواهش = wish.

અ-ખાએશ્ની, a-khâêshnî. વિ૦ વગર ચાહાવે—બોલાવવે. Adj. Without being wished, without being called—invited.

અહુ-આસાની, ahu-âsânî. વિ૦ સારી સુખાકારીનું નહીં, સુખાકારી વગરનું, બિગડેલી તબિયતનું. Adj. Not enjoying happiness—ease, having bad health. … + … = Per. آسانی = facility.

હુ-આસાની, hu-âsânî. વિ૦ સારાં સુખવાળું, ઘણું સુખી—સુખિયારૂ. Adj. Enjoying good comfort—happiness, very happy.

અ-ખાએશ્નીગી, a-khâêshnîgî. ના૦ નાખુશી, નામરજી, નહીં ઈચ્છવું તે. Subs. Not wishing—desiring, unwillingness.

અ-ખાસ્તાર, a-khâstâr. Dâd. વિ૦ નામદાર; નહીં ચાહાનાર, નહીં માંગનાર—અરજ કરનાર; માલદાર—જરદાર નહીં તે. Adj. Renowned, famous; not wishing—desiring, one who does not ask; one who has no property—estate—money. Prohib. … + … = Per. خواستار = a petitioner.

અ-ખ્વાસ્તાર, a-khâstâr. Vand. VIII. વિ૦ મરજીવગરનું, રાજી—ખુશી વગરનું; અંજાણ્યું. Adj. Having no will—desire, not consenting; ignorant of, unfamiliar with.

અ-ખ્વાસ્તીહા, a-khâstîhâ. ક્રિ૦ અ૦ વગર પૈસા ટકા—માલમતાએ. Adv. Without wealth—property—estate, in a poor state.

અ-ખ્વાસ્તી, a-khâstî. વિ૦ એરાદા વગરનું, ઓચિન્તું; ખાહેશવાળું નહીં. Adj. Unintentional, without any aim, sudden, unexpected; not desiring.

અ-ખ્વાસ્તન, a-khâstan. ક્રિ૦ નહીં બોલાવવું—ચાહાવું—તેડવું—નોતરૂં દેવું. V. Not to call—love, not to like—invite—summon. Prohib. + =Per. خواستن = to desire.

અ-ખ્વાસ્તે, અ-ષએતે, a-khâstê, a-shaêtê. વિ૦ ખજાનાં—પૈસા—સંપત્તિ વગરનું, ગરીબ, લાચાર, નિરાધાર, નહીં ચાહેલું, મોરાદ વગર. Adj. Having no wealth—property—money, poor, helpless, destitute, without shelter—protection; not desired—wished. Prohib. + =Per. خواستہ = riches.

અ-ખ્વાસ્તગી, a-khâstagî. ના૦ પૈસા—માલમતા વગરની હાલત, ફકીરી, ગરીબી, નાચારી. Subs. State of being poor, poverty, beggary, helpless state, state of being without money, state of being without any property—estate.

અ-ખાસ્તે-દાર, a-khâstê-dâr. ના૦ પૈસો નહીં રાખનાર—સંઘેરનાર; વારસ વગરનું, મોરાદ નહીં પામનાર. Subs. One who does not possess riches, one who does not spare money; one who is without an heir, one whose wishes are not fulfilled; see

અ-ખાસ્તે-યાર, a-khâstê-yâr. ના૦ પૈસાની મદદ નહીં કરનાર. Subs. One who does not afford pecuniary assistance.

હવાજોએ, havâjôê. ના૦ તલબ કરનાર, આશક. Subs. One who asks—solicits, a lover.

હાન-આઈનીને, hân-âînînê. ક્રિ૦ અ૦ બિજી રીતે—તરેહ, બિજી મરતબે, જુદી રીતે. Adv. In another way—manner, a second time, in a different way.

અહુ-આઈનીનગી, ahu-âînînagî. વિ૦ ખરાબ રીતવાળું, ખરાબ કાએદાવાળું. ના૦ ખરાબ રીત—રાહ—રવેશ. Adj. Of a bad manner—custom, having a bad law. Subs. An evil custom—manner, a bad law—institution.

આહિખીદન, âhikhîdan. ક્રિ૦ પીવું, ખેંચવું, ચુસી લેવું, નાખવું. V. To drink, to pull, to draw, to suck, to imbibe, to throw.

હુખીદન, hukhîdan. ક્રિ૦ ઉપર ખેંચવું, બાહેર ખેંચવું, આવવું, પેદા થવું. V. To pull up, to draw out, to draw nigh, to come, to be born, to spring from.

અહુ-હીમ, ahu-hîm. બુરી ખસલત, ખરાબ આદત,—ટેવ. Subs. Bad nature, evil habit—innate quality. Comp. = not + = Av. = good + = Av. = Per. = خیم = a characteristic. Compare دژخیم (an executioner).

અહુ-હીમતર, ahu-hîmtar. વિ૦ વધારે ખરાબ ખસલતવાળું. Adj. Having a more depraved nature.

અ-ઈરાન, a-îrân. વિ૦ ભલું નહીં, નાફરમાન, બે બુનિયાદ. ના૦ કાફર. Adj. Not good—respectable, disobedient, of low origin. Subs. An infidel.

અખાન, akhân. Dink. Vand. V. ના૦ દુનિયાં, જગત, માલ, અસબાબ, મકાન, પેદાએશ, દુનિયાંનાં લોકો. Subs. The world, the earth, property, goods and chattels, abode, residence, mansion, creation, the people of the world ; as in— = I may give it to the people of the world.

અખાન, akhân. NS. ના૦ બેહેશ્ત. Subs. Heaven, paradise.

અખુઆન, akhuân. ના૦ આદતો, ટેવો, ખસલતો. Subs. Habits, customs, innate qualities.

અહ્વાન, અખ્હન, ahvân, akhhan. ના૦ નો અનેક વચન, જેનો અર્થ "દુનિયાં, જીંદગી" એવો થાએછે. Subs. Plú. of which means "the world, life, existence."

અહુ, ahu. SMar. ના૦ સાહેબ, ધણી, હોરમજ્દ ; એ શિલક ની બિગડેલી દીસે છે. Subs. Lord, master,

God, Ahûramazda; perhaps a corrupt form of

અહુઆન, ahuân. ના૰ યજદો, ખોદા. Subs. Izeds (good heavenly spirits), God.

ખાનાન, khânân. ના૰ ખાંનો; "ખાન" ઈઆને ઈજશ-નેની બંદગી કરતી વખતે જેની ઉપર મોબદ બેસીને ભણેછે તે, તથા જેની ઉપર આતશનું પાતરૂં મુકવામાં આવેછે તે. Subs. Plu. of (Khân); a *Khân* is the square pedestal of stone on which the Mobed while reciting the *Izeshnê* sits, and also that on which the fire-censer is placed.

ખાનાન, khânân. Bund. ના૰ મકાનો, ઘરો, રેહે-ઠાંણો. Subs. Abodes, houses, dwellings, places.

યુનાન, yunân. Peh. Shâh. ના૰ યુનાન દેશ; દીન દુશ્મન, માજ્દયસ્ની દીનનો દુશ્મન. Subs. The country of Greece, an enemy of one's religion, one who does not believe in the Mâzdayasni religion.

હાનાન, hânân. ના૰ એ શબ્દ "(હાવનાન)" નો ટુકો થાયલો છે; "હાવનાન" એ પાવ મેહેલની ક્રિયા-ઓમાંની એક ચોકસ ક્રિયા કરનાર મોબેદને કહેછે; એ બોલની બાંધણી પ્રમાણે જોતાં એનો અરથ, "હોમને લગતી ક્રિયાકરનાર મોબેદ" થવો જોઈએ. (વંદીદાદમાં એ પ્રમાણે એ બોલની શિકલ આવેલીછે, જુઓ પાંચમી પરગરદ.) Subs. Contraction of (Hâvanân); one of the names of priestly orders, a Mobed who

performs the Hom ceremonies. Compare Av. , Sans. सावन.

હાવાન, hâvân. Nêrang. ના૦ "હાવનીમ"; પાવ મેહેલની ક્રિયામાં વપરાતી ધાતુની બનાવેલી ખાણી. Subs. *Hâvanîm*, a metallic mortar used in certain religious ceremonies; as in— Av. .

અખ્વાના, akhvânâ. Vajar. ના૦ ખોદાતઆલાનાં નામો મધેનું એક નામ છે. Subs. One of the names of God.

અખાનાંન, akhânân. See khânân.

અખાની, અખ્વાની, akhânî, akhvânî. વિ૦ દુનિયાંઈ, દુનિયાંને લગતું. ઘરને લગતું. Adj. Worldly, belonging to the world, belonging to the house, earthly. Pâz.

ખાનાની, khânânî. ના૦ ભણનારો, પઢનારો. Subs. One who reads—recites—learns.

હાનાની, hânânî. વિ૦ હાવનાનને લગતું. Adj. Relating to Hâvanân. See , hânân.

અખોહોશી, akhôhôshî. ના૦ નેક અંદેશાની જગાહાલત. Subs. The seat of good thought, the state of good thought.

હાન-અંદામ, hân-andâm. ના૦ બિજું શરીર, બિજા સાંધા, શરીરના બાકીનાં ભાગો. Subs. Another body, other joints—members of the body, the remaining parts of the body.

અખાની, અખ્વાની, akhânî, akhvânî. See

આવાની, âvânî. ક્રિ૦ અ૦ બિજી મરતબે, બાકી. Adv. A second time, secondly, in that case, otherwise.

હાનાની, hânânî. Dink. ક્રિ૦ અ૦ બિજી મરતબે—વખતે, બિજું. Adv. A second time, secondly, in the second place.

અખાન-દીદન, akhân-dîdan. ક્રિ૦ દુનિયાં જોવી, દુનિયાંમાં ફરવું, દુનિયાંની અજમાએશ મેળવવી. V. To see the world, to travel over the world, to get an experience of the world.

અખ્વાન, અહ્વાન, akhvân, ahvân. વિ૦ હૈઆતી—જીંદગીવાળું. ના૦ જીંદગીઓ, દુનિયાંઓ. Adj. Having existence—life. Subs. Lives, worlds.

અહુયાન, ahuyân. Dâd. વિ૦ સાહેબીવાળું. ના૦ અહુરમજ્દ. Adj. Ruling, swaying, governing. Subs. Ahûra-mazda, God.

આસ્રાન, આથ્રાન, âsrân, âthrân. Nêrang. ના૦ આતશો, અથોરનાન. Subs. Fires, Athôrnân (a priestly order). Compare

હાવાન, hâvân. Siroz. ના૦ હાવન ગેહ; પાંચ ગેહ મધેની એક ગેહનું નામં છે, કે જેમાં ઘણી ખરી—પાવ મેહેલની ક્રિયાઓનું કામ થાય છે. એ બોલની બિજી શિકલો , એપ્રમાણેબી આવેછે (જુઓ ઈજશને). Subs. The Hâvân Gêh, one of the five Gêhs in which almost

all the religious ceremonies are performed. Av.

અખાનતુમ, akhântum. ના૦ અંધારી દુનિયાં દોજખ. Subs. The dark world, hell.

અખાન-પાહ્લુમ, akhân-pâhlum. ના૦ સરવેથી ઊંચી દુનિયાં કે જેને "પશુમ અખાન" બેહેશ્ત કેહેછે. એને માટે અવસ્તામાં આવેછે. Subs. The highest heaven, called "Pashum-akhân." Pâz.

અહુઓમંદી, ahuômandî. Visp. ના૦ સાહેબી, શેઠાઈ, સત્તા. Subs. Mastery, sway, rule, authority.

અખુઓમંદ, akhuômand. વિ૦ વિચારવંત, ધીઆનવાળું. Adj. Thoughtful, considerate, contemplative.

આહુઓમંદ, âhuômand. Dink. વિ૦ એબીઅલ, ખાંમીવાળું—ભરેલું, ખોડ—ખાપણવાળું. Adj. Ugly, deformed, faulty, defective, full of blemishes—vice.

અહુ-આગાહ, ahu-âgâh. Dink. ના૦ ખરાબ ખબર; ખરાબ ખબર રાખનાર. Subs. Sad news, evil tidings; one having sad news.

અ-અનાકી, અ-હલાકી, a-anâkî, a-halâkî. ના૦ નાશ—હલાકી વગરની હાલત, નુકસાન વગરની હાલત. Subs. State of being without ruin—perdition,

state of being without loss—damage. Prohib. [Pahlavi] + [Pahlavi] = هلاک = perdition, death.

[Pahlavi] અએવાજ઼, અદ્વાજ઼, aêvâz, advâz. ના૦ આવાજ, પોકાર. વિ૦ જાહેર, ખોલ્લું. Subs. Voice, sound, a loud cry, uproar. Adj. Clear, obvious, manifest.

[Pahlavi] અ-ખ્નાવ, a-khâv. વિ૦ નિદ્રા—ઉંઘ વગરનું, જાગૃત. Adj. Awake, sleepless, vigilant, watchful. Av. [Avestan], Per. بیخواب

[Pahlavi] અહ્વાજ, ahvâz. ના૦ ખોજેસ્તાનમાં આવેલાં એક મ્હોટાં શેહેરનું નામ. Subs. The name of a great city in Khuzistan (Susiana). Per. اهواز

[Pahlavi] અ-ખફ્ન, a-khafna. Niâ. Khûr. See [Pahlavi], a-khâv.

[Pahlavi] અ-ખ્નાવર, a-khâvar. વિ૦ નહીં સોસનારૂં-ખમનારૂં, બરદાસ્ત નહીં કરનારૂં, જોરાવર—મજબુત નહીં. Adj. Not enduring—suffering, not sustaining—bearing, not steadfast—powerful. Prohib. [Pahlavi] + [Pahlavi] = Av. [Avestan] = enduring.

[Pahlavi] અ-ખ્નાવરી, a-khâvarî. ના૦ સહન નહીં કરવાની હાલત, નહીં ખમવાની શક્તિ, નાહિમ્મત, ખમી નહી શકે એવો ગુણ. Subs. Non-endurance, want of fortitude, not bearing up against hardships, intolerance.

[Pahlavi] અ-ખ્નાવરગર, a-khâvargar. Visp. ના૦ બરદાસ્ત નહીં કરનાર, નહીં સોસનાર-ખમનાર. Subs. One who does not endure—tolerate—suffer—bear up.

ખાનાદ, khânâd. ક્રિ૦ તે પઢે તો સારૂં, તે ભણે-વાંચે. V. May he read—recite, let him pray—peruse.

અયુખ્તાર, ayukhtâr. ના૦ દોડનાર, કુદનાર, ભટકનાર, દમકનાર, ઊઠાવનાર, હુમલો કરનાર. Subs. One who runs—jumps, one who roves—wanders, one who raises up—lifts up, one who attacks.

આશોખ્તાર, આશોબીદાર, âshôkhtâr, âshôbidâr. Vand. XIII. ના૦ પોકાર—ગર્જના કરનાર. Subs. One who roars—thunders, a thunderer.

અયુખ્તન, ayukhtan. ક્રિ૦ દોડવું, કુદવું, ઊઠાવવું, હુમલો કરવો. V. To run, to jump, to lift up, to raise up, to attack.

આહુ-દીદન, âhu-dîdan. ક્રિ૦ એબ જોવી—શોધવી, ખોડ-ખાપણ કાઢવી. V. To find fault with, to pick a hole in, to carp at.

યાન-દીદન, yân-dîdan. ક્રિ૦ ભલાઈ—ખુશી જોવી, આબાદી ભોગવવી, પૈસા ટકામાં મોજ લેવી V. To feel goodness—pleasure, to enjoy prosperity, to take pleasure in the possession of wealth.

હુખ્તન, hukhtan. See

અ-અનાતુનત, a-anâtunat. ક્રિ૦ નહીં ઠેરવ્યું, નહીં રાખ્યું, નહીં મુક્યું. V. Not appointed—settled—decided, not kept—laid.

અ-અનામ, a-anâm. ના૦ લોકો—માણસો વગરની હાલત, દેવ-દરૂજ-રાક્ષસ વગરની હાલત. Subs. State of being

without people—men, state of being without demons—giants. Prohib. + = Ar. انام

અહ્નામે, ahnâmê. ના૦ રૂસવાઈ, ફજેતી, બદનામી. Subs. Disgrace, ignominy, ridicule, infamy, dishonour. + = Av. , Sans. नामन् = a name.

અખાર, akhâr. વિ૦ નહીં ખાનાર—પીનાર. Adj. Not eating—drinking. Av. Compare Per. خوار in مفت خوار (a parasite).

અ-દીવાર, a-dîvâr. વિ૦ દીવાલ વગરનું, ભીત વગરનું. V. Wall-less, having no walls. Prohib. + = Per. دیوار = a wall.

દો-દીનાર, dô-dînâr. ના૦ બે દીનાર; "દીનાર" એ નેશાપુર શેહેરના એક સિક્કાનું નામ છે. Subs. Two dinârs; a "dinâr" is a coin of the city of Nishapoor. See

દોશ્વાર, dôshvâr. વિ૦ મુશ્કેલ, સખત, કઠોર, કંટાળો-આપે તેવું. Adj. Difficult, hard, arduous, troublesome.

હેવાલ, hêvâl. ના૦ બાબદ, હેવાલ, હાલત, દશા, અવસ્થા. Subs. Circumstances, affairs, conditions, situations. Ar. احوال

ખારે, khârê. Vand. XV. વિ૦ ખોહાર, પાયામાલ, ગુનેહગાર. Adj. Impoverished, afflicted, dis-

tressed, ruined, utterly reduced to helplessness, sinful, guilty; as in—

અખારી, અખારેહ, a-khârî, a-khârêh. Vand. XVIII. વિ૦ નુરાની—ચલકાટ વગરનું. Adj. Having no lustre—brightness, having no brilliancy—splendour. Av. , Per. بي خوره

અખારી, a-khârî. Gloss. ના૦ મુશ્કેલી, સુખ વગરની હાલત, આફત, પીડા. Subs. Difficulty, state of unhappiness, calamity, affliction.

અ-ખારી, a-khârî. ના૦ ખુબી—આસાની વગરની હાલત, સુખ વગરની હાલત. Subs. State of being without any goodness—ease, unhappiness.

દોશ્વારી, dôshvârî. ના૦ મુશ્કેલી, કઠોરપણું, કઠણપણું. Subs. Difficulty, hardness, arduousness. Per. دشواري

હવારી, havârî. ના૦ મ્હોટો તંબુ—મંડપ, પાદશાહી દરબાર. Subs. A large pavilion, a royal tent or court.

અ-ખારી, a-khârî. See , a-khârî.

અ-ખારીદન, a-khârîdan. ક્રિ૦ નહીં ખાવું, ભુખું રેહેવું. V. Not to eat, to remain hungry.

અ-ખારદાર, a-khârdâr. ના૦ નહીં ખાનાર—પીનાર. Subs. One who does not eat—drink.

અ-ખારદારી, a-khârdâri. ના૦ નહીં ખાવા

લાએક હાલત, ખરાબ ખોરાક, નહીં ખાવું તે. Subs. State of being not eatable, bad food, not eating.

અ-ખારૂદન, a-khârdan. See a-khârîdan.

અહુ-ખર્ફસ્તરાંન, ahu-kharfastarân. ના૦ નુકસાન કરનાર—ફાડી ખાનાર જનવરો, ખરાબ ખરફસતરો, ઈજા કરનારાં, પેટે ચાલનારાં જનવરો. Subs. Noxious and ferocious animals, hurtful creeping animals. = not good; = Av. , Per. خرفستر = a creeping animal.

અ-ખવી, a-khavî. ના૦ જાગૃતી, હુશિયારી, સાવધપણું. Subs. Wakefulness, sleeplessness, vigilance.

અખી, akhî. ના૦ ઉંડાઈ, ગાર, ખોહ. Subs. Depth, a hole, a deep pit.

અખે, akhê. ના૦ દિલ, સાહેબ, ધણી, શેઠ. Subs. The heart, a lord, an owner, master.

અખે, ઓખે, અહુએ, akhê, ôkhê, ahuê. ના૦ દુનિયાં, બેહેશ્ત. Subs. The world, heaven, paradise. Pâz.

અખોએ, akhôê. Dink. ના૦ અંતઃકરણ, દિલ, દુનિયાં, સાહેબ. Subs. Conscience, heart, the world, master, lord.

અખંદ, અખંઈ, akhand, akhaî. વિ૦ સલામત, હમેશ સુધીનું. Adj. Safe, secure, eternal, perpetual.

અહવદ, ahvad. ક્રિ૦ ચાહે, ઈચ્છા કરે, ગમે. વિ૦ બરાબર. V. May wish—like—desire. Adj. Equal, similar, alike, proper.

અહુએ, ahuê. Dink. ના૦ ધર્મગુરૂ, સાહેબ. Subs. A teacher of religion, a spiritual guide, master.

અહુદ, અહુઈ, હાન્દ, ahud, ahuî, hând. ક્રિ૦ અ૦ સિવાય, વતરોગે, બિજું. Adv. Besides, except, without, another.

આખોઈ, âkhôî. વિ૦ સદંતર એબદાર, પુરેપુરૂં ઈલ્લતવાળું. ના૦ ખસલત. Adj. Totally deformed—ugly, wholly addicted to something bad. Subs. Innate quality, wonted character.

આહંગ, âhang. Dink. ના૦ ઠેરાવ, ઈરાદો, ધારણા, વિચાર, આવાજ, રાગ. વિ૦ ઉતાવળું, જલદી, શેતાબ. Subs Resolution, intention, design, aim, purpose, sound, tone, melody. Adj. Hasty, quick, impatient. Per. آهنگ

ખ્વી, khavî. ના૦ મોહોડાંની લબ, થુક, નાકમાંથી નિકળતું લોહી, લડાઈમાં પેહેરવાની પોલાદની ટોપી. Subs. Saliva, spittle, a flux of blood from the nose, a helmet.

ખહી, khahî. Dink. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ તું ચાહ—પ્યાર કર. V. imper. Love—hold dear (thou). Per. خوابي

ખાની, khânî. Dâd. ના૦ પાણીનો ચશ્મો, સ્વચ્છ પાણી, પાણી થંડું કરવાનું વાસણ. Subs. A fountain, pure water, any vessel in which they cool warm water. Per. خاني

ખાને, khânê. Dâd. ના૦ ઘર, મથક, મકાન, શરીર, બદન. Subs. A house, residence, dwelling-place, the body.

ખાન્દ, khând. ક્રિ૦ પઢ્યો, ભણ્યો. V. Learned, recited, read, studied. Per. خواند

ખાનદ, khânad. Dâd. ક્રિ૦ પઢે, ભણે, ભણેછે, વાંચેછે V. May learn, may read—study, may recite, learns, recites, peruses.

ખોઈ, khôî. Dink. ના૦ ચાહ, ખાહેશ, ઈચ્છા, મરજી. Subs. Fondness, coveting, desire, wish.

ખોએ, khôê. ના૦ આદત, ટેવ, ખાસિયત, ખસલત, ખવાસ. Subs. Habit, nature, disposition, temper. Per. خوي

ખોએ, khôê. ના૦ પરસેવો. Subs. Sweat, perspiration.

દશ્ને, dashnê. Vand. IX. વિ૦ જમણું, સીધું, ખરૂં. Adj. Right (hand or side), straight, direct, right. Av. ..., Sans. दक्षिण.

હાની, hânî. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ તું લખ. V. imper. Write (thou).

હંદ, hand. Dâd. ક્રિ૦ તેઓ છે. (કદાચ એ બોલ ..., ... નો અપભ્રંશ હોએ.) V. They are.

હવદ, havad. Vand. VIII. ના૦ પસ્તાવો, પશ્ચાત્તાપ, તોબા. Subs. Repentance, contrition, penitence, vowing to sin no more.

હવદ, havad. સામાન્ય સર્વ૦ પોતે. ક્રિ૦ અ૦ ખરેખર, બરાબર, અગાઉની માફક. Indef. pron. Himself, herself, itself. Adv. Truly, properly, as before.

હવી, havî. ના૦ બીહીક, ધાસ્તી. Subs. Fear, dread, terror, awe.

હાન્દ, hând. વિ૦ બરાબર, સરખું. Adj. Equal, like, similar, alike.

હાની, hâní. વિ૦ બિજું. શબ્દ૦ અ૦ સિવાય, વતરીગે. Adj. Another, second, more, further. Prep. Besides, without, except.

હંગ, hang. ના૦ જોર, કૌવત, શક્તિ, આબાદી, ઈરાદો, ધારણાં, ગાર, ખોહ, વજન, કુદરત, પુશ્કળપણું, નેઘા રાખવી, ગમખારી, અક્કલ, દાનાઈ, હુશિયારી, કામ, કબીલો, લશ્કર, આજાર, ઘા, જખમ. Subs. Power, strength, force, prosperity, intention, aim, a cavern, a cave, heaviness, weight, abundance, vigilance, watch, condolence, sense, wisdom, cleverness, a tribe, a family, a household, an army, trouble, pain, a wound. Per. هنگ

હંગ, hang. ના૦ દેખાવ, ચેહેરો, શિકલ. વિ૦ ચાલાક, અક્કલમંદ, દાનાવ. Subs. Appearance, look, view, aspect, face, features. Adj. Active, brisk, smart, sensible, clever.

અ-અઉશ, a-aush. વિ૦ અક્કલવગરનું, ઓગરૂં, બેઅકલી, હવેરૂંબાહાવરૂં. Adj. Having no sense—intelligence, idiotic, senseless, unwise, confounded, wandering. Prohib. + = Av. , , Per. هوش = sense.

અખ્વી, હવઘહ, akhví, havaghaha. Vand. XVIII. ના૦ ખીઆલ, વિચાર. વિ૦ અંદેશો-વિચાર કરનાર. Subs. Thought, reason. Adj. Thoughtful with respect to futurity.

અખોઈ, akhôî. ના૦ દુરઅંદેશી—લાંબો વિચાર કરનાર, દિલ, ખાસિયત, સ્વભાવ. વિ૦ અગમચેતીવાળું, વિચારવંત, ખસલતવાળું. Subs. One who foresees—forejudges, heart, conscience, nature, disposition. Adj. Thoughtful, having an innate quality.

અ-ખોશ, a-khôsh. વિ૦ ખુશનુમાં નહીં, ખુશી નહીં ઉપજાવનારૂં, નાખુશ, દલગીર. Not charming, undelightful, displeased, sorry, sad. Prohib. + = Per. خوش = good, fair.

અહુઈ, ahui. ના૦ ખોદાવંદી, સાહેબી, માલેકી, ધણીપણું, દસ્તુરી, વડાપણું, ગુરૂપણું, સાહેબ, અહુરમજદ. Subs. Godhead, divine nature or essence, ownership, proprietorship, mastery, rule, rank of a Dastur, leadership, dignity of a religious teacher, master, lord, Ahura-mazda.

અહુશ, અ-અઉશ, a-hush, a-aush. વિ૦ મોત વગરનું અમર, મરે નહીં—નાશ નહીં પામે એવું, હમેશ જીવતું, બેહેસ્તી, હલાકી—દુઃખ વગરનું, તંદરોસ્ત, અક્કલ વગરનું, બુબખ, બેહોશ. Adj. Immortal, never-dying, indestructible, ever-living, everlasting, residing in paradise, without tyranny—fatigue, painless, healthy, wholesome, senseless, foolish, bereft of consciousness, insensible. Prohib. + = Av. , Per. هوش = death.

આખુઈ, âkhui. વિ૦ એબિયલ, એબવાળું, મરજવાળું. Adj. Defective, deformed, ugly, diseased.

હાવુશ, hâvush. (હાવેશ્ત) નો ટુકો. ના૦ શાગેરદ,

ચેલો, શિષ્ય, શિખનાર, પેગમ્બરના ઉમ્મત. Subs. A pupil, a disciple, an apprentice, a learner, people of the same belief; an abbreviation of

અખુનીહા, akhunîhâ. ક્રિ૦ અ૦ ઘરની રીતે, દુનિયાંદારીની રીતે. Adv. In a household manner, in a worldly manner.

અશોઈહા, ashôîhâ. Dâd. ક્રિ૦ અ૦ પાકી—પવિત્રાઈથી, પરહેજગારી—અશોઈથી. Adv. With purity—holiness, with godliness—piety; as in—

અહુઈહા, ahuîhâ. Dink. ક્રિ૦ અ૦ સાહેબીથી, ખરાબ રીતે. ના૦ સાહેબી, મ્હોટાઈ; બુરાઈ, ખરાબી, બદી. Adv. By way of authority, in a bad manner. Subs. Mastery, superiority; vice, evil.

અહોશી, ahôshî. ના૦ બેશુદ્ધિ, બેહોશી. Subs. Fainting, want of consciousness. Per. بي هوشي

આહુઈહા, âhuîhâ. ના૦ એબો, ઈલ્લતો, બુરા ખવાસો—ગુણો, ખોડ, ખાપણ. Subs. Blemishes, defects, vicious qualities, shortcomings, failings.

હોશી, hôshî. ના૦ હુશિયારી, શુદ્ધિ, ભાન. Subs. Intelligence, cleverness, consciousness, waking state of the mental faculties.

અહોશહંદ, ahôshhand. ક્રિ૦ તેઓ વગર મોહોતનાં છે, તેઓ હમેશ જીવતા છે, તેઓ શુદ્ધિમાં છે, તેઓ અક્કલ—હોશવગરના છે. V. They are immortal,

they are ever-living, they are conscious, they are not sensible—intelligent. Priv. 𐬀 + 𐬵𐬏𐬱 = '𐬀𐬵𐬏𐬱' =Per. هوش = understanding.

𐬵𐬊𐬱𐬵𐬀𐬢 હોશહંદ, હોશહંગ, hôshhand, hôshhang. ના૦ પેહલ્લો હોકમ, હોશ, આગાહી, અકકલ, બુધ્ધિ. એક મશહુર પાદશાહનું નામ છે કે જે ગયોમરદની ઓલાદનો થઈ ગયો છે. એ પાદશાહ એક પેગમબર તરીકેબી હતો, આતશનો કેબલો પેહેલ વેહેલો એનાં વખતમાં શરૂ થયો. લોહોડું એનાં વખતમાં જાહેર થયું, ખેતી કરવાનાં હથિયારો અને પાણીની નેહેરો એનાં વખતમાં બનાવવામાં આવી હતી, શેહેરો વસાવવાની અને ઈમારત બનાવવાની શરૂઆત એનાથી થઈ. એણે આદમીઓને શેતાનના વસવસાથી દૂર કરયાં. ઈનસાફ અને દાદ એનાંથી શરૂ થયો; એણે "જાવેદાંને એરદ" નામની એક ચોપડી બનાવી છે, જેની હસ્તી હજુર સુધી છે. દેવો તથા બદપુરૂષોની સામણે તેણે લડાઈઓ કીધી હતી. એ નેક પાદશાહને "પેશદાદ" નાં એલકાબથી ઓળખે છે; હાલમાં યોજ્દાસરેગર મોબેદો જેમ હોમ અને બરસમની પાવમેહેલની ક્રિયા કરે છે, તેવી ક્રિયા એનાં વખતથી ચાલુ થઈ છે. એ ભલા પાદશાહે તે વખતનાં ઘણાંક બુરા તથા નુકસાંન કરનારા લોકોને ટાળી નાશ કર્યો હતો, દુનિયાંમાં પેહેલ વેહેલો આતશ એના વખતમાં પેદા થયો હતો. પાક ખોદાતઆલાની નુરી અને કામેલ શક્તિઓનેપીછાની તેઓની સેતાએશ કરનારો એ પેહેલ્લો મરદ હતો. તેણે બાબુલ, સુસા, અને કુફે એવાં ત્રણ શેહેરો વસાવ્યાં હતાં. Subs. The first order—command, sense, understanding, consciousness, foreknowledge, forethought, wisdom, intellect. Hosheng is the name of a well-known king and prophet of ancient Persia, lineally descended from Gayomard. He belonged to the Peshdâdian dynasty. He introduced the worship of fire, taught the

people the art of building and populating towns, constructed aqueducts, instituted courts of justice and appeal, composed a book, called Jâvêdân-e-Khêrad, which is still extant, and waged wars with Dêvs and evil-doers. He is said to have even exorcised men from the evil influence of Satan. The discovery of iron, and the institution of the ceremonies of Hom and Barsom, now performed by the higher orders of the priestly caste, date from his time. The destruction of all evil beings who then infested the world, and the stamping out of all elements of vice, are also attributed to this good king. Fire was first known during his time. He was the first who praised the works of the Great Creator and His omniscience, and offered prayers to Him. He founded the cities of Babylon, Susa, and Kûfê. Av. , Per. هوشنگ

અ-હોશોમંદ, a-hôshômand. વિ૦ અક્કલમંદ નહીં, બુદ્ધિવાળું નહીં. Adj. Not prudent—intelligent—sagacious, unwise. Priv. + = Per. هوشمند = sage.

અહુયોમંદી, ahuyômandî. ના૦ સાહેબી રાખનાર. Subs. One who possesses mastery—command over anything.

અહુ-બેહેર, ahu-bêhêr. વિ૦ સારો હિસ્સો—ફાએદો નહીં મેળવનાર, કમનસીબ, હીન, અભાગ્યું. Adj. Not

gaining a good share—profit, unfortunate, unlucky. Prohib. [illegible] + [illegible] = Av. [illegible], Sans. सु = good + [illegible] = Per. بهره = a share, profit.

[illegible] અ-ખુશી, a-khushî. ના૦ નાખુશી, નારાજી, દલગીરી. Subs. Displeasure, dissatisfaction, discontentedness, sorrow, sadness. Priv. [illegible] + [illegible] = Per. خوشي = pleasure.

[illegible] અ-હોશી, a-hôshî. ના૦ અમરપણું, વગર મોહોતની હાલત, મોહોતવાળું નહીં તે, જાવેદાંની, હમેશગી, પાએદારી. વિ૦ બેહેસ્તી. Subs. Immortality, perpetuity, imperishableness, eternity. Adj. Residing in heaven—paradise. Compare Av. [illegible]

[illegible] અ-હોશી, a-hôshî. વિ૦ અક્કલ વગરનું, મુરખાઈવાળું. ના૦ બેહોશી, મુરખાઈ. Adj. Stupid, senseless, foolish. Subs. Senselessness, fainting, stupidity, foolishness. Per. بي هوشي

[illegible] હાન-દખ્શ, અનીયે-દખ્શ, hân-dakhsha, anîyê-dakhsha. Vand. II. ના૦ બિજી ખસલતો, બિજી ખાસિયતો, બિજા ખવાસો—ગુણો. Subs. Other qualities—properties, other attributes—qualifications. Av. [illegible] [illegible]

[illegible] અ-ખુશીહા, a-khushihâ. ક્રિ૦ અ૦ નાખુશીથી, દલગીરી ભરેલી રીતે. Adv. Unwillingly, reluctantly, sorrowfully.

[illegible] અ-હોશીહા, a-hôshîhâ. Dâd. ક્રિ૦ અ૦ અમરપણાંથી, જાથુકનું, વગર મોહોતે. Adv. Immortally, perpetually, imperishably.

ખેશીહા, khêshîhâ. ક્રિ૦ અ૦ સગાઈપણાથી, સગાઈની રીતે. Adv. By way of relationship—affinity—consanguinity.

દાનેશીહા, dânêshîhâ. ક્રિ૦ અ૦ દાનાઈથી, ડહાપણની રીતે. Adv. Wisely, sagaciously, discreetly.

અ-ખુશશ્ને, a-khushashnê. ના૦ ઘટવું નહીં તે, કમી—ઓછું થવું નહીં તે. Subs. Not decreasing, not lessening.

અ-ખોશશ્ને, a-khôshashnê. Dink. ના૦ સુકાસ વગરની હાલત, સુકાનારૂં નહીં તે, ભીનાસ. Subs. State of being not dry, not parching, wetness, moisture. Compare Per. خوشیدن

અહુ-દખ્શે, ahu-dakhshê. ના૦ ખરાબ નિશાન—ચિન્હ. Subs. A bad omen, a bad sign—indication.

અહુ-દેહેશ્ને, ahu-dêhêshnê. ના૦ ખરાબ પેદાએશ. Subs. An evil production—creation.

અ-ખુશશ્ને, a-khushashnê. વિ૦ ઘટે નહીં તેવું, નહીં ઘટતું, પુરૂં, સંપૂર્ણ, અધુરૂં નહીં. Adj. Not decreasing—abating, entire, complete, not imperfect.

અ-ખોશશ્નેમંદી, a-kôshashnêmandî. ના૦ સુકાસ વગરની હાલત, ભીનાસ, તરોતાજગી, લીલોતરી. Subs. State of being not dry, moisture, verdure, freshness.

અ-હુશીઆર, અ-હોશદાર, a-hushîâr, a-hôshdâr. વિ૦ હુશિયાર—ચાલાક—ચંચળ નહીં તે, ઠોઠ, બોથડ. Adj.

Not clever—intelligent, dull, stupid, wanting intelligence. Prohib. [illegible] + [illegible] = Per. هوشیار

[illegible] ખાનીદાર, khânîdâr. ના૦ ઘેરવટ રાખનાર, ઘેરમાંડી રેહેનાર, નહીં ભટકનાર. Subs. One who keeps friendly intercourse—intimacy; one who leads a settled—married life, one who does not wander here and there.

[illegible] યાનીદાર, yânîdâr. ના૦ દોલત—મતા ધરાવનાર, ધન રાખનાર, દોલતમંદ—તવંગર પુરૂષ. Subs. One who possesses riches—estate, a wealthy man, one who is able to command money.

[illegible] હાન્-ગાસ, હાઉન્-ગાસ, hân-gâs, hâun-gâs. ના૦ હાવન ઘેહેનો વખત; હાવન ઘેહે બે છે:—પેહેલ્લી હાવન સહવારનાં બાંમદાદથી તે બપોરનાં બાર વાગા સુધીનાં વખતને કેહેછે, હમેશાં એ વખત કાએમ થાએલો છે; એ વખતમાં ઘણીખરી પાવમેહેલની ક્રિયાઓ થાએછે, જેવી કે ઈજશને, વીસ્પરદ, બાજ, આફરીંગાંન, ઈત્યાદિ. બીજી હાવન "જમેસ્તાન" નાં પાંચ મહીનામાં ઈઆને આવાં મહીનો અને અહુરમજદ રોજથી તે સફંદારમદ મહિનાનાં વેહેશ્તોઈશ્ત ગાથા સુધી ગણાય છે. એનો અમલ બપોરનાં બારવાગેથી તે ત્રણવાગા સુધીનો છે. હાવન ઘેહેને માટે [illegible] (= Av. [illegible]) એ પ્રમાણેબી આવેછે (જુઓ ઈજશ્નનો હા ૧) લો, ૨) જો, ૩) જો, ૯) મો, ઈત્યાદિ.) Subs. The time of the Hâvan Gêh; there are two Hâvan Gêhs. The period that intervenes between the dawn of day and twelve at noon is styled the first Hâvan. All the ceremonies of *Pâv-mêhêl*, such as Izeshnê, Vispered, Bâj, Afringân, &c., are performed

in this Hâvan. The period that intervenes between the first day of the month of Abân, during winter, and Vêhêshtôisht Gâthâ of the month Sapandârmad is considered the second Hâvan. The time of the day of this second Hâvan is from noon to 3 P.M.

હાનીહા, hânîhâ. Dâd. ક્રિ૦ બરાબર રીતે, લાએક રીતે, પુરતી રીતે. Adv. Properly, suitably, rightly, sufficiently.

આહીખીદન, âhîkhîdan. ક્રિ૦ પીવું, ખેંચવું, નાખવું. V. To drink, to draw, to pull, to throw.

અ-અંગાઈદે, a-angâidê. ભૂ૦ કૃ૦ યાદદાસ્તમાં નહીં રખેલું, વિસરી ગએલું, ભુલી ગએલું. Past part. Not borne in remembrance, forgotten, unremembered.

અખુશીર, અખ્શીર, akhushîr, akhshîr. ના૦ એક નદીનું નામ છે. Subs. The name of a river.

અહુગાન, આહોગાન, ahugân, âhôgân. ના૦ બદશિકલ માણસો, ખરાબ લોકો, એબ—ઈલ્લતવાળા પુરૂષો, બુરી ચાલનાઓ. Subs. Those who are deformed—ugly, bad people, vicious persons, those who follow wicked ways, those that are addicted to some vice, evil-doers.

અહુગાન, ahugân. ના૦ સાહેબો, માલેકો. Subs. Masters, owners.

આહુયાન, âhuyân. ના૦ સાહેબી, મ્હોટાઈ, સરદારી.

Subs. Mastery, rule, sway, command, supremacy.

આહુગાન, âhugân. ના૦ હરણો; એબો, ઈલ્લતો. Subs. Antelopes, deer; blemishes, vices. Per. آهویان ?

યાવશ્ને, yâvashnê. ના૦ પામવું—હાંસેલ કરવું તે. Subs. Getting, obtaining, acquiring, acquisition.

હવદાન, havadân. ના૦ બરાબરીઆ, સરખે સરખા. Subs. Those that are of equal standing, mates.

અહુયાને, ahuyânê. વિ૦ ખરાબી—નુકસાન કરનારૂં. Adj. Injurious, hurtful.

અ-હોશ્ની, a-hôshnî. વિ૦ વગર મોહોતનું, હમેશે જીવતું. Adj. Deathless, ever-living.

આહુયાને, âhuyânê. Dink. એબીઅલ-ઈલ્લતવાળાઓને લગતું. Adj. Relating to the ugly—deformed, pertaining to vicious persons.

હોશંદ, hôshand. See hôshhand, hôshhang.

અહુગાન, ahugân. ના૦ માલેકો, ધણીઓ, સાહેબો. Subs. Owners, proprietors, masters, rulers.

અહુદાન, ahudân. વિ૦ ખરાબ જાણનાર, સારૂં નહીં સમજનાર. Adj. Evil-knowing, evil-witting. Compare Av. [illegible], [illegible]

અ-હોશ્ને, a-hôshnê. Niâ. Atash. વિ૦ દુ:ખ વગરનું, મોહોત વગરનું; અક્કલ-બુદ્ધિ વગરનું, હોશ-હુશિયારી વગરનું. Adj. Free from sickness—ailment—disease,

painless, deathless, immortal, senseless, devoid of judgment—understanding, unintelligent.

આખોગાન, âkhôgân. See ahugân, âhugân.

આહનજાન, âhanjân. ના૦ સખત જીવનું આદમી, સખતી ખેંચનાર, મેહેનત કરનાર. Subs. A hard-hearted man, one who bears hardships—difficulties, a hard-working man.

આહુદાન, âhudân. એબ શોધી કાઢનાર, ઈલ્લત જાણનાર. Adj. Finding out deformity—ugliness, vice-detecting.

ખાન્દાન, khândân. ના૦ ખાનદાન, પેહેડી, નસલ, ઓલાદ; ઘેરનાં રેહેનારા. Subs. Family, parentage, descent, generation, stock, race; inmates of the house. Per. خاندان

ખાનશ્ને, khânashnê. ના૦ ભણવું, ભણતર, પઢવું. Subs. Reciting, learning, reading, studying.

ખુદ્રવશ્ને, khudravashnê. Vand. XVI. ના૦ પોતે જવું તે. Subs. Going one's self.

દશ્નેયાન, dashnêyân. ના૦ જમણી તરફનાઓ, દક્ષિણ દિશા તરફનાં રેહેવાસીઓ. Subs. Those that are on the right side, people inhabiting the southern regions.

યાન્યાન, yânyân. ના૦ દોલતમંદો, પૈસાદારો, ધનવાન પુરૂષો, તવંગરો. Subs. Rich—wealthy persons, opulent people.

હાન્યાન, hânyân. Vand. XVI. ના૦ બિજા લોકો,

પરાયાં—પારકા લોકો; બિજા પાસે ઉઘડાવવું. Subs. Foreigners, strangers, aliens; getting (the door) opened; as in—[Pahlavi]

[Pahlavi] હોશ્ને, hôshnê. Yas. LIV. ના૦ હુશિયારી, બુદ્ધિ. Subs. Cleverness, intelligence, understanding, sense, judgment.

[Pahlavi] હોશુન, hôshun. Siroz. ના૦ મોહોત. Subs. Death; as in—[Pahlavi]

[Pahlavi] અ-ખુશ્નુદ, a-khushnud. વિ૦ નાખુશ, નારાજી, દલગીર, ઉદાસ, નિરાશ. Adj. Displeased, discontented, dissatisfied, sorry, grieved, sad, despondent. Av. [Avestan]

[Pahlavi] અશ્વશ્ને, અશોયાન, ashvashnê, ashôyân. Yas. LIV. ના૦ સવાબો, સવાબનાં કામો; અશો—સાચુ બોલનારા માણસો. Subs. Virtuous—righteous deeds, merits arising from virtuous actions; the pure, truth-speaking persons. Comp. Av. [Avestan]

[Pahlavi] ખાનશ્ને, khânashnê. See [Pahlavi] khânashnê.

[Pahlavi] દાનશ્ને, dânashnê. ના૦ દાનાઈ, વકુફી. જ્ઞાન. Subs. Wisdom, sense, sagacity, understanding, learning. Compare Per. دانش

[Pahlavi] હોશ્ને, હોશીએ, hôshnê, hôshíê. Yas. LIV. ક્રિ૦ અ૦ ડહાપણથી, હોશ-અક્કલથી. Adv. Wisely, prudently, sensibly.

અ-ખુશ્નુદી, a-khushnudî. ના૦ અસંતોષ, દલગીરી, નાખુશી. Subs. Dissatisfaction, discontentedness, sorrow, displeasure.

અ-ખુશ્નુદ-રદાન, a-khushnud-radân. Baj. ના૦ નારાજ થએલા—નાખુશ સરદારો, ખફા થએલા—અસંતોષી ઉસ્તાદો—દસ્તુરો—ઉપાધ્યાઓ. Subs. Displeased—dissatisfied chiefs, offended—discontented teachers—Dasturs. Av.

અ-ખુશ્નુદ, a-khushnud. See à-khushnud.

ખુશ્નુદ, khushnud. વિ૦ રાજી, ખુશી, ખુશહાલ. Adj. Content, satisfied. Comp. = Av. , Per. خشنود

ખુશ્નુદ-જનુનદ, khushnud-jânunad. ક્રિ૦ રાજી—ખુશીથાએ. V. May be pleased with, may be delighted, may be satisfied.

અ-અનશુતાયાન, a-anshutâyân. વિ૦ મનુષ્યવગરનું, આદમીઓવગરનું. Adj. Void of human beings, not teeming with men.

અ-ખુશ્ક, akhushk. વિ૦ સુકાસવગરનું, ભીનું. Adj. Not dry—parched, moist. Prohib. + = Av. = Sans. शुष्क = Per. خشک

આયનદેહ, âyandêh. કૃ૦ ના૦ આવનારૂ. Particip. subs. One who comes, coming. Av. , Per. آیند ه

અ-ખુશ્કી, a-khushkî. Dâd. ના૦ સુકાસ વગરની હાલત, ભીનાસ. Subs. State of being not dry,

wetness, moisture. Prohib. [Avestan] + [Avestan] = Per. خشکي = dryness.

[Avestan] અ-ખુશ્કી, a-khushkî. ના૦ See [Avestan]

[Avestan] અ-હોશ્ગી, a-hôshgî. ના૦ અમરગી, મોહોતવગરની હાલત, જવેદાનીની હૈઆતી; બેહોશી, બેભાનની હાલત. Subs. Immortality, life destined to endure without end; fainting, senselessness. Av. [Avestan], Per. بي هوشي

[Avestan] અ-ખુશ્કી-ખાસ્તાર, a-khushkî-khâstâr. વિ૦ સુકાસ નહીં ચાહનારૂં, દુકાલને નહીં ઈચ્છનારૂં. Adj. Not desiring dryness, not wishing for drought —famine.

[Avestan] અ-હોશ્ગીએ, a-hôshgîê. Dâd. ના૦ See [Avestan], a-hôshgî.

[Avestan] અ-ખુશ્કગર, a-khushkagar. ના૦ નહીં સુકવનાર-સુકું કરનાર. Subs. That which does not dry, that which does not render dry.

[Avestan] અ-ખુશ્ક-ગલુગીહા, a-khushk-galugîha. ક્રિ૦ અ૦ સુકકાં ગળાંથી નહીં, ભીનાસવાળાં—મોકળાં ગળાંથી. Adv. Not with a parched throat, with a moist—undried throat. Prohib. [Avestan] + [Avestan] = dry + [Avestan] = Av. [Avestan] = Per. گلو = a throat; [Avestan], an adverbial suffix.

[Avestan] અ-ખુશ્કર, a-khushkar. વિ૦ શક્તિવાન, નાચારીવગરનું. Adj. Able, powerful, not helpless—destitute.

[Avestan] અ-અન્દાઝશ્ને, a-andâzashnê. ના૦ અંદાજ-પ્રમાણ

વગરની હાલત, સરખાપણું નહીં તે, ઈરાદાવગરની હાલત. Subs. State of being not symmetrical—within due bounds, disproportion, non-conformity, absence of aim—intention.

[Avestan] અ-અન્દાઝે, a-andâzê. વિ० બેહદ, પ્રમાણ વગરનું, જોઈએ તેટલી હદમાં નહીં, ઘણુંજ. Adj. Unlimited, disproportionate, not within due bounds, excessive, very much. Per. بي اندازه

[Avestan] અ-અન્દાજગીહા, a-andâzagîhâ. ક્રિ० અ० વગર અંદાજની રીતે, વગર પ્રમાણથી, બેહદ રીતે. Adv. Not proportionately, without any measure, unlimitedly.

[Avestan] અઓશ્ત, aôsht. એ શબ્દ [Avestan] નો ટુંકો છે. ના० બિજ ગાથાનું નામ. An abbreviation of [Avestan]. Subs. The name of the second Gâthâ.

[Avestan] હાઉશ્ત, hâusht. ના० કોમ, ન્નાત. Subs. Caste, nation, tribe, people.

[Avestan] હાવેશ્ત, hâvêsht. ના० ચેલો, શિષ્ય, વિદ્યાર્થી, શાગેરદ, શિખાઉ, નિશાળીઓ, બેહેદીનનો ટોલો. એની મુકાબેલ [Avestan] (= Av. [Avestan] = ઉસ્તાદ, હેરબદ) આવેછે. Subs. A disciple, a pupil, an apprentice, a scholar, a school-boy, Parsi laymen. Contrast [Avestan] = Av. [Avestan] = a professor, Hêrbad. Av. [Avestan].

[Avestan] હોશ્ત, hôsht. ના० એક માણસનું નામ છે, કે જેણે દસ્તુર આદરબાદ માહરાસ્પંદને જરતોશ્તી ધરમ સંબંધી કેટલાક સવાલો કરયા હતા. Subs. The name of a person who

asked Dastur Adarbâd Mâhrâspand certain questions on points of the Zoroastrian religion.

અહ્વશ્તાન, ahvashtân. ના૦ એક દસ્તુરનું નાંમ છે, કે જે "વખ્તઆફરીદ" નો છોકરો હતો. Subs. Name of a Dastur who was the son of "Vakht Afrid."

હાવેશ્તાન, hâvêshtân. ના૦ ચેલાઓ, શાગેરદો, નિશાળીઆ, શિષ્યઓ, વિદ્યાર્થીઓ. Subs. Pupils, disciples, scholars.

હાવેશ્તાનચ, hâvêshtânacha. Dâd. શાગેરદોભી, ચેલાઓપણ. Even the pupils—disciples.

હાવેશ્તી, hâvêshtí. ના૦ શાગેરદી, ચેલાપણુ, ઓશ્તાપણું (તે "એરવદી"થી ઉતરતું), બેહેદીનપણું (તે "ઓશ્તા"થી ઉતરતો દરજ્જો). Subs. Apprenticeship, pupilage, rank next to Hêrbad, state of a Behedin

હાવેશ્તીહા, hâvêshtíhâ. ક્રિ૦ અ૦ શાગેરદીથી, શિષ્ય—ચેલાતરીકે, વિદ્યાર્થીપણાથી. Adv. In the capacity of an apprentice—disciple.

હાવેશ્તીદન, hâvêshtídan. ક્રિ૦ શાગેરદી કરવી, ચેલો—શિષ્ય થવું, વિદ્યાર્થી બનવું. V. To be one's pupil—apprentice, to become a disciple—scholar.

ઓશ્તોવદ, ôshtôvad. ના૦ બિજા ગાથાનું નામ. Subs. The name of the second Gâthâ. Av.

અ-હોશ-તનુ, a-hôsh-tanu. Ash. ના૦ અમરકાએઆ, સુખીદેહ, બીમારીવગરનું તન, તંદરોસ્તી ભરેલું શરીર. Subs. Body free from death, body free from

decay, healthy constitution, body exempt from sickness. Pâz.

.આવીખ્તન, âvîkhtan. ક્રિ૦ ટાંગવું, લટકાવવું. V. To hang up, to suspend. Per. آویختن

આહુ-દાદન, âhu-dâdan. ક્રિ૦ એબ આપવી—કરવી, દોષ લગાડવો. V. To blemish, to taint, to find fault with, to slander.

દાનેસ્તન, દાનેશ-તન, dânêstan, dânêsh-tan. ક્રિ૦ જાણવું, બુજવું, પીછાનવું, વાકેફ થવું. વિ૦ દાનાઈવાળું, દાનાવ (માણસ). V. To know, to understand, to recognize, to be acquainted with. Adj. Wise, prudent, sensible, learned.

હાન્-શતુન, hân-shatun. Dâd. ના૦ બિજું શેહેર, પારકું શેહેર. Subs. Another city, an alien city.

અ-હોશ-તનીહા, a-hôsh-tanîhâ. ના૦ અમર-તનવાળાઓ. Subs. plu. Immortal beings.

હાન્-શતુનીહા, hân-shatunîhâ. Dâd. ના૦ બિજાં શેહેરનાં લોકો. Subs. People inhabiting a foreign city.

હાન્-શતુની, hân-shatunî. વિ૦ સ્વદેશી નહીં તે, પરદેશી. Adj. Not of one's country, not native, foreign, alien.

અઓશ્તોવત, aôshtôvat. ના૦ એક રોજનું નાંમ. Subs. Name of a day. See , ôshtôvad.

અઓશ્તોવત-ગાસ, aôshtôvat-gâs. ના૦ બિજા ગાથાનું નામ, એક બંદગીનું નામ, "ઓશ્તવતગાથા" નાં

હા. ("ઓશ્તવતગાથા" ને માટે અસલ શિકલ એમ્રમાણે આવેછે, જુઓ વીસ્પ૦ ૧લો કરદો, વંદી૦ ૧૯ મી પરગરદ.) Subs. The name of the second Gâthâ, name of a prayer, Ushtavaitî Gâthâ. Av.

હાવેશ્તગીહા, hâvêshtagîhâ. Dâd. ક્રિ૦ અ૦ ચેલા તરીકે, શિષ્યની રીતે. Adv. In the capacity of an apprentice—disciple.

ઓશ્તવત, ôshtavat. Nêrang. See

અહંગામ, ahangâm. વિ૦ કમોસમનું, ખરાબ ફસલને લગતું. Adj. Unseasonable, untimely, ill-timed, not being in the proper season or time. Per. بی هنگام

અહુ-દામ, ahu-dâm. ના૦ ખરાબ સૃષ્ટિ—પેદાએશ. Subs. Bad productions, evil creation. Compare Av.

હંગામ? hangâm? ના૦ મોસમ, ઋતુ, ફસલ, વખત. Subs. Time, season.

અ-હોશ્મોરશ્નીચ, a-hôshmôrashnicha. ના૦ નહીં પણ ગણવું પઢવું, યાદ઼ બી નહીં કરવું. Subs. Not even calculating—reciting, not even remembering. Compare Av. , Per. شمردن

હંગામે, hangâmê. ના૦ આદમીનું ટોળું. Subs. A crowd of men.

અહુ-જામે, ahu-jâmê. ના૦ ખરાબ—મેલાં કપડાં. Subs. Bad—dirty clothes.

હાન્-દામે, hân-dâmê. વિ૰ બિજી પેદાએશવાળું. Adj. Belonging to some other creation.

હંગાર્દ, hangârd. ના૰ તુંદી, તેજી. Subs. Arrogance, inclinedness to conceit, acuteness.

હંગાર્દન, hangârdan. ક્રિ૰ તુંદી કરવી, તેજ કરવું. V. To be arrogant—haughty, to render sharp.

અખોઈ, akhôî. વિ૰ હઈડાં—અંતઃકરણને લગતું, દિલસોજ, જેહાંન—મકાનને લગતું. Adj. Relating to the heart—conscience, ardent, worldly, belonging to some place—residence.

અખોઈ, akhôî. Dînk. ના૰ અંતઃકરણ. Subs. The heart, the conscience.

અસ્નીયે, asnîyê. વિ૰ દાહાડાને લગતો (ભાગ), ઘેહ. Adj. Belonging to the day (lit.), belonging to the division of the day, Gêh. Av.

અહુઈ, ahuî. ના૰ સાહેબી, મ્હોટાઈ, બુજોરગી, ચહડતાપણું; બદી, બુરાઈ, ખરાબી. Subs. Mastery, superiority, pre-eminence, greatness; vice, wickedness, evil, badness, injuriousness.

અહુઈ, ahuî. Dînk. ના૰ See , ahuî.

અહુબદ, ahubad. ના૰ ઢાંકવું—છુપાવવું—ખાનગી રાખવું તે. ક્રિ૰ ઢાંકે, છુપું કરે. Subs. Act of covering—hiding—concealing. V. May cover—conceal—hide, may keep secret.

આવી, âvî. Dâd. ના૰ પાણી. વિ૰ પાણીનું, પાણીવાળું. Subs. Water. Adj. Watery, consisting of water.

આહુઈ, âhuî. વિ૦ એબીઅલ, ખોડ—ખાપણ—ખામીવાળું, ખરાબ દેખાવનું. Adj. Ugly, deformed, full of blemishes—faults, defective, ill-looking.

આહુઈ, âhuî. See âhuî.

ખાનગી, khângî. Dink. વિ૦ છુપું, જાહેર નહીં તે. Adj. Private, secret, not public.

ખાની, khânî. વિ૦ દુનિયાંને લગતું, રેહેઠાણ—મકાનને લગતું. Adj. Belonging to the world, worldly, relating to a house—residence—dwelling.

ખાની, khânî. ના૦ ઘર, મઠક, રેહેઠાણ, મકાન. Subs. A house, dwelling, residence, abode.

ખાની, khânî. Dînk. વિ૦ ખાણને લગતું; જેમકે દાનાઈની ખાણ. Adj. Relating to the mines (of wisdom); as in—

ખાની, khânî. ના૦ ખાણ. Subs. A mine, a quarry.

ખાની, khânî. Gloss. ના૦ "હોમાએ;" "દારા"ની છોકરીનું નામ; ખાલેસ—સ્વચ્છ સોનું; પાણીનો ચશ્મો, હોજ; પાદશાહી. Subs. Homâê (daughter of Dârâ); sterling or genuine gold; a spring of water, a fountain, a reservoir, a cistern, royalty.

ખાનેદ, khânêd. ક્રિ૦ પઢે, ભણે, બોલે. V. May learn—read, may recite—speak.

ખાવી, ખાન્ય, khâvî, khânya. Niâ. Khûr. વિ૦ કુવાને લગતું. Adj. Belonging to a well. Av.

જાની, jânî. વિ૦ જાન—જીવ—આત્માને લગતું, જાની. Adj. Relating to life—soul, cordial. Per. جانی

દશ્ની, dashní. વિ० જમણીતરફનું, દક્ષિણદિશાએ આવેલું. Adj. Relating to the right side, southerly. Âv. , Sans. दक्षिण.

દાની, dânî. વિ० દાનાવ, જાણનાર, હુશિયાર. Adj. Wise, learned, intelligent, knowing.

યાની, yâni. ના० દોલત, નેકી, ખુશી, મોજમજાહ. વિ० ખુશી—મોજમજાહવાળું. Subs. Wealth, goodness, pleasure, satisfaction, mirth. Adj. Merry, mirthful, cheerful.

યાની, yâni. See yâni.

સાની, sâní. વિ० રેવાજ—રસમનેલગતું, અસબાબ—સામાનને લગતું; નસીબ—ભાએગનેલગતું. Adj. Relating to custom—practice—usage; relating to furniture—goods; pertaining to fortune—luck.

હાની, hâní. વિ० પરાયું, પારકું, અંજાંણ્યું, બિજાઓનેલગતું. Adj. Strange, foreign, alien, unknown, pertaining to others.

હાનીયે, આનીયે, hâníyê, âníyê. Dink. ક્રિ० અ० બિજું, સિવાય. Adv. Besides, another. Compare Av. , Sans. अन्य.

હાનીયે, hâníyê. ક્રિ० અ० હરેકરીતે, કોઈપ્રકારે. Adv. Anyhow, in any way.

આએ બોલ. ઈજશ્ને નાં ૪૪ માં હામાં આવેલોછે. This word occurs in the 44th chapter of Yasna.

અએ-ગંદી, aê-gandí. ના० ગંધાતું નહીં તે, વાસવાળું નહીં તે. Subs. Not emitting an offensive smell, not stinking, not giving forth a bad odour.

𐬀𐬉𐬥𐬀𐬰𐬛𐬍 અએ-નજ્દી, aê-nazdî. વિ૦ નજદીક નહીં, દુર. Adj. Not near, distant. Prohib. 𐬀 + 𐬀𐬉 = Av. 𐬥𐬀𐬰𐬛𐬌𐬱𐬙𐬀 = Per. نزد or نزدیک

𐬀𐬑𐬀𐬥𐬛𐬍 અ-ખન્દી, a-khandî. વિ૦ હસીવગરનું, નહીં હસનારૂં. Adj. Free from ridicule, not ridiculous, not laughing. Compare Per. خنده, خندان

𐬀𐬑𐬎𐬠𐬍 અ-ખુબી, a-khubî. ના૦ ખુબી નહીં તે, બુરાઈ, ખરાબી, દુરાચરણ, નકારૂં કાંમ, કુકર્મ. વિ૦ ખુબી—ભલાઈ—નેકી વગરનું. Subs. The state or quality of being not good, badness, wickedness, evil practices, a bad work. Adj. Devoid of goodness—virtue, unkind. Prohib. 𐬀 + 𐬑𐬎𐬠𐬍 = Per. خوبي

𐬀𐬑𐬎𐬠𐬎𐬱 અખુ-બુશ, akhu-bush. ના૦ અધુરી વિચાર શકિત. Subs. Imperfect reasoning faculty.

𐬀𐬑𐬉𐬱 અ-ખેશ, a-khêsh. Dink. વિ૦ સગું નહીં, સંબંધ વગરનું, પોતાનું નહીં, પારકું; ઈનકારકરતું. Adj. Unconnected, not allied by kindred, foreign; denying. Prohib. 𐬀 + 𐬑𐬉𐬱 = Per. خویش

𐬀𐬑𐬊𐬌𐬫𐬉 અખોઈયે, akhôiyê. વિ૦ ખસલતવાળું, સ્વાભાવિક, કુદરતી, કલ્પનાવાળું, દુરઅંદેશ. Adj. Natural, innate, original, full of imagination, far-sighted, provident.

𐬀𐬑𐬊𐬌𐬱 અખોઈ-શં, akhôî-sh. ના૦ તેનો ગુણ—ખવાસ—સ્વભાવ. Subs. His innate quality—nature—disposition. Per. خویش (= خوي + ش)

𐬀𐬵𐬀𐬢𐬔𐬍 અ-હન્ગી, a-hangî. ના૦ ઈરાદા-ધારણા વગરની હાલત, હુશિયારી-શાન્તી વગરની હાલત, હલકાપણું, કૌવત વગરની

હાલત. Subs. Absence of purpose—aim—design, want of understanding—placidness, levity, powerlessness. Compare Per. هنگ = understanding, power.

અહ્વદી, હાન્દી, ahvadî, hândî. ના૦ સરખાપણું, બરાબરી, હરીફાઈ, સરખામણી. Subs. Likeness, equality, evenness, rivalry, comparison.

અહુઈયે, ahuîyê. વિ૦ સત્તાવાળું, સાહેબીવાળું, મ્હોટાઈવાળું ; બુરાઈવાળું, બુરૂં. Adj. Authoritative, ruling, swaying, enjoying greatness ; evil, bad.

અહુ-દેહ, ahu-dêh. ના૦ ખરાબી કરનાર, એબ આપનાર. Subs. An evil-doer, one who does harm, a blemish-giver.

અહુ-દોશ, ahu-dôsh. ના૦ બુરો શબ્દ ઓચરવો તે, ગાળ. Subs. Uttering bad—indecent words, abuse.

અ-હુ-બબા, a-hu-babâ. ના૦ ખરાબ—કઢંગો દરવાજો. Subs. An awkward gate. + = Ar. باب = a gate.

અહુ-બબા, ahu-babâ. ના૦ દરવાજાનો ધણી—માલેક, દરબાન. Subs. The owner of a gate, a gate-keeper.

અહુ-બશ, ahu-bash. ના૦ ખરાબ—નકામી બેડી. Subs. A bad chain, a useless fetter.

અ-હુબશ, a-hubash. વિ૦ મોકાબલા વગરનું, બેમીસાલ, હરીફાઈ વગરનું, સાંભે નહીં થનારૂં. Adj. Having no

comparison, unmatched, not competing, not resisting.

અહુ-બેશ, ahu-bêsh. ના૦ ખરાબ મરજ, બુરો આજાર, ખરાબ દ્વેષ. Subs. A bad disease, a dangerous malady, malignant rancour.

આહનગી, âhangî. Dink. ના૦ ઈરાદો, ધારણા, મતલબ. Subs. Intention, design, purpose.

આહુઈયે, âhuîyê. ના૦ એબિચલપણું, એબવાળું તે. Subs. Deformity, ugliness, disfigurement.

ખાન્દશ, khândash. ક્રિ૦ તે પઢ્યો—ભણ્યો, તેણે વાંચ્યું. V. He recited, he read—learned.

ખાવગી, khâvagî. ના૦ ખાલેસી, પવિત્રાઈ, પાકીજગી, પરહેજગારી. Subs. Guilelessness, purity, piety, devoutness.

જશનહા, jashnahâ. ના૦ જશનો, ખુશીઓ, ખુશીની મીજલસો—મેલાવડાઓ ; તાપ, સુરજની ગરમી. Subs. Feasts, festivals, *fêtes*, pleasure-parties ; fever, heat of the sun. Per. جشنها

દશ્ને-બબા, dashnê-babâ. ના૦ જમણો દરવાજો. Subs. The right door—gate.

દાનેશ, dânêsh. ના૦ જ્ઞાન, દાનાઈ, હુશિયારી, ડહાપણ. Subs. Knowledge, wisdom, sagacity, intelligence. Per. دانش

યાનીય, yânîyê. વિ૦ દોલતમંદ, ખુશીવાળું. Adj. Wealthy, rich, pleased, enjoying pleasure.

સાનીયે, sânîyê. વિ૦ રસમ—રેવાજવાળું, તરીકા પ્રમાણે, હિસ્સાવાળું; નસીબવાળું, અસબાબ—માલમતા—મીલકતવાળું. Adj. Customary, habitual, conformable to

rule; having a share, fortunate, lucky, holding estate—property.

હવદી, havadî. વિ૦ પસ્તાવો કરનારૂં, પશ્ચાત્તાપી, તોબા-કરતો. Adj. Repenting, contrite, penitent.

હાન્દી, હવદી, hândî, havadî. Dink. ના૦ બરાબરી, સરખાપણું, સરખામણી. Subs. Equality, similarity, comparison.

હાન્દી, hândî. ભણનારૂં, પઢનારૂં. Adj. Reciting, reading, learning.

હાન્-બબા, hân-babâ. ના૦ બિજો બાબ, બિજો દરવાજો, બિજું કારણ—સબબ. Subs. Second chapter, another door, another cause—reason.

હાની, હાનીએ, hânî, hânîê. Dâd. ના૦ બિજાપણું, જુદાપણું, મળતાપણું નહીં તે. Subs. State of being not the same, non-coincidence.

હાનીશ, hânîsh. ક્રિ૦ આજ્ઞા૦ તે તું લખ. V. imper. Write it (thou).

અ-ખેશાવંદ, a-khêshâvand. વિ૦ સગું—કુટુંબી નહીં, નાતીલું નહીં. Adj. Not related, not connected by family ties, not akin. Priv. + = Per. خویشاوند = a kinsman.

અ-ખેશી, a-khêshî. ના૦ ખેશી—સગાઈ—સંબંધ વગૈરની હાલત. Subs. State of being not related by kindred, absence of relationship—affinity.

હવદીહેદ, havadîhêd. ક્રિ૦ બરાબર—સરખું થાયછે. V. Becomes equal, becomes similar—alike.

[Pahlavi] ખાવીગાન,ખાન્યાન, khâvîgân, khânyân. Sêtâ-êsh. નાo કુવાઓ. Subs. Wells. Compare Av. [Avestan] (in [Avestan] [Avestan]. See Khor. Yt. 2).

[Pahlavi] અ-ખ્વેગાંન, a-khvêgân. વિo ખાબ—ઉંઘ વગરના. Adj. Those that are without sleep.

[Pahlavi] અ-ખેઝશ્ને, a-khêzashnê. નાo નહીં ઊઠવું, બેસી રેહેવું, દબાણમાં રેહેવું. Subs. Not getting up, being in a state of rest; being in a state of pressure.

[Pahlavi] અ-ખેશુન, a-khêshun. નાo સગાં નહીં, પરાયાં. Subs. plu. Not relations, strangers. Priv. [Pahlavi] + [Pahlavi] = Per. خویش = a kinsman.

[Pahlavi] અહુઈગાંન, અહુઈયાન, ahuîgân, ahuîyân. Dâd. and Nêrang. નાo સાહેબીવાળા—મ્હોટા લોકો, મહાન પુરૂષો. Subs. Those who enjoy pre-eminence—greatness, those who are of high rank.

[Pahlavi] અહુ-દશ્ને, ahu-dashnê. નાo જમણી તરફનો સાહેબ—ધણી. Subs. The master—lord on the right side.

[Pahlavi] આસુબશ્ને, âsubashnê. મળીજવું, પેવસ થવું. Subs. The act of being mingled, mixing up.

[Pahlavi] ખાનીગાન, khânîgân. Dâd. નાo નેહેરો, નાળાંઓ. Subs. Canals, brooks, rivulets.

[Pahlavi] ખાનેશ્ને, khânêshnê. નાo પઢવું તે, ભણતર; કેહેવું. Subs. Reciting, learning, reading, saying. Per. خوانش

[Pahlavi] ખાવીગાંન, khâvîgân. See [Pahlavi] khâvigân.

દોઝનેયાન, dôzanêyân. Vand. XIV. નાο બુરાઈ કરનારા, નઠાઇં વમાસનારા. Subs. Evil-doers, evil thinkers. Compare Av.

યાન-જશ્ને, yân-jashnê. નાο જશનની મોજ, મેળાવડાની ખુશી. Subs. The pleasure derived from feasts—convivial assemblies.

યાનીગાંન, yânîgân. નાο ખુશી કરનારાઓ-ભોગવનારાઓ; નેકીનો બદલો લેનારા. Subs. Those that gladden, those that receive rewards for their virtuous actions. Compare Av.

યાવેશ્ને, yâvêshnê. નાο પામવું તે, હાંસેલ, પ્રાપ્તિ. Subs. Getting, obtaining, acquisition.

હાનદશ્ને, hândashnê. Dink. નાο સરખું—બરાબર કરવું તે, સમતોલ કરવું. Subs. Act of making equal—alike, act of making of equal weight—evenly proportioned.

હાનીગાન, hânîgân. નાο બિજાઓ, લોકો, બાકી રહેલા. Subs. Others, people, the remaining.

અ-ખેશ્કાર, a-khêshkâr. નાο ખરૂં કામ નહીં, ખોટું કામ; બદકામ કરનાર; ખરાબ ધંધો, ખરાબ ધંધો કરનાર; જુઠું, નારાસ્તી. Subs. An evil deed, an evil-doer; a bad profession; one that follows a bad profession; a lie, untruth, falsehood.

અ-ખેશ્કાર, a-khêshkâr. વિο બેરોજગાર, નિરૂદ્યોગી. Adj. Unemployed, doing nothing, out of service.

અ-ખેશ્કારાન, a-khêshkârân. નાο ધંધા—

રોજગાર—કામકાજ વગરનાં લોકો, નાકીસ્મી. Subs. Those that are out of service, those that are unemployed—without any business, unskilful persons.

અ-ખેશ્કારી, a-khêshkârî. Bund. ના૦ ઉદ્યોગ—ધંધા—રોજગાર વગરની હાલત, બેરોજગારી. Subs. State of being out of employment—service, want of occupation. Prohib. + = Av. , = Per. خویش = one's own; = Av. = Pâz. = Per. کر = a work; suffix = Per. ي; Compare Pâz. , Per. خویشکاري

અ-ખેશ્કારીહા, a-khêshkârîhâ. ક્રિ૦ અ૦ વગર ધંધાથી, બેરોજગારીપણાંથી, નિરૂદ્યોગીથી. કાયદાસર નહીં, બેકાયદે. Without being employed—engaged, irregularly, improperly.

હાવેશ્ત, hâvêsht. See hâvêsht.

અહુએ-દાદ, ahuê-dâd. ના૦ ઈનસાફનો ધણી, ઈનસાફ કરનાર. Subs. An arbitrator, a judge.

અ-અન્દી, a-andî. વિ૦ ઉમેદ—આશા વગરનું. Adj. Hopeless, having given up hope.

અખુઈયે, akhuîyê. ક્રિ૦ અ૦ અંતઃકરણથી, દીલોજાનથી. Adv. Conscientiously, heartily, cordially.

અ-ખુદી, a-khudî. વિ૦ પોતાને લગતું નહીં, પરાયું, પારકું. Adj. Not of one's own, foreign, strange, alien.

અહ્વદી, ahvadî. ક્રિ૦ તું ચાહે છે—ઈચ્છે છે. V. Thou wishest—likest.

અહુઈગી, âhuígî. વિ૦ એબવાળું, એબલગામણું. Adj. Deformed, ugly, ill-shaped.

અહુઈયે, અહુઈગી, ahuîyê, ahuígî. વિ૦ સાહેબીને લગતું, મ્હોટાઈ ભોગવતું; ખરાબીને લગતું, બુરૂં. Adj. Relating to mastery, enjoying greatness; pertaining to badness, injurious, evil.

ખાઈગી, ખાહી, khâîgî, khâhî. Dink. ક્રિ૦ તું ચાહે—પ્યાર કરે. V. Thou mayest wish—love.

ખાવંદે, khâvandê. ના૦ ખાવંદ, ધણી, માલેક. Subs. Husband, master, owner.

ખોઈયે, khôîyê. ના૦ ખાહેશ રાખવી, ચાહ રાખવો, ખાહેશ, ચાહ. Subs. Coveting, desiring, loving, wish, fondness.

હાનીયે, hânîyê. Dink. ક્રિ૦ અ૦ બિજું, સિવાય, વળી. Adv. Moreover, besides, again.

આએ બોલ દીનકરદમાં નીચલી એબારતમાં આવેલો છે:— This word occurs in the following construction in Dinkard :—

અ-અંદેશ, a-andêsh. વિ૦ અવિચારી, વિચાર વનાનું. Adj. Thoughtless, inconsiderate. Prohib. + = Per. اند یش (as in خیراندیش , صواب اندیش)

અ-ખવીગી, a-khavîgî. Yt. Seros. See akhâî.

અ-ખેશ, a-khêsh. વિ૰ સગું—ખેશ નહીં, પોતાને લગતું નહીં. Adj. Not related to, not allied by blood, not belonging to one's self.

અહુઈગી, ahuîgî. ના૰ સાહેબી, હકુમત. Subs. Mastery, sovereignty, sway.

અહુઈયે, ahuîyê. Yas. XXXIV. ના૰ સાહેબી. વિ૰ સાહેબી-મ્હોટાઈવાળું. Subs. Mastery, sway, rule. Adj. Enjoying mastery—sovereignty.

હાનીગી, હાનીયે, hânîgî, hânîyê. ક્રિ૰ અ૰ બિજી મરતબે. Adv. A second time, on the second occasion.

અહુઈગીહા, ahuîgîhâ. Dink. ક્રિ૰ અ૰ સાહેબી—મ્હોટાઈની રીતે—રાહે, સાહેબીથી. Adv. Authoritatively, peremptorily.

ખાનેગીહા, khânêgîhâ. ક્રિ૰ અ૰ ચુપચુપ—છાની-માની રીતે, છુપી—ખાનગી રીતે. Adv. Silently, softly, quietly, privately, secretly.

ખાની-દાનાગી, khânî-dânâgî. ના૰ દાનાઈની ખાણ. Subs. The mines of knowledge—learning.

અહવંદીયાન, ahvandîyân. ના૰ બરાબરીઆ, સરખે-સરખા. Subs. Equals, compeers, those that are of the same rank—position, &c.

અ-હંબજશ્ને, a-hanbajashnê. ના૰ વાંધો નહીં લેવો, વાંધા ભરેલું નહીં તે, કબુલ રાખવું. Subs. Not disputing, not taking—raising any objection, admitting.

અ-ખવીગી, a-khavîgî. ના૰ ઉંઘ વગરની હાલત, હુશિયારી. Subs. Sleeplessness, wakefulness.

અ-ખાઈચે, a-khâîyê. See a-khavîgî.

અહુઈગી, ahuîgî. Dink. ના૦ ખરાબી, નુકસાન. Subs. Damage, harm, ruin, destruction, hurt.

અહુઈચે, a-huîyê. ના૦ સાહેબી, મ્હોટાઈ, બુજોરગી. Subs. Rule, mastery, superiority, greatness.

આહુઈગી, âhuîgî. ના૦ એબ ભરેલી હાલત, ખોડ. Subs. State of ugliness, a bad habit, vice.

ખાનેગી, khânêgî. વિ૦ ખાનગી, છુપું, ઘેરને લગતું, સાદું. Adj. Private, secret, domestic, homely.

ખાવીગી, khâvîgî. વિ૦ ઉંઘરેટું, ઊંઘવાળું. Adj. Sleepy, drowsy, dull.

હુબસીઆ, hubasîâ. ના૦ દાંત. Subs. A tooth.

અખુઈ-ગુશીદન, akhuî-gushîdan. ક્રિ૦ અંતઃકરણ(ના આવાજ)ને સાંભળવું, અંતઃકરણના હુકમ મુજબ ચાલવું. V. To hear the voice of conscience, or to obey the dictates of conscience; + = گوشیدن = to listen.

અહુઈ-દીદન, ahuî-dîdan. ક્રિ૦ ખરાબી જોવી—પાંમવી; સાહેબી જોવી—પાંમવી, મ્હોટાઈ ભોગવવી. V. To see—to suffer destruction; to enjoy superiority—pre-eminence.

આખેઝીદ્દતુમ, âkhêzîdtum. Dâd. વિ૦ સઉથી વેહેલો ઊઠતો-ઊઠનાર. Adj. Rising (from bed) very early.

આખેઝીદમ, âkhêzídum. ક્રિ૦ હું ઊઠું. V. I may rise—get up.

એ બોલ દાદેસ્તાને દીની નામની પેહલવી કેતાબમાં નીચેની એબારતમાં આવેલો છે:—This word occurs in the following construction in Dâdastân-e-dînî:

હાન્દીતર, hândítar. વિ૦ વધારે બરાબર—સરખું. Adj. More equal—similar—alike.

હાન્-જીનાક, hân-jînâk. Vand. X. ક્રિ૦ અ૦ બિજી-જગાએ, બિજગમ, બિજી તરફ. Adv. In another place—direction, on the other side.

અખ્વીની, akhvînî. ના૦ દુરઅંદેશી, અગમચેતી. Subs. Forethought, foresight.

અહુ-દીની, ahu-dínî. ના૦ ખરાબ દીન, ગુનાહ ભરેલો કાયદો. Subs. A bad religion, a wrong—sinful principle.

અહુ-દેવી, ahu-dêví. ના૦ ખરાબ દેવી. Subs. An evil female spirit, a wicked Daêvî.

અહુઈ-નયુશીદન, ahuí-nayushídan. Dink. ક્રિ૦ દીન—ધરમ શિખવો, દીનનાં ફરમાનો સાંભળવાં. V. To hear the precepts of religion, to acquire a knowledge of religion. + = نیوشیدن = to lend an ear.

અ-ખુન-સન-દદ, a-khunsandad. ક્રિ૦ નાખુશ—દલગીર કરે. V. May displease, may make sad—sorry. Compare Per. خورسند

અ-ખુશ્નેદ, a-khushnêd. ક્રિ૦ નાખુશ-નારાજ-નિરાશ થાએ. V. May be displeased—disappointed.

અહુઈનેદ, ahuînêd. Dink. ક્રિ૦ સાહેબી કરે; ખરાબી કરે. V. May rule—govern; may ruin, may do harm.

ખન્દીનેદ, khandinêd. ક્રિ૦ હસાવે, ખુશ કરે. V. May cause to laugh, may cause to please.

ખાનીનેદ, khânînêd. ક્રિ૦ પઢાવે, શિખવે, બોલાવે. V. May cause to learn—recite, may cause to speak.

ખુન્શનેદ, khunshanêd. ક્રિ૦ રાજી-ખુશી-ખુશહાલ થાએ. V. May be pleased, may be satisfied with.

અ-ખુન્સંદ્તન, a-khunsandtan. ક્રિ૦ નારાજ—નાખુશ—દલગીર થવું. V. To be displeased—offended, to be sorry.

અહુ-દીન, ahu-dîn. Dink. ના૦ ખરાબ દીન—કાએદો. Subs. A bad religion, a wrong principle. Compare Av. + +

આવી-વર, âvî-var. Bûnd. ના૦ પાણીનો ગોકો. Subs. A rock-cut water receptacle.

ખાન્દેહ, ખાનીદેહ, khândêh, khânîdêh. વિ૦ પઢેલું, શિખેલું. Adj. Learned, instructed, well read.

અ-ખોસ્કારશ્ને, a-khôskârashnê. ના૦ પસ્તાવો નહીં કરવો, પતેત—તોબા નહીં કરવી. Subs. Not repenting—regretting, not turning from sin.

અ-ખુસ્કારશ્ની, a-khuskârashnî. ના૦ પોકારવું નહીં, ફરીઆદ નહીં કરવી. Not bawling—complaining.

હોસ્કાર્દ, hôskârd. વિ૦ વાકેફગાર, ખબરદાર, જાગૃત, સાવધ. Adj. Knowing, intelligent, vigilant, wakeful.

અ-હોસ્કાર્દન, a-hôskârdan. ક્રિ૦ ખબરદાર—સાવધ—હુશિયાર નહીં કરવું. V. Not to make well versed—vigilant, not to apprise.

હોસ્કાર્દન, hôskârdan. ક્રિ૦ ખબરદાર—સાવધ કરવું, ચેતવણી આપવી, જણાવવું. V. To warn, to inform previously, to make known.

અહુઈવાંન, ahuîvân. ના૦ સાહેબી કરનારા, મ્હોટાઈ-રાખનારા; આજ્ઞા, હોકમ, ફરમાન. Subs. Those who exercise authority—enjoy greatness; an order, command, *fiat*.

ખાનીચે, khânîchê. ના૦ પાણીની નાધલી હોજ, પાણીનો ન્હાનો ચશ્મો. Subs. A small fountain or reservoir, a streamlet.

અ-ઓસ્તાખ, a-ôstâkh. Gloss. ના૦ હિચકારાપણું, હિચકાઈ થવું, હિચકારાપણું કરવું. Subs. Cowardice, becoming timorous, playing the coward.

અ-અવસ્તા-યશ્નાન, a-avastâ-yashnân. ના૦ અવસ્તાની આરાધના નહીં કરનારા, અવસ્તા નહીં પઢનારા. Subs. Those who do not praise the Avestâ, those who do not recite or study the Avestâ. (Prohib. + from Av.)

અહુ-ગેતી-દેહેશ્નાન, ahu-gêtí-dêhêshnân. નાo ખરાબ પેદાએશ ઉત્પન્ન કરનાર, દુનિયાંમાં ખરાબી ઉત્પન્ન કરનાર—આપનાર; દુનિયાંને પેદા કરનાર સાહેબ, ખોદા. Subs. One who brings evil things into existence, one who effects evils in the world; the Creator of the world, God.

અહુ-સેતાયશ્નાન, ahu-sêtâyashnân. નાo બુરી—અણઘટતી સેતાએશ—વખાણ કરનારાઓ. Subs. Those who offer insincere prayers, those who give false praises.

હુ-સતાએશ્નાન, hu-satâêshnân. નાo નેકબંદગી કરનારા, ઘટતી સેતાએશ કરનારા. Subs. Those who offer sincere prayers, those that give just praises.

જ્યાન-ગેતી-દેહેશ્નાન, zyân-gêtí-dêhêshnân. Dink. નાo ગેતીને ખરાબ કરનારા, દુનિયાંની પેદાએશને નુકસાન પોહોંચાડનારા. Those who corrupt the world, those that do harm to worldly productions.

જશ્ન-ગેતી-દેહેશ્નાન, jashna-gêtí-dêhêshnân. નાo દુનિયાંની પેદાએશોનો મેલાવડો—સંગ્રહ, દુનિયાંની પેદાએશોનું પ્રદર્શન. Subs. A collection of the creations of the world, an exhibition of the productions of the world.

અ-હોસ્તાનીગાંન, a-hôstânígân. વિo લોકો—રૈયત—પ્રજાવગર. Not having people, devoid of subjects.

અ-ઓસ્તાંન, a-ôstân. ના૦ બેવિશ્વાસુ—ભરોસા વગરનું માણસ, બદનયતવાળું માણસ. Subs. A faithless—untrusty man, a man of an evil intention.

આસુબીદન, âsubîdan. ક્રિ૦ મળીજવું, પેવસ્ત થવું. V. To be mingled—united, to be mixed up.

આહંગીદન, âhangîdan. ક્રિ૦ ધારણા કરવી, વિચારવું; ખેંચવું, તાણવું; ઉતાવળ—શેતાબી કરવી. V. To intend, to think; to draw, to pull; to make haste, to lose not a minute. Compare Per. آهنگ

હાનજીદન, hânjîdân. ક્રિ૦ કાંઈબી ખેંચવું. V. To pull anything.

અહુ-દીદેગી, ahu-dîdêgî. ના૦ સારૂં નહીં જોવું, સારો દેખાવ નહીં મેળવવો, પુરતી સહમજ—જ્ઞાન નહીં મેળવવું, ખરાબ દેખાવ. Subs. Not seeing good (things), not getting a good sight, not acquiring sufficient information—knowledge, a bad sight—view.

અ-અંદક-ફરાજ, a-andak-farâz. વિ૦ થોડું ઘણું નહીં, સમતોલ, બરાબર, જોઈએ તેટલું. Adj. Not a little, not more or less, equal, evenly proportioned, exact, adequate, sufficient. Compare Per. نر + اندک + فراز

ક્ષુદ્ર, kshudra. Nêrang. ના૦ મની, ધાત; શરાબ; કાંજી, ખીર; દુધ, પાણી. Subs. Seminal fluid, *semen virile* (L.); liquor; gruel, rice gruel; milk, water. Compare , Av.

અ-હુસ્રોબ, a-husrôb. ના૦ ખરાબ કીર્તિ, બદનામી.

વિ૦ અપકીર્તિનું, અપજસવાળું, ધિક્કારવાળું, બદસુરત, ખરાબ. Subs. Infamy, ingloriousness. Adj. Infamous, inglorious, despicable, ugly, evil. Priv. + = Av. = fair fame.

અહુ-સ્રોશી, ahu-srôshî. ના૦ ફરમાન—હોકમને લગતો ધણી, ફરમાનવાળો સાહેબ, તાબેદારીને લગતો સાહેબ. Subs. Master of obedience (lit.), one who enforces obedience.

અ-હુસ્રોબે, a-husrôbê. See

હુસ્રુબે, husrubê. Siroz. ના૦ નેકનામી ; એક ગોફાનું નામ છે કે જેમાં પાદશાહ કેખુસરવ ગોફેનશીન થયો હતો. વિ૦ સારા સખુન બોલનારૂં. Subs. Acquiring a good name by virtuous actions; the name of a cave into which King Kaekhusrav retired. Adj. Uttering good words. Av.

અખીન, akhîn. ના૦ ખોદાતઆલાનાં નામો મધેનું એક નામ છે. વિ૦ દુરઅંદેશ, આગમચથી વિચાર કરનારૂં. Subs. One of the names of God. Adj. Forethinking, far-sighted.

અહુઈનાદ, ahuînâd. ક્રિ૦ સાહેબી આપે, સાહેબી હોજો. V. May give sovereignty—sway, may enjoy authority—mastery.

અ-અન્દુખ્તે, a-andukhtê. ભૂ૦ કૃ૦ નહીં મેળવેલું, એકઠું નહીં કીધેલું, ફાયદો નહીં મેળવેલો. Past part. Not acquired—gained, not collected, not profited. Prohib. + = Per. اندوخت

અહુ-બોએ, ahu-boê. વિ૦ દુરગંધી, ખરાબ વાસ—બદબો ભરેલું. Adj. Full of offensive smell, stinking. Priv. + = Av. = Per. خوش بوي

હુ-બોએ, hu-boê. ના૦ સુગંધ, ખુશબો. Subs. Fragrance, perfume, good odour, pleasing scent.

અહુએ-દોશી, ahuê-dôshî. Dink. ના૦ ખરાબીનો માલેક, બુરાઈનો ધણી. Subs. One who practises vice, an evil-doer.

અહુએ-નશી, ahuê-nashî. વિ૦ ખરાબ સાએઆવાળું. Adj. Having a bad shade.

અહુ-ગોશી, ahu-gôshî. વિ૦ ખરાબ કાનવાળો, કાચા કાનનો, બાહોશ નહીં તે. Adj. Having bad ears (lit.), too apt to believe, having weak intellect.

અહુ-વીનશી, ahu-vînashî. વિ૦ ખરાબ દ્રષ્ટિ—નજરવાળું, ખરાબ દેખાવનું.. Adj. Having a bad eyesight, ill-looking.

અહુ-ગવશ્ને, ahu-gavashnê. ના૦ ખરાબ બોલવું, ખરાબ કેહેવત. Subs. A bad utterance, an evil speech.

અહુ-ગોયાન, ahu-gôyân. ના૦ ખરાબ બોલનાર, દુષ્ટ સખુન બોલનાર. Subs. A bad speaker, one who utters evil words.

અહુ-દન્દાન, ahu-dandân. વિ૦ ખરાબ દાંતવાળું. Adj. Having bad teeth. (= not good) + = Av. , Sans. दन्त = a tooth.

યાન્-જનશ્ને, yân-janashnê. ના૰ ખુશી તોડ્વી. Subs. Destroying pleasure.

હીન્દુગાન, hîndugân. Dâd. ના૰ હિન્દુસ્તાન; હિન્દુઓ. Subs. India or Hindostan; the Hindoos.

અ-ખીની, a-khînî. Dâd. વિ૰ કીનો—કપટ—દ્વેષ વગરનું. Adj. Free from revenge—spite—malice.

અહુઈની, ahuînî. Dink. ના૰ સાહેબી. વિ૰ સાહેબી કરનારૂં, મ્હોટાઈ ભોગવનારૂં. ક્રિ૰ તું સાહેબી કર. Subs. Mastery, rule, sway. Adj. Enjoying supremacy—mastery—greatness. V. Rule (thou).

આહુ-ગની, âhu-ganî. વિ૰ એબને મારનારૂં, ઈલ્લતને તોડનારૂં. Adj. Destroying evil, crushing vice.

આહુ-ગોઈ, âhu-gôî. ના૰ એબ—નિંદા-ગીબત કરનાર, બુરૂં બોલનાર. Subs. One who finds fault with, a backbiter, a slanderer, a defamer.

હાનીની, hanînî. Dâd. વિ૰ લોહોડાંને લગતું, લોહોડાંનું. Adj. Made of iron, iron; as in—

અહુઈનીનેદ, ahuînînêd. Yas. XXX. ક્રિ૰ ખરાબી કરે. V. May do evil—harm.

અખોઈનેદ, હવીનેદ, akhôînêd, havînêd. ક્રિ૰ વિચાર કરે, સાહેબી કરે. V. May think—consider, may domineer—rule.

અહુઈનેદ, ahuînêd. ક્રિ૰ તમો સાહેબી કરોં. V. You may sway—rule.

અહુઈનેદ, ahuínêd. Dâd. ક્રિ૰ ખરાબી કરેછે. V. Does harm—evil.

અહુ-જવીદ, ahu-javîd. ના૰ જુદો ધણી, બિજો ધણી. Subs. A different master, another owner.

ખાનીનેદ, khânînêd. ક્રિ૰ બોલાવ્યું, તેડ્યું ; પઢાવ્યું. V. Called, invited; taught (to read and write), made to learn or study.

હવીનેદ, havínèd. ક્રિ૰ બીહેછે, ધાસ્તી કરેછે. V. Fears, dreads (pres. third per. sing.).

અહુઈનીદાર, ahuînîdâr. Vand. XX. ના૰ નજુસાઈ—ગલીચાઈ—અપવિત્રાઈ કરનાર. Subs. One who causes filthiness—impurity, a profaner.

અ-ખુનીનીદન, a-khunînîdan. ક્રિ૰ નહીં પઢવું—બોલવું, મુગું રેહેવું. V. Not to read—learn, not to speak, to remain silent.

અહુઈનીદન, ahuînîdan. Dâd. ક્રિ૰ ખરાબી કરવી ; સાહેબી કરવી, મ્હોટાઈ ભોગવવી ; બરબાદ કરવું. V. To do evil—harm; to domineer, to enjoy superiority; to waste, to throw away.

આહુઈનીદન, âhuînîdan. ક્રિ૰ એબીઅલ કરવું. V. To make ugly—deformed.

ખાનીનીદન, khânînîdan. ક્રિ૰ પઢવું, બોલવું. V. To read, to study, to learn, to speak.

અખોઈન, અખ્વીન, akhôîn, akhvîn. ના૰ દુર અંદેશો કરનાર, ખોદાતઆલાનાં નામો મધેનું એક નામ છે.

Subs. A foresighted man, one of the names of God.

અહુ-બુન, ahu-bun. ના૦ ખરાબ મૂળ—શરૂઆત—પાયો; મૂળ—અસલ ધણી. Subs. A bad beginning, an evil root; the original master, the first owner.

આહુ-બુન, âhu-bun. ના૦ મુખ્ય એબ, ખરાબ મૂળ, મૂળ ફરીયાદ. Subs. The chief defect—blemish, the evil source, the cause of complaint.

ખાન-બુન, khân-bun. ના૦ ખાનનું મૂળ—જડ. Subs. The source of a mine, the nucleus of a mine—quarry.

અહુઈનતન, ahuînatan. ક્રિ૦ સાહેબી કરવી. V. To sway, to rule, to exercise authority.

ખાનીક, ખાની, khânîk, khânî. ના૦ એક ઘર; સ્વચ્છ પાણી, પાણીનો ઝરો-ચશ્મો:—જેમકે ="ગોફા આગળનો પાણીનો ચશ્મો. Subs. A house, an edifice; pure water, a fountain; as in = a fountain of water at the entrance of a cave. Per. خانی

હાનીએ, hânîê. વિ૦ લાચાર, લાઈલાજ; બેશક. Adj. Helpless, forlorn, destitute of means; undoubted.

અખોઈચે, akhôîchê. ના૦ દૂર•અંદેશોબી, લાંબો વિચાર પણ. Subs. Even forethought—foresight.

આવીચે, âvîchê. ના૦ પાણીબી; ઈજ્જત—આબરૂબી. Subs. Even water; even respect—honour.

આહુઈચે, âhuîchê. વિ૦ એબદારબી, એબ—ઈલ્લત-

વાણું પણ. Adj. Even the ugly—deformed, even the vicious.

ખાનીચે, khânîchê. ના॰ ન્હાની હોજ, પાણીનો નાંધલો ચશ્મો. Subs. A small reservoir—cistern, a small fountain.

ખાયેચે, khâyêchê. ના॰ ખસલત—આદતબી, પરસેવોબી. Subs. Even habit—innate quality; even sweat.

અ-અવીઝે, a-avîzê. વિ॰ નાપાક, ગદલું, નિતરૂં—સ્વચ્છ નહીં. Adj. Not pure—guileless, dirty, foul, not clear—pellucid.

અ-ખીઝે, a-khîzê. ક્રિ॰ ના કુસડીઆં માર, આસ્તે ના ચાલ. V. imper. Don't move slowly (like an infant), don't crawl, don't walk gently.

અ-અંગદ, a-angad. વિ॰ તવંગર નહીં, કંગાલ, ગરીબ, દરિદ્ર. Adj. Not rich, poor, wretched, penniless, miserable.

ખવીદ, khavîd. ના॰ ભીનાસ, તરી, લીલો અનાજ, અનાજ વાવેલું ખેતર. Subs. Greenness, moisture, green corn, a sown field. Per. خوید

અ-અંગદી, a-angadî. ના॰ ગરીબાઈ, મુફલેસી. Subs. Poverty, indigence, misery.

અખુઈદીનીદન, akhuîdînîdan. ક્રિ॰ દિલ આપવું, વિચાર કરવો, ધ્યાન આપવું. V. To set one's affections on, to pay attention to.

અહુઈદીનીદન, ahuîdînîdan. Dink. ક્રિ॰ સાહેબી આપવી; ખરાબી કરવી. V. To give authority—supremacy; to do harm.

ખનીદીનીદન, khanídínídan. ક્રિ૦ બુલંદ આવા-જવાળું કરવું, મશહુરી પામનારૂં કરવું, વખાણવા લાએક કરવું. V. To render noisy (lit.), to make famous—praiseworthy.

ખવીદીનીદન, khavídínídan. ક્રિ૦ ભીનાસવાળું—તરાવતવાળું કરાવવું. V. To cause to moisten, to cause to make fresh—juicy.

ખાનીદીનીદન, khânídínídan. ક્રિ૦ પઢાવવું, બોલવાવું. V. To cause to learn—recite—speak.

અ-ખેતુ, a-khêtu. ના૦ સગું—ખેશી નહીં. Subs. One not connected by family ties. Prohib. = Av.

અ-ખેતુદાદ, a-khêtudâd. વિ૦ સગાઈ કર્યા વગર, સંબંધ કર્યા વગર, જોડાં વગર. Adj. Without being connected by ties of relationship, without being related by blood.

ખેતુદાદ, khêtudâd. Dâd. ના૦ સગાંસગાંમાં લગન કરવાં. (એ બોલની શિકલ એ પ્રમાણેબી આવે છે.) Subs. Marriage between relations. Av.

અહુઈદન, ahuídan. ક્રિ૦ સાહેબી કરવી. V. To sway, to domineer.

ખનીદન, khanídan. ક્રિ૦ બુલંદ આવાજ થવો, મશહુર થવું. V. To sound, to be celebrated.

ખાનીદન, khânídan. ક્રિ૦ પઢવું, ભણવું, બોલવું. V. To recite, to read, to study, to speak.

હાનીદન, hânídan. ક્રિ૦ લખવું, જાણવું, વાંકેફ થવું,

આગાહી મેળવવી; બેસવું. V. To write, to know, to be informed, to be acquainted with; to sit.

[illegible] ખનીદે, khanîdê. વિ૦ મશહુર થયલું, શિખેલું, દાનાવ. નાο પ્રતિ શબ્દ. Adj. Celebrated, renowned, learned, wise. Subs. An echo.

[illegible] અ-અનીર, a-anîr. વિ૦ સારી ખાસિયતવાળું, દીનદાર, બેહેશ્તી, સ્વર્ગવાસી. Adj. Good-natured, benevolent, religious; pious; residing in paradise.

[illegible] અખગર, akhgar. ના૦ આતશની ચિણગારી, ઈંગાર, આતશ. Subs. A spark of fire, cinders, fire. Compare [illegible] akhgar. Per. اخگر

[illegible] આહંગર, âhangar. ના૦ લોહાર. Subs. A blacksmith. Per. آهنگر, Sans. अयस्कार.

[illegible] અહુ-દરવંદાન, ahu-darvandân. ના૦ બુરા દરવંદો, બુરા ગુનેહગારો. Subs. Evil transgressors, wicked sinners. [illegible] (= [illegible] + [illegible]) + [illegible] = Av. [illegible]

[illegible] અ-અંદોરઝ, a-andôrz. વિ૦ વસિયત વગરનું. Adj. Intestate.

[illegible] અખુ-ગરમોક, અખુ-ગરેમો, akhu-garmôk, akhu-garêmô. વિ૦ દિલને કબુલ થતું—પસંદ પડતું, દિલપસંદ. Adj. Acceptable to the heart, pleasing to the heart, agreeable. [illegible] + [illegible] = Av. [illegible]

[illegible] અહુ-ગરમોક, ahu-garmôk. ના૦ ખરાબ ગરમી. Subs. Bad heat, unhealthy warmth.

અહુ-ગરમોક, ahu-garmôk. Dink. ના૦ ખુરાબ વચન—સખુન. Subs. A bad word, an evil speech —saying.

હાન્-ગરમોક, hân-garmôk. ના૦ બિજો વચન—સખુન. Subs. Another word—saying.

અઈદુન, aîdun. ક્રિ૦ અ૦ એ રવેશે—રીતે. Adv. In this manner, thus. Compare

અઈને, aînê. શબ્દ૦ અ૦ વગર, સિવાય, વતરેગે. Prep. Without, except, besides.

અખન, akhan. ના૦ મ્હોટું ઝાડ. Subs. A large tree.

અખી, akhî. ના૦ દુનિયાં, હિકમત; દેલેર થવું; બોલંદ દરજાની દરબાર—અદાલત; એક કામ; લાએક ગણાએલી એક ચીજ, મરવત—માણસાઈ—આદમીઅત રાખનાર, મરવતનો સાહેબ; ખોદાઈ રાહને લગતું કામ. Subs. The world, the earth; skill, contrivance; becoming intrepid—brave; a high court of judicature; a thing reckoned as worthy—proper; a man of fortitude—humanity; a divine action.

અખુ, akhu. ના૦ See akhî.

અખુન, akhun. ના૦ દુનિયાં, ઘર, મથક, રેહેઠાણ; દિલ, ખસલત, સ્વભાવ. Subs. The world, house, mansion, abode, residence; the heart, disposition, habit. Av.

અખુન, અન્ગુન, akhûn, angûn. Yt. Hor. ના૦ દિલ, હઈડું. Subs. The heart, conscience, mind.

અખો, akhô. ના૦ શરીરમધે રેહેનારી પાંચ* મીનોઈ શક્તિ-ઓમાંની એક શક્તિનું નામ છે, કે જેનું કામ આપણાં અંતઃકરણને મીનોઈને લગતાં નેક કામો કરવાની ચેતવણી આપવાનું છે; અંતઃકરણ, દિલ, હઈડું, ઈચ્છા. Subs. The name of one of the five powers in the body of man, the business of which is to warn the conscience to perform virtuous deeds; conscience, the heart. Av. , Pâz. or

અ-દીન, a-dîn: વિ૦ અધર્મી, બેઈમાન, ચોકસ કાયદા વગરનું. Adj. Irreligious, faithless, having no settled law. Per. بي دين

અહ્વન, ahvan. વિ૦ બરાબર, સરખું, બિજું. Adj. Equal, exact, alike, another, second.

અહૂ, ahû. ના૦ જીંદગી, હસ્તી, હૈયાતી. Subs. Life, existence, being. Av.

અહૂ, અહૂર, ahû, ahûra. ના૦ ખોદા, પરમેશ્વર, સાહેબ, પાદશાહ, દસ્તુર, વડો, સરદાર, હાકમી કરનાર, સાહેબી કરનાર. Subs. One who rules—one who exercises authority, God, the Supreme Being, master, a king, Dustoor, chief, head. Av. ,

અહૂ, ahû. ના૦ દમ, જાન. Subs. Breath, vitality.

અહુન, ahun. ના૦ ફુલની કળી, ઝાડ, ઝાડનું પાતરૂં. Subs. A bud, a tree, a leaf of a tree.

અહુન, ahun. ના૦ દુનિયાં; દમ, જાન, જીવ. Subs. The world; breath, life, vitality.

અહુન, ahun. Yas. LVIII., Kâr. Ard. સર્વ૦ તે,

---

* કેટલીક કેતાબમાં અગીઆર શક્તિ લખેછે.

બિજું:-જેમકે [illegible] = બિજી અથવા તે જગો. ક્રિ॰ અ॰ વણી, તેમજ:-જેમકે [illegible] [illegible] = તેમજ ત્રીજી રાત્રે. Pron. That, another; as in [illegible] = another or that place. Adv. Again, in a like manner; as in [illegible] [illegible] = in a like manner on the third night.

[illegible] અહુન, ahun. વિ॰ બિજું, પારકું. ક્રિ॰અ॰ એસિવાય, એ રવેશે—રીતે. સર્વ॰ તે, આએ, તેજ. ઉભયા॰ અ॰ વળી, પણ. Adj. Another, foreign, alien. Adv. Besides, in this manner—way, thus. Pron. That, this, the same. Conj. Also, even.

[illegible] અહુન, ahun. ના॰ તે જગો; ચોકી; રોશની, ચળકાટ; ઝાડનું થડ, ઝાડનો ધણી, પાંદડાં; નેકી, ખુશી, રામશની, શાદી. વિ॰ ફેલાએદું, જુદું, સારૂં. શબ્દ॰ અ॰ સિવાય, મુજબ. Subs. That place; watch, light, brightness, the trunk of a tree, the owner of a tree; leaves; virtue, goodness, mirth, jollity, rejoicing, gladness, marriage. Adj. Separate, different, good. Prep. Except, agreeable to, in conformity to.

[illegible] અહુવ, ahuv. ના॰ જીંદગી, સાહેબ. Subs. Life, lord, master.

[illegible] અહ્વો, અહૂ, ahvô, ahû. ના॰ જીંદગી, દુનિયાં, રખેવાળ ફરેસ્તો. Subs. Life, existence, the world, a guardian angel.

[illegible] આહન, âhan. ના॰ લોહોડું. ("લોહોડાં" ને માટે સાધારણ રીતે [illegible] એ પ્રમાણે શિકલ આવેછે.) Subs. Iron. Av. [illegible], Per. آهن

[illegible] આહી, આહૂ, આહો, âhî, âhû, âhô. ના૦ એબ, ઈલ્લત; હરણ. Subs. Blemish, defect, failing, vice; a deer, an antelope. Pâz. [illegible], Per. آهو

[illegible] આહૂ, âhû. ના૦ ફરિઆદ, બુલંદ આવાજ; માશુક; એક મરજનું નામ છે કે જેને અરબીમાં ضيق النفس કરી કહેછે. Subs. Complaint, a loud voice, a sweetheart, a beloved woman; the name of a disease known in Arabic by the name of ضيق النفس

[illegible] આહૂ, âhû. ના૦ એબ, ખોડ, ખાપણ, નુકસાન, ઈજા; દુઃખ. Subs. Blemish, deformity, vice, loss, pain, injury. Pâz. [illegible], Per. آهو

[illegible] આહુન, âhun. ના૦ દુનિયાં, બેહેશ્ત, સ્વર્ગ; ગોફો; ખાડો, ખાણ; ચોર. Subs. The world, paradise, heaven; a cavern, grotto, mine; a robber. Compare Per. آهون

[illegible] એ-દીન, ê-dîn. ના૦ આએ દીન—ધરમ, આએ કાયદો. Subs. This religion—faith, this law.

[illegible] ખાઉન, khâun. Gloss. ના૦ બાજ પક્ષિ; વાઘ; મધુર વાચા, મીઠી જબાન; કુટવું, ઠોકવું. Subs. A hawk, a tiger; an enchanting speech, a sweet tongue—speech; pounding, beating.

[illegible] ખાઊન, khâûn. ના૦ અડિઅલ—હટીલો ઘોડો, કાંઈબી છેકેલું—છેકી નાખેલું. વિ૦ થંભ, હીલતું ચાલતું નહીં. Subs. A refractory or untamed horse; what is scratched. Adj. At rest, not walking—moving.

[illegible] ખાન, khân. ના૦ ખાણ. વિ૦ ખાલેસ, સ્વચ્છ, નિર્મળ. Subs. A mine, a quarry. Adj. Pure, limpid, pellucid. Pâz. [illegible]

ખાન, khân. Vand. XXI. ના° દુનિયાં, મિલકત, ઘર. Subs. The world, property, estate, house; as in— = "તારી હજાર મિલકતને (ગાય ઢોરને) હું પાક કરીશ" = "I will purify your thousand estates (cattle)." Comp. Per. خانہ.

ખાની, khânî. Vand. XIII. ના° ઝરો, પાણીનો ચશ્મો. Subs. A stream, a spring of water. Av. = Sans. खा = Per. خانی

ખાને, khânê. ના° ઘર, મકાન, રેહેઠાણ. Subs. A house, residence, abode, dwelling. Per. خانہ

ખારૂન, khârun. ના° પથ્થર. Subs. A stone. Compare Per. خارا (a stone of extreme hardness).

ખાંવ, khâv. ના° ઝરો, પાણીનો ચશ્મો, દરિયો. વિ° ખાલેસ, સ્વચ્છ. Subs. A spring, a stream of water, a sea. Adj. Pure, clean. Compare khânî.

ખાંવન, khâvana. ના° ચલ્લી. Subs. A hen-sparrow.

ખાવુન, khâvun. ના° ઝાડનું થડ. Subs. The trunk of a tree.

જશ્ને, joshnê. See , jashna.

દશ્ને, દશ્ન, dashnê, dashna. વિ° જમણું, જમણી તરફને લગતું, દક્ષિણ; ખરૂં, સાચું. ના° જમણો હાથ. Adj. Right, right-handed, proper, just, true. Subs. The right hand. Av. , Sans. दक्षिण.

દાને, dânê. ના° દાનો, અનાજ. Subs. Corn, grains of corn. ("અનાજ" ને માટે અસલ શિકલ

એ પ્રમાણે આવે છે :—જુઓ વંદીદાદની ૧૪ મી તથા ૧૮ મી પરગરદ.) Comp. Av. , Sans. धाना, Per. دانه

યાન, yân. ના૦ ખુશી, આનંદ. Subs. Pleasure, gladness.

સખુન, sakhun. ના૦ બોલ, બોલી, ભાષણ, આવાજ. Subs. A word, a vocable, a speech, a discourse, a sound. Per. سخن

હવન, havan. ના૦ પડતલ જગા—જમીન. Subs. Fallow—uncultivated land.

હાઉઈ, hâuî. વિ૦ ડાબું. Adj. Left (not right). Av. , , Sans. सव्य.

હાઉન, hâun. ના૦ પાવમેહેલમાં વપરાતાં આલાતો મધેનાં એક આલાતનું નામ છે, કે જેને "હાવનીમ" કરી કેહેછે ; હોમ કુટવાની ધાતુની ખાણણી ; બામદાદથી તે બપોરનાં બારવાગા સુધીનો વખત ; એક ફરેસ્તાનું નામ છે કે જે સેહવારનાં વખત ઉપર મવકેલ છે. Subs. One of the instruments used in certain ceremonies of the Zoroastrian religion ; a metallic mortar for pounding Hôm ; the time intervening between daybreak and mid-day ; the name of an angel presiding over the morning time. Av. , Per. هاون

હાન, hân. વિ૦ બિજું, તદન જુદું. સર્વ૦ કોઈબી. Adj. Another, quite different. Pron. Any one.

હાન, hân. ક્રિ૦ અ૦ બિજી મરતબે, ફરીને, હજુ લગણ, હમણાં સુધી. ઉભયા૦ અ૦ અને, વળી. Adv. Again, a second time, till now, as yet. Conj. And, also, even.

હાન, hân. નાο દારૂ ; દવા, ઔષધ; દવા આપનાર, દાઈ. Subs. Wine, liquor; medicine; one that gives medicine, a nurse, a midwife. Comp. Av.

હાને hânê. Vand. VIII. વિο હલાએદું, જુદું, બાતેલ, સંબંધમાં નહીં આવેલું. Adj. Separate, excluded, unconnected, detached, distinct, different, apart.

હાનો, hânô. સર્વο બિજું. Pron. Another.

હાવન, hâvan. નાο દાહાડાની પેહેલ્લી ઘેહનું નામ; હોમ કુટવાની ખાણણી, હાવનીમ; ખેડવાની હોલ; ઘંગ, ઘાંટ. Subs. The name of the first division (Gêh) of the day; a metallic mortar used in ceremonial purposes for pounding Hôm; a plough, a bell. Compare Av. and

હુન, hun. નાο ચોકી; રોશની, પ્રકાશ; ખોરાક. Subs. A guard, watch; light, lustre; food, victuals.

ખાવન, khâvana. See khâvan.

હવંદી, havandî. નાο સરખાંમણી, સરખાપણું, બરાબરી. Subs. Equality, likeness, similarity. Compare Av.

હાવના, hâvanâ. નાο લાલો, બતો કે જેથી "હોમ" તથા "ઉરવરાંમ" કુટવામાં આવેછે. Subs. A pestle with which "Hôm" and "Orvarâm" are pounded.

હાન-અદશ, હાન-ખદી, hân-adash, hân-khadî. સર્વο બિજો શખ્સ, બિજો કોઈ, પારકો માણસ. Pron. Another person, some other person, a stranger.

આખીસ્તોમંદ, akhîstômand. નાο હાડમંદ દ-

નિયાં, તનોમંદ દુનિયાં. Subs. The corporeal—material world. Compare Av. [Avestan text]

[Avestan text] હાન્-આઈનીને, hân-âînînê. Dâd. ક્રિ૰ અ૰ કોઈબી રીતે—પ્રકારે. Adv. In any way, by any means, anyhow.

[Avestan text] હાવનાન, hâvavân. ના૰ "હાવનાન" એ પાવમેહેલની ક્રિયાઓમાંની એક ચોકસ ક્રિયા કરનાર મોબેદને કેહેછે, જેની જગા જોતીની જમણી બાજુએ હોએછે. એ બોલની બાંધણી પ્રમાણે જોતાં એનો અર્થ "હોમને લગતી ક્રિયા કરનાર" થવો જોઈએ. હાલમાં વંદીદાદ તથા વીસ્પરદની ક્રિયા માત્ર બેજ મોબેદો (જોતી અને આતરવખ્શી) કરેછે, પણ બરાબર રીતે જોતાં તેમાં ૭ જન હોવા જોઈએ, તેઓનાં નામઃ—હાવનાન, આતરવખ્શ, ફ્રબરેતર, આબેરેત, આસ્નાતર, રથ્વિશ્કર, તથા સ્રઓષાવરેજ઼. જરતોશ્તી ધરમની પાછલી કેતાબો પ્રમાણે એ ૭ જન જેઓનો અમલ એક બિજાથી જુદો છે તેઓ કેઆમતને દાહાડેની ઈજ઼શનેમાં શામેલ થશે. Subs. The name of one of the orders of priesthood whose proper place is to the right of the Zoti, and whose function, as it appears from the construction of the word, must be connected with the *Hôm* ceremony. Now-a-days the Vendidâd and the Vispered ceremonies are performed only by two Mobeds, viz., the Zoti and the Atarvakhshi; but, properly speaking, there should be seven different functionaries of the priestly caste present at those ceremonies, viz., Hâvanân, Atarvakhsh, Frabarêtar, Abêrêta, Asnâtar, Rathwishkar, and Sraoshâvareza. According to later books written on the Zoroas-

trian religion, these seven priests, whose offices were originally different from one another, will assist at the above-mentioned ceremonies on the day of judgment. Av.

અહુન્-વખ્શી, અહ્નુ-ખ્વ્શી, ahun-vakhshî, ahnu-khavshî. ના૦ કારીગર, કીસ્બી, પેશો કરનાર, ધંધાદાર. Subs. A professional man, an artizan, a workman.

હાવનાન, hâvanân. ના૦ "હાવનાન"; પાવમેહેલની ક્રિયાઓમાંની એક ચોકસ ક્રિયા કરનાર મોબેદને કેહેછે. Subs. The name of one of the priestly orders, whose business, as it appears from the construction of the word, must be connected with the *Hôm* ceremonies. For particulars, see Av.

હાવનાની, hâvanânî. ના૦ હાવનાનપણું, હાવનાનનો હોધો—ફરજ. Subs. The office—duty of a Hâvanân.

અખ્વાન-ચ, akhvâna-cha. Nêrang. ના૦ દુનિયાં. વિ૦ દુનિયાંઈ, દુનિયાંને લગતું. Subs. The world. Adj. Belonging to the world, worldly.

અહુ-ખોદા, ahu-khôdâ. ના૦ સાહેબ ધણી, ખોદા સાહેબ. Subs. God (who is) the Lord.

આહુ-ખોદા, ahû-khôdâ. ના૦ હકુમત કરનાર ખોદા, સત્તા ચલાવનાર પાદશાહ. Subs. The ruling God, a king who exercises authority.

અહુ-નામી, ahu-nâmî. વિ૦ બદનામી ભરેલું, ખરાબ

નામવાળું. Adj. Infamous, having a bad reputation. [Avestan] (= not good) + [Avestan] = Av. [Avestan]

[Avestan] અહુ-હમી, ahu-hamî. ના૦ સંપૂર્ણતાનો સાહેબ, પુરે-પુરો માલેક. Subs. Master of perfection, entire owner.

[Avestan] અહુએ-ખેરદ, ahuê-khêrad. ના૦ અક્કલનો ધણી-પતિ-સાહેબ. Subs. Master of sense—understanding (lit.), a man of wisdom—reason. [Avestan] + [Avestan] = Av. [Avestan], Per. خرد = sense.

[Avestan] અખૂઈ, અખુની, akhûî, akhunî. ના૦ દુનિયાં, જેહાંન, મકાન. Subs. The world, abode, residence.

[Avestan] અખૂએ, akhûê. ના૦ આલમ, ખલકત, દુનિયાં, પેદાએશ. Subs. The world, mankind, people, creation, *tout le monde*.

[Avestan] અખુને, akhunê. વિ૦ લોહીવગરનું. Adj. Bloodless. Priv. [Avestan] + [Avestan] = Av. [Avestan], [Avestan] = Per. خون = blood.

[Avestan] અહનવદ, ahanvad. ના૦ પેહેલા ગાથાનું નામ; એક ફ-રેસ્તાનું નામ. ([Avestan] એપ્રમાણે બી એની શિકલ આવે છે.) Subs. The name of the first day of the Gâthâ Gâhâmbâr; the name of an angel. Av. [Avestan]

[Avestan] અહને, ahanê. વિ૦ બિજું. Adj. Another, second, further.

[Avestan] અહવંદ, ahvand. વિ૦ બરાબર, સરખું બિજું. ક્રિ૦ આ૦ તેજ પ્રમાણે—માફક. Adv. Proper, equal, similar, like, another. Adv. In the same manner—way.

[Avestan] ખહંદ, khahand. ક્રિ૦ ચાહે, ઈછા—પ્યાર કરે. V. May wish—desire, may love—hold dear.

00013948

Digitized with financial assistance from

H T Parekh FOUNDATION

An Initiative by HDFC WITH YOU, RIGHT THROUGH

on 15 October, 2018